ക്ഷാത്രപ്രഭാവം

ഗദ്യനാടകം.

ഗ്രന്ഥകർത്രി

അമ്പാടി നാരായണിപ്പുതുവാരസ്യാർ

പ്രസാധകൻ

കെ. പരമേശ്വരമേനോൻ.

ക്ഷത്രപ്രഭാവം

ഗദ്യനാടകം.

ഗ്രന്ഥകർത്രി

അമ്പാടി നാരായണിപ്പുതുവാരസ്യാർ

പ്രസാധകൻ

കെ. പരമേശ്വരമേനോൻ.

തൃശ്ശിവപേരൂർ

മംഗളോദയം പ്രസ്സിൽ

അച്ചടിച്ചത്

൧൧൦൩ | വില ഉറുപ്പിക ൧

വിജ്ഞാപനം.

‘ലക്ഷ്മീഭായി’ മുതലായ മാസികകളും, ‘അശോകൻ’ മുതലായ പുസ്തകങ്ങളും വായിച്ചിട്ടുള്ളവർക്ക് ഈ ഗ്രന്ഥകർത്രിയെ പരിചയപ്പെടുത്തുവാൻ എന്റെ മാദ്ധ്യസ്ഥ്യം ആവശ്യമില്ലല്ലോ. ഈ ഗ്രന്ഥത്തിന്റെ കയ്യെഴുത്തുപ്രതി മുഴുവൻ ഞാൻ സശ്രദ്ധം വായിക്കുകയും, വാക്യരചന ലിപിവിന്യാസം മുതലായവയിൽ അവിടവിടെക്കണ്ട നിസ്സാരങ്ങളായ ചില വൈലക്ഷണ്യങ്ങളേയും വൈരൂപ്യങ്ങളേയും തിരുത്തി വിദ്വത്സമ്മതമായ ഐകരൂപ്യം വരുത്തുകയും ചെയ്തിട്ടുണ്ട്.

മലയാളം, സംസ്കൃതം, ഇംഗ്ലീഷ്, ഹിന്ദി, ബങ്കാളി ഇന്ന് ഭാഷകളിൽ സാമാന്യം നല്ല പാണ്ഡിത്യമുള്ള ഈ സ്ത്രീരത്നത്തിന്റെ ഏതദ്വിഷയകമായ യത്നം ഒരു വിധം സഫലമായിട്ടുണ്ടെന്നാണ് എന്റെ അഭിപ്രായം.

സമുദായോന്നതിയെ കാംക്ഷിക്കുന്നവരും, മാതൃഭൂമിയെ സ്നേഹിക്കുന്നവരും ആയിത്തീരുവാനാഗ്രഹിക്കുന്ന യുവാക്കന്മാരും യുവതികളും ഈ ദൃശ്യകാവ്യത്തെ കണ്ഠാഭരണമാക്കുന്നതു വളരെ ശ്രേയസ്കരമായിരിക്കും

“ക്ഷതാൽ കില ത്രായത ഇത്യുദഗ്രഃ
ക്ഷത്രസ്യ ശബ്ദോ ഭുവനേഷു രൂഢഃ,
രാജ്യേന കിം തദ്വിപരീതവൃത്തേഃ
പ്രാണൈരുപക്രോശമലീമസൈർവ്വാ”

എന്ന കാളിദാസമഹാകവിയുടെ പദ്യത്തിലെ ആശയത്തെ ഈ ഗദ്യനാടകം അനുപദം അനുകരിക്കയും സമ്യ

ഷ്ടമായി സമർത്ഥിക്കയും ചെയ്യുന്നുണ്ടു. അതിനാൽ ഇതു വിദ്യാർത്ഥികൾക്കും, വിദ്വാന്മാർക്കും ഒരുപോലെ പ്രിയവും, പത്ഥ്യവുമായ ഒരു സൽക്കാവ്യരത്നമാണെന്നു നിസ്സംശയം പറയാം.

"തം സന്തഃ ശ്രോതുമർഹന്തി
സദസദ്വ്യക്തിഹേതവഃ
ഹേമ്നഃ സംലക്ഷ്യതേ ഹ്യഗ്നൌ
വിശുദ്ധിഃ ശ്യാമികാപി വാ"

എന്ന ആപ്തവാക്യം അനുസരിച്ച് ഇപ്പുസ്തകത്തെ ഞാൻ ഇതാ മഹാജനസമക്ഷം സമർപ്പിക്കുന്നു

എന്നു പ്രസാധകൻ.

അവതാരിക.

ബങ്കാളിലെ സുപ്രസിദ്ധകവിയായിരുന്ന ദ്വിജേന്ദ്രലാലരായന്റെ പ്രഥമഗദ്യനാടകമാണു 'പ്രതാപസിംഹൻ' എന്ന ഗ്രന്ഥം. അതിന്റെ തർജ്ജമയായ ഹിന്ദിഗ്രന്ഥമാണു് ഈ പുസ്തകത്തിന്റെ മൂലം. ചില രംഗങ്ങളുടെ മുമ്പിൽ ചേർത്തിരുന്ന ഗാനങ്ങളൊഴികെ ഒന്നുംതന്നെ ഇതിൽ വിട്ടുകളഞ്ഞിട്ടില്ല. തർജ്ജമയിൽ കഴിയുന്നതും മൂലഗ്രന്ഥത്തെ അനുവർത്തിക്കുന്നതിനു മനസ്സിരുത്തിട്ടുണ്ടു്.

ഇഗ്രന്ഥത്തിന്റെ ആവിർഭാവത്തിനു മുമ്പുതന്നെ വിശ്വവിശ്രുതനായ രവീന്ദ്രനാഥടാഗോറിന്റെ അനുജൻ ജ്യോതിരിന്ദ്രനാഥടാഗോർ, പ്രതാപസിംഹന്റെ ചരിത്രത്തെ അടിസ്ഥാനപ്പെടുത്തി 'അശ്രുമതി' എന്നു പേരായ ഒരു നാടകം രചിച്ചിട്ടുണ്ടായിരുന്നു. ആ സ്ഥിതിക്കു പ്രതാപസിംഹനെ നായകനാക്കി ഇതിഹാസത്തിൽ നിന്നു വ്യതിചലിക്കാത്തതായ മറ്റൊരു കൃതിയുണ്ടാക്കി ഖ്യാതി സമ്പാദിക്കുന്നതിനുദ്യമിക്കുന്നതു അത്യന്തം സാഹസമായ ഒരു കൃത്യമാണെന്നു വിശേഷിച്ചു പറയേണ്ട ആവശ്യമുണ്ടെന്നു തോന്നുന്നില്ല. എങ്കിലും ദ്വിജേന്ദ്രബാബുവിന്റെ യത്നം സഫലമായിയെന്നുതന്നെയല്ല ഇക്കൃതി 'അശ്രുമതി'യേക്കാളധികം മനോജ്ഞമായിത്തീരുന്നതിനും സംഗതിവന്നു. ഉത്തമരീതിയിൽ രചിച്ചിട്ടുള്ള ഇപ്പൂർവ്വപരിചിതചരിത്രം കാണികളേയും വായനക്കാരേയും വശീകൃതന്മാരാക്കിത്തീർത്തു ചിരസ്ഥായിയായ യശസ്സു സമ്പാദിച്ചുവെന്നു പറഞ്ഞാൽ തീർന്നില്ലേ.

ഈ നാടകത്തിൽ പ്രതാപസിംഹന്റെ ചരിത്രം ഇതിഹാസത്തിൽനിന്നു് അധികം വ്യതിചലിച്ചിട്ടില്ലെന്നുള്ളതു് ഇവിടെ പ്രസ്താവയോഗ്യമാണു്. ഇതിഹാസത്തെ

അവലംബിച്ചുതന്നെ ഗ്രന്ഥകാരൻ ഇക്കൃതിയെ ഇപ്രകാരം ഉജ്ജ്വലവും ഉൽകൃഷ്ടവുമാക്കി തീൎത്തതിൽ അസാധാരണമായ രചനാനൈപുണ്യത്തെ പ്രകടിപ്പിച്ചിട്ടുണ്ട്. സുപരിചിതമായിരിക്കുന്ന അക്ബറുടെ ചരിത്രത്തിലുള്ള അനീതി – അതായതു ഖുശരോജ് ഉത്സവം – ഘടിപ്പിച്ചിരിക്കുന്ന സമ്പ്രദായം നമ്മുടെ മനസ്സിൽ പ്രതിഷ്ഠിതമായിരിക്കുന്ന തന്നിമിത്തം അസംഖ്യം കാണികളും വായനക്കാരും സംശയഗ്രസ്തന്മാരായിത്തീൎന്നിട്ടുണ്ട്. അക്കാലത്തെ സംഭവങ്ങളെ നല്ലപോലെ പൎയ്യാലോചന ചെയ്യുന്നപക്ഷം അക്ബറിൻെറ ചരിത്രത്തിലുള്ള ഇക്കളങ്കം വാസ്തവമല്ലെന്ന് ആരും ശങ്കിക്കയില്ല. ദ്വിജേന്ദ്രലാലബാബുവും ഈ വിഷയത്തെക്കുറിച്ച് അല്പമൊന്നു പ്രസ്താവിച്ചിട്ടില്ലെന്നില്ല. "ഞാൻ അക്ബർചക്രവൎത്തിയുടെ ചരിത്രത്തെ അനുചിതമാകുംവണ്ണം വഷളാക്കിത്തീൎത്തിട്ടുണ്ടെന്നു പലരും ആക്ഷേപിക്കുന്നുണ്ട്. പക്ഷേ ഞാൻ അതിനെ സ്വീകരിക്കുന്നില്ല. അക്ബറുടെ ചരിത്രത്തെക്കുറിച്ചുള്ള എൻെറ അഭിപ്രായം ഇപ്രകാരമാണ്. പരേതനായ ബങ്കിംചന്ദ്രബാബുവും എൻെറ അഭിപ്രായത്തോടു യോജിച്ചിട്ടുണ്ട്." അക്ബർ ദിഗ്വിജയിയും രാജനീതിതന്ത്രജ്ഞനാണെങ്കിലും അദ്ദേഹം കാമക്രോധാദിരിപുക്കൾക്കു വശനായിരുന്നതുകൊണ്ടു ഖുശരോജ് ഉത്സവത്തിനു തുല്യം നീചവും നിന്ദ്യവുമായ കൎമ്മത്തെക്കൂടി ചെയ്തിരുന്നുവെന്നാണ് ദ്വിജേന്ദ്രബാബുവിൻെറ അഭിപ്രായം. ഐതിഹാസികനാടകങ്ങളുടേയും ഉപന്യാസങ്ങളുടേയും കൎത്താക്കൾ പ്രായേണ ഇതിഹാസങ്ങളിൽ പലേ അക്രമങ്ങളും ചെയ്തുവരുന്നുണ്ട്; ചിലർ മനോധൎമ്മത്തെ യഥേഷ്ടം അയച്ചുവിടുന്നതുകൊണ്ടു സംഗതികൾ ഇതിഹാസത്തെ വിട്ട് അതിദൂരം പായുന്നു. ഇതിഹാസത്തിൽനിന്ന് അല്പമെങ്കിലും പരിവൎത്തിക്കാതെ ഉൽകൃഷ്ടങ്ങളായ നാടകങ്ങളോ ഉപന്യാസങ്ങളോ രചിക്കുന്നതിനു സാധിക്കുകയില്ലെന്നുള്ളതു വാസ്തവം

തന്നെയാണ്. പ്രാചീനകവികളും നാടകപ്രണേതാക്കളും പ്രായേണ അപ്രകാരം ചെയ്തിട്ടുണ്ടെങ്കിലും അപ്പരിവൎത്തനത്തിനൊരവധിയുണ്ട്. വിചാരവിചക്ഷണനായ ദ്വിജേന്ദ്രബാബു ഈ അവധിയെ ലംഘിക്കാതിരിക്കാൻ പ്രത്യകം ദൃഷ്ടിവച്ചിട്ടുണ്ട്. പ്രതാപസിംഹൻ, മേവാഡ് പതനം, ദുൎഗ്ഗാദാസൻ തുടങ്ങിയ കൃതികളിൽ അദ്ദേഹം ഇതിഹാസത്തെ കഴിയുന്നതും അനുവൎത്തിച്ചിട്ടുണ്ടു. ഇതിഹാസം മൌനം ദീക്ഷിച്ചിരിക്കുന്ന സ്ഥാനങ്ങളിലും ഐതിഹാസികസംഭവങ്ങൾക്കു യാതൊരു ബാധയുമുണ്ടാകാത്ത ഘട്ടങ്ങളിലും മാത്രമേ അദ്ദേഹം തൻെറ കല്പനാശക്തിയെ ഉപയോഗിച്ചിട്ടുള്ളു.

പ്രസ്തുതനാടകത്തിൽ മെഹരുന്നിസയും ദൌലത്തുന്നിസയും കല്പിതപാത്രങ്ങളാണ്. ശക്തസിംഹൻ ഇതിഹാസപുരുഷൻ തന്നെയാണെങ്കിലും അദ്ദേഹത്തിൻെറ ചരിത്രത്തിൽ അധികാംശവും കല്പനാനിൎമ്മിതമാണ്. അദ്ദേഹം പ്രതാപസിംഹൻെറ സഹോദരനായിരുന്നു. ഉദയസിംഹൻ തൻെറ പുത്രൻെറ ജാതകത്തിലെ ഭവിഷ്യൽഫലത്തെ വിശ്വസിച്ച് അദ്ദേഹത്തെ വധിക്കുന്നതിനു കല്പിച്ച സമയം ഗോവിന്ദസിംഹൻ ഇടയിൽ ചാടിവീണ് അദ്ദേഹത്തെ വധിപ്പിക്കാതെ തൻെറ പുത്രനു തുല്യം രക്ഷിച്ചുവന്നു. പ്രതാപസിംഹൻ സിംഹാസനാരോഹണം ചെയ്തശേഷം അനുജനെ ക്ഷണിച്ചുവരുത്തി തൻെറ സമീപം താമസിപ്പിച്ചു. ഒരു ദിവസം ശക്തസിംഹൻ ഭ്രാതാവിനോടു മത്സരിച്ചു അദ്ദേഹത്തെ ദ്വന്ദയുദ്ധത്തിനു വിളിച്ചു. ഇരുവരും യുദ്ധത്തിനു തയ്യാറായപ്പോൾ അതിനു തടസ്സംചെയ്യാനുദ്യമിച്ച റാണാവംശത്തിൻെറ ശുഭകാംക്ഷിയായ ഒരു ബ്രാഹ്മണനു മൃത്യുസംഭവിച്ചതുകൊണ്ടു റാണാ അനുജനെ രാജ്യഭ്രഷ്ടനാക്കി. തന്നിമിത്തം കോപാന്ധനായ അദ്ദേഹം മുഗളന്മാരുടെ പക്ഷത്തിൽ ചേൎന്നു റാണയോടെതിൎത്തുവെങ്കിലും ഭ്രാതൃസ്നേഹപരവശനായിട്ട് അദ്ദേഹം രണ്ടു മുഗൾസേനാപ

തികളെ കൊന്നു പ്രാണസങ്കടത്തിലകപ്പെട്ടിരുന്ന ജ്യേഷ്ഠനെ രക്ഷിച്ചു. ഇതെല്ലാം ഇതിഹാസസംഭവങ്ങൾ തന്നെയാണ്. അദ്ദേഹത്തിന്റെ നാസ്തികത, കാരാഗാരത്തിൽനിന്നുള്ള മോചനം, യവനയുവതികളെ പാണിഗ്രഹണം, സലിമിനോടു പ്രതിക്രിയ ചെയ്തതിനുശേഷമുള്ള ആത്മഹത്യ എന്നിങ്ങനെയുള്ള സംഗതികളെല്ലാം വെറും കല്പനകൾ മാത്രമാണ്. അമരസിംഹനെ രക്ഷിക്കുന്ന സമയത്തു ലക്ഷ്മിക്കു ദേഹനാശം വന്നതും ഐതിഹാസികമല്ല. ഇവയെല്ലാം പ്രതാപസിംഹന്റെ ചരിത്രത്തെ ഉജ്ജ്വലിപ്പിക്കുന്നതിനുവേണ്ടി ചേൎത്തിരിക്കുന്ന കൃത്രിമസംഗതികൾ മാത്രമാണ്. ദ്വിജേന്ദ്രബാബു പാമരലോകരഞ്ജനത്തിനുവേണ്ടി ഹാസ്യരസത്തേയോ, ശൃംഗാരരസത്തേയോ പ്രകടിപ്പിക്കുന്നതിനുള്ള സാമഗ്രിയെ ശേഖരിപ്പാൻ യത്നിച്ചിട്ടില്ല.

ഈ നാടകത്തിലെ അപ്രധാന പാത്രങ്ങളായ ജോശി, ലക്ഷ്മി, മെഹരുന്നിസ, ദൌളത്തുന്നിസ തുടങ്ങിയ സതീരത്നങ്ങളെ കുറിച്ചും രണ്ടുവാക്കു പറയുന്നതു ഒട്ടും അനുചിതമായിരിക്കയില്ലെന്നു വിശ്വസിക്കുന്നു. വിവാഹത്തിന്റെ ഉദ്ദേശം വിഷയോപഭോഗമല്ല വിഷയസംഗപരിത്യാഗമാണെന്നു ശാസ്ത്രം ഉൽഘോഷിക്കുന്നതിനെ ഈ മഹതികൾ ദൃഷ്ടാന്തപ്പെടുത്തീട്ടുണ്ട്. ഇന്ദ്രിയപ്രീതിയെ അഭിലഷിക്കുന്നുണ്ടെങ്കിൽ വിവാഹം ചെയ്യുന്നതിനു വിരോധമില്ലെന്നേ വിധിയുള്ളു. വിവാഹം നിൎബ്ബന്ധമല്ല, അനുവാദം മാത്രമാണ്. മോരുകൂടാതെ ഭക്ഷിക്കവയ്യെന്നു രോഗി ശഠിക്കുന്നപക്ഷം വൈദ്യൻ കാച്ചിക്കുടിക്കൊൾവാനനുവദിക്കുന്നതുപോലെയാണ്. ഇന്ദ്രിയപ്രീതി വരുത്തുന്നതുകൂടാതെയും ചില മഹത്തരകൃത്യങ്ങൾ വിവാഹംകൊണ്ടു സാധിപ്പാനുണ്ടെന്നുള്ള സംഗതി ആധുനികന്മാരായ ഹിന്ദുക്കൾ തീരേ വിസ്മരിക്കുകകൊണ്ടു ശുദ്ധ പശുക്കളായിതീൎന്നിട്ടു

ണ്ട്. പ്രഥമദൃഷ്ടിയിൽ നമ്മുടെ വർണ്ണാശ്രമധർമ്മങ്ങൾ വിഭിന്നങ്ങളാണെന്നു തോന്നുമെങ്കിലും മനനം ചെയ്യുമ്പോൾ അവയെല്ലാം ഒരേ ലക്ഷ്യത്തെ, അതായതു വിഷയോപഭോഗപരിത്യാഗത്തെയാണു നിർദ്ദേശിക്കുന്നതെന്നുമനസ്സിലാകും. പശു വയലിൽ കടക്കാതിരിപ്പാൻ വേലി കെട്ടിയിരിക്കുന്നതുപോലെ മനുഷ്യർ ദുർമ്മാർഗ്ഗത്തിൽ പ്രവേശിക്കാതിരിക്കുന്നതിനാണു ഗൃഹസ്ഥാശ്രമധർമ്മം വിധിച്ചിട്ടുള്ളത്. ഗൃഹസ്ഥന്മാർക്കു വിധിച്ചിരിക്കുന്ന കർമ്മങ്ങളുടെ ബാഹുല്യം, അവയെ വിധിപ്രകാരം അനുഷ്ഠിക്കുന്നതിനുള്ള ആയാസം, എന്നിവകളെക്കൊണ്ടു ബുദ്ധി മടുത്തു ക്ലേശിക്കുന്ന ജീവികൾ പ്രവൃത്തിമാർഗ്ഗത്തിൽനിന്നു നിവർത്തിക്കുന്നതിനിച്ഛിക്കുന്നു. 'ക്രമേണ കർമ്മസങ്കോചദ്വാരാ കർമ്മനിവൃത്തി' എന്നുള്ള പ്രമാണംകൊണ്ടു കർമ്മത്തിനു സങ്കോചം വരുത്തേണമെന്നുള്ള ഉദ്ദേശത്തോടുകൂടിയാണു കർമ്മയോഗം വധിച്ചിരിക്കുന്നതെന്നു സ്പഷ്ടമാകുന്നുണ്ടു. മഹാ പതിവ്രതകളായ കുലാംഗനകളും പരമയോഗികളുടെ പ്രാപ്യസ്ഥാനമായ പരമപദത്തെത്തന്നെയാണു പ്രാപിക്കുന്നത്. കരചരണാദ്യവയവയുക്തമായ ഒരു ശിലാപ്രതിമയെ ഫലാഭിസന്ധികൂടാതെ ഉപാസിക്കുന്നപക്ഷം നിരാകാരത്തെ സാക്ഷാൽക്കരിക്കുന്നതിനു സാധിക്കുമെന്നുള്ള സിദ്ധാന്തത്തെ അടുത്തകാലത്തു ശ്രീരാമകൃഷ്ണപരമഹംസൻ മുതലായ പല പുണ്യശ്ലോകന്മാരുടേയും ചരിത്രം നമുക്ക് അനുഭവപ്പെടുത്തുന്നുണ്ടു. പരമഹംസൻെറ ഉപാസനാമൂർത്തി കാളീവിഗ്രഹമായിരുന്നു. അദ്ദേഹത്തിൻെറ പത്നി ശാരദാമണി ദേവി, ശുശ്രൂഷാദികളാകുന്ന കർമ്മയോഗംകൊണ്ടും തൈലധാരപോലെ അവിച്ഛിന്നസ്മരണമാകുന്ന ഭക്തിമാർഗ്ഗംകൊണ്ടും സ്വഭർത്താവാകുന്ന ഈശ്വരനെ ഉപാസിച്ചുകൊണ്ടു തന്നെയാണു ജീവന്മുക്തപദവിയെ പ്രാപിച്ചത്. ഉപാസനക്കു വിഷയമായ ആ സാകാരമൂർത്തിതന്നെ സകാമന്മാരായ ഭക്തന്മാർക്കു ഭുക്തിയേയും നല്കുന്നുണ്ട്. അതുകൊണ്ട് ഉപാസനത്തിൻെറ വ്യത്യാസമാണു ഫലവൈചിത്ര്യത്തിന്നു

ള്ള മുഖ്യകാരണമെന്നു സ്പഷ്ടമാകുന്നു. ആത്മാവിൽനിന്നു വ്യതിരിക്തപദാൎത്ഥമില്ലാത്തതിനാൽ ശിലാപ്രതിമയേയോ അഥവാ മനുഷ്യശരീരത്തെത്തന്നെയോ ഉപാസിച്ചാലും പരിണാമഫലം ഈശ്വരസാക്ഷാൽക്കാരം തന്നെയാണെന്ന് അനുഭവസിദ്ധമാണ്. 'സാകസ്മൈപരമപ്രേമരൂപാ—ഒരു വസ്തുവിങ്കലുള്ള പരമപ്രേമസ്വരൂപത്തിനാകുന്നു ഭക്തിയെന്നു പറയുന്നതു്. 'അമൃതസ്വരൂപാച' ആ ഭക്തിതന്നെ മോക്ഷസ്വരൂപത്തോടു കൂടിയതുമാകുന്നു. എന്നാണു പരമഭക്തനായ നാരദമഹർഷിയുടെ അഭിപ്രായം. പതിവ്രതകൾക്കു സ്വഭർത്താവൊഴികെ മററു ഈശ്വരന്മാരെ ഉപാസിക്കേണ്ട ആവശ്യമില്ലെന്നു പറഞ്ഞിരിക്കുന്നതിന്റെ സാരം ഇതാണ്. ഭാൎയ്യാഭൎത്താക്കന്മാർ ജിതേന്ദ്രിയന്മാരായി പരസ്പരം ഈശ്വരന്റെ പ്രത്യക്ഷമൂൎത്തികളാണെന്നു കരുതിക്കൊണ്ടു സന്യാസാശ്രമത്തെ സ്വീകരിക്കുമ്പോൾ വിവാഹത്തിന്റെ ഉദ്ദേശം സഫലമായി.

ഈ നാടകം ആദ്യന്തം വായിച്ചശേഷം ഒരു മലയാളിസ്ത്രീക്കെങ്കിലും ഇതിലെ സതീരത്നങ്ങളെ അനുകരിച്ചാൽ കൊള്ളാമെന്ന് ആഗ്രഹം തോന്നിയെങ്കിൽ എന്റെ പ്രയത്നവും സഫലമായി.

ഈഗ്രന്ഥത്തെ തൎജ്ജമചെയ്യുന്നതിനു സദയം അനുവാദം തന്നതിന് ഇതിന്റെ ഉടമസ്ഥതയെ വഹിക്കുന്ന ഹിന്ദിഗ്രന്ഥരത്നകാൎയ്യാലയത്തോടുള്ള എന്റെ കൃതജ്ഞതയേയും ഇവിടെ പ്രദർശിപ്പിക്കുന്നു.

ഗ്രന്ഥകൎത്രി.

ക്ഷാത്രപ്രഭാവം

ഗദ്യനാടകം.

ഒന്നാമങ്കം

രംഗം 1.

സ്ഥാനം — കോമളമീരവനമദ്ധ്യത്തിലുള്ള കാളീക്ഷേത്രത്തിന്റെ പുരോഭാഗം.

സമയം — പ്രഭാതം.

(ബിംബത്തിനരികെ കുലപുരോഹിതൻ നിൽക്കുന്നു. മൂർത്തിക്കഭിമുഖമായി പ്രതാപസിംഹനും രജപുത്രപ്രഭുക്കന്മാരും വാൾ നിലത്തൂന്നി വലത്തുകാലിന്റെ മുട്ടുകുത്തിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നു.)

പ്രതാപ — ആട്ടെ ഇനി ഒട്ടും താമസിക്കേണ്ട. ഭഗവതിയുടെ പുരോഭാഗത്തുവെച്ചു ശപഥം ചെയ്യുവിൻ.

പ്രഭുക്കന്മാർ — ഞങ്ങളെല്ലാവരും ശപഥം ചെയ്യുന്നു—

പ്രതാപ — ആവശ്യം വരുന്ന പക്ഷം ഞങ്ങളെല്ലാവരും ചിത്തോരിനുവേണ്ടി പ്രാണത്യാഗം ചെയ്വാൻ സന്നദ്ധന്മാരാണ്—

എല്ലാവരും — ആവശ്യം വരുന്നപക്ഷം ഞങ്ങളെല്ലാവരും ചിത്തോരിനുവേണ്ടി പ്രാണത്യാഗം ചെയ്വാൻ സന്നദ്ധന്മാരാണ്—

പ്രതാപ — ചിത്തോരിന്റെ ഉദ്ധാരണം സാധിക്കുന്നതുവരെ—

എല്ലാവരും — ചിത്തോരിന്റെ ഉദ്ധാരണം സാധിക്കുന്നതുവരെ—

ക്ഷത്രപ്രഭാവം

ഗദ്യനാടകം.

ഒന്നാമങ്കം

രംഗം 1.

സ്ഥാനം — കോമളമീരവനമദ്ധ്യത്തിലുള്ള കാളി ക്ഷേത്രത്തിൻെറ പുരോഭാഗം.

സമയം — പ്രഭാതം.

(ബിംബത്തിനരികെ കുലപുരോഹിതൻ നിൽക്കുന്നു. മൂർത്തിക്കഭിമുഖമായി പ്രതാപസിംഹനും രജപുത്രപ്രഭുക്കന്മാരും വാൾ നിലത്തൂന്നി വലത്തുകാലിൻെറ മുട്ടുകുത്തിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നു.)

പ്രതാപ — ആട്ടെ ഇനി ഒട്ടും താമസിക്കേണ്ട. ഭഗവതിയുടെ പുരോഭാഗത്തുവെച്ചു ശപഥം ചെയ്യുവിൻ.

പ്രഭുക്കന്മാർ — ഞങ്ങളെല്ലാവരും ശപഥം ചെയ്യുന്നു —

പ്രതാപ — ആവശ്യം വരുന്ന പക്ഷം ഞങ്ങളെല്ലാവരും ചിത്തോരിനുവേണ്ടി പ്രാണത്യാഗം ചെയ്യാൻ സന്നദ്ധന്മാരാണു് — —

എല്ലാവരും — — ആവശ്യം വരുന്നപക്ഷം ഞങ്ങളെല്ലാവരും ചിത്തോരിനുവേണ്ടി പ്രാണത്യാഗം ചെയ്യാൻ സന്നദ്ധന്മാരാണു് — —

പ്രതാപ — — ചിത്തോരിൻെറ ഉദ്ധാരണം സാധിക്കുന്നതുവരെ — —

എല്ലാവരും — — ചിത്തോരിൻെറ ഉദ്ധാരണം സാധിക്കുന്നതുവരെ — —

പ്രതാപ—ഭൂൎജ്ജപത്രത്തിൽ മാത്രമേ ഭോജനം കഴിക്കുകയുള്ളു--

എല്ലാവരും—ഭൂൎജ്ജപത്രത്തിൽമാത്രമേ ഭോജനം കഴിക്കുകയുള്ളു--

പ്രതാപ—അതുവരെ പുല്ലിന്മേലേ കിടന്നുറങ്ങുകയുള്ളു--

എല്ലാവരും—അതുവരെപുല്ലിന്മേലേകിടന്നുറങ്ങുകയുള്ളു-

പ്രതാപ--അതുവരെ വിശേഷവസ്ത്രങ്ങളോ ആഭരണങ്ങളോ ധരിക്കുകയില്ല---

എല്ലാവരും--അതുവരെ വിശേഷവസ്ത്രങ്ങളോ ആഭരണങ്ങളോ ധരിക്കുകയില്ല--

പ്രതാപ--ഞങ്ങളോ ഞങ്ങളുടെ വംശക്കാരോ ഒരിക്കലും ഒരുവിധത്തിലും മുഗളന്മാരുമായി സഖ്യം ചെയ്കയില്ല--

എല്ലാവരും--ഞങ്ങളോ ഞങ്ങളുടെ വംശക്കാരോ ഒരിക്കലും ഒരുവിധത്തിലും മുഗളന്മാരുമായി സഖ്യം ചെയ്കയില്ല--

പ്രതാപ--പ്രാണനുള്ള കാലത്തോളം അവരുടെ ദാസ്യം സ്വീകരിക്കുകയില്ല--

എല്ലാവരും--പ്രാണനുള്ള കാലത്തോളം അവരുടെ ദാസ്യം സ്വീകരിക്കുകയില്ല--

പ്രതാപ--ഇരുകക്ഷികളുടേയും മദ്ധ്യത്തിൽ ഖഡ്ഗം സദാ പ്രതിബന്ധമായി നിലനില്ക്കട്ടെ--

എല്ലാവരും--ഇരുകക്ഷികളുടേയും മദ്ധ്യത്തിൽ ഖഡ്ഗം സദാ പ്രതിബന്ധമായി നിലനില്ക്കട്ടെ--

പുരോഹിതൻ--"സ്വസ്തി സ്വസ്തി" (എന്നു പറഞ്ഞു മന്ത്രോദകത്തെ തളിക്കുന്നു.)

(പ്രതാപസിംഹനൊന്നിച്ച് എല്ലാവരും എഴുനേല്ക്കുന്നു.)

പ്രതാപ--(പ്രഭുക്കന്മാരോട്) ഇന്നു ഭഗവതിയുടെ തിരുമുമ്പാകെ വാളുപിടിച്ചു ചെയ്തിരിക്കുന്നശപഥത്തെ നിങ്ങ

ളോരിക്കലും വിസ്മരിക്കരുത്. ഈ പ്രതിജ്ഞക്കൊരിക്കലും ഭംഗം വരാതിരിക്കുന്നതിനു സർവ്വേശ്വരി കടാക്ഷിക്കട്ടെ.

എല്ലാവരും— തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു ഞങ്ങളെ പൂർണ്ണമായി വിശ്വസിച്ചാലും! കൂട്ടിൽ പ്രാണനുള്ള കാലത്തോളം ഈ ശപഥത്തെ തിരസ്കരിക്കുന്നതിനു ഞങ്ങൾക്കിട വരാതിരിക്കട്ടേ!!

പ്രതാപ— ഞാൻ ഈ കഠിനസത്യം, ഈ കഠിനശപഥം ചെയ്യിച്ചതെന്തൊരാവശ്യത്തിനാണെന്നു നിങ്ങൾക്കറിയാമൊ? ദേശസേവ പിള്ളർകളിയല്ലെന്നു നല്ലപോലെ ഓർമ്മവക്കണം. ഇതു മഹത്തരമായ ഒരു കൃത്യമാണ്. വളരെ കഠിനമായ ഒരു വ്രതമാണ്. ദേശസേവക്കുവേണ്ടി പ്രയത്നിക്കുന്നതു പ്രസംഗിക്കുന്നതുപോലെയോ പാട്ടുപാടുന്നതുപോലെയോ എളുപ്പമായിട്ടുള്ള കാര്യമല്ല. ഇതിനുവേണ്ടി കഠോരദുഃഖങ്ങളനുഭവിക്കേണ്ടിവരും, രക്തപ്രവാഹവും ചില്ലറയല്ല. പ്രാണാർപ്പണം ചെയ്യുന്നതിനുകൂടി സദാ സന്നദ്ധന്മാരായിരിക്കണം. എന്നാൽ ഞങ്ങനെയാകട്ടെ, നിങ്ങളിപ്പോൾതന്നെ കോമളമീരത്തേക്കു പോകണം.

(പ്രഭുക്കന്മാർ കല്പനപ്രകാരം പ്രവർത്തിക്കുന്നു. പ്രതാപസിംഹൻ സന്തോഷാധിക്യത്തോടെ കാളീക്ഷേത്രത്തിന്റെ പുരോഭാഗത്തു ലാത്തുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ കുലപുരോഹിതൻ പൂർവ്വസ്ഥിതിയിൽതന്നെ നില്ക്കുന്നു. അല്പനേരം കഴിഞ്ഞപ്പോൾ പുരോഹിതൻ വിളിക്കുന്നു.)

പുരോഹിതൻ— മഹാരാജൻ!

(പ്രതാപസിംഹൻ അദ്ദേഹത്തിന്റെ നേരെ തിരിഞ്ഞുനില്ക്കുന്നു.)

പുരോഹിതൻ— രാജൻ! ഇന്നു തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു ചെയ്ത വ്രതധാരണത്തെ പാലിക്കുന്നതിന് അവിടത്തേക്കു പ്രാപ്തിയുണ്ടോ?

പ്രതാപ—ഗുരുദേവ! ഈ വ്രതമനുഷ്ഠിക്കുന്നതിനെനിക്കു സാധിക്കുകയില്ലെങ്കിൽ ഞാൻ അതിനു തുനിയുകയില്ല. സ്വശക്തികൊണ്ടു മാതൃഭൂമിയെ ഉദ്ധരിക്കുന്നതിനുള്ള ഭാഗ്യം അപൂർവ്വം ചിലൎക്കു മാത്രമേ സിദ്ധിക്കുകയുള്ളുവെങ്കിലും അതിനുവേണ്ടി പ്രാണത്യാഗം ചെയ്യുന്നതിനുള്ള സൌഭാഗ്യം സൎവ്വസുലഭമാണ്.

പുരോഹിതൻ—രാജൻ! ഞാൻ അങ്ങയെ ആശീൎവ്വാദം ചെയ്യുന്നു. ഈ വ്രതത്തെ അനുഷ്ഠിക്കുന്നതിനുള്ള ശക്തിയുണ്ടാകുന്നതിനു ജഗദീശ്വരൻ അങ്ങയെ കടാക്ഷിക്കട്ടെ!!

(പുരോഹിതൻ പോകുന്നു)

(പ്രതാപസിംഹൻ വീണ്ടും ക്ഷേത്രത്തിന്റെ പുരോഭാഗത്തു വരുന്നു)

പ്രതാപ—ഏ! ഓ, അക്ബർ! താൻ പോൎക്കളത്തിൽ അന്യായമാകുംവണ്ണം ഗൂഢമായി ജയമല്ലനെ വധിപ്പിച്ചു ചിത്തോരിനെ സ്വാധീനപ്പെടുത്തി. ഞങ്ങൾ ക്ഷത്രിയന്മാരാണ്. ധൎമ്മയുദ്ധംകൊണ്ടുതന്നെ ചിത്തോരിനെ വീണ്ടും കരസ്ഥമാക്കാൻ ശ്രമിച്ചുനോക്കും. അന്യായമായ യുദ്ധത്തിൽ ഞങ്ങൾ ഒരിക്കലും ഏൎപ്പെടുകയില്ല. താൻ മുഗളനാണ്—ദൂരദേശത്തുനിന്നു ഭാരതഭൂമിയിലേക്ക് ഇറക്കുമതി ചെയ്യപ്പെട്ടവൻ. ഇവിടെനിന്ന് ഒരുപാഠം പഠിപ്പിച്ചു തന്നെ തിരിയെ അയച്ചേക്കാം. ഏകാഗ്രത, സഹിഷ്ണുത, വാസ്തവികമായ വീരത എന്നിത്യാദികളുടെ ഒരു സ്വാതന്ത്ര്യജ്ഞാനത്തോടുകൂടി തനിക്കു മടങ്ങിപ്പോകാം. സ്വദേശത്തിനു വേണ്ടി പ്രാണത്യാഗം ചെയ്യുന്നതേതുവിധമാണെന്നു മനസ്സിലാക്കീട്ടു പോകാം. ഇന്നു താൻ ഭാരതചക്രവൎത്തിയാണ്. രജപുത്രന്മാർ അത്യന്തം നീചന്മാരും, ഭീരുക്കളും, ധൎമ്മദ്രോഹികളും, രാജസഭയിൽ തന്നെ സ്തുതിച്ചു ഉന്നതപദവിയെ ലഭിക്കുന്നതിനാഗ്രഹിക്കുന്നവരും, പോൎക്കളത്തിൽനിന്നു പിന്തിരിക്കുന്നവരുമാണെ

ന്നാണു തന്റെ വിചാരം. കന്യകമാരേയും, സഹോദരിമാരേയും എന്നുവേണ്ടാ സപത്നിമാരെക്കൂടി തന്റെ പാദങ്ങളിൽ അർപ്പിച്ചു തന്നെ സന്തോഷിപ്പിക്കുന്നതിനു സമയം കാത്തുനില്ക്കുകയാണ് ഞങ്ങളെന്നു വിചാരിച്ചു താൻ സിംഹാസനത്തിൽ ഞെളിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. പ്രാണബലികൊണ്ടുകൂടി മാതൃഭൂമിയെ പൂജിക്കുന്നവരും, സ്ത്രീജനങ്ങളെ കാഴ്ചവെക്കാത്തവരും, താൻ സൌജന്യമായി കൊടുക്കുന്ന സമ്മാനങ്ങളെ പുറങ്കാലുകൊണ്ടു തട്ടിക്കളയുന്നവരും, ഞങ്ങളുടെ ഇടയിൽ ഇപ്പോഴും അപൂർവ്വമല്ലെന്നുതന്നെ ഒന്നു മനസ്സിലാക്കണമെന്നു മോഹമുണ്ട്. എന്റെ അച്ഛൻ ഉദയസിംഹൻ ചിത്തോരിൽനിന്ന് ഓടുന്നതുകണ്ടു താൻ രസിച്ചിട്ടുണ്ട്. എന്നാലിപ്പോൾ അദ്ദേഹത്തിന്റെ പുത്രൻ പ്രതാപസിംഹൻ അതേ ചിത്തോരിൽ വീണ്ടും പ്രവേശിക്കുന്നതിനു പ്രതിജ്ഞചെയ്തിട്ടുള്ളതിനെ പരിപാലിക്കുന്നതിനുവേണ്ടി പരിശ്രമിക്കുന്നതുകണ്ടു ദുഃഖിച്ചുകൊൾക. (കാളിയുടെ വിഗ്രഹത്തിനുമുമ്പിൽ മുട്ടുകുത്തി തൊഴുതുകൊണ്ട്) അമ്മേ! എന്റെ പ്രതിജ്ഞയെ നിറവേറ്റുന്നതിന് എനിക്കു ശക്തിതരേണമേ! ധർമ്മത്തിനു സദാ വിജയം സിദ്ധിക്കേണമേ! മഹത്വത്തിനു പരാഭവം വരാതിരിപ്പാൻ അവിടുന്നു കടാക്ഷിക്കേണമേ! എന്റെ ചിത്തോർ,– എന്റെ പ്രിയപ്പെട്ട ചിത്തോർ,– പരപാദാഘാതമേററു കുഴങ്ങുന്ന ചിത്തോർ, വീണ്ടും എന്റെ അധീനത്തിൽ പെടുത്തുന്നതിനു നിന്തിരുവടിക്കു തിരുവുള്ളമുണ്ടാകേണമേ! — ആരവിടെ?

(പ്രതാപസിംഹൻ എഴുന്നേററു തിരിഞ്ഞുനോക്കിയപ്പോൾ പുരോഭാഗത്ത് അദ്ദേഹത്തിന്റെ സഹോദരൻ ശക്തസിംഹൻ നില്ക്കുന്നതു കാണുന്നു.)

പ്രതാപ — ആര്? ശക്തസിംഹനോ?

ശക്തസിംഹൻ—അതേ ജ്യേഷ്ഠാ, ഞാനാണ്.
പ്രതാപ—താൻ ഇതുവരെ എവിടെയായിരുന്നു?
ശക്ത—ഏതുവരെ?
പ്രതാപ—ദേവിയുടെ പൂജ കഴിയുന്നതുവരെ?
ശക്ത—ഇപ്പോൾ കഴിഞ്ഞതേയുള്ളു?
പ്രതാപ—അതേ.
ശക്ത—ഞാൻ ഗണിക്കുകയായിരുന്നു.
പ്രതാപ—ഗണിക്കുകയോ?
ശക്ത—അതേ ജ്യേഷ്ഠാ, ഗണിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുകയായിരുന്നു. ഭവിഷ്യത്തായ അന്ധകാരത്തിൽ പെടാതിരിപ്പാനുള്ള മാർഗ്ഗം അന്വേഷിക്കുകയായിരുന്നു. ഈ ജീവിതായോധനത്തെപ്പററി പ്രശ്നം ചെയ്യുകയായിരുന്നു.
പ്രതാപ—താൻ ദേവിയെ പൂജിച്ചില്ലെന്നുണ്ടോ?
ശക്ത—പൂജ! ഇല്ല ജ്യേഷ്ഠാ, പൂജയിൽ എനിക്കു വിശ്വാസമില്ല; പൂജിക്കുന്നതുകൊണ്ട് എന്തൊരു വിശേഷഗുണമാണു സിദ്ധിക്കുക? നോക്കു—ദേവി നാവു നീട്ടി—മൂകവും നിശ്ചലവുമായ മണ്മയമൂർത്തിക്കു സദൃശം—നില്ക്കുന്നു. ഈ വിഗ്രഹത്തിനു പ്രാണനോ ശക്തിയോ ഇല്ല. ജ്യേഷ്ഠാ, ഇതിനെ പൂജിക്കുന്നതുകൊണ്ടൊരു ഫലവുമില്ല. ഗണനം ചെയ്യുന്നതു് ഇതിനെ പൂജിക്കുന്നതിനേക്കാൾ എത്രയോ ഉൽകൃഷ്ടമാണ്. അതുകൊണ്ടാണു ഞാൻ ഗണിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നതു്. ഞാൻ സമസ്യാപൂരണത്തിൽ ജാഗരൂകനായിരുന്നു.
പ്രതാപ—എന്തു സമസ്യ?
ശക്ത—മനുഷ്യർ ജന്മാന്തരം ജന്മാന്തരമെന്നു പറയുന്നതു സത്യമോ അസത്യമോ എന്നുള്ള സമസ്യ. ഞാൻ ജന്മാന്തരത്തെ വിശ്വസിക്കുന്നില്ലെങ്കിലും അതു പക്ഷേ സത്യമായിരിക്കാം. നഭോമണ്ഡലത്തിൽ ധൂമകേതു ഉദിക്കുകയും അസ്തമിക്കുകയും ചെയ്യുന്നതുപോലെ മനു

ഷ്യർ ലോകരംഗത്തിൽ പ്രവേശിക്കുകയും തിരോഭവിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു. അതേ ധൂമകേതുവിനെ പിന്നീട് ഒരിക്കലും കാണുകയില്ലെങ്കിലും ചില സമയത്തു് അന്തരിക്ഷത്തിൽ വേറെ ഒന്നിനെ കണ്ടുവെന്നു വന്നേക്കാം. അനേകശക്തികളുടെ ഏകീകരണം നിമിത്തമാണു നരജന്മം ലഭിക്കുന്നതെന്നും അവയുടെ വിയോഗം സംഭവിക്കുമ്പോൾ മൃത്യുവുണ്ടാകുന്നുവെന്നും പറയുന്നതു വാസ്തവമായിരിക്കാം. ഈ 'എനിക്കു' വിച്ഛേദം സംഭവിക്കുന്നുവെങ്കിലും ഈ വലിയ 'എങ്കൽ'നിന്നു് എട്ടുപത്തു ചെറിയ ചെറിയ 'അഹം' ശബ്ദങ്ങൾ ഉത്ഭവിക്കുന്നു.

പ്രതാപ—ശക്താ! ഇപ്രകാരം പ്രയോജനശൂന്യങ്ങളായ ചിന്തകളെക്കൊണ്ടു കാലം കഴിച്ചുകൂട്ടുവാനാണോ താൻ നിശ്ചയിച്ചിരിക്കുന്നതു്? പൂർവ്വപക്ഷസമാധാനങ്ങൾ എപ്പോഴും ഉണ്ടായിക്കൊണ്ടിരിക്കും. വ്യർത്ഥങ്ങളായ കാര്യങ്ങളാലോചിച്ചു തല കാഞ്ഞിട്ടെന്താണു് ആവശ്യം? വരൂ, നമ്മളെല്ലാവരും ഒത്തൊരുമിച്ചു വല്ലതും പ്രവർത്തിക്കുകയാണു വേണ്ടതു്. ഏതാണു സ്വാഭാവികമായ സരളപ്രവൃത്തിയെന്നു സഹജബുദ്ധിയോടുകൂടി ആലോചിച്ചു തീർച്ചയാക്കിയതിനുശേഷം പ്രവർത്തിച്ചാൽ മതി.

ശക്ത—പ്രവൃത്തി! എന്തൊരുതരം പ്രവൃത്തി? ശാസ്ത്രങ്ങൾ നിവൃത്തിയെയാണു് ഉപദേശിക്കുന്നതു്.

പ്രതാപ—ശക്താ! താൻ ദീനയായ ഈ ജന്മഭൂമിയെ ഒന്നു നോക്കൂ. ഒരു പരദേശിയവന്നു് ഇതിനെ നിർദ്ദയമാകുംവണ്ണം പീഡിപ്പിക്കുന്നതു താൻ കാണുന്നില്ലേ? ഇതിന്റെ അലങ്കാരങ്ങളെല്ലാം അയാൾ അപഹരിച്ചു. വരൂ, ജ്യേഷ്ഠാനുജന്മാരായ നമ്മൾ യോജിപ്പോടുകൂടി ഇതിനെ ഉദ്ധരിക്കുന്നതിനുവേണ്ടി ജീവത്യാഗം ചെയ്യുക. ഇതിനെക്കാൾ ഉൽകൃഷ്ടവും ഉത്തമവുമായ മറ്റെന്തൊരു കർമ്മമാണു നമുക്കു കർത്തവ്യമായിട്ടുള്ളതു്?

[പ്രതാപസിംഹൻെറ മന്ത്രി ഭാമാശാഹൻ പ്രവേശിക്കുന്നു]

ഭാമ — സ്വാമിൻ!

പ്രതാപ — എന്താ വർത്തമാനം?

ഭാമ — കുതിരയെ തയ്യാറാക്കിട്ടുണ്ട്.

പ്രതാപ — ശക്താ, നടക്കൂ, രാജധാനിയിലേക്ക പോവു [illegible] ജോലി ചെയ്യാനുണ്ട്. വരൂ, നമുക്ക കോമളഗിരത്തേക്ക പോവുക.

ശക്ത — ജ്യേഷ്ഠൻ നടന്നുകൊള്ളൂ. ഞാൻ വഴിയെ വന്നുകൊള്ളാം.

(പ്രതാപസിംഹനും പിന്നാലെ ഭാമാശാഹനും പോകുന്നു)

ശക്ത — (അല്പനേരം അങ്ങുമിങ്ങും ലാത്തിയതിനുശേഷം) ജന്മഭൂമി? ഞാൻ അവളുടെ ആരാണ്? അവളെൻെറ ആരാണ്? ഞാൻ ജനിച്ചതിവിടെയാണെന്നു സമ്മതിക്കാം, പക്ഷെ അതുകൊണ്ടെന്താണ്? ജനിച്ചതുകൊണ്ടുമാത്രം ഞാനിവൾക്ക കടപ്പെട്ടവനാണെന്നു വരുമോ? ഞാൻ ഇവിടെയല്ലെങ്കിൽ ആകാശത്തോ സമുദ്രത്തിലോ മറെറാ ജനിച്ചിട്ടുണ്ടായിരിക്കും. ഞാൻ ബാല്യത്തിൽതന്നെ ജന്മഭൂമിയിൽനിന്നു ബഹിഷ്കൃതനാണ്. ഈ ജന്മഭൂമി ഭക്ഷിക്കുന്നതിന് ഒരു പിടി അരിപോലും തന്നിട്ടില്ല. നല്ലകാര്യം. ഇതിനുവേണ്ടി ഞാൻ പ്രാണനെത്യജിക്കേണമത്രേ! ഹേ ജ്യേഷ്ഠാ, അങ്ങു മേവാഡിലെ രാജാവാകുന്നതുകൊണ്ട് ഇതിനുവേണ്ടി ജീവനെ ഉപേക്ഷിക്കുന്നത് അങ്ങയുടെ കടമയാണ്. ഞാനെന്തു പിഴച്ചു? അങ്ങ് എൻെറ ആരാണ് ആരുമല്ല.

(സാവധാനത്തിൽ ശക്തസിംഹൻ വനത്തിൽനിന്നു പോകുന്നു.)

രംഗം II.

സ്ഥാനം—കോമളമീരം—പ്രാസാദത്തിന്റെ സമീപത്തുള്ള സരസ്തീരം.

സമയം—സന്ധ്യ.

[പ്രതാപസിംഹന്റെ പുത്രി ഈര തനിയെ സൂൎയ്യാസ്തമനം നോക്കിക്കൊണ്ടുനില്ക്കുന്നു.]

ഈര—(ആദിത്യന്റെ നേരെ നോക്കിക്കൊണ്ടു കൈകൊട്ടി) ഹാ എന്തൊരു ഗംഭീരകാഴ്ചയാണ്! സൂൎയ്യൻ അസ്താചലത്തെ പ്രാപിക്കുന്നു. നഭോമണ്ഡലത്തിൽ മറ്റൊന്നും കാണ്മാൻതന്നെയില്ല. കേവലം ഒരു സൂൎയ്യപ്രകാശം മാത്രം. പന്ത്രണ്ടു മണിക്കൂറുനേരം ആകാശമരുഭൂമിയിൽ സഞ്ചരിച്ച് ഇപ്പോൾ ജഗത്തുമുഴുവനും അരുണവൎണ്ണമാക്കിക്കൊണ്ടു ദിനകരൻ അസ്തമിക്കുന്നു. അസ്തമനം ഉദയത്തെക്കാളധികം ഗാംഭീൎയ്യത്തോടുകൂടിയതാണ്. അതാ, അസ്തമനം കഴിഞ്ഞു. ആകാശത്തിന്റെ മഞ്ഞളിപ്പു മാറി ധൂസരവൎണ്ണമായി തീൎന്നിരിക്കുന്നു. സന്ധ്യ ഈശ്വരന്മാരുടെ ദീപാരാധനക്കുവേണ്ടി മൌനമായി വിശ്വാസക്ഷേത്രത്തിൽ പ്രവേശിക്കുകയാണോ എന്നു തോന്നും. സുന്ദരമായ സന്ധ്യ. പ്രിയസഖീ! നിനക്കെന്തോ ചിന്തയുള്ളതുപോലെ തോന്നുന്നുവല്ലോ. നിന്റെ ഹൃദയത്തിൽ എന്താണിത്ര കഠിനമായ മനസ്താപമുണ്ടാകുവാൻ കാരണം? നീ എന്താണിങ്ങനെ മലിനയായിരിക്കുന്നത്? ഇപ്രകാരം നിശ്ശബ്ദയും ഭീരുവുമായിരിക്കാനുള്ള കാരണമെന്താണ്? പറയൂ, പറയൂ, പ്രിയസഖീ നിനക്കെന്തുസംഭവിച്ചു?

[ഈരയുടെ പുറകിൽക്കൂടി അമ്മയായ ലക്ഷ്മി പ്രവേശിക്കുന്നു.]

ലക്ഷ്മി—ഈരേ!

[ഈശ്വര ഞെട്ടി എഴുന്നേററു; പക്ഷേ അമ്മയെ കണ്ടപ്പോൾ സമാധാനിക്കുന്നു.]

ഈശ്വര—എന്താണമ്മേ?

ലക്ഷ്മി—നീയിത്രനേരം ഇവിടെ എന്താണു ചെയ്തിരുന്നതു്?

ഈശ്വര—ഞാൻ സൂര്യാസ്തമനം നോക്കിക്കൊണ്ടിരിക്കുകയായിരുന്നു. നോക്കു, എന്തൊരു മനോഹരകാഴ്ചയാണു്. അതാ, അന്തരിക്ഷത്തിൽ അഗ്നിജ്വാലപോലെ ഒരു പ്രഭ കാണുന്നു. ഈ സമയത്തു് ഈ പ്രകൃതി എത്ര ശാന്തമായിരിക്കുന്നു. സൂര്യാസ്തമനം കാണേണ്ടതായ ഒരു കാഴ്ചതന്നെയാണു്.

ലക്ഷ്മി—ഈ കാഴ്ച നീ നിത്യം കണ്ടുവരുന്നതല്ലേ?

ഈശ്വര—എന്നാലും ഇതു നിത്യവും പുതിയതായിത്തന്നെ തോന്നുന്നു. ഒരിക്കലും പഴകിപ്പോകയില്ല. സൂര്യോദയവും മനോഹരകാഴ്ചതന്നെയാണെങ്കിലും സൂര്യാസ്തമനത്തിനു് ഒരു വിശേഷഗുണമുണ്ടു്. ഇതിൽ കുറച്ചധികം ഗംഭീരരഹസ്യവും, സഹനശക്തിയും, അസീമവും അഗാധവുമായ വിഷാദവും മധുരമായ നിശ്ശബ്ദതയും കാണുമാറുണ്ടു്. അമ്മേ ഈ കാഴ്ച ഏററവും രമണീയവും ശ്രേഷ്ഠവുമാണു്.

ലക്ഷ്മി—അധികനേരം ഇവിടെ ഇരുന്നാൽ തണുത്തുവിറക്കും.

ഈശ്വര—ഇല്ലാ അമ്മേ, ഇനിക്കിപ്പോൾ തണുപ്പില്ല. ഇനിക്കിതു നിത്യാഭ്യാസമാണു്. അമ്മേ, ഈ നക്ഷത്രത്തെ ഒന്നു നോക്കിക്കാണൂ.

ലക്ഷ്മി—ഏതു നക്ഷത്രം?

ഈശ്വര—പടിഞ്ഞാറുഭാഗത്തു്—അസ്തമിച്ച സൂര്യന്റെ പൂർവ്വഭാഗത്തു കാണുന്നതുതന്നെ.

ലക്ഷ്മി—ഞാൻ കണ്ടു, കണ്ടു

ഈശ്വര—അതിന്റെ പേരറിയാമോ?

ലക്ഷ്മി—ഇല്ല.

ഈര—ശുക്രൻ. ഈ നക്ഷത്രസംവത്സരത്തിൽ പകുതി സൂൎയ്യോദയത്തിനു മുമ്പും, പകുതി അസ്തമനത്തിനു പിമ്പുമായി സഞ്ചരിക്കുന്നു. ഇതു ചിലപ്പോൾ പ്രേമരാജ്യത്തിലെ സന്ന്യാസിയും ചിലപ്പോൾ സത്യരാജ്യത്തിലെ പുരോഹിതനുമാണ്!

[ഈര ഈ നക്ഷത്രത്തെ സൂക്ഷിച്ചുനോക്കുന്നു. ലക്ഷ്മി അല്പനേരം ഈരയെ നോക്കിക്കൊണ്ടു നിന്നതിനുശേഷം അവളുടെ സമീപം ചെന്നു കൈ പിടിക്കുന്നു.]

ലക്ഷ്മി—ഈരേ, നമുക്കിപ്പോൾ ഗൃഹത്തിലേക്കു പോകുക. നേരം സന്ധ്യയായി.

ഈര—അല്പനേരംകൂടി കഴിഞ്ഞിട്ടു പോകാം. നോക്കു, ആരാണവിടെ പാടുന്നതു്?

ലക്ഷ്മി—ഈ നിൎജ്ജനമായ താഴ്വരയിൽ ആരാണു പാടുന്നതു്?

[അല്പം ദൂരത്തായി ഒരാൾ പാടിക്കൊണ്ടുപോകുന്നു.]

(ലക്ഷ്മിയും ഈരയും സശ്രദ്ധം പാട്ടുകേൾക്കുന്നു. തത്സമയത്തു് ഈരയുടെ നയനങ്ങൾ അശ്രുപൂൎണ്ണങ്ങളായി ഭവിച്ചതു ലക്ഷ്മി കാണുന്നു.)

ഈര—(പെട്ടെന്നു് അമ്മയുടെ നേരെ നോക്കിക്കൊണ്ടു്) അമ്മേ, ഇയ്യാൾ പാടുന്നതു പരമാൎത്ഥമാണ്. അമ്മേ, സുഖദുഃഖങ്ങളെ താരതമ്യപ്പെടുത്തി നോക്കുമ്പോൾ ദുഃഖത്തിന്റെ പ്രകാശം അത്യന്തം മനോഹരമാണെന്നു പല അവസരങ്ങളിലും എനിക്കനുഭവം വന്നിട്ടുണ്ടു്.

ലക്ഷ്മി—ദുഃഖത്തിന്റെ പ്രഭ മധുരമാണോ?

ഈര—അതേ അമ്മേ, ദുഃഖത്തിന്റെ പ്രഭ മനോജ്ഞം തന്നെ. വഴിയിൽക്കൂടി ആഹ്ലാദത്തോടെ ഗതാഗതം ചെയ്യുന്ന പാന്ഥന്മാരൊ ആരും തിരിഞ്ഞുനോക്കുകകൂടി പതിവില്ല അവരിലൊരുവൻ സങ്കടത്തോടെ

നിലവിളിക്കുമ്പോൾ സഹൃദയന്മാക്ക് അയാളെ വിളിച്ച് വിവരം ചോദിച്ചറിയുന്നതിന് ആഗ്രഹം തോന്നാതിരിക്കുമോ? അയാളുടെ ദുഃഖസമ്പൂർണ്ണങ്ങളായ കഥ കേൾക്കുന്നതിന് എവന്നാണ വൈമുഖ്യം തോന്നുക? യുദ്ധത്തിൽ ജേതാവിന്റെയൊ വിജിതന്റെയൊ ആരുടെ കഥ കേൾക്കുന്നതിനാണ നമുക്കിച്ഛ തോന്നുന്നത്? ആരോടാണ നമുക്ക സഹാനുഭൂതി തോന്നുക? അത്രതന്നെയല്ല, സംഗീതം—ആഹ്ളാദകരമായ ഗീതമോ അതൊ ശോകത്തെ പ്രകടിപ്പിക്കുന്നതായ ഗീതമോ ഏതാണ നമ്മുടെ അന്തഃകരണത്തിൽ പൂർണ്ണമായി പ്രതിബിംബിക്കുന്നത്? ഉഷസ്സോ, സന്ധ്യയോ അധികം മനോഹരമായി തോന്നുന്നത്? അത്യന്തമനോഹരവും, സൌഭാഗ്യസംപൂർണ്ണവും, അനേകവിവാഹഘോഷത്തോടുകൂടിയതുമായിരിക്കുന്ന ദില്ലിനഗരത്തെ സന്ദർശിക്കുന്നതിനോ, അതോ ഐശ്വര്യഭ്രഷ്ടവും മലിനവും ദീനഭാവത്തോടുകൂടിയതുമായ മധുരാപുരി കാണുന്നതിനോ ഒരുവനാഗ്രഹം തോന്നുക? അമ്മേ, സുഖത്തിൽ ഒരുതരം അഹംകാരമുണ്ടു—അതിന്റെ സ്വരം അത്യുച്ചവും കർക്കശവുമാണ്. പക്ഷേ വിഷാദം അത്യന്തം വിനയത്തേയും ശാന്തതയേയുമാണ പ്രദർശിപ്പിക്കുന്നത്.

ലക്ഷ്മി—അതേ, കാൎയ്യം ശരിതന്നെയാണ്.

ഈര—ദുഃഖം വളരെ മഹത്തും സുഖം നികൃഷ്ടവുമാണെന്നാണ് എന്റെ അഭിപ്രായം. കഷ്ടകാലത്തു സമ്പാദിച്ചതിനെ നല്ല കാലത്തു ചെലവാക്കുകയാണ ചെയ്യുന്നത്. ദുഃഖം സൃഷ്ടികൎത്താവും സുഖം ഭോക്താവുമാണ്. ദുഃഖം വേരിനെപ്പോലെ മണ്ണിൽനിന്നു രസം വലിച്ചെടുക്കുന്നു. പക്ഷേ സുഖം പുഷ്പപത്രാദികൾക്കുതുല്യം വികസിച്ച് ആ രസത്തെ നഷ്ടമാക്കിക്കളയുന്നു. ദുഃഖം വൎഷത്തെപ്പോലെ, തപിക്കുന്ന ഭൂമിയെ ശീത

ളമാക്കിത്തീക്കുകയും സുഖം ചന്ദ്രനുതുല്യം ഇതിനെ പരിഹസിക്കുകയുമാണു ചെയ്യുന്നതു്. ദുഃഖം കൃഷിക്കാക്കു സമം വയലുകളിലെ മണ്ണിനെ ഉഴുതു ക്രമപ്പെടുത്തി വിതച്ചുണ്ടാക്കുന്ന വിളവിനെ സുഖം രാജാവിനെപ്പോലെ ഭുജിക്കുക മാത്രമേ ചെയ്യുന്നുള്ളു. സുഖം മാദകവും ദുഃഖം മാധുൎയ്യമുള്ളതുമാണു്.

ലക്ഷ്മി—ഈരേ, എനിക്കിതൊന്നും അറിഞ്ഞുകൂടെങ്കിലും ഈ ലോകത്തിൽ അത്യുന്നതന്മാരാണെന്നു വിചാരിക്കപ്പെട്ടുവരുന്നവർതന്നെയാണു ദുഃഖിതന്മാർ; അവർതന്നെയാണു ഭാഗ്യഹീനന്മാർ; അവൎക്കാണു് അനേകപ്രകാരത്തിലുള്ള കഷ്ടതകളനുഭവിക്കേണ്ടിവരുന്നതെന്നു മാത്രം അവശ്യം ഞാൻ ധരിച്ചിട്ടുണ്ടു്. മംഗളമയനായ ഭഗവാന്റെ നിയമം ഇപ്രകാരമിരിക്കുന്നതെന്തുകൊണ്ടാണെന്നു ഞാൻ പലപ്പോഴും ആലോചിക്കാറുണ്ടു്.

(പ്രതാപസിംഹന്റെ പുത്രൻ അമരസിംഹൻ പ്രവേശിക്കുന്നു)

അമര—അമ്മേ!

ലക്ഷ്മി—(തിരിഞ്ഞു നോക്കി) എന്താണു് അമരാ?

അമര—അച്ഛൻ വിളിക്കുന്നു.

ലക്ഷ്മി—നടന്നുകൊള്ളൂ, ഞാനിതാവരുന്നു. (ഈരയോടു) നടക്കൂ, കുട്ടി, നമുക്കു പോകുക.

(ലക്ഷ്മിയും ഈരയും പോകുന്നു. അമരസിംഹൻ സരസ്തീരത്തു കിടക്കുന്ന ഒരു മരത്തടിയിന്മേൽ ഇരിക്കുന്നു)

അമര—(സ്വഗതം) ശിവ ശിവ! പകൽ മുഴുവനും അത്യദ്ധ്വാനം ചെയ്തതിനു ശേഷം സ്വല്പനേരമെങ്കിലും വിശ്രമിക്കുന്നതിനവസരം ലഭിച്ചുവല്ലൊ. ഏതുവിധത്തിലാണു് ഇതിൽനിന്നു രക്ഷപ്രാപ്പിക്കേണ്ടതു്? അഹോരാത്രം യുദ്ധംതന്നെ. അച്ഛൻ ഭക്ഷിക്കുകയോ വി

ശ്രമിക്കുകയോ ചെയ്യുന്നില്ല. ശിക്ഷണം, വ്യായാമം, മന്ത്രണം എന്നിത്യാദികളിൽ സവ്വരും ബദ്ധശ്രദ്ധന്മാരായിരിക്കുന്നു. രാജാവിന്റെ പുത്രനാണെങ്കിലും എനിക്കും സാധാരണ ഭടന്മാരെപ്പോലെ യുദ്ധസംബന്ധികളായ ജോലികളെ പരിശീലിക്കേണ്ടിവന്നിരിക്കുന്നു. രാജപുത്രനായി ജനിച്ചതുകൊണ്ട് എനിക്ക് എന്തൊരു വൈശിഷ്ട്യമാണുള്ളതു? ഒന്നാലോചിച്ചു നോക്കുക; അസിമമായ ദാരിദ്ര്യം സ്വീകരിച്ചു മുനിക്കുതുല്യം വാനപ്രസ്ഥമനുഷ്ഠിച്ചുകൊണ്ടു മൃത്യുവിനെ ക്ഷണിച്ചുവരുത്തുകതന്നെ. ഇതുകൊണ്ടുള്ള പ്രയോജനമെന്താണെന്നെനിക്കു മനസ്സിലാകുന്നില്ല. അതാ എളയച്ഛൻ വരുന്നു. എളയച്ഛാ!

(ശക്തസിംഹൻ അമരസിംഹന്റെ സമീപം ചെല്ലുന്നു)

ശക്ത — ആരാണ്? അമരനോ?

അമര — അതേ എളയച്ഛാ, ഞാനാണ്. അങ്ങിപ്പോൾ ഇങ്ങോട്ടുവന്നതെന്താണ്?

ശക്ത — വേറെ ജോലിയൊന്നുമില്ല. ഞാൻ അല്പനേരം ഇവിടെ ഇരിക്കട്ടെ. നല്ല തണുത്തകാററ്. ഈ മന്ദമാരുതനേല്ക്കുന്നതിനുവേണ്ടിയാണു ഞാൻ ഇങ്ങോട്ടുവന്നതു്. ഗൃഹത്തിൽ കഠിനമായ ചൂട്. ഈ ഉദയസാഗരത്തിന്റെ തീരം രമണീയംതന്നെ.

അമര — എളയച്ഛാ! അങ്ങു വസിച്ചിരുന്ന സ്ഥലത്തു് ഇപ്രകാരമുള്ള സരസ്സില്ലേ?

ശക്ത — ഇല്ലാ കുട്ടി!

അമര — ഈ കോമളമീരത്തെപ്പററി അങ്ങയുടെ അഭിപ്രായമെന്താണ്?

ശക്ത — തരക്കേടില്ല.

അമര — മുഗളന്മാരുമായി യുദ്ധം ചെയ്യുന്നതിനാണോ അച്ഛൻ അങ്ങയെ ഇങ്ങോട്ടു കൂട്ടിക്കൊണ്ടുവന്നതു്?

ശകുന്ത—അല്ല, ഞാൻ അദ്ദേഹത്തെ ശരണം പ്രാപിച്ചിരിക്കുകയാണ്.

അമര—ശരണം പ്രാപിക്കുകയോ? അങ്ങക്കു മുമ്പു യാതൊരാശ്രയവുമുണ്ടായിരുന്നില്ലേ?

ശകുന്ത—ഉം, ഒരുപ്രകാരത്തിൽ ഉണ്ടായിരുന്നില്ലെന്നു തന്നെ പറയാം.

അമര—അങ്ങുന്ന് അച്ഛന്റെ അനുജനല്ലേ?

ശകുന്ത—ഉം, അതേ; അനുജൻതന്നെ.

അമര—എന്നാൽ ഈ രാജ്യത്തിന് അച്ഛനുള്ളതുപോലെതന്നെ അങ്ങേക്കും അവകാശമുണ്ടല്ലോ!

ശകുന്ത—ഇല്ലാ കുട്ടി, തന്റെ പിതാവ് എന്റെ ജ്യേഷ്ഠനാണ്. ഞാൻ അദ്ദേഹത്തേക്കാൾ എളയവനാണ്.

അമര—അതുകൊണ്ടെന്താണ്? അങ്ങ് അദ്ദേഹത്തിന്റെ സോദരൻതന്നെയല്ലേ?

ശകുന്ത—ഉം, എന്നാലും മൂത്ത പുത്രനു മാത്രമേ രാജ്യത്തിന്നവകാശമുള്ളുവെന്നാണു ശാസ്ത്രവിധി. മററു പുത്രന്മാൎക്കു രാജ്യത്തിനവകാശമില്ല.

അമര—അതെന്താണ് എളയച്ഛാ, ഇപ്രകാരമുള്ള നിയമമുണ്ടാക്കിയിരിക്കുന്നത്? മൂത്തവനായി ജനിച്ചതുകൊണ്ടു മാത്രം ഒരുവൻ ശ്രേഷ്ഠനാവുകയില്ല. ഈ നിയമം ഇപ്പോഴും നിലനിന്നു പോരുന്നതാണ് ആശ്ചൎയ്യം.

ശകുന്ത—അതെനിക്കറിഞ്ഞുകൂടാ. (സ്വഗതം) ചോദ്യം വളരെ ശരിയാണ്. മൂത്തവനായി ജനിച്ചതുകൊണ്ടു മാത്രം ഒരുവൻ ശ്രേഷ്ഠനാകയില്ല. എന്നിട്ടും ഇപ്രകാരമുള്ള സാമുദായികനിയമമുണ്ടാക്കിയിരിക്കുന്നുവല്ലോ. ജ്യേഷ്ഠനായാലും വേണ്ടതില്ല കനിഷ്ഠനായാലും വേണ്ടതില്ല, ശ്രേഷ്ഠനുതന്നെ രാജ്യം ലഭിക്കണമെന്നാണു നിയമമുണ്ടാക്കേണ്ടിയിരുന്നത്. അപ്രകാരം ചെയ്യാത്തതെന്തുകൊണ്ടാണെന്നറിയുന്നില്ല. ഇതൊരു ദുൎഘടമായ വിഷയമാണ്.

അമര — എളയച്ഛാ, അങ്ങെന്താണ് ആലോചിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നതു്?

ശക്ത — ഒന്നുമില്ല, നടക്കു, നമുക്കു ഗൃഹത്തിലേക്കു പോകുക. നേരം രാത്രിയായി.

(ഇരുവരും പോകുന്നു)

രംഗം III.

സ്ഥാനം — അക്ബറിൻെറ കവിയായ പൃത്ഥ്വിരാജൻെറ മാളികയുടെ ഉമ്മറം.

സമയം — പ്രഭാതം.

(പൃത്ഥ്വിരാജനും ചക്രവൎത്തിയുടെ സാമന്തന്മാരായ മാർവ്വാഡ്, അംബർ, ഗ്വാളിയർ, ചംദേരി തുടങ്ങിയ രാജാക്കന്മാരും ഇരിക്കുന്നു)

മാർവ്വാഡ് ഹേ, കവിരാജാ, അങ്ങയുടെ കവിത അല്പം കേൾക്കട്ടെ. (അംബറിൻെറ നേരെ നോക്കിക്കൊണ്ട്) ഒന്നാന്തരം കവിത. വിശേഷപ്പെട്ട കവിത.

അംബർ — വ്യത്ഥ്വായി തലകായുന്ന സമയത്തു കവിത അവിതതന്നെയാണ്. ഒന്നാന്തരം കവിതയായിരിക്കണം. കേട്ടാൽ ചിരിച്ചു കിടന്നുരുളണം.

മാർവ്വാഡ് — ഹേ, അങ്ങ് അധികം കഷ്ടപ്പെടേണ്ടാ. കുറച്ചു കേൾപ്പിച്ചാൽ മതി, കവിതയുടെ പേരു കേട്ടാൽതന്നെ അതിൻെറ യോഗ്യതയെ അനുമാനിക്കാം.

പൃത്ഥ്വി — "പ്രഥമചുംബനം".

ചംദേരി — പേരു വളരെ രസികൻതന്നെ. നന്നായിട്ടുണ്ടു ചൊല്ലണം, വാക്കു കുറച്ചായാലും മതി.

അംബർ — "പ്രഥമചുംബനം!" ഈ വിഷയത്തെക്കുറിച്ചും കവിതയുണ്ടാക്കുവാൻ സാധിക്കുമോ?

പൃത്ഥ്വി — ഉം, എന്തുകൊണ്ടു ഉണ്ടാക്കിക്കൂടാ.? നിങ്ങൾ

വൎത്തമാനം പറയുന്ന നേരംകൊണ്ടു ഞാൻ കവിതയു ണ്ടാക്കി നിങ്ങളെ കേൾപ്പിക്കാം. എന്നാൽ കേട്ടു കൊള്ളൂ.

അംബർ—ഹേ, കവിതയുടെ കാൎയ്യം അവിടെ ഇരിക്ക ട്ടെ. കവിരാജൻ! ഇന്നു രാജസഭയിൽ വിശേഷവൎത്ത മാനം വല്ലതുമുണ്ടോ?

പൃത്ഥ്വി—മറെറന്തൊരു വൎത്തമാനമാണ്! റാണയുടെ യുദ്ധവൎത്തമാനംതന്നെ.

അംബർ—ഹും! പ്രതാപസിംഹന്റെ യുദ്ധം, അതോ ആക്ബർ ചക്രവൎത്തിയൊരുമിച്ച്! ഇന്നത്തെ തിയ്യ തിവരെ ആരും അതിനു മുതിൎന്നിട്ടില്ല. മേലിൽ ആ രും തുനിയുകയുമില്ല. സാധിക്കുന്ന കാൎയ്യമാണെങ്കിൽ നമ്മൾ ഇതിനു മുമ്പിൽതന്നെ ചെയ്യാതിരിക്കുമോ?

ഗ്വാളിയർ—ഹും! അല്ലാതെന്താണ്. ശക്യമായ കാൎയ്യ മാണെങ്കിൽ നമ്മളെല്ലാവരും ക്ഷമിച്ചിരിക്കുമോ?

ചംദേരി—അതേ—വാസ്തവംതന്നെയാണ്.

മാഡ്വാഡ്—"നവവികസിതകുസുമിതഘനപല്ലവം" ഹാ ഹഹ! എന്താണു പറയേണ്ടതു്? ഹേ കവിരാജൻ, അ ങ്ങു ചിരഞ്ജീവിയായി ഭവിക്കട്ടെ

അംബർ—വന്നാലും, വലിയ മേവാഡിലെ റാണേ?

ഗ്വാളിയർ—ഒരു ചെറിയ രാജ്യത്തെ രാജാവുകൂടിയല്ല.

ചംദേരി—എത്ര വലിയ രാജാവു്! ചിത്തോർ എന്നൊരു ചെറിയ കോട്ടയുണ്ടായിരുന്നതും മുഗളന്മാർ അപഹ രിച്ചുകളഞ്ഞു.

അംബർ—"രാജ്യമില്ലാത്ത രാജാവു്" എന്നു ലോകം പ റയുന്നതു വാസ്തവമാണ്.

മാഡ്വാഡ്—തന്റെ പ്രാഭവമൊന്നു കാട്ടേണമെന്നു മാത്ര മേ മോഹമുള്ളൂ, അല്ലാതെന്താണ്?

പൃത്ഥ്വി—അതേ, അല്പകാലത്തിനിടക്കു പ്രതാപസിം ഹൻ കുറെ പൊങ്ങിയിരിക്കുന്നു. അദ്ദേഹം പെട്ടെ

ന്നാക്രമിച്ചു മുഗളന്മാരുടെ മൂന്നു സൈന്യങ്ങളെ നിശ്ശേഷം നശിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നുവെന്നാണ് ഇപ്പോൾ കേട്ട വർത്തമാനം.

അംബർ—അമ്പോ! തലച്ചോറിന്റെ ഊക്ക്. ഫലം ഉടനെ കാണാം.

ചംദേരി—ആട്ടെ, എഴുനേല്ക്കു, നമുക്കു പോകാം. ഇപ്പോൾതന്നെ രാജസഭയിൽ ഹാജരുകൊടുക്കേണ്ടിവന്നേക്കാം. (എഴുനേല്ക്കുന്നു.)

(ഗ്വാളിയർ, അംബർ എന്നീ രാജാക്കന്മാരും എഴുനേല്ക്കുന്നു.)

അംബർ – ഇതു പ്രതാപന്റെ ഇന്നും ഇന്നലെയും തുടങ്ങിയ കഥയില്ലായ്മയല്ലെന്നാണ് എന്റെ അഭിപ്രായം.

ചംദേരി—പ്രതാപനു പണ്ടുതന്നെയുള്ള ഭ്രാന്താണെന്നാണു ഞാൻ പറയുക.

[ഇപ്രകാരം പ്രതാപസിംഹനെ അധിക്ഷേപിച്ചു ചിരിച്ചുകൊണ്ടു എല്ലാവരും പോകുന്നു.]

പൃഥ്വി— മാർവാഡ് രാജാവാണ് ഇവരിൽവെച്ചു ബുദ്ധിമാൻ. ഇപ്പോൾതന്നെ ഒരൊന്നാന്തരംകവിതയുണ്ടാക്കേണമെന്നു വിചാരിക്കുന്നു—അതിനെന്താണു വിഷയം വേണ്ടതു്? അവസാന ചുംബനം—എന്തൊരു മനോഹരവിഷയമാണ്! പക്ഷേ ഏതു വൃത്തത്തിലാണ് എഴുതേണ്ടതു്? എന്നെങ്കിലും കവിതയെഴുതുന്നതിനു ഭാവിക്കുമ്പോൾ അതിന്റെ ഛന്ദസ്സു തിരഞ്ഞെടുക്കുന്നതിനാണ് അധികം പ്രയാസം. കവിതയുടെ അഴക് അതിന്റെ ഛന്ദസ്സിലാണു കിടക്കുന്നതു്.

[പൃഥ്വിരാജന്റെ പത്നി ജോശീബായി പ്രവേശിക്കുന്നു.]

പൃഥ്വി—എന്താണു വേണ്ടതു്? എന്താ പുറത്തേക്കു വന്നതു്?

ജോശി — ഇന്ന് അങ്ങുന്നു ചക്രവൎത്തിയുടെ ഡർബാറിലേ ക്ക പോകുന്നുണ്ടോ?

പൃത്ഥ്വി — ഇന്നു ഡർബാറിലേക്ക പോകാഞ്ഞാൽ പി ന്നെ എന്നാണു പോവുക? ഇന്നാണു ചക്രവൎത്തിയുടെ സദസ്സ്. അത്രതന്നെയല്ലാ, ഞാൻ നിസ്സാരനായ ഒ രാളല്ല. ഭാരതചക്രവൎത്തിയായ അക്ബറുടെ ഡർബാ ർകവി! ഒന്നാമൻ അബ്ദുൾഫസലാണ്. രണ്ടാമ നാണു ഞാൻ.

ജോശി — (അല്പം കരുണയെ പ്രകടിപ്പിച്ചുകൊണ്ട്) ക ഷ്ടം! ഇതിലുംകൂടി അഹങ്കാരം! ഏററവും ലജ്ജാവഹ മായ കാൎയ്യത്തിൽകൂടി ഇദ്ദേഹത്തിനഭിമാനം! (പുച്ഛ ത്തോടെ) അങ്ങ് അക്ബർ ചക്രവൎത്തിയുടെ ഡർ ബാർകവി! മഹാഭാഗ്യം!

പൃത്ഥ്വി — ഛെ! നിങ്ങളുടെ കരുണാരസം വളരെ വ ൎദ്ധിച്ചിരിക്കുന്നുവല്ലോ. അക്ബർചക്രവൎത്തി എത്ര യോഗ്യനാണെന്നു നിങ്ങൾക്കറിയാമോ? ആസമുദ്ര ക്ഷിതീശൻ! ആൎയ്യാവൎത്തം മുഴുവനും അദ്ദേഹത്തിൻെറ മുമ്പിൽ കുമ്പിടുന്നു!

ജോശി — ഛീ! ഛീ! ഇതുപറയുന്നതിന്നങ്ങേക്ക ലജ്ജയില്ലേ? മുഗളന്മാർ അങ്ങയുടെ ദേശത്തെ, അങ്ങയുടെ മാതൃ ഭൂമിയെ പാദംകൊണ്ടു മർദ്ദിക്കുന്ന സമയത്തുകൂടി അ വമാനമോ ലജ്ജയോ അങ്ങയുടെ വാക്കിനെ നിരോ ധിക്കുന്നില്ലല്ലോ അങ്ങ് ഇത്ര നികൃഷ്ടനായല്ലോ? ആ ൎയ്യാവൎത്തം മുഴുവനും അക്ബറുടെ മുമ്പിൽ കുമ്പിടു ന്നില്ലെന്ന് അങ്ങേക്കിപ്പോഴും മനസ്സിലായിട്ടില്ലേ? ഭാ രതഖണ്ഡത്തിൽ പ്രതാപൻ എന്നൊരാളുണ്ടെന്നുള്ള വൎത്തമാനം ഇതുവരെ അങ്ങയുടെ ശ്രവണപുടങ്ങ ളിൽ പ്രവേശിച്ചിട്ടില്ലേ? ഇതുവരെ ദാസ്യവൃത്തിയെ സ്വീകരിക്കാത്തവനും ഐശ്വൎയ്യത്തെ തുച്ഛീകരിക്കുന്ന

വനും ചക്രവത്തിയുടെ 'സമ്മാനങ്ങളെ പുറങ്കാല്കൊണ്ടു തട്ടിനീക്കുന്നവനുമായ ഒരാൾ രാജസ്ഥാനത്തു ശേഷിപ്പുണ്ടെന്ന് ഇനിയെങ്കിലും മനസ്സിലാക്കിക്കൊള്ളു.

പൃഥ്വി—ഹാ കവിദൃഷ്ടിയിൽ ഇതൊരൊന്നാന്തരം ഭാവമാണ്. ഇതിനൊരൊന്നാന്തരം ഉപമകൊടുക്കുവാൻ സാധിക്കും. ആഴിയുടെ അത്യുഗ്രങ്ങളായ കല്ലോലമാലകൾ ഗ്രാമനഗരാദികളെ മുഴുക്കിക്കളയുന്നുണ്ടെങ്കിലും അതിദൂരത്തായി കഠിനമായ ഒരചലം മാത്രം തൻെറ പേരിനെ അത്ഥവത്താക്കിക്കൊണ്ടു സ്ഥിതിചെയ്യുന്നു. വാസ്തവം പറകയാണെങ്കിൽ ഞാൻ സമുദ്രത്തെയോ തിരമാലകളെയോ കണ്ടിട്ടില്ല!

ജോശി—ചിത്തോരിനെ വീണ്ടെടുക്കുന്നതുവരേ, കോവിലകത്തെ ഉപേക്ഷിച്ചു സ്വേച്ഛയായി കുടിലിൽ വസിക്കുക, ഭൂജ്ജപത്രത്തിൽ ഭോജനം കഴിക്കുക, ഉണങ്ങിയ പുല്ലിൽ ശയിക്കുക എന്നിത്യാദി കഠോരസന്യാസവ്രതാനുഷ്ഠാനം എത്ര മഹത്വപരിപൂണ്ണവും ശ്രേഷ്ഠവും പ്രശംസനീയവുമാണ്!

പൃഥ്വി—കവിതാദൃഷ്ടിയിൽ ഇതൊരൊന്നാന്തരം ഭാവമാണ്. ഞാൻ ഇപ്പോൾതന്നെ പറഞ്ഞ ഉപമയോട് ഇതും വളരെ യോജിക്കും. നോക്കൂ, ഇയ്യാൾ പവ്വതംപോലെ ഉന്നതനും തത്സദൃശം ദൃഢകായനും ദരിദ്രനുമാണ്. കവിദൃഷ്ടിയിൽ ദാരിദ്ര്യം ഒരു ഉൽകൃഷ്ടാവസ്ഥയാണെങ്കിലും സാംസാരികദൃഷ്ടിയിൽ ഇതിനത്ര മാഹാത്മ്യം കാണ്മാനില്ല

ജോശി—മഹത്വമില്ലെന്നു നിശ്ചയിച്ചതെന്തുകൊണ്ടാണ്?

പൃഥ്വി—ദാരിദ്ര്യത്തിൽ സുഖമുണ്ടെന്നു പറയുന്നുണ്ടെങ്കിലും അതിൻെറ സ്വാദ് ഒരിക്കലെങ്കിലും അനുഭവിക്കേണ്ടിവന്നിട്ടുള്ളവക്ക് അപ്രകാരം തോന്നുകയില്ലെന്നാണ് എൻെറ അഭിപ്രായം. അത്യാവശ്യവസ്തുക്കളെക്കൂടി

ഉപേക്ഷിക്കേണ്ടിവരുന്നതാണ് അതിൻെറ ഒന്നാമത്തെ ദൃഷ്യം. തണുപ്പുകാലത്തു വൃത്ഥമായി കഠോരശൈത്യ മനുഭവിക്കേണ്ടതായിവരുന്നു. ക്ഷുത്തു തുടങ്ങുമ്പോൾ ഭക്ഷണം ലഭിച്ചില്ലെങ്കിൽ വയറുകിടന്നു പിടക്കും. എന്തെങ്കിലും ഒരു പദാൎത്ഥം വാങ്ങിക്കേണമെന്നാഗ്രഹമുണ്ടെങ്കിൽ ---അത്രമാത്രമല്ലാ ഈ സംസാരത്തിൽ കിടന്നുഴലുന്ന മനുഷ്യൎക്കുണ്ടാകാവുന്ന അതിതുച്ഛങ്ങളായ ഇച്ഛകളെക്കൂടി സാധിക്കുന്നതിൽ കഴിവില്ലാ കാശില്ലാഞ്ഞാലത്തെ കഥ പറയാനുണ്ടോ? ഗൃഹത്തിൽ ശിശുക്കളുടെ നിലവിളി---അതുംപോര മുതിൎന്നവരുടെ പിറുപിറുക്കൽ! കഷ്ടമേകഷ്ടം! നിങ്ങൾ പറയുന്ന സ്വാസ്ഥ്യം സമീപത്തെങ്ങും കാണ്മാനില്ല.

ജോശി---യഥേഷ്ടം അകിഞ്ചനവൃത്തത്തെ സ്വീകരിക്കുന്ന വനു ദാരിദ്ര്യം അത്ര കഠിനമായി തോന്നുകയില്ല. ഈ ദാരിദ്ര്യാവസ്ഥയിൽ അയാളിൽ---ഒരു രാജാവിൻെറ കിരീടത്തിനും ചക്രവൎത്തിയുടെ സാമ്രാജ്യത്തിനുമില്ലാത്തതായ---ഒരു മഹത്വവും തേജസ്സും കാണപ്പെടുന്നു. വിശാലഹൃദയൻ ദാരിദ്ര്യത്തെ ഭയപ്പെടുന്നില്ല. അയാൾ ദാരിദ്ര്യദേവതയെ പൂജിക്കുകയാണു ചെയ്യുന്നതു്. ദാരിദ്ര്യത്തിലും ആ പുരുഷപുംഗവൻ തൻെറ ശിരസ്സിനെ നമിപ്പിക്കാതെ, അധികം നിവൎത്തിപ്പിടിക്കുന്നു. അയാൾ ദാരിദ്ര്യത്തിൽ മങ്ങുന്നില്ലെന്നുമാത്രമല്ലാ ഉജ്ജ്വലിക്കുകയാണു ചെയ്യുന്നതു്.

പൃത്ഥി---കവിതാക്ഷേത്രത്തിനപ്പുറത്തു ദാരിദ്ര്യത്തിൻെറ സൌന്ദൎയ്യനിരൂപണം ചെയ്യുക---ചുരുങ്ങിയപക്ഷം ഒന്നു കണ്ണുമിഴിച്ചുനോക്കുക---ദാരിദ്ര്യം ഒരുവൻെറയും ഭാഗ്യമാണെന്നു ബോദ്ധ്യപ്പെടുത്തുവാൻ സാധിക്കുകയില്ല.

ജോശി---പിന്നെ എങ്ങനെയാണു ബുദ്ധദേവൻ രാജ്യത്തെ ഉപേക്ഷിച്ചു സന്യസിച്ചതു്?

പൃഥപി—വിഡ്ഢിത്വത്തിൻെറ പരമകാഷ്ഠ. ഗൃഹമോ ഭക്ഷണസാധനങ്ങളോ ഇല്ലാത്തവൻ വഴിയിൽ കിടക്കുകയും പിച്ചതെണ്ടുകയും ചെയ്യുന്നുവെങ്കിൽ കാൎയ്യം ശരി തന്നെയാണു്. പക്ഷേ ഭവനത്തിൽ സുഭിക്ഷമുള്ളവൻ അപ്രകാരം ചെയ്യുന്നതായാൽ അയാളുടെ തലച്ചോറിനു കേടുപററീട്ടുണ്ടെന്നു തീൎച്ചപറയാം. നിപുണന്മാരായ വൈദ്യന്മാരെ വിളിച്ചു് അയാളെ ചികിത്സിപ്പിക്കേണ്ടതാണു്.

ജോശി—ഇപ്രകാരമുള്ള ഭ്രാന്തന്മാരാണു ലോകത്തിൽ വച്ച ധന്യന്മാർ! ശ്രേഷ്ഠന്മാരാകേണമെന്നാഗ്രഹിക്കുന്നവർ ത്യാഗം ചെയ്യുന്നതിനാണു് ആദ്യംതന്നെ പഠിക്കേണ്ടതു്.

പൃഥപി—ത്യാഗംചെയ്യുകയോ? എന്നാലെനിക്കു് ഔന്നത്യം വേണ്ടേവേണ്ട.

ജോശി—അങ്ങയെപ്പോലെ ഉള്ള വിഷയികൾക്കു് ഉൽകൃഷ്ടകൃത്യങ്ങളൊന്നുംതന്നെ ചെയ്യാൻ സാധിക്കുകയില്ലെന്നു് എനിക്കു് അറിയാം. ഒരുവൻെറ മാതൃഭൂമിക്കു അവമാനം സംഭവിക്കുക—അതിനെ അന്യനൊരുത്തൻവന്നു പീഡിപ്പിക്കുക—എന്നീഘട്ടങ്ങളിൽ അതിനെ രക്ഷിക്കുന്നതിനു യത്നം ചെയ്തുവെങ്കിൽതന്നെ അതിനു 'മഹത്വം' എന്ന പേരുകൊടുത്തുകൂടാ. അതുസൎവ്വസാധാരണമായ ഒരു കൃത്യമാണു്. തൻെറ മാതാവിൻെറ അവമാനം കണ്ടുകൊണ്ടു നില്ക്കുന്നതു മഹത്വത്തിൻെറയല്ലാ മനുഷ്യത്വത്തിൻെറ അഭാവത്തെയാണു പ്രകടിപ്പിക്കുന്നതു്.

പൃതപി—നോക്കു, സ്ത്രീകൾ ഇപ്രകാരം തത്വജ്ഞാനം ഉപദേശിക്കുന്നതായാൽ 'ചെറിയവായ വലിയവാക്കു്' എന്ന പഴഞ്ചൊല്ലിനു ചാരിതാൎത്ഥ്യമുണ്ടാകുമെന്നുതന്നെയല്ലാ, കുറിക്കു പററിക്കുകയും ചെയ്യും. അവർ നൈയ്യായികന്മാൎക്കുതുല്യം തൎക്കിക്കുന്നതിനു പുറപ്പെടുക

യാണെങ്കില്ലിന്നെ സാധുക്കളായ പുരുഷന്മാൎക്ക കാട്ടേ ശരണം.

ജോശി— ഉദരപൂരണം വരുത്തുന്നതിനു മുഷ്ടാന്നം കഴിക്കുക, സുഖനിദ്ര ചെയ്യുക—എന്നിത്യാദി കൃത്യങ്ങൾ ഒരു പശുക്കുട്ടിപോലും ചെയ്തുവരുന്നുണ്ട്. ആവശ്യം വരുന്ന സമയത്തു തന്റെ മാതാവിന്റെ മാനത്തെ രക്ഷിക്കുന്നതിനു സാധിക്കാത്ത മനുഷ്യൎക്കും പശുക്കൾക്കും തമ്മിൽ എന്തൊരു വ്യത്യാസമാണുള്ളത്?

പൃഥ്വി— നോക്കു, ജോശി, നിങ്ങളിപ്പോൾ അകത്തേക്കു പോകൂ. നിങ്ങളുടെ പ്രസംഗം ഒന്നാന്തരമായി. നിങ്ങളുടെ വാഗ്ചാതുൎയ്യംകൊണ്ട് എന്റെ തലച്ചോറു നിറഞ്ഞിരിക്കുന്നു; ഇനി അതിനുള്ളിൽ ലേശം സ്ഥലമില്ല. കേട്ടതു് ആദ്യംതന്നെ ദഹിക്കട്ടെ. ഇപ്പോൾ പൊയ്ക്കോളൂ.

(ജോശി മൌനമായി പോകുന്നു.)

പൃഥ്വി— ഇവളെന്നെ വല്ലാതെ ഉപദ്രവിച്ചുവെന്നുതന്നെയല്ലാ, തോല്പിക്കുകകൂടി ചെയ്തു. എനിക്കിവളെ ജയിക്കുവാൻ സാധിച്ചില്ല. അവളുടെ യോഗ്യത മുഴുവൻ പറപറപ്പിച്ചു! സ്ത്രീകളുടെ വാക്കിനു സ്വതേ മൂൎച്ച കൂടും; അതിലും വിശേഷിച്ചു വിദ്യാഭ്യാസം ലഭിച്ചിട്ടുള്ള ജോശിയെ ഞാൻ എങ്ങനെയാണു ജയിക്കുക? അതുകൊണ്ടാണു സ്ത്രീകളെ അധികമായി വിദ്യാഭ്യാസം ചെയ്യിക്കരുതെന്നു ഞാൻ ഇത്ര ശഠിക്കുന്നതു്. കഥയില്ലായ്മതന്നെ.

(ആലോചനയോടെ പൃഥ്വിരാജൻ തന്റെ ഗൃഹത്തിൽനിന്നു പുറത്തുപോകുന്നു.)

രംഗം IV.

സ്ഥാനം — ചിത്തോരിന്റെ സമീപത്തുള്ള ഒരു ഭയങ്കര വനം.

സമയം-പ്രഭാതം.

(പ്രതാപസിംഹൻ ഏകാകിയായി അസ്ത്രശസ്ത്രങ്ങളെ ധരിച്ചുകൊണ്ടു വനത്തിലേക്ക നോക്കിനില്ക്കുന്നു)

പ്രതാപ— (വളരെ നേരം അതേ സ്ഥിതിയിൽതന്നെ നിന്നതിനുശേഷം) ആക്‌ബർ! താൻ മേവാഡ്ഢപിടിച്ചടക്കിയെങ്കിലും ഇപ്പോഴും അതിനെ ഭരിക്കുന്നതു ഞാൻ തന്നെയാണ്. ഈ വിസ്തൃതമായ രാജ്യത്തെ തീരെനശിപ്പിച്ചു ഗ്രാമവാസികളെയെല്ലാം ഞാൻ എന്റെ പർവ്വതകോട്ടയിലേക്ക കൊണ്ടുവന്നു. ആക്‌ബർ! ഞാൻ ജീവിച്ചിരിക്കുന്ന കാലത്തോളം മേവാഡിൽനിന്ന് ഒരു കവടി(വരാടികാ)പോലും തന്റെ ഖജാനയിൽ വരികയില്ലെന്ന് ഓർമ്മവെച്ചുകൊൾക. ദേശം മുഴുവനും ചുട്ടു ഭസ്മമാക്കേണ്ടിവന്നാൽക്കൂടി ഞാൻ ആരേയും വിട്ടുകൊടുക്കുകയില്ല. സാമ്രാജ്യത്തിൽ മുഴുവനും എന്തൊരു ലഹളയാണ്? പക്ഷെ മേവാഡ് മാത്രം ശ്മശാനതുല്യം നിശ്ശബ്ദമായിരിക്കുന്നു. വയലുകളിലെല്ലാം കാട്ടുപുല്ലു പടൎന്നുപിടിച്ചിട്ടുണ്ട്. വലിയ വലിയ ചെടികളെക്കൊണ്ടു രാജവീഥികൾ അഗമ്യങ്ങളായിത്തീൎന്നിരിക്കുന്നു. ചുറ്റും കാടുതന്നെ കാട്. പണ്ടു മനുഷ്യർ പാൎത്തിരുന്ന കെട്ടിടങ്ങളിലെല്ലാം ഇപ്പോൾ കാട്ടുപശുക്കളാണു മുളയുന്നത്. ജന്മഭൂമി! സുന്ദരമായ മേവാഡ്ഢഭൂമി! വീരപ്രസവയായ ജനനി! അവിടുത്തേ ഈ വേഷം സമയോചിതമായിരിക്കുന്നു. ഇപ്പോൾ അമ്മയെ 'എന്റെ' എന്നു പറയുന്നതിനെങ്കിലും സാധിക്കും—അവിടുന്ന് ഇപ്പോഴും എന്റെ അധികാരത്തിനു കിഴിലാണ്. അവിടുത്തെ അലങ്കാരങ്ങളെല്ലാം പൊയ്ക്കോട്ടെ—ഞാൻ എന്റെ സ്വന്തം കൈകൊണ്ടുതന്നെ അവയെ വീണ്ടും അവിടുത്തെ പാദങ്ങളിൽ അൎപ്പിച്ചുകൊള്ളാം. ഒരുപക്ഷെ അവിടുത്തേക്ക ശ്മശാനത്തിൽ വസിക്കുന്ന തപസ്വിനിക്കനുരൂപമായ

വേഷത്തിൽതന്നെ വസിക്കേണ്ടിവരുന്നതാം. എന്നാലും തരക്കേടില്ലാ, അമ്മെ അവിടുന്നു മുഗളന്മാരുടെ ദാസിയായിരിക്കുന്നതു കണ്ടിട്ട് എന്റെ ഹൃദയം തകരുന്നു.

(പറഞ്ഞു പറഞ്ഞു പ്രതാപസിംഹന്റെ കണ്ഠം ബാഷ്പവൃഷ്ടികൊണ്ടു സ്തംഭിതമായി. തത്സമയത്ത് ഒരാട്ടിടയനേയുംകൊണ്ട് ഒരു ഭടൻ പ്രവേശിക്കുന്നു)

ഭടൻ—(അഭിവാദ്യം ചെയ്തുകൊണ്ടു) മഹാരാജൻ ജയിച്ചാലും.

പ്രതാപ—എന്താണ്?

ഭടൻ—ഈ ആട്ടിടയൻ ചിത്തോർകോട്ടക്കു സമീപം ആടുകളെ മേച്ചുകൊണ്ടു നടക്കുകയായിരുന്നു.

പ്രതാപ—(ആട്ടിടയന്റെ നേരെ തീവ്രദൃഷ്ടികളെ പതിപ്പിച്ച്) എന്താ, ഈ വർത്തമാനം ശരിതന്നെയാണൊ?

ആട്ടിടയൻ—അതേ, തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു!

പ്രതാപ—മേവാഡുരാജ്യത്തിൽ ആരെങ്കിലും വയലുകളിൽ ഉഴുകയോ, ആടു പശു മുതലായവകളെ മേക്കുകയോ ചെയ്യുന്നപക്ഷം അയാൾക്കു മരണശിക്ഷ കൊടുക്കുമെന്നുള്ള എന്റെ കല്പനയെ നീ കേട്ടിട്ടില്ലേ?

ആട്ടിടയൻ—അതു ഞാനറിഞ്ഞിട്ടുണ്ട്.

പ്രതാപ—എന്നിട്ടും നീ ആടുകളെ മേക്കാൻ പുറപ്പെട്ടതെന്താണ്?

ഇടയൻ—കോട്ടയിലുള്ള മുഗളുദ്യോഗസ്ഥന്റെ ആജ്ഞപ്രകാരമാണ്.

പ്രതാപ—വളരെ നന്നായി. അയാൾ വന്നു തന്നെ രക്ഷിക്കട്ടെ. നിന്റെ ശിരച്ഛേദം ചെയ്യുന്നതിനു ഞാൻ കല്പനകൊടുക്കും.

ഇടയൻ—എന്റെ കഷ്ടാവസ്ഥയെപ്പറ്റി അദ്ദേഹത്തിനറിവുകിട്ടിയാൽ നിശ്ചയമായും എന്നെ രക്ഷിക്കും.

പ്രതാപ— ഞാൻതന്നെ അയാളെ വിവരമറിയിച്ചേക്കാം. എടോ സൈനികാ! ഇവനെ കയ്യാമം വെച്ചു കൊണ്ടുപോകൂ. രാവു കഴിഞ്ഞതിനുശേഷം ഇവനെ യമലോകത്തേക്കയച്ചേക്കണം. കോട്ടയിലുള്ള മുഗളരെ വിവരമറിയിക്കാൻ ഒട്ടും അമാന്തിക്കരുത്. എടോ ഭോളള, ശിരച്ഛേദം ചെയ്തു ഉടനെ ഉത്തമാംഗമെടുത്തു ചിത്തോർ ദുർഗ്ഗത്തിനു സമീപം ഉള്ള മുളകളിൽ കെട്ടിത്തൂക്കണം. എൻെറ കല്പന പിള്ളർകളിയല്ലെന്നു ലോകം മനസ്സിലാക്കട്ടെ. മുഗളന്മാർ ചിത്തോർ കരസ്ഥമാക്കിയാലും ഇപ്പോഴും മേവാഡിൻെറ രാജാവു ഞാൻതന്നെയാണ്, അക്ബറല്ലാ എന്നു ജനങ്ങളെ ഒന്നു ധരിപ്പിക്കേണമല്ലോ. പൊയ്ക്കൊള്ളൂ. ഇടയനേയും കൊണ്ടു പൊയ്ക്കോളൂ.

(ആട്ടിടയനേയുംകൊണ്ടു ഭടൻ പോകുന്നു)

പ്രതാപ— എടൊ സാധു! കഷ്ടം ഈ യുദ്ധത്തിൽ നിനക്കും വ്യർത്ഥമായി പ്രാണാപായം നേരിടുമല്ലോ. രാവണൻെറ ദുരാചാരം നിമിത്തം ലങ്ക നശിച്ചു. ദുര്യോധനൻെറ ദുഷ്കർമ്മംകൊണ്ടു മഹാത്മാക്കളായ ഭീഷ്മദ്രോണാദികളും കർണ്ണനും സിദ്ധിക്കുടി. താനൊരു സാധാരണ മനുഷ്യൻ മാത്രം. ഇവയെല്ലാം അത്യന്തം നിഷ്ഠുരകൃത്യങ്ങളാണ്. പക്ഷെ മാതാവായ ജന്മഭൂമീ! ഭവതിയോടുള്ള സ്നേഹംനിമിത്തമാണു ഞാൻ നിർദ്ദയനായിത്തിൎന്നിരിക്കുന്നതു. അവിടത്തെ അലങ്കാരങ്ങളെല്ലാം എടുത്തുകളഞ്ഞിരിക്കുന്നതിൻെറ കാരണവും ഇതുതന്നെയാണ്. പ്രിയതമയായ മഹാരാജ്ഞി ഒരു സാധാരണകുടീരത്തിലാണു വസിക്കുന്നതു്. പ്രാണനേക്കാളധികം പ്രിയന്മാരായ പുത്രന്മാരേയും ദാരിദ്ര്യവ്രതമനുഷ്ഠിക്കുന്നതിന് അഭ്യസിപ്പിച്ചുകൊണ്ടു ഞാനും ഒരു യതിയായിത്തിൎന്നിരിക്കുന്നു.

(തത്സമയത്ത് ആയുധപാണിയായ ശക്തസിം ഹൻ സഹോദരനേയും കാട്ടുമൃഗങ്ങളുടെ അസ്ഥികളേയും നോക്കിക്കൊണ്ടു സാവധാനത്തിൽ പ്രവേശിക്കുന്നു.)

പ്രതാപ—അന്വേഷിച്ചുവോ?

ശക്ത—ഉവ്വ്, ജ്യേഷ്ഠ.

പ്രതാപ—എന്താണു കണ്ടത്?

ശക്ത—അവിടെ ആരേയും കണ്ടില്ല.

പ്രതാപ—ഒരാളേയും കണ്ടില്ലന്നോ?

ശക്ത—ഇല്ല, ആരേയും കണ്ടില്ല.

പ്രതാപ—എന്താ കാരണം?

ശക്ത—അതറിയുന്നതിനുകൂടി അവിടെ ആരേയും കണ്ടില്ല.

പ്രതാപ—നമ്മുടെ ക്ഷേത്രപുരോഹിതനെവിടെ? അദ്ദേഹമാണു മൃഗസംസേന വന്നിട്ടുണ്ടെന്നുള്ള വിവരം എന്നെ അറിയിച്ചത്.

ശക്ത—അദ്ദേഹം ഗ്രഹത്തിലില്ല.

പ്രതാപ—എന്നാൽ നമ്മളിങ്ങോട്ടു വന്നതു വ്യത്ഥമായി.

ശക്ത—ഇല്ല, വ്യത്ഥമായില്ല. ഇവിടെ ധാരാളം കാട്ടുമൃഗങ്ങളുണ്ടല്ലോ. വരു, നമുക്കു നരികളെ വേട്ടയാടുക.

പ്രതാപ—നരികളെ വേട്ടയാടല് ഇപ്പോഴ്ത്തന്നെ കഴിഞ്ഞതല്ലേ ഉള്ളു.

ശക്ത—അല്ലെങ്കിൽ പിന്നെ എന്താണു ചെയ്യേണ്ടത്? ഇത്ര വിശേഷമായ ഒരു ദിവസം, എന്തൊരു മനോഹരമായ കാട്; എന്തൊരു ഭയങ്കരമായ നിജ്ജന സ്ഥാനം. ഈ സൌന്ദൎയ്യത്തെ പൂത്തിവരുത്തുന്നതിന് അല്പം രക്തവുംകൂടി ആവശ്യമാണ്. മനുഷ്യരക്തം ലഭിച്ചില്ലെങ്കിൽ മൃഗങ്ങളുടെ ചോര വീഴ്ത്തുകതന്നെ.

പ്രതാപ—ഒരു ഉദ്ദേശവും കൂടാതെ രക്തം ഒലിപ്പിക്കുകയോ?

ശക്ത—ഉദ്ദേശമൊന്നുമില്ലെങ്കിൽ കേവലം കൌതുകമി

ഒന്നു നോക്കിയാൽ മതി. ജ്യേഷ്ഠാ! കുന്തം പ്രയോഗിക്കുന്നതിൽ ഞാനോ ജ്യേഷ്ഠനോ സമത്ഥനെന്നു് ഇന്നിവിടെവെച്ചു തീച്ചയാക്കണം.

പ്രതാപ—യോഗ്യത പരീക്ഷിച്ചാൽ കൊള്ളാമെന്നു മോഹമുണ്ടോ?

ശക്ത—ഉവ്വ്. (സ്വഗതം) അങ്ങു് എന്തൊരു ന്യായപ്രകാരമാണു മേവാഡിലെ രാജാവായി വാഴുന്നതു്? ഞാൻ എന്തൊരു കാരണംകൊണ്ടാണു് അങ്ങയുടെ കൃപാപാത്രമായി—അങ്ങയുടെ ചോറുതിന്നു ജീവിക്കുന്നതെന്നും നമുക്കു കാണാമല്ലോ.

പ്രതാപ—എന്നാൽ അങ്ങിനെയാകട്ടെ, നടക്കൂ. ഇന്നു് ഇതൊന്നു പരീക്ഷിക്കുകതന്നെ. വേട്ടയുടെ വേട്ടയും അഭ്യാസത്തിന്റെ അഭ്യാസവും കാണുകതന്നെ.

(ഇരുവരും വനത്തിൽനിന്നു പോകുന്നു)

(രംഗം മാറുന്നു. വങ്കാട്ടിലെ മറെറാരു ഭാഗം. പ്രതാപസിംഹനും ശക്തസിംഹനും ഒരു പുലിയുടെ മൃതശരീരത്തെ പരിശോധിക്കുന്നു.)

പ്രതാപ—ഈ പുലിയെ കൊന്നതു ഞാനാണു്.

ശക്ത—അല്ല, ഞാനാണു കൊന്നതു്.

പ്രതാപ—നോക്കൂ, ഇതാ എന്റെ കുന്തം.

ശക്ത—ഇതെന്റെ കുന്തമാണു.

പ്രതാപ—എന്റെ കുന്തംകൊണ്ടാണു് ഇതു ചത്തതു്.

ശക്ത—അല്ല, എന്റെ കുന്തംകൊണ്ടാണു്.

പ്രതാപ—ആട്ടെ നടക്കൂ, നമുക്കു കാട്ടുപന്നിയെ ലക്ഷ്യം വെച്ചു നോക്കുക.

ശക്ത—ഒരേടിക്കിൽ നിന്നുകൊണ്ടു കുന്തമെറിഞ്ഞുനോക്കണം.

പ്രതാപ—അങ്ങനെതന്നെ.

(രണ്ടാളും അവിടെനിന്നു പോകുന്നു)

(വീണ്ടും രംഗം മാറുന്നു. ഒരു പുതിയ വനത്തിന്റെ പുരോഭാഗത്തു പ്രവേശിക്കുന്നു.)

ശക്ത—പന്നിയാകട്ടെ ഓടിപ്പോയി.

പ്രതാപ—ഇരുവരുടെ കുന്തങ്ങളും ലക്ഷ്യം പിഴച്ചു!

ശക്ത—ഉവ്വ്. പിഴച്ചുപോയി.

പ്രതാപ—പറയത്തക്ക സംഭവമൊന്നും ഉണ്ടായില്ല. ഇന്നു് ഇതു മതി, നേരം വൈകി. ഇനിയൊരുദിവസം പരീക്ഷ നടത്താം.

ശക്ത—എന്തിനാണു ജ്യേഷ്ഠാ മറ്റൊരുദിവസത്തേക്കു നീട്ടുന്നതു്. ഇന്നുതന്നെയായാലെന്താണു?

പ്രതാപ—ഇനിയെന്താണു ഭാവം?

ശക്ത—നമ്മൾ തമ്മിൽതന്നെ കുന്തമെറിഞ്ഞുനോക്കിയാലെന്താണു്?

പ്രതാപ—ഛെ എന്തു?

ശക്ത—ഇതുകൊണ്ടു വൈഷമ്യമെന്താണു്?

പ്രതാപ—വൈഷമ്യത്തിന്റെ കാര്യം അവിടെ ഇരിക്കട്ടെ. ഇതുകൊണ്ടുള്ള പ്രയോജനമെന്താണു്?

ശക്ത—ഉപകാരമില്ലെങ്കിലും ഉപദ്രവമെന്താണു്? എറിയ പക്ഷം ശരീരത്തിൽനിന്നല്പം ചോര വന്നേക്കാം. കവചം നമ്മൾ ധരിച്ചിട്ടുമുണ്ടല്ലോ. അങ്ങും ഞാനും മരിക്കുകയില്ല നിശ്ചയംതന്നെ, പിന്നെ എന്തിനാണു ഭയപ്പെടുന്നതു്?

പ്രതാപ—ശക്തസിംഹ! എനിക്കു മൃത്യുവിനെ ഭയമില്ല.

ശക്ത—ഇല്ല ജ്യേഷ്ഠാ ഇല്ല; അങ്ങുന്നു കുന്തമെടുക്കു. നരരക്തത്തിന്നു വേണ്ടിയാണു നാമിരുവരും ഇന്നു ഗൃഹത്തിൽനിന്നു പോന്നതു്. കവിഞ്ഞപക്ഷം രണ്ടുനാലു തുള്ളി രക്തം വീഴുമായിരിക്കാം. എടുക്കു കുന്തം, എറിഞ്ഞുനോക്കുക, (ലഘുള കൂട്ടിക്കൊണ്ടു്) എറിയു, എറിയു!

പ്രതാപ—തരക്കേടില്ല എറിഞ്ഞുനോക്കാം.

ശക്ത—ഒരുമിച്ചുതന്നെ എറിയണം.

(ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു് ഇരുവരും തങ്ങളുടെ വാളുകൾ നിലത്തുവെക്കുന്നു. ഇതിനുശേഷം അന്യോന്യം കുന്തമെറിയുന്നതിനു തയ്യാറാകുന്നു. ഇതിനിടയിൽ പ്രതാപന്റെ പുരോഹിതൻ പെട്ടെന്നു് ഓടിവന്നു് അവരുടെ മദ്ധ്യത്തിൽ നില്ക്കുന്നു.)

പുരോഹി—ഛെ! ഇതെന്തൊരു കഥയാണു്? ജ്യേഷ്ഠാനുജന്മാർ തമ്മിൽ യുദ്ധമോ? ഭവാന്മാർ ക്ഷമിക്കണം.

ശക്ത—ഇല്ല, ഇല്ല, സ്വാമി. അങ്ങുന്നു ദൂരെ മാറിനില്ക്കുക. അല്ലാത്തപക്ഷം അങ്ങയെതന്നെ കൊന്നുകളയും.

പുരോഹി—എനിക്കു ചാകാൻ പേടിയില്ല. നിങ്ങൾ സമാധാനിക്കണം.

ശക്ത—ഒരിക്കലുമില്ല. മനുഷ്യരുടെ രക്തമെടുക്കണമെന്നുള്ള ഉദ്ദേശത്തോടുകൂടിയാണു ഞങ്ങൾ ഗൃഹത്തിൽനിന്നു പുറപ്പെട്ടതു്. ഞങ്ങൾക്കു മനുഷ്യരുടെ ചോര ആവശ്യമുണ്ടു്.

പുരോഹി—ഭവാന്മാക്കു നരരക്തം വേണമോ? ഞാൻ തരാമല്ലോ, എടുത്തുകൊള്ളുക.

(എന്നു പറഞ്ഞു പുരോഹിതൻ നിലത്തു കിടക്കുന്ന ശക്തസിംഹന്റെ വാളെടുത്തു തന്റെ ഹൃദയത്തിൽ തറച്ചു മറിഞ്ഞുവീഴുന്നു.)

പ്രതാപ—അയ്യോ ഗുരുദേവാ! അങ്ങു് ഇതു ചെയ്തതെന്തിനുവേണ്ടിയാണു്?

പുരോഹി—ഭവാന്മാരെ സമാധാനിപ്പിക്കുവാൻതന്നെ. ഇനിയെങ്കിലും തിരുമേനികൾ പരസ്പരം കലഹിക്കാതിരിക്കുവിൻ. കലഹംകൊണ്ടാണു ദേശത്തിനു് ഇപ്രകാരം നാശം സംഭവിച്ചിരിക്കുന്നതു്. മാതൃഭൂമിയെ ഇതിലധികം ക്ലേശിപ്പിക്കരുതേ!

(പുരോഹിതൻ മരിക്കുന്നു)

പ്രതാപ — ശക്ത, താനിതു ചെയ്തതെന്തിനാണ്?

ശക്ത — (പരിഭ്രമത്തോടെ) വാസ്തവത്തിൽ ഞാനെന്താണു ചെയ്തതു്!

പ്രതാപ — ശക്ത, താൻ കാരണം ഇന്നൊരു ബ്രഹ്മഹത്യ സംഭവിച്ചു. താൻ ഒരിക്കൽ മേവാഡിനെ ഉന്മൂലനം ചെയ്യുമെന്നു തൻെറ ജാതകത്തിൽ പറഞ്ഞിട്ടുള്ളതായി ഞാൻ കേട്ടിട്ടുണ്ട്. ഇന്നുവരെ ഞാൻ അതത്ര വിശ്വസിച്ചിരുന്നില്ല. ഇപ്പോൾ എനിക്കു പൂർണ്ണബോദ്ധ്യംവന്നു.

ശക്ത — എന്താ പറയുക! ഞാൻ നിമിത്തം ഒരു ബ്രാഹ്മണൻ മൃത്യുവശഗനായി.

പ്രതാപ — താൻ നിരാശ്രയനാണെന്നു കണ്ടതുകൊണ്ടാണു ഞാൻ തന്നെ മേവാഡിലേക്കു ക്ഷണിച്ചുവരുത്തിയതു്. പക്ഷേ താൻ മേവാഡിൻെറ ധൂമകേതു തന്നെയാണ്. ഇനി തന്നെ ഇവിടെ പാർപ്പിക്കുന്നതിനെനിക്കു ധൈര്യമില്ല. ഈ നിമിഷത്തിൽതന്നെ താൻ എൻെറ രാജ്യത്തുനിന്നു പോകണം

ശക്ത — നല്ല കാര്യം.

പ്രതാപ — പൊയ്ക്കോളൂ, ഞാൻ ഇപ്പോൾ ഇദ്ദേഹത്തെ സംസ്കരിക്കുന്നതിനുള്ള ഏർപ്പാടു ചെയ്യട്ടെ. അതിനുശേഷം ഞാൻ പ്രായശ്ചിത്തം ചെയ്തുകൊള്ളാം. താൻ വേഗം പോകൂ.

(ഇരുവരും ഓരോ വഴിക്കു പോകുന്നു.)

രംഗം V.

സ്ഥാനം—അംബർ രാജാവിൻെറ കോവിലകത്തുള്ള ഒരു വരാന്ത.

സമയം—പകൽ മൂന്നുമണി.

[മാനസിംഹൻെറ സഹോദരി രേവ മൂളിപ്പാട്ടുപാടിക്കൊണ്ടു തനിയെ ലാത്തുന്നു. തത്സമയം വൃദ്ധയായ ദാസി പ്രവേശിക്കുന്നു.]

ദാസി—ആവൂ, മകളെ കണ്ടുകിട്ടി!

രേവ—എന്തിനാ?

ദാസി—മോളിമാളികമുകളിലിരുന്നു മന്ദമാരുതനേററു സുഖിക്കുന്ന സമയത്തു ഞാൻ എൻെറ മോളെ തേടിക്കൊണ്ടു കോവിലകം മുഴവനും നടന്നിട്ടാണു വരുന്നതു്

രേവ—എന്തിനു്, എന്നെക്കൊണ്ടെന്തായിരുന്നു നിങ്ങൾക്കാവശ്യം?

ദാസി—ആവശ്യമെന്തായിരുന്നുവെന്നോ? എന്നെക്കൊണ്ടെന്താണു് ആവശ്യം എന്നാണോ ചോദിക്കുന്നതു്? വിവാഹവാർത്ത വധുവിൻെറ കണ്ണുകളിൽമാത്രം പ്രവേശിച്ചിട്ടില്ലെങ്കിലും അതു കേട്ടുകേട്ടു അയൽവീട്ടുകാൎക്കു ഉറക്കമില്ലാതായിട്ടുണ്ടു്. 'കോവിലകത്തെമന്ത്രം അങ്ങാടിയിൽ പാട്ടു്' എന്ന പഴമൊഴി പരമാൎത്ഥമാണു്. ഉം, എന്നെക്കൊണ്ടെന്താണു ആവശ്യമെന്നു ചോദിക്കുന്നു. മോളുടെ വിവാഹം തീൎച്ചയാക്കിയിരിക്കുന്ന സമയത്തു മോളെക്കൊണ്ടു് ആവശ്യമൊന്നുമില്ലേ? മോളെക്കൊണ്ടാവശ്യമില്ലെങ്കിൽ പിന്നെ ഈ കിഴവിയെക്കൊണ്ടാണൊ ആവശ്യം? മോളെന്താണു കഥയില്ലാതെ സംസാരിക്കുന്നതു്? എൻെറ വിവാഹമാണെങ്കിൽ ഒരിക്കൽ കഴിഞ്ഞുപോയി. സ്ത്രീകൾക്കു രണ്ടുമൂന്നു പ്രാവശ്യം വിവാഹം വിധിച്ചിട്ടുണ്ടോ? ഒരുപക്ഷേ

അങ്ങനെ സംഭവിച്ചാൽ തന്നെ ഈ കിഴവിയെ ആരാണു വേളികഴിക്കുക? എന്റെ വിവാഹം നടന്ന കാലത്തു് എന്റെ മകൾ ജനിച്ചിട്ടുകൂടിയില്ല. ഞാൻ അന്നാരായിരുന്നു! അന്നെനിക്കു പതിനേനാന്നു വയസ്സുകൂടി തികഞ്ഞിട്ടുണ്ടായിരുന്നില്ല.

രേവ—ആട്ടേ മതിമതി, നിങ്ങളിപ്പോൾ പൊക്കോളൂ. ഇവിടെ നിന്നു ചിലച്ചതുമതി. ഒട്ടുംതാമസിക്കേണ്ടാ.

ദാസി—ആക്ക്വേണ്ടി കട്ടാലും കട്ടവനെയാണു ജനങ്ങൾ കള്ളനെന്നു വിളിക്കുക. ഞാൻ വന്നു മകളുടെ വിവാഹ വർത്തമാനം ഉണർത്തിച്ച ഉടനെ എന്റെ ഓമനയോടിവന്നു ചുക്കിച്ചുളിഞ്ഞിരിക്കുന്ന ഈയുള്ളവളുടെ മുഖത്തു ചുംബനങ്ങളെ വർഷിക്കുമെന്നാശിച്ചുകൊണ്ടാണു ഞാനിത്ര ബദ്ധപ്പെട്ടു് ഇങ്ങോട്ടു വന്നതു്; പക്ഷേ മകളെന്നെ ആട്ടി ഓടിക്കുകയാണു ചെയ്യുന്നതു്. എനിക്കിപ്പോൾ വാൎദ്ധക്യമായെങ്കിലും എന്റെ അവസ്ഥയെന്നും ഇപ്രകാരമായിരുന്നില്ല. ഒരുകാലത്തെനിക്കും യൌവനമുണ്ടായിരുന്നു. എനിക്കും വിശാലങ്ങളായ നേത്രങ്ങളുണ്ടായിരുന്നു. എന്റെകഴുത്തു വിടൎന്ന പനിനീർ പുഷ്പംപോലെ കാണ്മാൻ കൌതുകമുള്ളതായിരുന്നു. എന്റെ ആകൃതിയും ഇപ്രകാരം പ്രാകൃതമായിരുന്നില്ല. അന്നു് എന്റെ ഭർത്താവു് എന്നെ എത്ര പ്രശംസിക്കാറുണ്ടു്! ഒരു ദിവസം അദ്ദേഹം വലിയ ആദരവോടെ എന്നെ വിളിച്ചു്—

രേവ—നിങ്ങളോടിതെല്ലാം ചോദിച്ചതാരാണു്? പോകൂ, ഇവിടെ നില്ക്കേണ്ടാ, പറഞ്ഞതു കേൾക്കാഞ്ഞാൽ ആപത്തുണ്ടാകും.

ദാസി—അയ്യോ കഷ്ടം! മകളും ഇങ്ങനെ പറയുന്നുവല്ലോ. ഞാനെങ്ങനെയാണു പോകുക? ഞാൻ മോളെ വിളിക്കാനല്ലേ വന്നതു്? മോളുടെ അമ്മയാണു് എന്നെ ഇങ്ങോട്ടയച്ചതു്. പക്ഷേ അമ്മതിരുമനസ്സുകൊണ്ടു 'വേ

ണ്ടാ, വിളിക്കണ്ട ആവശ്യമില്ലാ' എന്നു പിന്നിട്ട പറഞ്ഞു. വിവാഹവൎത്തമാനം കേട്ട ഉടനെ ആ തിരുമേനി കോപംകൊണ്ടു് ഉജ്ജ്വലിച്ചു. ഞാൻ അവിടെനിന്നു് ഓടിപ്പോന്നു. വരൻ ബിക്കാനിയറിലെ രാജാവായ രായസിംഹനാണു്, മോളക്കു മനസ്സിലായൊ? ഹഹഹാ! അദ്ദേഹത്തിനു ഷഷ്ടിപൂൎത്തികഴിഞ്ഞു; ഉമ്മറത്തെ മൂന്നു പല്ലുകൾ കൊഴിഞ്ഞിട്ടുണ്ടു്. ആകപ്പാടെ കണ്ടാലൊരു കുരങ്ങൻതന്നെ, ആകൃതിയും നന്നല്ലാ, വയസ്സുമായി.

രേവ—എന്നെക്കൊണ്ടു് ആവശ്യമില്ലെന്നല്ലേ പറഞ്ഞതു്, പിന്നെ എന്തിനാണു് ഇവിടെ നിൽക്കുന്നതു്?

ദാസി—ആവശ്യമില്ലെന്നെന്തുകൊണ്ടു നിശ്ചയിച്ചു!കഷ്ടം കഷ്ടം! മോളും എന്താണു പറയുന്നതു്! ഇതിനെപ്പററി അച്ഛൻതിരുമനസ്സുകൊണ്ടും അമ്മതിരുമനസ്സുകൊണ്ടും തമ്മിൽ വലിയ വാഗ്വാദം നടന്നു. ഇപ്രകാരമുള്ള ഒരു കലഹം ഞാനീവയസ്സിനിടക്കു കണ്ടിട്ടില്ല. മഹാഭാരതം തന്നെ. കോവിലകം കുരുക്ഷേത്രം!

രേവ—ഹൈ!

ദാസി—ഹാ ഹാ, വാക്ശരങ്ങളെ മാത്രം വൎഷിച്ചിരുന്നതു കൊണ്ടു് ആൎക്കും മരണം സംഭവിച്ചില്ലന്നേയുള്ളു. എങ്കിലും—

രേവ—എങ്കിലും എന്തു്?

ദാസി—സ്വാതന്ത്ര്യവൎത്തമാനങ്ങളല്ലാതെ ഇതരന്മാരുടെ കാൎയ്യം കേൾക്കുകകൂടി ചെയ്യയില്ലെന്നുള്ളതു മകളുടെ മുഖ്യദോഷമാണു്. ഞാനെന്താണു പറയേണ്ടതു്? ഇപ്രകാരമുള്ള ഒരു കിഴവനു തന്റെ മകളെ വേളികഴിച്ചുകൊടുക്കുകയില്ലെന്നു രാജ്ഞിതിരുമനസ്സുകൊണ്ടു തീൎത്തുപറഞ്ഞു. അതു കേട്ടപ്പോൾ കാൎയ്യം ശരിതന്നെയാണു്; ഈ മാതിരി ഒരു കിഴവനു കന്യകാദാനം ചെയ്യുന്നതു് അധൎമ്മമാണെന്നു അച്ഛൻതിരുമേനിയും അരുളിച്ചെയ്തു. തി

തുമേനിയിപ്പോൾ വിവാഹകാൎയ്യത്തെക്കുറിച്ചു മാനസിംഹൻ തിരുമനസ്സിലേക്കു കത്തെഴുതുകയാണ്.

രേവ--അദ്ദേഹം ശുണ്ഠിയെടുത്തില്ലെ?

ദാസി--ശുണ്ഠിയെടുത്താലും പുരുഷന്മാരല്ലേ. അവരുടെ കോപം എത്ര നേരം നിലനില്ക്കും? എന്റെ ഭൎത്താവും ഒരുദിവസം ഇപ്രകാരം ശണ്ഠകൂടി. അദ്ദേഹത്തിന്റെ നയനങ്ങൾ എന്തൊരുമാതിരി ചുകന്നിരുന്നു. സഹോദരാ, ശണ്ഠകൂടിയാൽ അങ്ങയുടെ മനസ്സുകൂടി ചീത്തയാകും എന്നും മറ്റും പലതും ഞാൻ ഉപദേശിച്ചു. അപ്പൊഴെക്കും ദൈവഗത്യാ രാമസിംഹൻ വന്ന് അദ്ദേഹത്തിന്റെ കൈ പിടിച്ചുവലിച്ചുകൊണ്ടു പോയപ്പോൾ എനിക്കാശ്വാസമായി. അല്ലാത്തപക്ഷം ഞങ്ങളുടെ ഗൃഹത്തിലും അന്നു ഭാരതയുദ്ധമുണ്ടാകുമായിരുന്നു. അവിടെനിന്നു മടങ്ങിവന്ന ഉടനെ എന്റെ നാഥൻ എന്നെ വളരെ പ്രശംസിച്ചു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ അറിവിൽപെട്ടിട്ടുള്ള എന്റെ സകല വൃത്താന്തങ്ങളെയും പുകത്തിക്കൊണ്ട് എന്റെ കാലുപിടിച്ചു എന്നെ ബഹുമാനിച്ചു. അപ്പോൾ രാമസിംഹന്റെ വീട്ടിൽ പോയതു വളരെ ബുദ്ധിമുട്ടായി എന്നു ഞാൻ വിചാരിച്ചു. പിന്നെ ഒരിക്കൽ—

രേവ—നിങ്ങളെന്നെ ധിക്കരിച്ചു. ഇവിടെനിന്നു പോകുന്നുവെ ഇല്ലയോ?

ദാസി—അയ്യോ! ഞാനെന്തിനാണു പോകുന്നത്? ഞാൻ മോളോട് എന്റെ യോഗക്ഷേമത്തെക്കുറിച്ചു രണ്ടുവാക്കു പറയുന്നതിനിവിടെവന്നു, പക്ഷേ ഞാൻ തുച്ഛയാണെന്നു വിചാരിച്ചു മോളെന്നെ അടിച്ചടിച്ചോടിക്കുന്നു. (കരയുന്നു)

രേവ—ഞാൻ നിങ്ങളെ എപ്പോളാണ് അടിച്ചത്?

ദാസി—ഇല്ലാം, മോളെന്നെ അടിച്ചില്ലെങ്കിൽ പിന്നെ

ഞാൻ മോളെയാണ് അടിച്ചത്. ഈ കിഴവി മോളെ അടിച്ചുവെന്ന് അച്ഛനോടും അമ്മയോടും ചെന്നുപറഞ്ഞു. ഇത്രകാലം മോളെ ഞാൻ എന്റെ മടിയിൽകിടത്തി ലാളിച്ചു വളർത്തിക്കൊണ്ടുവന്നു. എന്റെ കുട്ടിയുടെ ദാസ്യവൃത്തികൊണ്ടു തന്നെ എനിക്കു വാർദ്ധക്യമായി. ഇപ്പോഴത്തെ എന്റെ അവസ്ഥയെന്താണ്? മോളെന്നെ ചീത്ത പറഞ്ഞ് അടിച്ചു പുറത്താക്കിയേക്കൂ. ഞാൻ ശകാരം കേട്ടുകൊണ്ടു തെണ്ടിത്തിരിഞ്ഞു പട്ടിണികിടന്നു മരിക്കും! ഇപ്പോളെനിക്കു ഭർത്താവുമില്ലാ യൌവനവുമില്ല. നിങ്ങളോടു പിച്ച ചോദിക്കുന്നതിനിവിടെ വന്നാൽ എന്നെ ആട്ടി പുറത്താക്കിയേക്കണം. കുട്ടിക്കാലം മുതല്ക്കു മകളെ ഞാനെന്റെ മടിയിൽകിടത്തി കളിപ്പിച്ച് ഇത്രയാക്കിക്കൊണ്ടുവന്നു. മകൾ നന്ന കുട്ടിയായിരുന്നപ്പോൾ ഞാനൊരുദിവസം എന്റെ ഓമനയേയും കൊണ്ട് കളിവായി കൃഷ്ണലീല കാണ്മാൻ പോയി. ഈ വിവരം തിരുമനസ്സറിഞ്ഞപ്പോൾ കല്പിച്ചതന്ന ശിക്ഷയുടെ സ്വാദു എനിക്കല്ലേ അറിഞ്ഞുകൂടു. കുട്ടിയേയുംകൊണ്ടു തിരക്കിലേക്കു പോയതെന്തിനാണെന്നു അടിക്കുന്നതിനിടയിൽ തിരുമേനി ചോദിച്ചതിനു ഞാൻ—

അണിയറയിൽ—രേവേ, രേവേ!

ദാസി—ഇതുകേൾക്കൂ.

രേവ—ഞാൻ ഇതാവരുന്നു. (രേവപോകുന്നു)

ദാസി—(അല്പനേരം മൌനമായിരിക്കുന്നു. അതിനുശേഷം എഴുന്നേറ്റു പറയുന്നു) ഞാനും പോട്ടെ. ഇനി വേറെ വല്ലവരോടും സംസാരിക്കാം.

രംഗം VI.

സ്ഥാനം—ആഗ്രയിലുള്ള ആക്ബറിന്റെ സഭാമണ്ഡപം.

സമയം—പ്രഭാതം.

(ആക്ബറും ശക്തസിംഹനും മുഖത്തോടുമുഖം നോക്കിനില്ക്കുന്നു.)

ആക്ബർ—അങ്ങു റാണാ പ്രതാപസിംഹന്റെ സോദരനാണൊ?

ശക്ത—അതേ തിരുമനസ്സുകൊണ്ട്.

ആക്ബർ—അങ്ങ് എന്തൊരു ഉദ്ദേശത്തോടുകൂടിയാണ് ഇങ്ങോട്ടുവന്നതു്?

ശക്ത—ഞാൻ മുഗൾസേനയേയുംകൊണ്ടു റാണയോടു യുദ്ധംചെയ്യേണമെന്നു വിചാരിച്ചാണ് ഇങ്ങോട്ടു വന്നിരിക്കുന്നതു. റാണയെ മുഗളന്മാരുടെ കാൽക്കൽ വീഴിച്ച് അദ്ദേഹത്തിന്റെ സൈനികരക്തംകൊണ്ടു മേവാഡ്ഭൂമിയെ അരുണമാക്കിത്തീക്കേണമെന്നാണ് എന്റെ മോഹം.

ആക്ബർ—ഇതുകൊണ്ടു മുഗളന്മാക്കെന്താണു പ്രയോജനം? മേവാഡിൽനിന്നു് ഒരു കവിടിപോലും ഇതുവരെ നമ്മുടെ ഖജാനയിൽ വന്നിട്ടില്ല.

ശക്ത—അങ്ങു റാണയെ ജയിച്ചുവെങ്കിൽ അസംഖ്യം ദ്രവ്യം സക്കാർ ഖജാനയിൽ വന്നുചാടും. റാണയുടെ ആജ്ഞപ്രകാരമാണ് ഇക്കാലത്തു മേവാഡിലെ കണ്ടങ്ങളിൽ കൃഷിചെയ്യാത്തതു്. മേവാഡ്ഭൂമിയിൽ കനകം വിളയും. അന്നൊരുദിവസം ചിത്തോർ ദുർഗ്ഗാധികാരിയുടെ കല്പനാനുസരണം കുറച്ചാടുകളെ മേച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന ഒരു സാധു ആട്ടിടയനെ റാണയുടെ കിങ്കരന്മാർ കൊന്നുകളഞ്ഞു.

ആക്‌ബർ—(ചിന്തയുള്ളതുപോലെ നടിച്ച്) അങ്ങു നമു
ക്കെന്തൊരു സഹായമാണു ചെയ്തുതരിക?

ശക്ത—ഞാൻ രജപുത്രനാണ്. എനിക്കു യുദ്ധംചെയ്യാ
നറിയാം. ഞാൻ റാണയോടു യുദ്ധംചെയ്യും. എനിക്കു
സൈന്യങ്ങളെ നയിപ്പാനും അറിയാം. ഞാൻ മുഗൾ
സൈന്യസമേതനായി റാണയോടു യുദ്ധംചെയ്യും.

ആക്‌ബർ—ഇതുകൊണ്ട് അങ്ങക്കെന്താണു ലാഭം?

ശക്ത—പ്രതിക്രിയ.

ആക്‌ബർ—അത്രയേ ഉള്ളു?

ശക്ത—അതേ, അത്രയേ ഉള്ളു.

ആക്‌ബർ—ഒരു സൈന്യം തരുന്നപക്ഷം അങ്ങക്കു പ്ര
താപസിംഹനെ ജയിക്കുവാൻ സാധിക്കുമൊ?

ശക്ത—ജയം നേടാമെന്നാണ് എന്റെ പൂർണ്ണവിശ്വാ
സം. എനിക്കു പ്രതാപസിംഹന്റെ സൈനികബല
വും, യുദ്ധകൗശലവും, വഞ്ചനയും, സേനയെ നയി
ക്കുന്ന രീതിയും അറിയാം. പ്രതാപനും യോദ്ധാവാ
ണു, ഞാനും യോദ്ധാവാണ്. പ്രതാപസിംഹനും ക്ഷ
ത്രിയനാണ്, ഞാനും ക്ഷത്രിയനാണ്. പ്രതാപനും ര
ജപുത്രനാണ്, ഞാനും രജപുത്രനാണ്. പ്രതാപസിം
ഹൻ ജ്യേഷ്ഠനും ഞാൻ അനുജനുമാണെന്നൊരു വ്യ
ത്യാസമേയുള്ളൂ. കേവലം ജ്യേഷ്ഠനായി ജനിച്ചതുകൊണ്ടു
മാത്രം ശ്രേഷ്ഠനാകണമെന്നില്ലെന്ന് ഒരുദിവസം സം
ഭാഷണത്തിനിടയിൽ പ്രതാപന്റെ പുത്രനായ അമ
രസിംഹൻ പറയുകയുണ്ടായി. ആ വാക്കു എന്റെ
ഹൃദയത്തിൽ ശിലാരേഖപോലെ ദൃഢമായി പതിഞ്ഞു.

ആക്‌ബർ—ഹും!

(എന്നുപറഞ്ഞ് അല്പനേരം അധോമുഖനായി ലാ
ത്തുന്നു.)

ആക്‌ബർ—ആരവിടെ?

[ദ്വാരപാലൻ പ്രവേശിച്ച് അഭിവാദ്യം ചെയ്യുന്നു.]

ആക്ബർ—മാനസിംഹന്റെ സമീപത്തുചെന്നു വന്ദനം പറയു.

ദ്വാര—കല്പനപോലെ! (പോകുന്നു)

ആക്ബർ—റാണാപ്രതാപസിംഹൻ അങ്ങക്കു വളരെ ഉപകാരം ചെയ്തിട്ടുണ്ടെന്നാണു ഞാൻ കേട്ടിട്ടുള്ളത്.

ശക്ത—എന്തൊരു ഉപകാരം?

ആക്ബർ—ഇല്ലേ? ഞാൻ കേട്ടതു ശരിയല്ലെന്നുണ്ടൊ? ഇതുവരെ പ്രതാപസിംഹൻ അങ്ങക്കൊരു ഉപകാരവും ചെയ്തിട്ടില്ലേ?

ശക്ത—ഉവ്വ് ചെയ്തിട്ടുണ്ട്. എന്റെ പിതാവ് ഒരിക്കൽ എന്നെ കൊല്ലുന്നതിനു കല്പന കൊടുത്തപ്പോൾ—

ആക്ബർ—(ആശ്ചര്യത്തോടെ) ഹൈ! എന്ത് അങ്ങയുടെ അച്ഛൻ അങ്ങയെ വധിക്കുന്നതിനു കല്പനകൊടുക്കുകയൊ?

ശക്ത—അവിടന്നു മുഴുവൻ കേൾക്കു, ഞാനെല്ലാം പറയാം. അഞ്ചുവയസ്സു പ്രായമായിരുന്നപ്പോളൊരുദിവസം ഞാൻ ഒരു വലിയ കത്തി കണ്ടു. അതിന്റെ മൂർച്ചയെ പരീക്ഷിക്കുന്നതിനുവേണ്ടി ഞാൻ അതുകൊണ്ടെന്റെ കയ്യു മുറിച്ചു. ഞാൻ ഒരിക്കലെന്റെ ജന്മഭൂമിയെ ദ്രോഹിക്കുമെന്ന് എന്റെ ജാതകത്തിൽ പറഞ്ഞിട്ടുണ്ട്. കത്തിയെടുത്തു സങ്കോചംകൂടാതെ എന്റെ കയ്യിന്മേൽ വെട്ടിയതുകണ്ടപ്പോൾ ജാതകത്തിൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നതു വാസ്തവമാകുമെന്നു അച്ഛൻ നിശ്ചയിച്ചു. തീരെ ദുസ്സാദ്ധ്യപ്രവൃത്തികൂടി എനിക്കു സുസാദ്ധ്യമാണെന്ന് അദ്ദേഹത്തിനു പൂർണ്ണവിശ്വാസമായി. അന്നുതന്നെ അദ്ദേഹം എന്നെ കൊല്ലുന്നതിനു കല്പനകൊടുത്തു.

ആക്ബർ—ആശ്ചര്യം!

ശക്ത—എന്തുകൊണ്ട്, അവിടത്തെക്കെന്തുകൊണ്ടാണ് ആശ്ചര്യം തോന്നിയതു്? അങ്ങുന്ന് അദ്ദേഹത്തെ നല്ലപോലെ അറികയില്ലെന്നുണ്ടോ? അന്നു ചിത്തോർകോട്ട ശത്രുക്കൾ വളഞ്ഞ സമയത്തു് അദ്ദേഹം ഭീരുവിനെപ്പോലെ ഓടിപ്പോയിട്ടില്ലെങ്കിൽ ചിത്തോരിന്റെ സൌഭാഗ്യസൂര്യൻ ഒരിക്കലും അസ്തമിക്കയില്ലായിരുന്നു.

ആക്ബർ—രജപുത്രന്മാരുടെ പക്കൽനിന്നു മുഗളന്മാൎക്ക ലഭിച്ചതു ചിത്തോരിന്റെ സൌഭാഗ്യമല്ലേ?

ശക്ത—ഏതുവിധത്തിൽ?

ആക്ബർ—കാടന്മാരായ രജപുത്രന്മാൎക്ക രാജ്യം ഭരിക്കുന്നതിനു ത്രാണിയില്ലെന്നുള്ള കാൎയ്യം തന്നത്താൻ ആലോചിച്ചാലറിയാമെന്നാണ ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നതു്.

ശക്ത—രജപുത്രന്മാരോ മുസൽമാന്മാരോ കാടന്മാരെന്നു ഞാൻ ഇതുവരെ ധരിച്ചിട്ടില്ലാ; ഞങ്ങൾ കാടന്മാരാണെന്ന് ഇതുവരെ ആരും പറഞ്ഞുകേട്ടിട്ടുമില്ല.

ആക്ബർ—അല്ലാത്തപക്ഷം മുഗളന്മാൎക്ക ഹിന്ദുക്കളുടെ മേൽകോയ്മ കിട്ടിയതെങ്ങിനെയാണ്?

ശക്ത—പച്ചപ്പരിഷ്കാരികളായ റോമക്കാരും കാടന്മാരായ ഗത്ഥന്മാരുടെ കീഴിലകപ്പെട്ടവല്ലൊ?

ആക്ബർ—റോമക്കാർ ധൎമ്മത്തെ കൈവെടിഞ്ഞതുകൊണ്ടാണ തോററുപോയതു്.

ശക്ത—ഗത്ഥന്മാർ ധാൎമ്മികരായിരുന്നതുകൊണ്ടാണോ റോമക്കാരെ തോല്പിച്ചതു്? ഈ ലോകത്തു സദാ ധൎമ്മത്തിനുതന്നെയല്ലാ ജയം സിദ്ധിക്കുന്നതു്. അധൎമ്മത്തിനെല്ലായ്പ്പോഴും അധഃപതനം സംഭവിക്കുന്നപക്ഷം ഈ ഉലകിലിപ്പോൾ അധൎമ്മമെന്ന നാമംകൂടിയുണ്ടാകയില്ല. അങ്ങനെയാണെങ്കിൽ ഈ ഭൂമിയുടെ മിക്ക ഭാഗങ്ങളിലും അധൎമ്മത്തിന്റെ അധികാരത്തിനു ശക്തി കൂടിവരികയുമില്ല. ഇക്കാലത്തു ഭാരതഖണ്ഡ

ത്തെപ്പോലെ അധർമ്മത്തിൻെറ ദ്രോഹമനുഭവിച്ചുവലയുന്ന മററൊരു രാജ്യമുണ്ടോ എന്നു സംശയമാണ്. എങ്കിലും ജഗത്തുമുഴുവനും സർവ്വശക്തനും ന്യായവാനും ദയാലുവുമായ ഈശ്വരൻെറ അധീനത്തിലാണിരിക്കുന്നതു് എന്നു ശാസ്ത്രം പല ഉദാഹരണങ്ങളെക്കൊണ്ടും ദൃഢീകരിക്കുന്നുണ്ടു്.

ആക്ബർ—(സ്തംഭിതനായിട്ടു സംഭാഷണവിഷയം മാററുന്നു) ആട്ടെ, അങ്ങയുടെ ഇതിഹാസം മുഴുവനാകട്ടെ. അങ്ങയുടെ പിതാവു് അങ്ങയെ കൊല്ലുന്നതിനു കല്പനകൊടുത്തശേഷം എന്തു സംഭവിച്ചു?

ശക്ത—ഘാതകന്മാർ എന്നെ വധ്യഭൂമിയിലേക്കു കൊണ്ടുപോകുന്ന സമയത്തു സല്യൂമ്പർരാജാവായ ഗോവിന്ദസിംഹൻ ദൈവഗത്യാ ഞങ്ങളെ കണ്ടുമുട്ടി. അദ്ദേഹത്തിനെന്നെ വളരെ വാത്സല്യമായിരുന്നതുകൊണ്ടു് എന്നെ ദത്തെടുക്കുന്നതിനാലോചിച്ചിരുന്നു. റാണയുടെ അടുക്കൽചെന്നു പറഞ്ഞു് അദ്ദേഹം എന്നെ രക്ഷിച്ചു. സല്യൂമ്പർരാജാവു് എന്നെ പുത്രനുതുല്യം തീററിപ്പോററി വളർത്തിക്കൊണ്ടുവരുന്നകാലത്തു് അദ്ദേഹത്തിനൊരു പുത്രൻ ജനിച്ചു. അതു മേവാഡിലെ റാണാ പ്രതാപസിംഹനായിരുന്നു. സല്യൂമ്പർരാജാവിൻെറ ഇഷ്ടാനുസരണം അദ്ദേഹം എന്നെ തൻെറ രാജധാനിയിലേക്കു കൊണ്ടുവന്നു വളരെ ആദരവോടുകൂടി താമസിപ്പിച്ചു.

ആക്ബർ—ഒരിക്കൽ അങ്ങു മേവാഡിനെ ഉന്മൂലനംചെയ്യുമെന്നു് അറിഞ്ഞിട്ടുകൂടി?

ശക്ത—ഹും, ഈ വിവരമറിഞ്ഞിട്ടുകൂടി.

ആക്ബർ—പ്രതാപസിംഹൻ അങ്ങക്കൊരു ഉപകാരവും ചെയ്തിട്ടില്ലെന്നല്ലേ അങ്ങു് ഇപ്പോൾതന്നെ പറഞ്ഞതു്?

ശക്ത—എങ്ങനെയാണു് ഉപകാരമാവുക? എൻെറ ജന്മഭൂമി, എൻെറ രാജ്യം, എൻെറ അവകാശം എന്നിവ

യിൽനിന്നു ഞാൻ വഞ്ചിതനായി. പ്രതാപസിംഹൻ എന്നെ സ്വരാജ്യത്തേക്കു കൊണ്ടുവന്നതു ന്യായമായ ഒരു പ്രവൃത്തിതന്നെയാണ്. ഇതിൽ ഉപകാരത്തിന്റെ ലേശമുണ്ടോ? ഞാൻ എതു വിധത്തിലാണ് അദ്ദേഹത്തോടു കടപ്പെട്ടിരിക്കുന്നതു്? എന്റെ അധികാരംകൂടി എനിക്കു ലഭിച്ചിട്ടില്ല. അദ്ദേഹം എന്തോരധികാരപ്രകാരമാണു മേവാഡിലെ സിംഹാസനത്തെ ആരോഹണം ചെയ്തിരിക്കുന്നതു്? ഞാൻ അദ്ദേഹത്തിന്റെ ആജ്ഞയെ പരിപാലിക്കുന്ന കിങ്കരനായതുമെങ്ങനെയാണ്? ഞങ്ങളിരുവരും ഒരു പിതാവിന്റെ പുത്രന്മാരല്ലേ? അദ്ദേഹം ജ്യേഷ്ഠൻ, ഞാൻ അനുജൻ, എന്ന വ്യത്യാസമല്ലേ ഉള്ളൂ. ജ്യേഷ്ഠനായി ജനിച്ചതുകൊണ്ടു ശ്രേഷ്ഠനായിക്കൊള്ളണമെന്നുണ്ടോ? ഒരിക്കൽ ഞങ്ങളിലാരാണു ശ്രേഷ്ഠനെന്നു പരീക്ഷിക്കുന്നതിനു ഭാവിച്ചു; പക്ഷേ പെട്ടെന്നൊരു ബ്രഹ്മഹത്യ സംഭവിച്ചതുകൊണ്ടു കാര്യം തീർച്ചയാക്കുന്നതിനു സാധിച്ചില്ല. അദ്ദേഹംതന്നെയാണ് ഉൽകൃഷ്ടൻ എന്നു ബോദ്ധ്യപ്പെടുത്തീട്ടാണ് എന്നെ രാജ്യഭ്രഷ്ടനാക്കിയതെന്നു വരുകിൽ എനിക്കു ലേശം ദുഃഖമുണ്ടാകയില്ല. അതിനു മുമ്പുതന്നെ എന്നെ ആട്ടിയോടിച്ചതു ന്യായമായിപ്പോയി. ആ അകൃത്യത്തിനു പ്രതിക്രിയ ചെയ്യുന്നതിനാണു ഞാനിപ്പോൾ ഉദ്യമിക്കുന്നതു്

അക്ബർ — (പുഞ്ചിരിതൂകിക്കൊണ്ടു്) പ്രതാപസിംഹനു് അങ്ങയെ വിശ്വാസമില്ലേ?

ശക്ത — ഉവ്വ്, വിശ്വാസമുണ്ട്.

അക്ബർ — എന്നാൽ പിന്നെ വഞ്ചനംകൊണ്ടു് അദ്ദേഹത്തെ സ്വാധീനപ്പെടുത്തുന്നതിനു ശ്രമിക്കാത്തതെന്താണ്? വ്യർത്ഥമായ രക്തപാതം കൂടാതെ കഴിക്കുകയല്ലേ നല്ലതു്?

ശക്ത — അതെന്നെക്കൊണ്ടു സാധിക്കുകയില്ല. അപ്രകാരമാണെങ്കിൽ ബന്ധനവും മററും വേണ്ടിവരും.

ആക്ബർ — അതുകൊണ്ടെന്താണു വൈഷമ്യം? യുദ്ധമോ രക്തപ്രവാഹമോ കൂടാതെ കാര്യം സാധിക്കുമെങ്കിൽ പിന്നെ അതല്ലേ അധികം നല്ലതു്?

ശക്ത — നിങ്ങളെല്ലാവരും സഭ്യന്മാരായ മുസൽമാന്മാരായിത്തന്നെ വാഴുവിൻ. നിങ്ങൾക്കെല്ലാത്തരം ചതികളും ശോഭനങ്ങൾതന്നെയാണ്. ഞങ്ങൾ കാടന്മാരായ രജപുത്രന്മാരാണ്! ഞങ്ങൾ സ്നേഹിക്കുന്നപക്ഷം പ്രാണൻ പോകുന്നതുവരെ ഒരുവനെ ആശ്ലേഷിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കും; അതല്ലാ, വൈരം തുടങ്ങുന്നതായാൽ കഴുത്തറുക്കുന്നതിനുകൂടി ഞങ്ങൾക്കു കുസലില്ല. പുറമേസ്നേഹംനടിച്ചു് ഉള്ളിൽകൂടി കുഠാരം തിരുകുന്ന സമ്പ്രദായം ഞങ്ങൾ പഠിച്ചിട്ടില്ല. ഇണങ്ങിയാലും പിണങ്ങിയാലും ഞങ്ങൾ രജപുത്രന്മാർ തന്നെയാണ്. പ്രതിക്രിയ ചെയ്യുന്ന സമയത്തും രജപുത്രന്മാർ തന്നെ. ധർമ്മത്തിലെനിക്കു വിശ്വാസമില്ല; ഞാൻ ഈശ്വരനെ പൂജിക്കുന്നില്ല; അതിനും പുറമെ രാജദ്രോഹിയുമാണു; എന്നാലും ഞാൻ രജപുത്രൻതന്നെയാണ്. രജപുത്രന്മാർക്കു ശോഭനീയമല്ലാത്ത കർമ്മങ്ങളെ ചെയ്യുന്നതിനു ഞാൻ ശക്തനല്ല.

ആക്ബർ — എങ്കിലും മാനസിംഹൻ ഇത്തരത്തിലുള്ള കാര്യങ്ങളിൽ മുമ്പും പിമ്പും നോക്കുക പതിവില്ല! ക്ഷത്രിയന്മാരുടെ ഇടയിൽ അദ്ദേഹത്തിനു മാത്രമേ ബുദ്ധിപൂർവ്വം യുദ്ധം ചെയ്യാനറിഞ്ഞുകൂടൂ. അദ്ദേഹത്തിൻെറ പകുതി ആയുസ്സ് സാമർത്ഥ്യത്തോടെതന്നെ കഴിഞ്ഞുകൂടി. മിക്ക അവസരങ്ങളിലും അദ്ദേഹം തൻെറ സൈനികബലത്തെ പ്രദർശിപ്പിക്കുകയാണു പതിവു്, അപൂർവ്വമായിട്ടേ പ്രയോഗിക്കാറുള്ളൂ.

ശക്ത — അതിലെന്താണ് അത്ഭുതം? അപ്രകാരം ചെ

ഷ്യാൻ സാധിച്ചില്ലെന്നുവരികിൽ അദ്ദേഹം മുഗൾസേനാപതിയായിരിക്കുമൊ? അദ്ദേഹത്തിന്റെ സ്ഥാനത്തു ഞാനായിരുന്നുവെങ്കിൽ എനിക്കൊരിക്കലും മുഗൾ സൈന്യാധിപത്യം ലഭിക്കുകയില്ല.

ആക്ബർ—അദ്ദേഹവും രജപുത്രൻതന്നെയല്ലേ?

ശക്ത—അതേ, അദ്ദേഹത്തിന്റെ അമ്മ രജപുത്രിയാണ്, അച്ഛനും രജപുത്രൻതന്നെയാണെന്നാണ കേട്ടിട്ടുള്ളത്.

(ശക്തസിംഹന്റെ സൂചന ആക്ബർക്ക മനസ്സിലായെങ്കിലും അപ്രകാരം നടിക്കാതെ)

ആക്ബർ—പിന്നെ?

ശക്ത—മാനസിംഹൻ രജപുത്രനായി ജനിച്ചിട്ടുകൂടി പഴുത്തമാങ്ങ കൊഴിയുന്നതുപോലെ അധഃപതിച്ചതാണ്. പിന്നെ—(മൌനം ദിക്ഷിക്കുന്നു)

ആക്ബർ—പിന്നെ എന്താണ്?

ശക്ത—അദ്ദേഹം ചക്രവത്തിയുടെ ഭായ്യാസോദരപുത്രനാണ്, എന്നാൽ ഞാനോ? ചക്രവത്തിയുടെ ആരുമല്ല. അദ്ദേഹം ചക്രവത്തിയൊരുമിച്ച് അനേക കഷ്ടാരിഷ്ടങ്ങളും അനുഭവിച്ചിട്ടുണ്ട്; ആ സ്ഥിതിക്കു ചക്രവത്തിക്കദ്ദേഹത്തെപ്പററി നല്ല അഭിപ്രായം തോന്നാതിരിക്കുമോ?

ആക്ബർ—(അല്പം തടഞ്ഞ്) അങ്ങ് ഇപ്പോൾ പോയി വിശ്രമിക്കു. ഇതിനെ കുറിച്ചു നാളെ ആലോചിക്കാം.

ശക്ത—കല്പനപോലെ (അഭിവാദ്യം ചെയ്തു പോകുന്നു)

ആക്ബർ—(ശക്തസിംഹൻ പോയ ശേഷം) പ്രതാപസിംഹ! അങ്ങയുടെ അനുജൻ എന്റെ പക്ഷത്തിൽ ചേന്ന സമയത്തുതന്നെ അങ്ങ് എന്റെ മുഷ്ടിക്കുള്ളിലകപ്പെട്ടുവെന്നു കരുതിക്കൊൾക. ഇടക്കിടക്ക് ഇപ്രകാരമുള്ള ഓരോ അവസരങ്ങൾ ലഭിച്ചിട്ടില്ലെന്നുവരികിൽഎനിക്കിത്രവലിയസാമ്രാജ്യത്തെകരസ്ഥമാക്കാൻ

സാധിക്കുമോ? മഹാരാജാമാനസിംഹൻ എന്നെ സഹായിച്ചിട്ടില്ലെങ്കിൽ ഇന്നു മുഗൾസാമ്രാജ്യത്തിൻെറ വലിപ്പമെന്തായിരിക്കും? അതാ മഹാരാജൻതന്നെ ഇങ്ങോട്ടു വരുന്നുണ്ടല്ലൊ.

[മാനസിംഹൻ പ്രവേശിച്ച് അഭിവാദ്യം ചെയ്യുന്നു.]

ആക്ബർ— വരു, മഹാരാജൻ!

മാനസി— തിരുമനസ്സിലേക്കു ഞാൻ പറഞ്ഞതോർമ്മയുണ്ടോ?

ആക്ബർ— അങ്ങു പ്രതാപസിംഹൻെറ സോദരൻ ശക്തസിംഹനെ കണ്ടുവൊ?

മാനസി— ഉവ്വ് തിരുമനസ്സ്, ഞാൻ ഇപ്പോൾതന്നെ അദ്ദേഹത്തെ വഴിയിൽ കണ്ടു. ഞാൻ ദൃഷ്ടിയിൽനിന്നു മറയുന്നതുവരെ അദ്ദേഹം എന്നെതന്നെ തിരിഞ്ഞുനോക്കിക്കൊണ്ടു പോയി.

ആക്ബർ— ഈ വിദ്വാൻ നിർഭയനും ബുദ്ധിമാനുമാണെന്നാണു തോന്നുന്നതു. ഇടക്കിടക്കു ഫലിതം പറയുവാനും നല്ല ശീലമാണു്. ഈ ഉലകിൽ സ്വാതന്ത്ര്യത്തെയല്ലാതെ അദ്ദേഹം മറെറാന്നും കാണുന്നില്ല. ഇയ്യാൾ പച്ച ലോഹമാണ് എങ്കിലും ശുദ്ധി ചെയ്താൽ വല്ല പ്രയോജനവും ഉണ്ടാകും.

മാനസി— ഒരു സമയം അദ്ദേഹത്തിൻെറ മനസ്സിൽ പ്രതിഹിംസക്കാഗ്രഹം ജനിച്ചിട്ടുണ്ടായിരിക്കാം.

ആക്ബർ— പ്രതിഹിംസയല്ല പ്രതിക്രിയയാണ് അദ്ദേഹം ഇച്ഛിക്കുന്നതു്. പ്രേമമൊ ഹിംസയൊ ഈ യുവാവിൻെറ മനസ്സിലില്ല. കൊടുക്കേണ്ടതു കൊടുക്കുക വാങ്ങിക്കേണ്ടതു വാങ്ങിക്കുക, കവിടിക്കു കവിടി എന്നല്ലാതെ അദ്ദേഹത്തിനു മറെറാന്നും ആവശ്യമില്ല. അദ്ദേഹത്തിനു ധർമ്മത്തിൽ ദൃഷ്ടിയില്ലെങ്കിലും ജാതിയെ കുറിച്ചു വലിയ അഭിമാനമാണ്.

മാനസി—ആട്ടേ, തിരുമനസ്സുകൊണ്ട് എന്താണു കല്പി ക്കുവാൻ വിചാരിക്കുന്നതു്?

ആക്ബർ— പ്രതാപസിംഹൻ ഒരു മൃഗം ആട്ടിടയനെ ശൂലാപ്പണം ചെയ്യിച്ച വിവരം അങ്ങു് അറിഞ്ഞില്ലേ?

മാനസി—ഇല്ല, ഞാൻ കേട്ടില്ല.

ആക്ബർ—അദ്ദേഹം മൂന്നു പ്രാവശ്യം നമ്മുടെ സൈന്യത്തോടെതിർത്തു മൂന്നു വകുപ്പു സൈന്യങ്ങളെ നിശ്ശേഷം നശിപ്പിച്ച വിവരമെങ്കിലും അങ്ങു കേട്ടുവൊ?

മാനസി— ഉവ്വ് തിരുമനസ്സ്, അതു കേട്ടു.

ആക്ബർ—ഈ ഭ്രാന്തൻസിംഹം ഇപ്രകാരം ഗർജ്ജിച്ചുകൊണ്ട് എത്ര കാലം വെളിയിൽ സഞ്ചരിക്കും? അയാളോടു യുദ്ധം ചെയ്യുന്നതിന് ഇതിലും നല്ല ഒരവസരം ലഭിക്കുകയില്ല. അങ്ങയുടെ അഭിപ്രായമെന്താണ്?

മാനസി— ഞാൻ ശോളാപ്പൂരിൽനിന്നു മടങ്ങുന്ന വഴിക്കു പ്രതാപസിംഹനുമായി കൂടിക്കാഴ്ച നടത്തീട്ടുവരാം. എന്തൊരു ഉപായംകൊണ്ടെങ്കിലും അദ്ദേഹത്തെ കുടുക്കിലകപ്പെടുത്തുവാൻ സാധിച്ചെങ്കിൽ പിന്നെ രക്തപ്രവാഹം കൂടാതെ കഴിക്കാമല്ലൊ. അല്ലാത്ത പക്ഷം വീണ്ടും യുദ്ധംതന്നെ വേണ്ടിവരും.

ആക്ബർ—വളരെ നന്നായി. അങ്ങയുടെ അഭിപ്രായം യുക്തിയുക്തമാണു. അപ്രകാരം പ്രവർത്തിക്കുകയാണു നല്ലതു്. അങ്ങു ശോളാപ്പൂരിലേക്കെപ്പോൾ പോകും?

മാനസി—മറ്റെന്നാൾ പ്രഭാതത്തിൽ.

ആക്ബർ—എന്നാൽ അങ്ങനെയാകട്ടെ, ഒരടിയന്തര കാര്യം നിർവ്വഹിക്കുന്നതിനുവേണ്ടി ഞാൻ അങ്ങയെ തല്ക്കാലം വിട്ടുപിരിയുന്നു.

മാനസി—കല്പനപോലെ. (ആക്ബർ പോകുന്നു)

മാനസി—ഞാൻ ഇതിനു തയ്യാറായിട്ടുതന്നെയാണു വന്നിരിക്കുന്നതു്. രേവയുടെ വിവാഹത്തെ സംബന്ധി

ച്ച അച്ഛനെനിക്ക കൂടക്കൂടെ എഴുതുന്നുണ്ടു്. പ്രതാപ ൻെറ സീമന്തപുത്രന്ന് അവളെ വേളികഴിച്ചു കൊടു ക്കേണമെന്നാണ് എൻെറ താല്പൎയ്യം. ഞാൻ അതിന്നു വേണ്ടി പരിശ്രമിച്ചുനോക്കും. അദ്ദേഹം സമ്മതിക്കു ന്ന പക്ഷം വളരെ നല്ല കാൎയ്യമാണ്. ഈ കളങ്കിതമാ യ അംബർവംശത്തെ ഏതുവിധമെങ്കിലും മേവാഡി ലെ നിഷ്കളങ്കവംശത്തോടു സംബന്ധിച്ചു വിശുദ്ധമാ ക്കാൻ സാധിക്കുമൊ എന്ന് ഒന്നു പരീക്ഷിച്ചു നോക്ക ട്ടെ. ഞങ്ങളെല്ലാവരും പതിതന്മാരാണ്. ഈ കള ങ്കിതവും വിശാലവുമായ രജപുത്രകുലത്തിൽ പ്രതാ പൻ മാത്രമെ നിഷ്കളങ്കവും ശുഭ്രവുമായ പതാകയെ പറപ്പിക്കുന്നുള്ളു. പ്രതാപസിംഹാ അങ്ങു ധന്യൻതന്നെ!

(പോകുന്നു)

രംഗം VII.

സ്ഥാനം—ആഗ്രയിൽ അക്ബറിൻെറ രാജധാനിയിലെ തോട്ടം.

സമയം—ഉച്ച.

[അക്ബറിൻെറ പുത്രി മേഹറുന്നീസ തനിയെ ഒരു വൃക്ഷത്തിൻെറ ചുവട്ടിലിരുന്നു മാലകെട്ടിക്കൊണ്ടു പാടുന്നു. തത്സമയത്തു് അക്ബറിൻെറ മരുമകൾ ദൌളത്തുന്നീസ ഓടിക്കൊണ്ടുവരുന്നു]

ദൌളത്തു—മേഹർ, മേഹർ, ഇങ്ങോട്ടു നോക്കു! പ്രാവുകൾ കൂട്ടംകൂട്ടമായി പറന്നു പോകുന്നു.

മേഹർ—ഹാ, പ്രാവുകൾ പറന്നു പോകുന്നതിലെന്താണു ആശ്ചൎയ്യം? അതെന്താ കാണാനുള്ളതു്?

ദൌളത്തു— നല്ല കാൎയ്യം ആശ്ചൎയ്യം തോന്നാത്ത വസ്തുക്കളെ നോക്കുകകൂടി ചെയ്യരുതെന്നുണ്ടൊ? ഭൂമിയിൽ ആശ്ചൎയ്യകരമായ കാൎയ്യങ്ങളൊ വസ്തുക്കളൊ എത്രയുണ്ടു്?

മേഹർ—അത്ഭുതകരമായ വസ്തുക്കളൊ? ഭൂമിയിൽ വളരെയുണ്ടു്.

ദൌലത്ത്—നമ്മളും അല്പമൊന്നു കേൾക്കട്ടെ.

മേഹർ—(കയ്യിൽനിന്നു മാല താഴത്തുവച്ചു ഗാംഭീര്യഭാവത്തോടെ) എന്നാൽ കേട്ടുകൊള്ളൂ. ആദ്യംതന്നെ ഭൂമിയെ എടുക്കുക. ഇതിലും അത്ഭുതകരമായ മററന്തൊരുവസ്തുവാണുള്ളതു്? ഒരു പ്രയോജനമൊ ഉദ്ദേശമൊ കൂടാതെ ഇതു് അഹോരാത്രം സൂൎയ്യനെ പരിവത്തിക്കുന്നു; ഇതുകൊണ്ടാവശ്യമെന്താണെന്നു് ഒരുത്തക്കും അറിഞ്ഞുകൂടാ. രണ്ടാമത്തെ അത്ഭുതവസ്തു മനുഷ്യനാണു്. ആദ്യംതന്നെ ഇതു് ഒരു മാംസപിണ്ഡമായിട്ടാണു ഭൂപ്രവേശം ചെയ്യുന്നതു്. അതിനുശേഷം അനേകദിവസങ്ങളോളം ഇതു പ്രപഞ്ചത്തിരകളിൽ കിടന്നലഞ്ഞു് ഒടുവിൽ എവിടെയൊ ചെന്നു മുങ്ങിച്ചാകുന്നു. അയാളെ തിരഞ്ഞുപിടിച്ചു തിരിയെ കൊണ്ടുവരുന്നതിനു് ഒരുത്തരെക്കൊണ്ടും സാധിക്കുകയില്ല അഹോരാത്രം പ്രയത്നിച്ചുണ്ടാക്കുന്ന ധനത്തെ അനുഭവിക്കാൻ സാധിക്കാതെ പിശുക്കന്മാർ മരിച്ചുപോകുന്നു; ഇതും ആശ്ചൎയ്യകരമല്ലേ? അലട്ടൊന്നും കൂടാതെ സ്വസ്ഥനായി കാലക്ഷേപം ചെയ്യുന്ന ഒരുവൻ വിവാഹംചെയ്തു തന്നെത്താൻ ശൃംഖലകൊണ്ടു ബന്ധിക്കുന്നു. ഉദരപൂരണത്തിനു മാത്രമെങ്കിലുമുള്ള സ്വത്തൊ, തന്റെ അവയവങ്ങൾക്കുപോലും സ്വാസ്ഥ്യമൊ ഇല്ലാത്ത രോഗിയാണു വേളികഴിക്കുന്നതെങ്കിൽ അതില്പരം അത്ഭുതം മററന്താണു്?

ദൌലത്തു—സ്ത്രീകൾ തങ്ങളുടെ വിഡ്ഢിത്വംകൊണ്ടു വിവാഹബന്ധത്തിലകപ്പെടുന്നതും ആശ്ചൎയ്യമല്ലേ?

മേഹർ—എന്താണത്ര സംശയം? വസ്ത്രാഹാരാദി സമ്പാദനത്തിനുള്ള ഉപായമായിട്ടാണു വിവാഹത്തെ കരുതുന്നതെങ്കിൽ വലിയ തരക്കേടൊന്നുമില്ല. ഇത്ര ഐ

ശപദ്ധോന്മത്തനായ ചക്രവത്തിയുടെ പുത്രിയായിട്ടുകൂടി എനിക്കൊരു പുരുഷൻെറ ചവിട്ടടിയിൽ കിടക്കുന്നതിനുമോഹം ജനിക്കുന്നപക്ഷം അതും ആശ്ചൎയ്യകരമായിരിക്കും. ഞാൻ ഇവിടെ വിലപിടിച്ച വസ്ത്രങ്ങളെധരിക്കുകയും മേത്തരം ഭക്ഷ്യങ്ങളെ ഭക്ഷിക്കുകയും ചെയ്യുന്ന സ്ഥിതിക്കു വിവാഹപാശത്തിലകപ്പെടുന്നപക്ഷം എനിക്ക് അപമാനം സംഭവിക്കുന്ന കാൎയ്യം നിശ്ചയമാണ്.

ദൌളത്തു—വിവാഹം ചെയ്കയില്ലെന്നു വ്രതം പിടിച്ചിരിക്കാനാണോ നിങ്ങളുടെ ഭാവം?

മേഹർ—വിവാഹം ചെയ്കയില്ലെന്നു ഞാൻ തീച്ചയാക്കീട്ടുണ്ടെങ്കിലും ഞാൻ എപ്പോഴും ഇരിക്കുകയില്ലാ നിശ്ചയംതന്നെ.

ദൌളത്തു—ഈ പറഞ്ഞതിൻെറ താല്പൎയ്യമെന്താണ്?

മേഹർ—ഇതിൻെറ സാരമെന്താണെന്നോ? ഒന്നാമതു ഞാൻ ഇതുവരെ വിവാഹം ചെയ്തിട്ടില്ല, രണ്ടാമത് എനിക്കൊരു ജോലിയുമില്ല. തന്നിമിത്തം ഞാൻ സമയോചിതംപോലെ പ്രവൎത്തിക്കും. ഞാൻ ഉറങ്ങുക, ഇരിക്കുക, എഴുനേല്ക്കുക, ചുററിത്തിരിയുക, കോട്ടുവായിടുക, വിരൽപൊട്ടിക്കുക തുടങ്ങി പലതും പ്രവൎത്തിക്കും. പറയുമ്പോഴും കേൾക്കുമ്പോഴും ഞാൻ കുമാരിയാണെങ്കിലും കിടന്നുകിടന്നു വയസ്സായിട്ടുണ്ടെന്നുമാത്രമല്ലാ ചിത്തചകോരത്തിൻെറ ആകൃതി മേൽത്തട്ടിൻെറ തുലാങ്ങളിന്മേൽ ചിത്രിതമാക്കീട്ടുണ്ട്. താം വരുമ്പോൾ ഈ ആലസ്യത്തെ ദൂരെ ത്യജിച്ച ലോകസമ്പ്രദായത്തെക്കൂടി ഒന്നു സംദശിച്ചാൽ കൊള്ളാമെന്നുണ്ട്. എൻെറ ഇച്ഛാനുസരണം ഒരു പുരുഷനെ കാണ്മാൻ സാധിക്കുമോ ഇല്ലയോ എന്നുകൂടി ഞാൻ പലപ്പോഴും ആലോചിക്കാറുണ്ട്. (തലതാഴ്ത്തി ചിരിക്കുന്നു)

ദൌളത്തു—നിങ്ങൾ ആലോചിക്കമാത്രമേ ചെയ്യാറുള്ളു,

അതോ പരിശ്രമിക്കുകകൂടി പതിവുണ്ടോ? നിങ്ങളുടെ അഭീഷ്ടപ്രകാരം ഒരു പുരുഷനെ കണ്ടെത്തിക്കഴിഞ്ഞുവൊ?

മേഹർ—(ഗാംഭീർയ്യത്തോടെ) നിങ്ങൾ ഇപ്രകാരം ചോദിക്കുന്നതു മര്യാദയല്ല. എന്റെ മനസ്സിനു യോജിച്ച ഒരാളെ കണ്ടുകിട്ടിയാൽത്തന്നെ ഞാൻ നിങ്ങളോടു പറയുമൊ?

ദൌലത്തു—എന്തുകൊണ്ടു പറഞ്ഞുകൂടാ? ഞാൻ നിങ്ങളുടെ സഹോദരിയും പ്രാണസഖിയുമല്ലേ?—

മേഹർ—നോക്കൂ, ദൌലത്ത് നിങ്ങളുടെ സ്നേഹം എന്റെ മാംസളശരീരത്തെ ഭേദിച്ച് ഉള്ളിലേക്കു പ്രവേശിക്കുന്നുണ്ടെങ്കിലും എല്ലുകളിന്മേൽ തട്ടീട്ടില്ലാ, ഇതു അവയുടേയും അന്തർഭാഗത്തു പ്രവേശിച്ചിരിക്കുന്നു. ഇതു വദനാന്തർഭാഗത്തൊരു വദനമുണ്ടെങ്കിൽ അതിനെക്കൂടി പിളക്കുന്നു. അതുകൊണ്ടാണ് ഈ വർത്തമാനം സാവധാനത്തിൽ പറയുന്നതിനെനിക്കു സാധിക്കാത്തതു്. നിങ്ങളെന്നെ കഠിനമായി നിർബ്ബന്ധിക്കുന്നപക്ഷം എന്റെ ചിത്തചോരന്റെ ആകൃതിയെ അല്പമൊന്നു വർണ്ണിക്കാം.

ദൌലത്തു—എന്നാൽ അങ്ങനെയാകട്ടെ. പറയൂ, ഒരു സമയം എനിക്കു നിങ്ങളുടെ പ്രാണേശ്വരനെ തിരിച്ചറിയാൻ സാധിച്ചെങ്കിലായല്ലൊ.

മേഹർ—അതാ കേട്ടോളൂ. ചിത്തചോരന്റെ ആകൃതിയെങ്ങനെയാണെന്നു പറയാം. മൂക്കുണ്ട്—ചെവിയുണ്ട്—ഞാൻ നല്ലവണ്ണം കണ്ടിട്ടില്ലെങ്കിലും ഇതെല്ലാം ഉണ്ടായിരിക്കണം നിശ്ചയംതന്നെ. ആയാൾ ചിരിക്കുന്നസമയത്തു മുത്തല്ലാ മുല്ലമൊട്ടുമല്ല, ഒന്നാന്തരം ദന്തങ്ങൾതന്നെ പുറത്തുകാണാം. കരയുന്നതിനാരംഭിച്ചാൽ അയാളുടെ സൌന്ദര്യം പതിന്മടങ്ങു വർദ്ധിക്കും. അയാൾക്കു പാടാനറിയാമോ എന്നു ഇതുവ

രെ പരിക്ഷിച്ചുനോക്കീട്ടില്ല. എന്റെ പ്രിയതമന്റെ രൂപത്തെ ഞാൻ ഒരുവിധം വൎണ്ണിച്ചു, ഇനി ബാക്കിയുള്ളതു നിങ്ങളുടെ മനോധൎമ്മത്തിനു വിട്ടുതന്നിരിക്കുന്നു.

ദൌളത്തു — മതിമതി എനിക്കു മുഴുവൻ മനസ്സിലായി. വാസ്തവമായിട്ടും നിങ്ങളുടെ പ്രിയൻ എന്റെ പുരോഭാഗത്തു പ്രത്യക്ഷനായിട്ടുണ്ടു്.

മേഹർ — നിങ്ങൾ അയാളെ കാണുകമാത്രമേ ചെയ്യാവൂ. സഹോദരി, നിങ്ങളും അയാളെ സ്നേഹിക്കുവാൻ തുടങ്ങരുതെന്നു പ്രത്യേകം പറഞ്ഞേക്കാം. എന്നാലും വലിയ തരക്കേടൊന്നുമില്ല, ചക്രവൎത്തിയുടെ അരമനയിൽ നൂറിലധികം ബീഗമ്മാരുണ്ടല്ലോ.

[വസ്ത്രങ്ങളെ നിലത്തിട്ടിഴച്ചുകൊണ്ടു സലിംരാജകുമാരൻ പ്രവേശിക്കുന്നു.]

സലീം — മേഹർ, നിങ്ങളെന്താണു ചെയ്യുന്നതു്?

മേഹർ — ലോകത്തിൽ ആശ്ചൎയ്യകരമായ വസ്തുക്കളേതെല്ലാമാണെന്നു ദൌളത്തു ചോദിച്ചതിനു ഞാൻ അവയെ ഓരോന്നോരോന്നായി വിവരിക്കുകയായിരുന്നു.

സലീം — അവയെ ഞാനും ഒന്നു കേൾക്കട്ടെ.

മേഹർ — ഞാൻ വീണ്ടും പറഞ്ഞുനോക്കാം. ദൌളത്തും എന്നെ സഹായിക്കണം. നിങ്ങൾക്കെല്ലാം ഓൎമ്മയുണ്ടാകും. ഇത്രനേരം ഞാൻ നിങ്ങളെ തത്തകളെപ്പോലെ പഠിപ്പിച്ചു. പക്ഷേ ഞാനവയെല്ലാം മറന്നുപോയി. എന്റെ അഭിപ്രായങ്ങൾ നിസ്തുല്യങ്ങളാണെന്നുതന്നെയല്ലാ നൂതനവിഷയങ്ങളെ കണ്ടുപിടിക്കുന്നതിനെനിക്കു സാമൎത്ഥ്യവുമുണ്ടു്. എങ്കിലും ഞാനെല്ലാം ക്ഷണത്തിൽ മറക്കുന്നു. ദൌളത്തു് എന്നെപ്പോലെ അല്ലാ. അവൾക്കാലോചന കുറയുമെങ്കിലും നല്ല ഓൎമ്മശക്തിയുണ്ടു്. ഞാൻ ഔദാൎയ്യമുള്ള ഒരു വൎത്തകനാണു്. ദിനംപ്രതി അസംഖ്യം ദ്രവ്യം സമ്പാദിക്കുന്നുണ്ടെങ്കിലും എല്ലാം

ചിലവാക്കുന്നു. ദൌളത്തിന്റെ സമ്പാദ്യം കുറയുമെങ്കിലും മിടുക്കന്മാരെപ്പോലെ അവർ കയ്യിൽ കിട്ടിയതിനെ ഭദ്രമായി സൂക്ഷിക്കുകയാണു ചെയ്യുന്നത്. ഹാ ഹാ എനിക്കെല്ലാം ഓർമ്മവരുന്നു. പിശുക്കന്മാർ ആജീവനാന്തം കായക്ലേശംചെയ്തു പുത്രപൌത്രാദികൾക്കു നശിപ്പിക്കുന്നതിനു സമ്പത്തു ശേഖരിച്ചുവക്കുന്നു. ഇതു് ആശ്ചര്യകരമായ ഒരു സംഗതിയല്ലേ?

ദൌളത്തു— സലീം, ഇതിലെന്താണ് അത്ഭുതം?

മേഹർ—എന്തു്, ഇതു് ആശ്ചര്യകരമല്ലെന്നോ?

സലീം—അതേ ആശ്ചര്യകരംതന്നെ, പക്ഷേ നിങ്ങളിതുവരെ പറഞ്ഞിരുന്നതിനേക്കാൾ അത്ഭുതമായ ഒരു സംഗതി ഞാൻ പറയാം.

മേഹർ—അതെന്താണ്?

സലീം—ചക്രവർത്തിമഹാരാജാവിനോടു പ്രതാപസിംഹൻ യുദ്ധത്തിനു പുറപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. ലോകത്തിൽവച്ചു ഏററവും വലിയ ചക്രവർത്തിയുമായി ഏററവും നിസ്സാരനായ ഒരു ജന്മിയുടെ യുദ്ധം! ഇതിലും ആശ്ചര്യകരമായ വർത്തമാനമെന്താണ്?

ദൌളത്തു—അയാൾക്കു ഭ്രാന്താണ്.

സലീം—ആദ്യം ഞാനും അപ്രകാരം വിചാരിച്ചു. അല്പദിവസങ്ങൾക്കുള്ളിൽ അദ്ദേഹം ചക്രവർത്തിയുടെ മൂന്നു സൈന്യങ്ങളെ നിശ്ശേഷം നശിപ്പിച്ച സംഗതിയാലോചിക്കുമ്പോൾ അദ്ദേഹത്തെ ഭ്രാന്തനെന്നു വിളിക്കുന്നതിനെനിക്കു ധൈര്യമില്ല. നൂറു രജപുത്രന്മാരും ആയിരം മുഗളന്മാരും തമ്മിലുണ്ടായ യുദ്ധത്തിൽ മുഗളന്മാർക്കാണു തോൽവിപററിയതു്.

മേഹർ—അവരെ തോൽപ്പിക്കുന്നതിനു നിങ്ങൾ ഒരിക്കൽകൂടി പരിശ്രമിക്കാത്തതെന്താണ്?

സലീം—ഈ തവണ അതുതന്നെയാണു ഭാവം. രാജാമാന

സിംഹൻ ശോളാപൂരിൽനിന്നു മടങ്ങിവരുംവഴി പ്രതാപസിംഹനുമായി കൂടിക്കാഴ്ച നടത്തി അദ്ദേഹത്തിൻെറ സൈന്യബലം നല്ലവണ്ണം പരിശോധിച്ചു മടങ്ങിവരും. ഏതുവിധമെങ്കിലും പ്രതാപസിംഹനെ വഴിപ്പെടുത്തി കപ്പം തന്നുകൊള്ളാമെന്ന് അദ്ദേഹത്തെക്കൊണ്ടു സമ്മതിപ്പിച്ചാൽ തരക്കേടൊന്നുമില്ലാ, അല്ലാത്തപക്ഷം യുദ്ധംതന്നെ വേണ്ടിവരും.

മേഹർ—ജ്യേഷ്ഠനും യുദ്ധത്തിനു പോകുന്നില്ലേ?

സലീം—ഞാൻ പിന്നെ മൂടന്തന്മാരെപ്പോലെ വീട്ടിലിരിക്കുകയോ?

മേഹർ—അപ്പോൾ ഞാനും നിങ്ങളൊരുമിച്ചുവരും.

സലീം—അനുജത്തിയോ?

മേഹർ—എന്താണത്ര ആശ്ചര്യം?

ദൌളത്തു—അപ്പോൾ ഞാനും വരും.

സലീം—ഹാ! നിങ്ങളെല്ലാം യുദ്ധത്തിനുപോയിട്ടെന്താണു ചെയ്യുക?

മേഹർ—ഹും, എന്തുകൊണ്ടെനിക്കു പൊയ്ക്കൂടാ? നിങ്ങൾ എല്ലായ്പോഴും ഞങ്ങളുടെ അടുക്കൽവന്നു ഞാൻ അങ്ങിനെ യുദ്ധംചെയ്തു, ഇങ്ങിനെ ശത്രുക്കളെ തോല്പിച്ചുവെന്നും മററും മേനി പറയുക പതിവാണല്ലോ? നിങ്ങൾ വാസ്തവത്തിൽ യുദ്ധംചെയ്യുന്നുണ്ടോ, അതോ സ്വസ്ഥനായി ഇരിക്കുകയോ ചെയ്യുന്നതു എന്നെനിക്കൊന്നു കണ്ടേ കഴിയൂ.

സലീം—ഞാൻ യുദ്ധംചെയ്യാഞ്ഞാൽ പിന്നെ ജയാപജയങ്ങളുണ്ടാകുന്നതെങ്ങിനെയാണ്?

മേഹർ—ഞാനും അതുതന്നെയാണാലോചിക്കുന്നത്. ഇരുഭാഗക്കാരും വലിയ തോക്കുകൾ നിറച്ചു 'സമരഭൂമി'യിൽചെന്നു പരസ്പരമുഖാവലോകനവും ചെയ്തുകൊണ്ടു നില്ക്കുമെന്നാണ് എൻെറ ഊഹം. അതിനുശേഷം ഒരു

ഭടൻ ഒരു നാണയമെടുത്ത് ഇരുകക്ഷികളെക്കൊണ്ടും തങ്ങൾക്കിഷ്ടമുള്ള ഭാഗം തിരഞ്ഞെടുപ്പിക്കുന്നു. അയാൾ പിന്നീട് അതെടുത്തു കയ്യിലിട്ടു കുലുക്കി മേല്പോട്ടെറിയും. നാണയം നിലത്തുപതിക്കുമ്പോൾ ആരുടെ ഭാഗമാണു മുകളിൽ കാണപ്പെടുന്നത് അവർ വിജയികളും മറുഭാഗക്കാർ വിജിതന്മാരുമാണെന്നുള്ള കാര്യം സ്ഥിരപ്പെടുന്നു.

സലീം—എന്നാൽ പിന്നെ സേനാപതികൾ മാത്രം പോയാൽ പോരെ, ഇത്ര വലിയ പട്ടാളം കൂടെകൊണ്ടുപോകേണമെന്നുണ്ടോ?

മേഹർ—ജനങ്ങളെ ബോധിപ്പിക്കുന്നതിനുവേണ്ടി മാത്രം. അല്ലാത്ത പക്ഷം ഈ ദുർബ്ബലന്മാരായ ശിപായികളെ കൊണ്ടുപോയിട്ടുള്ള പ്രയോജനമെന്താണു! അല്ലേ ദൌളത്തു്?

ദൌളത്തു—അതേ, സംശയമുണ്ടോ?

മേഹർ—മുലകുടിമാറാത്ത ഈ കുഞ്ഞുങ്ങളെങ്ങനെയാണു യുദ്ധം ചെയ്യുക?

സലീം—ഞാൻ യുദ്ധം ചെയ്യുന്നതു കണ്ടാൽകൊള്ളാമെന്നാഗ്രഹമുണ്ടെങ്കിൽ അതിനു നിവൃത്തിയുണ്ടാക്കിത്തരാം.

മേഹർ—നിശ്ചയമായിട്ടും വേണം. അല്ലേ ദൌളത്തു്?

ദൌളത്തു—സംശയമുണ്ടോ?

സലീം—ആട്ടെ, ഞാൻ ആ മോഹം തീർത്തുതരാം. നിങ്ങളെക്കൂടെ കൊണ്ടുപോകുന്നതിനു ഞാൻ ചക്രവർത്തിയോടനുവാദം വാങ്ങിക്കാം. ഞാൻ യുദ്ധം ചെയ്യുന്നുണ്ടോ ഇല്ലയൊ എന്നു നിങ്ങൾക്കപ്പോൾ കാണാമല്ലൊ?

(പോകുന്നു)

മേഹർ—ഹാ ഹാ ഹാ! സലീമിനെ അല്പമൊന്നു ചൂടുപിടിപ്പിക്കണം. അതുതന്നെയല്ല, കാഴ്ചയും കാണാമല്ലൊ.

ഇയ്യാളുടെ തലച്ചോറിൻെറ കരുത്തുനോക്കൂ! ആരെങ്കിലും വല്ലതും പറഞ്ഞാൽ അയാളുടെ സ്വഭാവം മാറും.

[ഒരു ദാസി പ്രവേശിക്കുന്നു.]

ദാസി— ചക്രവത്തി മഹാരാജാവു തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു് ഇങ്ങോട്ടെഴുന്നള്ളുന്നുണ്ടു്.

(പോകുന്നു.)

മെഹർ—ഇപ്പോൾ തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു് എന്തിനാണു ഇങ്ങോട്ടെഴുന്നെള്ളുന്നതു്?

ദൌലത്തു—ഞാൻ പോകുന്നു.

മെഹർ—എങ്ങോട്ടു പോകുന്നു? നിൽക്കൂ, നമുക്കദ്ദേഹത്തോടപേക്ഷിക്കാം.

ദൌലത്തു—ഇല്ല, ഞാൻ പോകുന്നു.

(പോകുന്നു)

മെഹർ—ദൌലത്തിനു ചക്രവത്തി തിരുമനസ്സിനെ എന്താണിത്ര ഭയമെന്നു മനസ്സിലാകുന്നില്ല, എനിക്കദ്ദേഹത്തെ ലേശം പേടിയില്ല. അദ്ദേഹം ആഴിചൂഴുന്ന ഊഴിയുടെ സാവ്വഭൌമനായാൽകൂടി ഗൃഹത്തിൽ അദ്ദേഹത്തെ ആരാണു വിലവെക്കുക?

[അക്ബർ പ്രവേശിക്കുന്നു.]

അക്ബർ—മെഹർ, നിയ്യെന്താണിവിടെ തനിയെ ഇരിക്കുന്നതു്?

മെഹർ—(അഭിവാദ്യം ചെയ്തു്) തിരുമനസ്സേ, ഇപ്പോൾ മാത്രമേ തനിച്ചായുള്ളൂ. ഇതുവരെ ദൌലത്തു് ഇവിടെ നിന്നിരുന്നു, പക്ഷെ അവിടന്നു് എഴുന്നെള്ളുന്നുണ്ടെന്നു കേട്ടപ്പോൾ ഓടിപ്പോയി.

അക്ബർ—എന്തിനു്?

മെഹർ—ആക്കറിയാം! ശത്രുക്കൾക്ക തിരുമേനിയെ ഭയപ്പെടണം. ഞങ്ങളെന്തിനാണു പേടിക്കുന്നതു്?

ആക്ബർ— (ചിരിച്ചുകൊണ്ട്) നിനക്കെന്നെ പേടിയില്ലേ?

മേഹർ—തീരെ ഇല്ല. തിരുമേനിയും സാധാരണ മനുഷ്യരെപ്പോലെതന്നെയാണെന്നാണു ഞാൻ മനസ്സിലാക്കീട്ടുള്ളതു്? അവിടന്നു ഹിന്ദുസ്ഥാൻ ചക്രവർത്തിയോ തുർക്കിസുൽത്താനോ ആയാലും എനിക്കെന്താ പേടിക്കാനുള്ളതു്? ഞാൻ അവിടത്തെ ബഹുമാനിക്കുന്നുണ്ടു നിശ്ചയംതന്നെ.

ആക്ബർ—അതെന്തിനാ?

മേഹർ—ഒന്നാമതു് അവിടന്നു് എന്റെ പിതാവാണു്, രണ്ടാമതു വയസ്സുകൊണ്ടും മൂത്തതല്ലേ?

ആക്ബർ—മേഹർ നീ പറയുന്നതു വാസ്തവമാണു്. നിങ്ങളുംകൂടി എന്നെ ഭയപ്പെട്ടുതുടങ്ങിയാൽ പിന്നെ എന്നെ സ്നേഹിക്കുന്നതാരാണു്? ആട്ടെ, ഇപ്പോൾതന്നെ സലീം ഇവിടെ വന്നുവോ?

മേഹർ—ഉവ്വു്, തിരുമനസ്സു്, നല്ലവണ്ണം ഓർമ്മവന്നു. റാണാ പ്രതാപസിംഹനുമായി യുദ്ധമുണ്ടാകുമോ?

ആക്ബർ—ഹും, പക്ഷേ ഉണ്ടായേക്കാം. മാനസിംഹൻ ആ വഴിക്കു പോകുന്നുണ്ടു്;അദ്ദേഹം മടങ്ങിവരുമ്പോൾ രണ്ടാലൊന്നു തീർച്ചയാകും.

മേഹർ—സലിംരാജകുമാരനും യുദ്ധത്തിനു പോകുന്നുണ്ടോ?

ആക്ബർ—നിശ്ചയമായിട്ടും, മാനസിംഹൻ ചിരഞ്ജീവിയല്ലല്ലോ, അതുകൊണ്ടു സലീമിനെ യുദ്ധരീതി പഠിപ്പിക്കേണ്ടതാവശ്യമാണു്.

മേഹർ—എന്നാൽ എനിക്കുംകൂടി ഒരപേക്ഷയുണ്ടു്.

ആക്ബർ—എന്താണു്?

മേഹർ—ആദ്യംതന്നെ അതിനെ സ്വീകരിക്കാമെന്നു വാഗ്ദത്തം ചെയ്താലെ പറകയുള്ളു.

ആക്ബർ—അതു വിശേഷിച്ച പറയാനുണ്ടോ? മെഹർ, നീയാവശ്യപ്പെട്ടന്നപക്ഷം ഞാൻ തരാത്ത വസ്തു ഈ ഉലകിലുണ്ടോ?

മെഹർ—എനിക്കും ദൌലത്തിനും യുദ്ധത്തിനു പോയാൽ കൊള്ളാമെന്നുണ്ട്.

ആക്ബർ—ഛെ! നിങ്ങൾ സമരത്തിനു പോയിട്ടെന്താണു ചെയ്യുക?

മെഹർ—ഹും, എന്താണു ഞങ്ങളും മനുഷ്യരല്ലേ? ഞങ്ങൾക്കെല്ലായ്പോഴും മാളികമുകളിൽ തടവുകാരായി വസിക്കേണമെന്നുണ്ടോ? ഒന്നിനും ആസക്തി തോന്നാത്തവിധത്തിലാണോ ഈശ്വരൻ ഞങ്ങളെ സൃഷ്ടിച്ചിരിക്കുന്നതു്? ഞങ്ങൾക്ക് ഒന്നിനും താല്പര്യമില്ലെന്നുണ്ടോ?

ആക്ബർ—മോഹം തോന്നുന്നതിന് ഇതൊരുത്സവമോ മറേറാ ആണൊ? ഇതു സാധിക്കുന്ന കാൎയ്യമാണൊ?

മെഹർ—എന്തുകൊണ്ടു സാധിച്ചുകൂടാ? സാധിക്കുന്നതും സാധിക്കാവുന്നതുമാണ്. അവിടത്തേക്കു നിർബ്ബന്ധിക്കാൻ സാധിക്കും, മകൾക്കു സാധിക്കുകയില്ല അല്ലേ?

ആക്ബർ—എപ്പോഴാണു നിർബ്ബന്ധിച്ചിട്ടുള്ളതു്?

മെഹർ—അതു വേണമെങ്കിൽ പറയാം. തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു ചിത്തോർ സ്വാധീനപ്പെടുത്തി മടങ്ങിവന്ന ദിവസം ഒരു ധാൎമ്മികവീരനും തന്റെ ശത്രുവിനെ ചതിച്ചു കൊന്നതായി ഹിന്ദുശാസ്ത്രങ്ങളിലൊരേടത്തും ഒരു കഥയും പറഞ്ഞു കേട്ടിട്ടില്ലെന്ന് എന്നോടരുളിച്ചെയ്തില്ലേ? ഞാൻ ബാലിയുടേയും ദ്രോണരുടേയും കഥകളെ പറഞ്ഞപ്പോൾ അവിടത്തേക്കു ബോദ്ധ്യം വന്നു.

ആക്ബർ—അതിനും ഇതിനും തമ്മിലെന്താണു സാമ്യം?

മെഹർ—എന്തായാലും വേണ്ടില്ലാ ഞാൻ ഈ യുദ്ധത്തിനു നിശ്ചയമായും പോകും.

ആക്ബർ—അതെങ്ങിനെയാണ്?

മേഹർ—ഉവ്വൊ ഇല്ലേ എന്നു നമുക്കു കാണാമല്ലൊ.

ആക്ബർ—ഇപ്പോൾ ഈ കാൎയ്യം അവിടെ ഇരിക്കട്ടെ. ആദ്യംതന്നെ യുദ്ധം ആരംഭിക്കട്ടെ. പിന്നീടു കാണാൻപോകാം.

(ഇരുവരും പോകുന്നു)

രംഗം VIII.

സ്ഥാനം—ഉദയസാഗരസരസ്തീരം.

സമയം—നട്ടുച്ച.

[ഒരു ഭാഗത്തു മാനാ, ഗോവിന്ദസിംഹൻ, രാമസിംഹൻ തുടങ്ങിയ രജപുത്രപ്രഭുക്കന്മാരും പ്രതാപസിംഹന്റെ മന്ത്രിയായ ഭാമാശാഹനും മറുഭാഗത്തു മഹാരാജാ മാനസിംഹനും, നില്ക്കുന്നു.]

മാനസി—എന്നെ സല്ക്കരിക്കുന്നതിനു ഇത്ര ക്ഷേമമായി വട്ടംകൂട്ടിയതിനു ഞാൻ റാണയോടു വളരെ കൃതജ്ഞനായിരിക്കുന്നു.

ഭാമാ—ഞങ്ങളുടെ തല്ക്കാലാവസ്ഥയാലോചിക്കുകയാണെങ്കിൽ അങ്ങയുടെ യോഗ്യതക്കു തക്കവണ്ണം അങ്ങയെ സല്ക്കരിക്കുന്നതിനു ഞങ്ങളെക്കൊണ്ടു സാധിക്കുകയില്ല. സാധാരണ മട്ടിലുള്ള ഈ സ്വാഗതത്തെക്കൂടി ആമേർരാജാവു സ്വീകാരയോഗ്യമാണെന്നു വിചാരിക്കുകയും വീഴ്ചകൾക്കു മാപ്പുതരികയും ചെയ്യുമെന്നു വിശ്വസിക്കുന്നു.

മാനസി—മന്ത്രിവൎയ്യാ! റാണാ പ്രതാപസിംഹന്റെ ആതിത്ഥ്യസ്വീകരണം ഇന്നു സൎവ്വരജപുത്രന്മാൎക്കും അഭിമാനാവഹമാണ്.

ഗോവിന്ദ—മഹാരാജൻ! അങ്ങുന്നു പറഞ്ഞതു പരമാൎത്ഥമാണ്.

മാനാ—മഹാരാജൻ എല്ലായ്പോഴും വാക്കുകൊണ്ടു റാണ

യെ പ്രശംസിക്കുന്നുണ്ടെങ്കിലും കാൎയ്യംകൊണ്ടു് അങ്ങു ന്നു് അദ്ദേഹത്തിന്റെ പഴയ ശത്രുവായ മുഗളന്മാരു ടെ ഭൃത്യനായി തീൎന്നിരിക്കുന്നുവല്ലൊ.

രോഹിദാ— മാനാ, മിണ്ടാതിരിക്കൂ. അക്ബറിന്റെ സ്യാലനാണു്. അദ്ദേഹത്തെപ്പററി ഇതിലപ്പുറമെന്താ ണു പറവാനുള്ളതു്?

രാമ— ആരായാലും വേണ്ടില്ല, അദ്ദേഹം ഇന്നു നമ്മുടെ അതിഥിയാണു്. മഹാരാജൻ അങ്ങുന്നു മാനയുടെ വാ ക്കിനെ ശ്രദ്ധിക്കേണ്ട.

മാനസി— ഇല്ലാ മന്ത്രിവൎയ്യാ, ഞാൻ ഇപ്രകാരമുള്ള നിസ്സാരസംഗതികളെ മനസ്സിൽ കരുതാറില്ല. അദ്ദേ ഹം പറഞ്ഞതും വാസ്തവമാണു്, പക്ഷേ അക്ബർ ചക്രവൎത്തിയുടെ ഭാൎയ്യാസോദരപുത്രനായി ജനിച്ചതി നെന്നെ കുററപ്പെടുത്തീട്ടാവശ്യമില്ലെന്നു നിങ്ങൾക്കറി യാമല്ലൊ. അതിനു കാരണഭൂതൻ ഞാനല്ലല്ലൊ. അ ക്ബറിന്റെ ഭാഗത്താണു ഞാനിപ്പോൾ യുദ്ധം ചെ യ്യുന്നതെന്നു മാത്രമേ ഞാൻ കരുതുന്നുള്ളു. ചക്രവൎത്തി ക്കു വിരുദ്ധമായി യുദ്ധം ചെയ്യുന്നതു സ്വാമിദ്രോഹ മല്ലേ?

ഗോവിന്ദ— മഹാരാജൻ, അതെങ്ങിനെയാണു്?

മാനസി— ഇപ്പോൾ ഭാരതത്തിലെ ഏകഛത്രാധിപതി അക്ബറാണു്.

മാനാ— എന്തൊരധികാരപ്രകാരം?

മാനസി— ബാഹുബലംകൊണ്ടുതന്നെ, പോൎക്കളത്തിൽ വച്ചു ഭാരതാധിപതിയാരാണെന്നു പല തവണയും തീ ൎച്ചപ്പെട്ടിട്ടുണ്ടല്ലൊ.

രാമ— മഹാരാജൻ, പക്ഷേ യുദ്ധം ഇതുവരെ അവസാ നിച്ചിട്ടില്ലല്ലൊ. സ്വാതന്ത്ര്യത്തിനുവേണ്ടി ചെയ്യുന്ന സമരം സമാപിക്കുന്നതിനു് ഒരു വൎഷമൊ അതൊ ഒ രു ശതാബ്ദംതന്നെയോ വേണ്ടിവരുന്നതെന്നു് ആക്

റിയാം. സ്വരാജ്യാധിപത്യത്തിനുവേണ്ടി പോൎക്കള ത്തിൽ പ്രവേശിക്കുന്നതിനുള്ള അധികാരം പുത്രപൌ ത്രാദി വംശപരമ്പരകൾക്കുകൂടി സിദ്ധിക്കുന്നതാണ്.

മാനസി—അതെല്ലാം വ്യൎത്ഥമാണ്. അത്യുഗ്രനായ ആ ക്ബറിന്റെ വിരുദ്ധമായി യുദ്ധം ചെയ്തു രക്തപാതമുണ്ടാ ക്കുന്നതുകൊണ്ടു വിശേഷിച്ച ഫലമെന്താണ്?

രാമ—ഫലാഫലത്തെ കൊടുക്കുന്നതു്, ഈശ്വരനാണ്. ഞങ്ങളുടെ ബുദ്ധിയനുസരിച്ച ഞങ്ങൾ കൎമ്മംചെയ്യു ന്നുവെന്നുമാത്രം, ജയാപജയത്തിനു ഞങ്ങൾ ഉത്തര വാദികളല്ല.

മാനസി—ഫലാഫലമാലോചിക്കാതെ പ്രവൎത്തിക്കുന്നതു മൂഢതയല്ലേ?

ഗോവിന്ദ—മഹാരാജൻ, ഇതു മൂഢതയാണെങ്കിൽ ഇപ്ര കാരമുള്ള മൌഢ്യത്തിലാണു ലോകത്തിലുള്ള മഹത്വം നിഗൂഢമായിരിക്കുന്നതു്. ഇത്തരത്തിലുള്ള മൂഢതകൊ ണ്ടു പതിവ്രത തന്റെ പ്രാണനെ ത്യജിച്ചിട്ടുകൂടി പാ തിവ്രത്യത്തെ രക്ഷിക്കുന്നു. ഇതേ മൌഢ്യം നിമിത്തമാ ണു സ്നേഹസ്വരൂപിയായ മാതാവു തന്റെ സന്താനര ക്ഷാൎത്ഥം ജ്വലിക്കുന്ന അഗ്നിയിൽ ചാടുന്നതു്. പരമ വിഡ്ഢിത്വംകൊണ്ടു ധൎമ്മിഷ്ഠനായ ഹിന്ദു തന്റെ ശിര ച്ഛേദം ചെയ്യുന്നപക്ഷവുംകൂടി കുറാനെ കൈക്കൊള്ളു ന്നില്ല. മഹാരാജൻ റാണയുടെ ദാരിദ്ര്യാവസ്ഥയിലു ള്ള മഹത്വമൊ അദ്ദേഹത്തിന്റെ ആത്മോപസൎഗ്ഗ ത്തിലുള്ള ബഹുമാനമൊ ആക്ബറുടെ പാദധൂളികൊ ണ്ടു നിറഞ്ഞിരിക്കുന്ന അങ്ങയുടെ ഈ കനകകിരീട ത്തിനില്ല. മാനസിംഹാ! അങ്ങ് ആരായാലും വേണ്ടി ല്ലാ ഹിന്ദുവാണു സംശയമില്ല. ഒരു ഹിന്ദുവിന്റെ മു ഖത്തുനിന്നു ഇപ്രകാരമുള്ള വാക്കുകൾ പുറപ്പെടുന്നുവ ല്ലൊ! അങ്ങയെ എനിക്കു പുല്ലിനു വിലയില്ല.

[അമരസിംഹൻ പ്രവേശിക്കുന്നു]

അമര — മഹാരാജൻ, അങ്ങയുടെ സ്നാനം കഴിഞ്ഞെങ്കിൽ ഭക്ഷണം കഴിച്ചു ഞങ്ങളെ കൃതാൎത്ഥന്മാരാക്കേണമെന്നു് അച്ഛൻ അരുളിച്ചെയ്തിരിക്കുന്നു

മാനസിം — റാണയെവിടെ?

അമര — അദ്ദേഹത്തിനു കുറച്ചു് അസ്വാസ്ഥ്യമുള്ളതുകൊണ്ടു് ഇന്നു് ആഹാരം കഴിക്കുന്നില്ല. അങ്ങയുടെ അമൃതേത്തു കഴിഞ്ഞ ഉടനെ അദ്ദേഹം ഇവിടെ അന്നു് അങ്ങയെ കണ്ടുകൊള്ളാമെന്നു് അരുളിച്ചെയ്തിരിക്കുന്നു.

മാനസിം — അമരസിംഹാ, എനിക്കു് ഇതിന്റെ താല്പൎയ്യം മനസ്സിലായി. റാണയുടെ അസ്വാസ്ഥ്യത്തിന്റെ കാരണവും എനിക്കറിയാമെന്നു് അദ്ദേഹത്തോടു പറയു. ഞാനൊരുമിച്ചു ഭക്ഷണം കഴിക്കുന്നതിനു് അദ്ദേഹത്തിനിഷ്ടമില്ല. അദ്ദേഹത്തോടുള്ള ബഹുമാനം നിമിത്തം ഞാനെന്റെ മാനത്തെക്കൂടി പരിത്യജിച്ചുവെന്നുതന്നെയല്ലാ, സമ്രാട്ടിന്റെ സേവകനായിട്ടുകൂടി ഞാൻ ഇതുവരെ റാണക്കു വിരുദ്ധമായി അസ്ത്രം തൊടുത്തിട്ടില്ല. ഇന്നുമുതല്ക്കു ഞാൻ സ്വയമായി അദ്ദേഹത്തിന്റെ ശത്രുവായി തീൎന്നിരിക്കുന്നു അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഈ ദുരഭിമാനത്തെ പറപറപ്പിച്ചിട്ടില്ലെങ്കിൽ എന്റെ പേരു മാനസിംഹൻ എന്നല്ല

[പ്രതാപസിംഹൻ പ്രവേശിക്കുന്നു]

പ്രതാപ — മഹാരാജാ മാനസിംഹാ, വളരെ ഉചിതമായി. ഞാൻ അക്ബരുടെ ശത്രുത്വം സമ്പാദിച്ചിരിക്കുന്ന സ്ഥിതിക്കു് അദ്ദേഹത്തിന്റെ സേനാപതിയുടെ ശത്രുതയിലെനിക്കു ഭയമില്ല. അങ്ങു് ഇന്നെന്റെ അതിഥിയാകുന്നതുകൊണ്ടു ഞാൻ ക്ഷമിക്കുന്നു; അല്ലാത്ത പക്ഷം അക്ബരുടെ ഭാൎയ്യാസോദരപുത്രനായ മാനസിംഹനോ, ദീനനും ദരിദ്രനുമായ റാണാപ്രതാപ

സിംഹനോ ഉൽകൃഷ്ടനെന്നു് ഇവിടെവെച്ചുതന്നെ തീ
ച്ചയാക്കാമായിരുന്നു. അങ്ങക്കിഷ്ടമുള്ള സമയത്തു
ഞാൻ സമരഭൂമിയിൽ ഉപസ്ഥിതനാണെന്നു ധരിച്ചു
കൊൾക.

മാനസിം—ശരി ശരി! അങ്ങിനെതന്നെ. അതിശീഘ്ര
ത്തിൽ രണാങ്കണത്തിൽവെച്ചു കണ്ടുകൊള്ളാം.

രോഹി—കഴിയുമെങ്കിൽ പിതൃസോദരീഭർത്താവായ അ
ക്ബറെയുംഒരുമിച്ചു കൊണ്ടുവന്നാൽ അധികംനന്നു്.

പ്രതാപ—രോഹിദാസ്, മിണ്ടാതിരിക്കു.

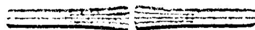
[മാനസിംഹൻ ക്രോധത്തോടെ പോകുന്നു]

പ്രതാപ—സഹോദരന്മാരേ! ഇതുവരെ നമ്മൾ പ്രയത്നി
ച്ചതിന്റെ പരീക്ഷാകാലമായി. ഇന്നു് എന്റെ ഹ
സ്താഗ്രംകൊണ്ടു് ഉജ്ജ്വലിപ്പിച്ച അഗ്നിയെ വീരര
ക്തംകൊണ്ടു കെടുത്തണം. യുദ്ധത്തിൽ ജയാപജയ
മൊന്നും ഗണിക്കാനില്ല. മുഗളന്മാരുടെ മുമ്പിൽ കു
മ്പിടുകയില്ലെന്നുള്ള വ്രതം മാത്രം അവലംബിച്ചാൽ
മതി. ആവശ്യം വരുന്നപക്ഷം ചിത്തോറിന്റെ ഉദ്ധാ
രണത്തിനുവേണ്ടി പ്രാണനെപ്പോലും പരിത്യജിച്ചേ
ക്കാമെന്നുള്ള പ്രതിജ്ഞയെ ഒരിക്കലും വിസ്മരിക്ക
രുതേ!

എല്ലാവരും—സ്വാമിൻ, സദാ സ്മരിച്ചുകൊള്ളാം.

പ്രതാപ—എന്നാൽ വീണ്ടും യുദ്ധത്തിനു തയ്യാറായി
ക്കൊൾവിൻ!

എല്ലാവരും—റാണാ പ്രതാപസിംഹൻ വിജയിയായി ഭ
വിക്കട്ടെ! ജയജയ! പ്രതാപസിംഹ!

രണ്ടാമങ്കം.

രംഗം 1.

സ്ഥാനം — പൃത്ഥ്വിരാജന്റെ അന്തഃപുരത്തിലെ ഒരു മുറി.

സമയം — രാത്രി.

[പൃത്ഥ്വിരാജൻ പര്യങ്കത്തിൽ കിടക്കുന്നു. സമീപത്തു് അദ്ദേഹത്തിന്റെ പത്നി ജോശിബായി നില്ക്കുന്നു.]

ജോശി — അക്ബറും റാണയും തമ്മിൽ യുദ്ധം തിച്ചയായി. ഒരു ഭാഗത്തു്. ഒരു ചെറിയരാജ്യത്തെ രാജാവു്, മറുഭാഗത്തു ലോകത്തിൽവച്ചു് ഏററവും വലിയ ചക്രവത്തി!

പൃത്ഥ്വി — എന്തൊരു മനോഹരദൃശ്യം! എത്ര ഉന്നതാരം ഭാവം! ഈ വിഷയത്തെ കുറിച്ചൊരു കവിതയെഴുതിയെങ്കിലോ എന്നാണു ഞാനാലോചിക്കുന്നതു്?

ജോശി — അങ്ങു രാജകവിയാണല്ലോ, ചക്രവത്തിയെ അസാമാന്യമായി പ്രശംസിക്കാനും ഭാവമില്ലേ?

പൃത്ഥ്വി — ഹും, ഞാൻ സമ്രാട്ടിനെ സ്തുതിക്കാതിരിക്കുമോ? ഒന്നാമതു് അദ്ദേഹം സാവ്വഭൌമൻ. അതിനുംപുറമെ ഞാൻ അദ്ദേഹത്തിന്റെ ആശ്രിതൻ. കാലം കലിയുഗമാണെങ്കിലും ഞാൻ കൃതഘ്നനായിരിക്കേണമെന്നു നിബ്ബന്ധമില്ലല്ലോ.

ജോശി — വാസ്തവത്തിൽ കലിയുഗംതന്നെ. കലിയുഗമല്ലെങ്കിൽ ഇന്നു പ്രതാപസിംഹന്റെ സഹോദരനായ ശക്തസിംഹനും മരുമക്കളും മുഗളന്മാരുടെ പക്ഷത്തിൽ ചേന്നു റാണയോടു സമരത്തിനാരംഭിക്കുമോ? ആമിർ രാജാവായ മാനസിംഹൻ രജപുത്രനായില്ലെ? ആ

ഒരൊററ സ്വതന്ത്രരാജ്യത്തെ അന്യാധീനപ്പെടുത്തുന്ന തിനു കച്ചകെട്ടി പുറപ്പെടുമോ? ബിക്കാനേർരാജാവി ൻെറ സോദരനും ക്ഷത്രിയവീരനുമായ പൃത്ഥ്വിരാജൻ കുലാംഗാരകനായ മുഗൾചക്രവൎത്തിയെ ഇപ്രകാരം പ്രശംസിക്കുമോ? ഹാ കഷ്ടം! ഹിന്ദുക്കളുടെ അതി ഘോരശത്രു ഹിന്ദുതന്നെയാണെന്നു ചന്ദകവി പറ ഞ്ഞിരിക്കുന്നതു പരമാൎത്ഥമാണ്.

പൃത്ഥ്വി—നിങ്ങൾ പറഞ്ഞതു വാസ്തവമാണ്. ഹിന്ദുക്ക ളുടെ പരമശത്രു ഹിന്ദുതന്നെയാണ്. ശരി–ഹും–ഹും ശരിതന്നെ!

(ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു പൃത്ഥ്വിരാജൻ കട്ടിലിൽനിന്നു താഴത്തിറങ്ങി അങ്ങുമിങ്ങും ലാത്തുന്നു. ജോശി മിണ്ടാതെ നില്ക്കുന്നു.)

പൃത്ഥ്വി—കവിതയെഴുതുന്നതിന് ഇതൊരൊന്നാന്തരം വി ഷയമാണ്. ഹിന്ദുക്കളുടെ പ്രധാനശത്രു ഹിന്ദുതന്നെ. ഇതിന് ഒന്നാന്തരം ഒരുപമ കൊടുക്കുവാൻ സാധി ക്കും. മനുഷ്യൎക്കു സിംഹവ്യാഘ്രാദികളായ ശത്രുക്കളനേ കമുണ്ടെങ്കിലും പ്രധാനശത്രു മനുഷ്യൻതന്നെയാണ്. ദുഷ്ടജന്തുക്കളുടെ വാസസ്ഥാനം വനമാണ്, സൎപ്പം ബിലത്തിലാണു വസിക്കുന്നത്. അവയുടെ ശത്രുത്വം കൊണ്ടു മനുഷ്യൎക്കു വിശേഷിച്ചു ഹാനിയൊന്നും വരാ നില്ല. സമീപസ്ഥന്മാരായ മനുഷ്യർ തമ്മിൽ വൈരം തുടങ്ങിയാൽ കാൎയ്യം നന്ന അപകടമായിത്തീരും. അ ഹംജ്ഞാനത്തിൻെറ പരമശത്രു അഹംകാരമാണ ല്ലൊ—അഥവാ—

ജോശി—അങ്ങു് ഉപമയെ തേടി ജന്മം കഴിക്കാനാണോ ഭാവം?

പൃത്ഥ്വി—അതുകൊണ്ടു ദോഷമെന്താണ്? ഇതൊരു ഉ ത്തമപ്രവൃത്തിയല്ലേ? ലോകത്തിലുള്ള അതി സൂക്ഷ്മ

പദാൎത്ഥങ്ങളുടെ ജ്ഞാനമുണ്ടാക്കിത്തരുന്നതു് ഉപമകളാണു്. ജഗത്തിലും മനോരാജ്യത്തിലും എന്നു വേണ്ട സൎവ്വത്ര പ്രകാശിക്കുന്നതു് ഒരേ ചൈതന്യവിശേഷമാണെന്നുള്ള ജ്ഞാനമുണ്ടാക്കിത്തരുന്നവനാണു് ഏററവും ശ്രേഷ്ഠകവി. അതിനെ ദൃഷ്ടാന്തപ്പെടുത്തുന്നതിനുള്ള ഉപായം കേവലം ഉപമതന്നെയാണു്. കാളിദാസൻ കവിശ്രേഷ്ഠനാണെന്നു പറയാനുള്ള കാരണമെന്താണു്? ഉപമാവിശേഷംതന്നെ. 'ഉപമാകാളിദാസസ്യ' എന്നു പ്രസിദ്ധമാണല്ലോ. ആ കാളിദാസൻ എത്ര ശ്രേഷ്ഠകവിയായിരുന്നു? കാളിദാസാ! അങ്ങേക്കു കോടി കോടി നമസ്കാരം. ജ്ഞോശി! ഞാൻ ഇയ്യിടെ ചക്രവൎത്തിയുടെ ഡർബാർ സംബന്ധമായ ഒരു കവിതയെഴുതീട്ടുള്ളതു നിങ്ങൾ കേട്ടില്ലല്ലോ. ഇതാ കേട്ടോളൂ—

ജ്ഞോശി—നാഥാ, അങ്ങുന്നു് ഈ വിധത്തിലുള്ള നിസ്സാര കവിതയുണ്ടാക്കാതിരുന്നാലെത്ര നന്നായിരുന്നു!

(പൃത്ഥ്വിരാജൻ തിരിഞ്ഞുനിന്നു ജ്ഞോശിയെ വിഴുങ്ങത്തക്കവണ്ണം നോക്കിക്കൊണ്ടു പറയുന്നു.)

പൃത്ഥ്വി—ഞാൻ കവിതയുണ്ടാക്കൽ മതിയാക്കുകയോ? നിങ്ങൾ വാളെടുത്തു് എന്റെ കഴുത്തറുക്കുകയാണു് അതിലും ഭേദം. ഞാൻ കവിതയെഴുത്തുപേക്ഷിക്കുകയോ? നിങ്ങളെന്താണു് അസംബന്ധം പുലമ്പുന്നതു്?

ജ്ഞോശി—അങ്ങു ക്ഷത്രിയനും ബീക്കാനെർരാജാവിന്റെ സോദരനുമാണു്. ദുഷ്ടഭൈവെഭവംകൊണ്ടു് അങ്ങിപ്പോൾ ചക്രവൎത്തിയുടെ സ്തുതിപാഠകനായിത്തീൎന്നിരിക്കുന്നു. നിഷ്പ്രയോജനങ്ങളായ ചില ശബ്ദമാലകളെ രചിച്ചുകൊണ്ടു നരജന്മം പാഴാക്കിക്കളയുന്നു. അങ്ങേക്കു ലജ്ജയില്ലല്ലോ. ഒരിടത്തു പ്രതാപസിംഹൻ സ്വാതന്ത്ര്യത്തിനുവേണ്ടി തന്റെ ശരീരത്തെപ്പോലും പരിത്യജിച്ചിരിക്കുന്നു, അതേ ക്ഷത്രിയവംശത്തിൽ ജനിച്ചിട്ടു

കൂടി അങ്ങുന്നു് അതി തുച്ഛങ്ങളായ ഭോഗങ്ങളനുഭവിച്ചുകൊണ്ടു് ആയുസ്സിനെ നഷ്ടമാക്കിക്കളയുന്നു.

(പൃത്ഥ്വിരാജൻ വീണ്ടും ലാത്തുന്നു.)

പൃത്ഥ്വി—'ഭിന്നരുചിർഹിലോകഃ'—എന്നു കാളിദാസൻ തന്നെ പറഞ്ഞിട്ടുണ്ടു്. മനുഷ്യർ ഭിന്നരുചിക്കാരാണു് ചിലൎക്കു നല്ലവണ്ണം പാടാനറിയാം, മറ്റു ചിലൎക്കു കേട്ടു രസിക്കാനറിയാം. ചിലൎക്കു ഒന്നാന്തരമായി പചിക്കാനറിയാം, വേറെ ചിലൎക്കു രുചിയറിഞ്ഞു ഭക്ഷിക്കാനറിയാം. പ്രതാപസിംഹൻ യുദ്ധംചെയ്യുന്നതിൽ സമൎത്ഥനാണു്. അദ്ദേഹം 'അസി'യെടുക്കുന്നു; ഞാൻ 'മഷി'യെടുക്കുന്നു!

ജോശി—കഷ്ടം! ഒന്നാന്തരം ജോലി! അങ്ങുന്നു് ഈ കാവ്യമയമായ ലോകരംഗത്തിൽ പ്രവേശിച്ചു്, നിസ്സാരങ്ങളിലുംവെച്ചു നിസ്സാരവിഷയങ്ങളുടെ തുക വൎദ്ധിപ്പിക്കുന്നതിൽ ഉദ്യുക്തനായി നരജന്മത്തെ പാഴാക്കിക്കളയാനാണോ ഭാവിക്കുന്നതു്?

പൃത്ഥ്വി – അതേ. എന്റെ താല്പൎയ്യം കുറച്ചങ്ങനെതന്നെയാണു്. കാളിദാസൻ, ഭവഭൂതി, മാഘൻ മുതലായ മഹാകവികളുടെ മാൎഗ്ഗത്തെ അവലംബിക്കേണമെന്നാണു് എന്റെ ആഗ്രഹം. ഇതിൽ ലജ്ജാവഹമായ ഒന്നുംതന്നെ എന്റെ ബുദ്ധിക്കു വിഷയമാകുന്നില്ല. കവിതയുണ്ടാക്കുന്നതു് ഒരു ദുഷ്കൃത്യമല്ല.

ജോശി—ദുഷ്പ്രവൃത്തിയല്ലെങ്കിലും ഇപ്പോളതിനുള്ള കാലമല്ല. ആൎയ്യാവൎത്തം ഇപ്രകാരം പീഡിതവും, ജാതിമഹിമ ഇത്തരത്തിൽ അധഃപതിതവും, ധൎമ്മം ഇപ്രകാരം നഷ്ടവും ആയി ഭവിച്ചിരിക്കുന്ന ഇക്കാലത്തു സ്വധൎമ്മമായ യുദ്ധമുപേക്ഷിച്ചു കവിതയെഴുതുന്നതിനു് ഉദ്യമിക്കുന്നതു ക്ഷത്രിയന്മാൎക്കു യുക്തമാണോ? "സ്വധൎമ്മേനിധനം ശ്രേയഃ പരധൎമ്മോ ഭയാവഹഃ" എന്നു

ഭഗവാൻഅരുളിച്ചെയ്തിട്ടുണ്ടല്ലൊ. അഥവാ കവിതയെ ഴുതുന്നതിന് അങ്ങക്കാഗ്രഹമുണ്ടെങ്കിൽ ഭാവങ്ങളിൽ വിദ്യുച്ഛക്തിയുംഉദ്ദേശ്യത്തെ നിർവ്വഹിക്കുന്നതിനു തക്ക ഭാഷാപുഷ്ടിയുമുള്ള കവിതയെഴുതുവിൻ. ദേശം മുഴവനും ഉജ്ജീവിപ്പിക്കത്തക്ക ഗാംഭീര്യത്തോടുകൂടിയ കവിതയെഴുതുവിൻ. കവിതാശ്രവണമാത്രയിൽതന്നെ സഹോദരനു സഹോദരനോടും സന്താനങ്ങൾക്കു മാതാപിതാക്കന്മാരോടും മനുഷ്യർക്കു മനുഷ്യത്വത്തോടും സഹതാപം ജനിക്കത്തക്ക വിധത്തിലുള്ള കവിതയെഴുതുവിൻ. അർഹതയില്ലാത്തവരുടെ കയ്യിൽനിന്നു രാജദണ്ഡം പതിക്കുന്നതിനും, അത്യാചാരിയുടെ ശിരസ്സിൽനിന്നു കിരീടം വീണുപോകുന്നതിനും അധമ്മത്തിൻെറ ഇരിപ്പിടത്തിൽനിന്നു സിംഹാസനം വഴുതിപ്പോകുന്നതിനും ഇടയാകത്തക്കവിധത്തിലുള്ള കവിതയെഴുതുവിൻ. നാഥ, ഹൃദിക്കുംകൂടി തൃപ്തിയോടെ കേൾക്കത്തക്ക വല്ല ഗീതമോ കാവ്യമോ ചൊല്ലിയാൽ തരക്കേടില്ല.

പൃഥ്വി—അതായതു നിങ്ങൾക്കു വേണ്ടി ഞാൻ ശൂലാരോഹണം ചെയ്യണം. എന്നാൽ നിങ്ങൾക്ക് എന്നെ തൃപ്തിവരുമാറു നോക്കിക്കാണാം!

ജോശി—ആയി! ആയി!! നാഥാ! അങ്ങക്കു മരിക്കുന്നതിനിത്ര ഭയമോ? തൻെറ പ്രാണനെപ്പോലും തുച്ഛമായി വിചാരിച്ചുകൊണ്ടു ഗാനം ചെയ്വാൻ സാധിക്കുകയില്ലെങ്കിൽ പിന്നെ ഗാനംകൊണ്ടൊരു പ്രയോജനവുമില്ല. ദേശം, ജാതി, ധമ്മം, മനുഷ്യത്വം എന്നിത്യാദികളെ വിസ്മരിച്ച് അഹോരാത്രം യവനസമ്രാട്ടിനെ സ്തുതിക്കുക! കഷ്ടം! ഡർബാറിൽ നിന്നുകൊണ്ടു നീചങ്ങളായ തത്തകൾക്കു തുല്യം 'തിരുമനസ്സ്' 'തിരുമനസ്സ്' എന്നു പറയുന്നതിനാണോ അക്ബർ അങ്ങയെക്കൊണ്ടുവന്നു തീററിപ്പോററിപ്പുറിപ്പിച്ചിട്ടുള്ളതു്?

പൃത്ഥ്വി—നോക്കൂ, നിങ്ങളുടെ തീക്ഷ്ണമായ വാക്കുകളെയെല്ലാം മാറ്റുവരപ്പെടുത്തി സംഗീതത്തിൽ കയററി അയക്കുന്നതായാൽ ഒരൊന്നാന്തരം കവിതയായിരിക്കും! (തല കുലുക്കിക്കൊണ്ട്) എത്ര സുന്ദരവും മധുരവും ചമല്ക്കാരപരിപൂർണ്ണവുമായ ഭാവം!

ജോശി—പോത്തിൻെറ ചെവിയിൽ വീണവായിച്ചിട്ടു ഫലമില്ല.

പൃത്ഥ്വി—ആവൂ! ഇപ്പോഴെങ്കിലും മനസ്സിലായല്ലോ. അർത്ഥശൂന്യമായ ചിലക്കൽ മതിയാക്കി ഭക്ഷണം തയ്യാറാക്കൂ. ഞാൻ എൻെറ ജഠരാഗ്നിയെ ശമിപ്പിക്കട്ടെ. ഭക്ഷണം തയ്യാറാകുന്നതിന് എത്ര താമസമുണ്ടെന്നു നോക്കൂ.

(ജോശി പോകുന്നു.)

പൃത്ഥ്വി—(ചിരിച്ചുകൊണ്ടു) പ്രതാപസിംഹാ! അങ്ങു ഗൃഹത്തെ ഉപേക്ഷിച്ചു നിസ്സഹായനായി കാട്ടും മലയും ചുറ്റി ഇത്ര ബലവാനായ ചക്രവർത്തിയോടു യുദ്ധം ചെയ്യാൻ വിചാരിക്കുന്നുവല്ലോ. സ്വശക്തിയിൽ കവിഞ്ഞ കാര്യം സാധിക്കുന്നതിനുവേണ്ടി വ്യർത്ഥമായി കായക്ലേശം ചെയ്യുന്നതു സാഹസമല്ലേ? വരൂ, ഞങ്ങളുടെ കൂട്ടത്തിൽ കൂടിക്കൊള്ളൂ. നാനാവിധ വിഭവങ്ങളോടുകൂടിയ ഭക്ഷണം, വസിക്കുന്നതിനു വിശേഷപ്പെട്ട മാളിക, രാജസഭയിൽ അഗ്രാസനം, എന്നിവകളെല്ലാം സുലഭമാണ്. ഒരാദർശത്തിൻെറ ഉപലബ്ധിക്കുവേണ്ടി മൂഢതകൊണ്ട് അങ്ങു വ്യർത്ഥമായി പ്രയത്നിക്കുകയും, തൻെറ വംശജകളായ അബലകളെ ക്ഷത്രിയന്മാൎക്കു മാത്രമേ വിവാഹം ചെയ്തു കൊടുക്കുകയുള്ളുവെന്നു വ്രതം പിടിക്കുകയും ചെയ്യുന്നുവല്ലോ! കഷ്ടമേ കഷ്ടം!

(പോകുന്നു.)

രംഗം 11.

സ്ഥാനം—ഫൽദിഘാട്ടി. സലീമിൻെറ ചാവടി.
സമയം—പകൽ മൂന്നു മണി.

[സലീമിൻെറ കൂടാരത്തിൽ ദൌളത്തും മേഹറും പ്രവേശിക്കുന്നു]

മേഹർ—രാജകുമാരൻ ഇവിടെ ഇല്ലല്ലൊ!

ദൌളത്ത്—ഇവിടെ ഇല്ലാ, നിശ്ചയം തന്നെ.

മേഹർ—അദ്ദേഹം വരുന്നതുവരെ ഞാനിവിടെ കാത്തിരിക്കും.

ദൌളത്ത്—ഇന്നു നിങ്ങൾ പിണങ്ങിയിരിക്കുകയാണെന്നു തോന്നുന്നുവല്ലൊ?

മേഹർ—പിന്നെ പിണങ്ങാതിരിക്കുമോ? ഞാൻ യുദ്ധം കാണാനാണ് ഇങ്ങോട്ടു വന്നത്. പക്ഷേ ഇവിടെ ആ പേരുകൂടി കേൾക്കാനില്ല. വെറും വിരസ്യങ്ങൾ മാത്രം സർവ്വത്ര കേൾക്കാനുണ്ടു. ഇനിക്കിവിടെ താമസിക്കുവാൻ സാധിക്കുകയില്ല. ഇപ്രകാരം ഉദാസീനയായി മൌനം ദീക്ഷിച്ചിരിക്കുന്നതിനെനിക്കിഷ്ടമില്ല. ഇവിടെ അര നിമിഷംപോലും കഴിച്ചുകൂട്ടുന്നതിന്നു ഞാൻ തീരെ അശക്തയായി തീൎന്നിരിക്കുന്നു. ഞാൻ ഇന്നു തന്നെ ഇവിടെ നിന്നു പോകും.

ദൌളത്ത്—നിങ്ങളുടെ ഉദ്ദേശമെന്താണെന്ന് എനിക്കു മനസ്സിലാകുന്നില്ല. ഇത്രയൊക്കെ പ്രയാസപ്പെട്ടു സമരം കാണുന്നതിന്ന് ഇങ്ങോട്ടു വന്നിട്ട് അതിൻെറ ആരംഭമായപ്പോൾ മടങ്ങിപ്പോകുന്നതിനുള്ള വട്ടമായി!

മേഹർ—യുദ്ധം എവിടെയാണ്? ഇരുഭാഗത്തുള്ള സൈന്യങ്ങളും മുഖത്തോടു മുഖംനോക്കി നിന്നു തുടങ്ങീട്ട് ഇന്നെക്കു പതിനഞ്ചു ദിവസമായി. എവിടെയെങ്കിലും ഒരു യുദ്ധമെങ്കിലും നടന്നിട്ടുണ്ടോ? കേൾക്കൂ,

കേൾക്കൂ, അതാ ജനങ്ങൾ വ്യർത്ഥമായി ലഹളകൂട്ടുന്നു. ഇനിക്കിവിടെ അര നിമിഷംപോലും കഴിച്ചുകൂട്ടുവാൻ പ്രയാസം. ഞാൻ ഇപ്പോൾ തന്നെ പോകുന്നുണ്ട്— അതാ യുവരാജാവു വരുന്നു!

[നല്ലവണ്ണം അലംകൃതനായ സലീം തന്റെ വസ്ത്രാഗ്രംകൊണ്ടു നിലമടിച്ചുകൊണ്ടു വരുന്ന സമയത്തു സഹോദരിമാരെ കണ്ടു വിസ്മയിക്കുന്നു.]

സലീം—ഹൈ! എന്തിനാണു നിങ്ങളിങ്ങോട്ടുവന്നതു്?

ദൌളത്തു്—ജ്യേഷ്ഠത്തി പിണങ്ങിയിരിക്കുകയാണ്—

സലീം—എന്തിനു്?

ദൌളത്തു്—ഇപ്പോൾതന്നെ മടങ്ങിപ്പോകുന്നതിനു തയ്യാറായിരിക്കുന്നു.

സലീം—എന്തിന്?

മെഹർ—(എഴുന്നേററു്) എന്തിന്? യുദ്ധം എവിടെയാണ്? ഭീരുക്കളായ രജപുത്രന്മാരും അവരോടു തുല്യന്മാരായ മുഗളന്മാരും അന്യോന്യം സ്വാഗതം ചോദിച്ചുകൊണ്ടു നില്ക്കുന്നു. ഇടക്കിടെ വലിയ കോലാഹലവും കേൾക്കാനുണ്ടു്. അല്ലാതെ പോരാടുകയോ കാഹളം മുഴക്കുകയോ ഇതുവരെ ഉണ്ടായിട്ടില്ല. ഇതു സമരമാണെങ്കിൽ ഞാൻ പരുന്താണ്.ജ്യേഷ്ഠനെന്നേ ഗൃഹത്തിലേക്കു വിട്ടയച്ചേക്കൂ.

സലീം—അതൊരിക്കലും സാധിക്കുകയില്ല. ഒട്ടും താമസിക്കാതെ ഇവിടെ സമരം നടക്കും. മാനസിംഹൻ ഭീരുവായതുകൊണ്ടാണു പോരാടുന്നതിനു ഭയപ്പെടുന്നതു്. ഞാനാണു സൈന്യാധിപനെങ്കിൽ—

മെഹർ—ജ്യേഷ്ഠൻ സേനാപതിയല്ലേ? നിങ്ങൾ പിന്നെ മരപ്പാവയായിട്ടാണോ ഇവിടെ .വന്നിരിക്കുന്നതു്? ഇതത്ര പന്തിയാണെന്നെനിക്കു തോന്നുന്നില്ല. എന്നെ

കൊണ്ടുപോയാക്കീട്ടു വന്നുകൊള്ളു. എനിക്കിവിടെ താമസിക്കുവാൻ വയ്യാ.

സലിം—അതു കുറെ പ്രയാസമായിട്ടുള്ള കാൎയ്യമാണ്. നിങ്ങളെ ആഗ്രയിലെത്തിക്കുന്നതത്ര എളുപ്പമായ സംഗതിയാണെന്നാണോ വിചാരിക്കുന്നത്?

മേഹർ—എളുപ്പമോ പ്രയാസമോ എന്തായാലും വേണ്ടില്ലാ; നാളെ രാവിലെ ജ്യേഷ്ഠൻ എന്നെ ആഗ്രയിലേക്കയക്കുമെങ്കിൽ കാൎയ്യം ശരിതന്നെ. അല്ലാത്തപക്ഷം (പാദംകൊണ്ടു നിലത്തമൎത്തി ചവിട്ടിക്കൊണ്ട്) ഞാൻ വലിയ ആപത്തൊക്കയുണ്ടാക്കിത്തീക്കും.

സലീം—എങ്ങനെയാണ്?

മേഹർ—ഞാൻതന്നെ മഹാരാജാമാനസിംഹന്റെ സമീപത്തുചെന്ന് എന്നെ പറഞ്ഞയക്കാമോ എന്നു ചോദിക്കുകയോ എന്റെ പ്രാണനെ കളയുകയോ ചെയ്യും. എനിക്കു രണ്ടും സമമാണ്. ഞാൻ പറയുന്നതു വാസ്തവമാണ്. (തല കുലുക്കിക്കൊണ്ട്) മതി, മതി, ഞാനിവിടെ ഒരു ദിവസം താമസിക്കുകയില്ല.

സലീം—അന്നിങ്ങോട്ടു പോരുന്നതിനുള്ള പരിഭ്രമം പോലെതന്നെ ഇന്ന് അങ്ങോട്ടു പോകുന്നതിനും ബദ്ധപ്പാടായി. സ്ത്രീകൾക്കു സഹജമായ ചാപല്യം മാറുന്നതെങ്ങനെയാണ്? അവിടന്നിങ്ങോട്ടു കൊണ്ടുപോരുന്നതിനെന്റെ കാലു പിടിച്ചില്ലെന്നു മാത്രം.

മേഹർ—അന്നു ബാക്കി വരുത്തിയതിനെ ഇപ്പോൾ തീൎത്തേക്കാം. (സലിമിന്റെ കാലുപിടിക്കുന്നു) ജ്യേഷ്ഠാ! എനിക്കൊരു വലിയ അബദ്ധം പിണഞ്ഞു. ഞാൻ വീരന്മാരൊന്നിച്ചാണു യാത്ര ചെയ്യുന്നതെന്നു വിചാരിച്ചു പോയി. ഇവിടെ വന്നു കണ്ടപ്പോളല്ലേ കാൎയ്യം മനസ്സിലായത്. സൎവ്വത്ര ഭീരുക്കൾതന്നെ. ഒരാട്ടിൻ കുട്ടിക്കുള്ള ശൌൎയ്യം കൂടി നിങ്ങൾക്കില്ല. ഞാനതുകൊ

ണ്ടാണു ജ്യേഷ്ഠൻെറ കാക്കൽ വീഴുന്നതു്. ജ്യേഷ്ഠനെ കൊണ്ടു സാധിക്കുമെങ്കിൽ നാളത്തന്നെ വല്ലതും പ്രവൎത്തിക്കുക; അല്ലാത്തപക്ഷം എന്നെ ഗൃഹത്തിലേക്കയക്കണം. എനിക്കു് ഈ യുദ്ധത്തോടു വൈരാഗ്യം വന്നു.

സലീം—ആട്ടെ, എഴുനേല്ക്കൂ. ഞാനിപ്പോഴൊന്നതന്നെ രാജാമാനസിംഹൻെറ സമീപത്തേക്കു പോകുന്നുണ്ടു്. അതിനു ശേഷം എന്തെങ്കിലുമൊരു തീൎപ്പുണ്ടാകാതിരിക്കുകയില്ല. അംബുജത്തി! ഞാൻ നിന്നെ അഭിനന്ദിക്കുന്നു. നിയെൻെറ എളയ സഹോദരിയായി ജനിച്ചതു ഭാഗ്യം തന്നെ. അല്ലാത്തപക്ഷം ഈ മാതിരി ശാഠ്യം പിടിക്കുകയില്ല. (പോകുന്നു)

ദൌളത്തു്—വലിയ ഉപായക്കാരിതന്നെ.

മേഹർ—പിന്നെ ഉപായം പ്രയോഗിക്കാതിരിക്കുമോ? ഈ വക ഘട്ടങ്ങളിൽ എവനാണു തലക്കാച്ചിൽ പിടിക്കാതിരിക്കുക!

(ഈ സന്ദൎഭത്തിൽ ശക്തസിംഹൻ "യുവരാജാവെ! യുവരാജാവേ!" എന്നു വിളിച്ചുകൊണ്ടു കൂടാരത്തിൽ പ്രവേശിക്കുകയും രണ്ടു യുവതികളെ കണ്ടു "മാപ്പു ചോദിക്കുന്നു" എന്നു പറഞ്ഞു ബദ്ധപ്പെട്ടു പോകുകയും ചെയ്യുന്നു.)

ദൌളത്തു്—അദ്ദേഹം ആരാണു്?

മേഹർ—പ്രതാപസിംഹൻെറ സഹോദരനായ ശക്തസിംഹനാണെന്നാണു് കേട്ടിരിക്കുന്നതു്. എന്തൊരു സുന്ദരൻ! അല്ലേ?

ദൌളത്തു്—ഹാ—അദ്ദേഹം—

മേഹർ—ശക്തസിംഹൻ നല്ല വിദ്വാനാണെന്നു സലീം പറഞ്ഞു കേട്ടിട്ടുണ്ടു്. അത്രതന്നെയല്ല നല്ല ഫലിതക്കാരനുമാണത്രെ. വന്ന ക്ഷണത്തിൽതന്നെ മാപ്പു ചോദിച്ചുകൊണ്ടു പോയതു കണ്ടുവോ? ഇവിടെ സ

ല്പനേരം നിന്നിരുന്നെങ്കിൽ അല്പം സംസാരിച്ചു നോക്കാമായിരുന്നു. ഇതു യുദ്ധഭൂമിയാണ്. ഇത്രയൊക്കെ മൂടിപ്പുതപ്പും മുഖംമറക്കലും മററുമില്ലെങ്കിലെന്താദോഷം? വാസ്തവം പറകയാണെങ്കിൽ മുസൽമാന്മാരുടെ ഈ പഴയ ആചാരത്തിലെനിക്ക് അത്യന്തം വെറുപ്പാണ്! ഇതാലോചിക്കുമ്പോൾ എന്റെ ഹൃദയം ഉജ്ജ്വലിക്കുന്നു. നമ്മുടെ ഈ നിധി സൂക്ഷിക്കുന്ന ഖജാന നാലാളുകളുടെ ദൃഷ്ടി പതിച്ചു ഉടനെ തുറന്നു പോകുമോ?—ആട്ടെ, നമുക്കു കൂടാരത്തിലേക്കു പോകുക. നിങ്ങളെന്താണ് ആലോചിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നത്? നടക്കൂ, പോകുക.

[ദൌളത്തുന്നീസയുടെ ഹസ്തഗ്രഹണം ചെയ്തുകൊണ്ടു മേഹറുന്നിസ അവിടെ നിന്നു പോകുന്നു]

—:*:—

രംഗം 3.

——

സ്ഥാനം—മാനസിംഹന്റെ കൂടാരം.

സമയം—ഉച്ച.

[സലീമും മഹാബത്തുഖാനും മുഖത്തോടുമുഖം നോക്കി സംസാരിച്ചുകൊണ്ടു നില്ക്കുന്നു.]

സലീം—ഹേ സാഹബ്! പ്രതാപസിംഹന്റെ കീഴിൽ എത്ര പട്ടാളമുണ്ട്?

മഹാബത്ത്—ഏകദേശം ഇരുപത്തിരായിരം ഭടന്മാരുണ്ട്. അതിനു പുറമെ ഭില്ലന്മാരുടെ പട്ടാളവുമുണ്ട്.

സലീം—ഇരുപത്തിരായിരം!(വസ്ത്രം നിലത്തിട്ടിഴച്ചുകൊണ്ട്) അതിലും കുറച്ചധികമുണ്ടായിരിക്കാം, എന്തായാലും ഞാൻ പ്രതാപസിംഹന്റെ ധീരതയെ അഭിനന്ദിക്കുന്നു. ഇരുപത്തിരായിരം സൈന്യങ്ങളേയും കൊണ്ട് ഇത്ര ബലവാനായ ചക്രവർത്തിയോടു യുദ്ധത്തിനൊരു

മ്പെട്ട പുരുഷപുംഗവനെ ഒന്നു കണ്ടാൽ കൊള്ളാമെ ന്ന് എനിക്കാഗ്രഹമുണ്ട്.

മഹാബത്തു്— രണാങ്കണത്തിൽവച്ച് അദ്ദേഹത്തെ നേരിട്ടു കാണാമല്ലോ. പോൎക്കളത്തിൽ അദ്ദേഹം സൈന്യങ്ങളുടെ പുരോഭാഗത്താണു നില്ക്കുക.

സലീം—മഹാബത്തു്! ഈ സമരത്തിൻെറ ജയാപജയം നിങ്ങളുടെ കൌശലത്തിന്മേലാണു പ്രതിഷ്ഠിതമായിരിക്കുന്നതു് എന്നാണു ഞങ്ങളെല്ലാവരും വിചാരിക്കുന്നതു്. (വസ്ത്രാഗ്രംകൊണ്ടു നിലമടിച്ച്) നിങ്ങൾ അമ്മാമൻെറ മരുമകൻ തന്നെയോ എന്നു കാണാമല്ലോ!

മഹാബത്തു്—ഈ സമരത്തിൻെറ അവസാനമെന്തായിരിക്കുമെന്ന് എനിക്കു നല്ലപോലെ അറിയാം. നമ്മുടെ സൈന്യം മേവാഡ് സൈന്യത്തിൻെറ നാലിരട്ടിയുണ്ട്. അതും പോരാ നമ്മുടെ കൈവശം വലിയ തോക്കുകളുമുണ്ട്. പ്രതാപസിംഹനതില്ല. എല്ലാറ്റിനും ഉപരിയായി മഹാരാജാ മാനസിംഹൻതന്നെയാണു മുഗൾ സൈന്യനേതൃത്വം വഹിക്കുന്നതു്.

സലീം— മാനസിംഹൻെറ സാമൎത്ഥ്യം കേട്ടുകേട്ടെൻെറ ചെവി പുണ്ണായി. യുദ്ധവൎത്തമാനം പറയുന്നതിനിടയായാൽ ചക്രവൎത്തി കൂടി മാനസിംഹൻെറ നാമം ജപിക്കും. മാനസിംഹൻ ദൈവമൊ മററൊ ആണെന്നു തോന്നും. മാനസിംഹനില്ലെന്നു വരികിൽ മുഗൾസാമ്രാജ്യസ്ഥാപനംതന്നെ സംഭവിക്കുകയില്ലായിരുന്നുവോ എന്നുകൂടി സംശയിക്കേണ്ടി വന്നിരിക്കുന്നു!

മഹാബത്തു്—അതൊട്ടും തെററായിട്ടുള്ള ധാരണയല്ല. മാനസിംഹനില്ലായിരുന്നുവെങ്കിൽ കക്കെഷ്യമുതൽ അരാക്കാൻ വരെയും ഹിമാലയം മുതൽ വിന്ധ്യാചലം വരെയും ഉള്ള രാജ്യം എങ്ങിനെയാണു മുഗളന്മാരുടെ അധീനത്തിൽ പെടുക? ചക്രവൎത്തി തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു ഈ സംഗതി വഴിപോലെ മനസ്സിലാ

ക്കിട്ടുള്ളതിന്നുപുറമെ പ്രതാപസിംഹനെയും നല്ല പരിചയമാണ്. എല്ലാം കൂടി ആലോചിച്ചിട്ടാണ് അദ്ദേഹം യുദ്ധത്തിന്ന മാനസിംഹനെ അയച്ചിരിക്കുന്നത്.

സലീം—ഹെ സാഹബ്, ഞാൻ ഇവിടെ അല്പം നിന്നോട്ടെ. അദ്ദേഹത്തിൻെറ മഹിമയെ ഞാൻ ധാരാളം കേട്ടിട്ടുണ്ട്. കേട്ടുകേട്ടെൻെറ ചെവി പൊട്ടി. നിങ്ങഠം പറയുന്നപ്രകാരമുള്ള വീരനാണ മാനസിംഹനെന്ന വരികിൽ അദ്ദേഹത്തിന്ന സ്വയം ചക്രവൎത്തിയായിക്കൂടയോ? മുഗളന്മാരുടെ കാല്ക്കൽ കിടക്കുന്നതെന്തിനാണ്?

മഹാബത്ത്—യുവരാജാവു തിരുമനസ്സേ! അതെല്ലാം വിധിവൈഭവമെന്നേ പറയാനുള്ളു.

[മാനസിംഹൻ ഒരു പ്ലാനുംകൊണ്ടു പ്രവേശിക്കുന്നു.]

മാനസിം—യുവരാജാവേ, നമസ്കാരം. മഹാബത്തുഖാനു വന്ദനം. മേവാഡ് സൈന്യം മിക്കതും കോമളമീരത്തിൻെറ പശ്ചിമഭാഗത്തുള്ള പൎവ്വതത്തിലാണ വന്നു ചേൎന്നിരിക്കുന്നത്. അവിടെക്കുള്ള മാൎഗ്ഗം നന്ന കുടുസ്സാണ്. ഇരുഭാഗത്തുമുള്ള ചെറിയ കുന്നുകളിന്മേൽ രജപുത്രന്മാരും ഭീലന്മാരും നില്പുണ്ട്. ഈ പടം നോക്കുക.

മഹാബത്ത്—(ചിത്രം കയ്യിൽ വാങ്ങിച്ചു) കോമളമീരത്തെത്തുന്നതു വളരെ പ്രയാസമുള്ള ഒരു കാൎയ്യമാണെന്നു തോന്നുന്നുവല്ലോ?

മാനസിം—ഒട്ടും ഞെരുക്കമില്ലാ, വളരെ എളുപ്പമാണ്. രജപുത്രന്മാരോട് അങ്ങോട്ടു ചെന്നെതൃക്കുന്നതു നന്നല്ല. നമ്മളിവിടെ സ്വസ്ഥന്മാരായിരുന്ന് അവരുടെ ഉദ്യമങ്ങളെ അന്വേഷിക്കുകയാണ് ഉത്തമം.

സലീം—ഹെ രാജൻ, എത്ര കാലത്തോളം നമ്മളിവിടെ സ്വസ്ഥന്മാരായിരിക്കണം?

മാനസിം—ഇരിക്കുവാൻ കഴിയുന്ന കാലത്തോളം. നെല്ലുമുതലായ ധാന്യങ്ങളെ ശേഖരിപ്പാൻ പ്രത്യേകം ഏപ്പാട ചെയ്തിട്ടുണ്ട്.

സലീം—ഈ ഇരിപ്പത്രപന്തിയല്ല. ആദ്യംതന്നെ നമ്മൾ അങ്ങോട്ടെതിക്കുകയാണ വേണ്ടതു്.

മാനസിം—യുവരാജാവേ, നമുക്ക ശത്രുക്കളുടെ സമാരംഭത്തെ കാത്തുകൊണ്ടിരുന്നാൽ മാത്രം മതി. മഹാബത്തുഖാൻ! ഇതാണ് എന്റെ കല്പന, പൊക്കോളു.

സലീം—ഇതൊരിക്കലും സാധിക്കുന്ന കാൎയ്യമല്ല. (മഹാബത്തുഖാനോട) നിങ്ങൾ നാളെ പ്രഭാതത്തിൽ തന്നെ സൈന്യങ്ങളെ യുദ്ധത്തിനു തയ്യാറാക്കിക്കൊള്ളു.

മാനസിം—യുവരാജാവു തിരുമനസ്സുകൊണ്ട, സൈന്യാധിപൻ ഞാനാണ്.

സലീം—ഞാൻ പിന്നെ ഈ കാഴ്ച കാണുന്നതിനാണോ വന്നിരിക്കുന്നതു്?

മാനസിം—അങ്ങുന്നു ചക്രവൎത്തിയുടെ വക്കീലായിട്ടാണ വന്നിരിക്കുന്നതു്.

സലീം—അതുകൊണ്ടുള്ള പ്രയോജനമെന്താണ്?

മാനസിം—അങ്ങുന്നു പേരിന് ഒരു നേതാവിനെപ്പോലെ അഥവാ ഒരടയാളത്തെപ്പോലെ ചക്രവൎത്തിയുടെ സമീപത്തുനിന്ന് ഇങ്ങോട്ടു വന്നിരിക്കുകയാണ്. അങ്ങെക്കു പകരം ചക്രവൎത്തിയുടെ പാദുകങ്ങളാണ കൊണ്ടുവരപ്പെട്ടിരുന്നതെങ്കിൽ തന്നെയും ഒരു കുറവും വരികയില്ലായിരുന്നു.

സലീം—ഇത്ര ധൈൎയ്യമോ? (ഉറയിൽനിന്നു വാളൂരുന്നു.)

മാനസിം—യുവരാജാവേ, വാളു് ഉറയിൽതന്നെ ഇട്ടേക്കു. വെറുതേ ശുണ്ഠിയെടുത്തിട്ടെന്താണ ഫലം? നമ്മൾ തമ്മിൽ പൊരുതുന്ന പക്ഷം ആരാണ ജയിക്കുകയെന്ന് അങ്ങേക്കു നല്ലപോലെ അറിയാം. ഈ സൈന്യം മുഴുവനും എന്റെ അധീനത്തിലാണെന്നും അങ്ങേക്കറിയാമല്ലൊ.

സലീം— അങ്ങു എൻെറ കീഴിലല്ലെന്നുണ്ടോ?

മാനസിം— ഞാൻ ചക്രവൎത്തിയുടെ കിങ്കരനാണ്, അങ്ങയുടെയല്ലാ. പൂൎണ്ണാധികാരത്തോടു കൂടിയാണു ഞാൻ പോൎക്കളത്തിലേക്കു വന്നിരിക്കുന്നത്. അങ്ങുന്നു് ഒതുങ്ങിയിരിക്കുന്ന കാലത്തോളം ഞാൻ അങ്ങയുടെ ഉദ്യമങ്ങളെ നോക്കിക്കൊണ്ടിരിക്കും. പക്ഷേ അധികാരം പ്രയോഗിച്ചു തുടങ്ങിയാൽ ഞാൻ അങ്ങയെ ഭ്രാന്തന്മാരെപ്പോലെ കയ്യാമം വെപ്പിക്കും. ഇതിനു വല്ല പിഴയും ചെയ്യേണ്ടി വന്നാൽതന്നെ ഞാനതു ചക്രവൎത്തിയുടെ മുമ്പാകെ ചെയ്തുകൊള്ളാം. മഹാബത്തുഖാൻ! എൻെറ കല്പനപോലെ പ്രവൎത്തിക്കു (മഹാബത്തുഖാൻ മൌനമായി യുവരാജാവിനെ അഭിവാദ്യം ചെയ്തു പോകുന്നു. അയാളുടെ പിന്നാലെ മാനസിംഹനും വന്ദനം പറഞ്ഞു പിരിയുന്നു.)

സലീം— ഈ യുദ്ധം അവസാനിക്കട്ടെ. ഞാനിതിനുപകാരം വീട്ടിയേക്കാം. ഇദ്ദേഹത്തിൻെറ ഗൎവ്വ് അതിരുകവിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. (ബദ്ധപ്പെട്ടു കൂടാരത്തിൽനിന്നു പോകുന്നു.

രംഗം 4.

സ്ഥാനം—സമരഭൂമി. ശക്തസിംഹൻെറ ശിബിരം

സമയം—പകൽ മൂന്നുമണി.

[ശക്തസിംഹൻ തനിയെ നില്ക്കുന്നു.]

ശക്ത— ഇതു തന്നെയാണു മേവാഡ്. ഇതുതന്നെയാണ് എൻെറ ജന്മഭൂമി. കനകം വിളയുന്ന ഈ മേവാഡുഭൂമിയിൽ മുഗൾസൈന്യം വന്നു നിറഞ്ഞിരിക്കുന്നതും എൻെറ പ്രേരണമൂലമാണ്. കാലവിളംബമെന്നിയേ ഈ പ്രദേശം സ്വസന്താനങ്ങളുടെ രക്തനദികളെക്കൊണ്ടു സമൃദ്ധമായിരിക്കും. ഈ ഭൂമി താൻെറ സ

ന്താനങ്ങൾക്ക കൊടുത്തിരിക്കുന്ന രക്തത്തെ ഇപ്പോൾ തിരിയെ വാങ്ങിക്കുന്നു. എല്ലാം കണക്കതിക്കൽതന്നെ. പ്രതാപസിംഹാ! അങ്ങും ഞാനും തമ്മിലുള്ള വഴക്കിൻെറയും തീപ്പുണ്ടാകും. അങ്ങ് എന്നെ മേവാഡിൽനിന്നു പുറത്താക്കി, ഞാൻ ഒട്ടും താമസിക്കാതെ അതിൻെറ പലിശകൂട്ടിത്തന്നേക്കാം. മേവാഡിനെയും നാമാവശേഷമാക്കിത്തിക്കും. മുഴുവനും ചുട്ടുപൊടിച്ചു ശ്മശാനഭൂമിയിൽ ഞാൻ സംഹാരരുദ്രനെപ്പോലെ നൃത്തം ചെയ്യും. ഇത്രമാത്രമേ എനിക്കാവശ്യമുള്ളു; ഒട്ടും അധികം വേണ്ട. മേവാഡുരാജ്യം ലഭിക്കുന്നതിന് അഭിലാഷമോ, മുഗളന്മാരിൽനിന്നു പ്രതിഫലേച്ഛയോ എനിക്കില്ല. എൻെറ ഉദ്ദേശത്തിൽ ദ്വേഷമോ ലോഭമോ ഹിംസയോ ഇല്ല. ഞാൻ പ്രതാപസിംഹൻെറ കടക്കാരനാണ്. അതു തീക്കണമെന്നുള്ള താല്പൎയ്യത്തോടുകൂടിയാണ ഞാൻ വന്നിരിക്കുന്നതു്. പ്രാകൃതികമായ അഭിപ്രായത്തിനും സാമുദായികമായ അനീതിക്കും, രാജാവിൻെറ സ്വേച്ഛാചരണത്തിനും എനിക്ക ത്രാണിയുള്ളേടത്തോളം ഞാൻ പ്രതികാരം ചെയ്യുന്നോക്കും. ജാതി വളരെ ഉൽകൃഷ്ടമായ ഒന്നാണ്. ഞാൻ അതിൻെറ മഹത്വത്തിനു കീഴിൽ എൻെറശിരസ്സിനെ നമിപ്പിക്കുന്നു. എൻെറ ഉദ്ദേശോപലബ്ധിക്കുള്ള ബലം പോരാത്തതുകൊണ്ടാണ ഞാൻ മുഗളന്മാരുടെ സാഹായ്യത്തെ സ്വീകരിച്ചിരിക്കുന്നതു്. എൻെറ പ്രവൃത്തി അന്യായമാണെന്ന് ആക്കെങ്കിലും എന്നെ ബോദ്ധ്യപ്പെടുത്തുവാൻ സാധിക്കുമോ? ഞാൻ അധമ്മം പ്രവത്തിച്ചിട്ടില്ല. ഞാൻ അന്യായത്തെ ന്യായമാക്കിത്തീക്കുന്നതിനാണ പരിശ്രമിക്കുന്നതു്. ഔചിത്യത്തിനു വന്നിട്ടുള്ള ഭംഗത്തെ തീക്കുന്നതിനു മാത്രമേ ഞാൻ ഇച്ഛിക്കുന്നുള്ളു. എൻെറ പേരിൽ യാതൊരു തെറുമില്ല.

[മേഹരുന്നിസ പ്രവേശിക്കുന്നു.]

ശക്ത—(ഞെട്ടിക്കൊണ്ടു്) ആര്?

മെഹർ—ഞാനാണ്. മെഹെരുന്നിസ, അക്ബർ ചക്രവൎത്തിയുടെ പുത്രി.

ശക്ത—(ആശ്ചൎയ്യത്തോടെ) ചക്രവൎത്തിയുടെ പുത്രി എന്റെ കൂടാരത്തിലോ?

മെഹർ—അങ്ങുന്ന പ്രതാപസിംഹന്റെ സോദരനല്ലേ? അങ്ങു ശത്രുപ്പാളയത്തിൽ വന്നതെന്തിനാണ്?

ശക്ത—(മങ്ങിയ മുഖഭാവത്തോടെ, സാവധാനത്തിൽ) അതേ, ഞാൻ പ്രതാപസിംഹന്റെ ശത്രുപ്പാളയത്തിൽ തന്നെയാണ്. പ്രതിക്രിയ ചെയ്യേണമെന്നാണ് എന്റെ ഉദ്ദേശം.

മെഹർ—എന്നാലെന്റെ ഉദ്ദേശം അങ്ങയുടേതിനേക്കാൾ ശ്രേഷ്ഠമാണ്. ഞാൻ സഖ്യം സമ്പാദിക്കുന്നതിനാണു വന്നിരിക്കുന്നതു്. (ശക്തസിംഹൻ ആശ്ചൎയ്യത്തോടുകൂടി നോക്കുന്നതുകണ്ടു്) അങ്ങേക്കിത്ര ആശ്ചൎയ്യം തോന്നാനുള്ള കാരണമെന്താണ്?

ശക്ത—ഞാൻ വിചാരിച്ചു—

മെഹർ—അതിനെന്താ തടസ്സം അങ്ങു വിചാരിച്ചുകൊള്ളൂ ഞാനും ആലോചിച്ചുകൊള്ളാം! (ഇരിക്കുന്നു)

ശക്ത—(അത്യാശ്ചൎയ്യത്തോടെ) നിങ്ങൾ ഈ കൂടാരത്തിൽ വന്നതെന്താണെന്നു ഞാൻ ആദ്യംതന്നെ ചോദിക്കട്ടെ.

മെഹർ—അതിനെന്താണു വിരോധം? നല്ലവണ്ണം ചോദിച്ചുകൊള്ളൂ. ഞാനൊരു വലിയ അപകടത്തിൽ ചാടിയിരിക്കുന്നു.

ശക്ത—എന്തൊരുതരം അപകടം?

മെഹർ—വലിയ അപകടംതന്നെ. സലീം എന്റെ സോദരനാണെന്നു് അങ്ങു പക്ഷേ അറിഞ്ഞിട്ടുണ്ടായിരിക്കാം. ഞാനും ദൌലത്തുന്നിസയുംകൂടി യുദ്ധം കാണ്മാനാണ് ഇങ്ങോട്ടു വന്നതെങ്കിലും ഇവിടെ ആ വ

ത്തമാനമേ ഇല്ല. ഇരുഭാഗത്തും വമ്പിച്ച സൈന്യം പരസ്പരമുഖാവലോകനവും ചെയ്തുകൊണ്ടു നില്ക്കുന്നു. ഇതു കാണ്മാനല്ലാ ഞാനിത്ര പ്രയാസപ്പെട്ടു് ഇങ്ങോട്ടു വന്നതു്. ഇവിടെ ഇരുന്നിരുന്നു മുഷിഞ്ഞു. ഞാനെന്താ ചെയ്യേണ്ടതെന്നു് അങ്ങുതന്നെ പറയൂ. ഞാൻ ഇതുവരെ ദൌളത്തുന്നിസയൊരുമിച്ചു സംഭാഷണം ചെയ്കയായിരുന്നു, പക്ഷേ അവളിപ്പോൾ ഉറങ്ങിപ്പോയി. അവൾക്കെന്തൊരു ഉറക്കമാണു്? ഈ സുന്ദരിമാൎക്കെത്ര ക്ഷണത്തിൽ ഉറക്കം വരുന്നു! ഞാൻ തനിയെ എന്താണു ചെയ്യുക. അങ്ങും ഈ സമയത്തു സ്വസ്ഥനായിരിക്കയാണെന്നു് എനിക്കു മനസ്സിലായി. ആലോചന മതിയാക്കൂ, ഞാൻ അങ്ങയോടു് അല്പം സംഭാഷണം ചെയ്യട്ടെ. അങ്ങുന്നു വലിയ വിദ്വാനാണെന്നു സലീം പറഞ്ഞു കേട്ടിട്ടുണ്ടു്.

(ശക്തസിംഹൻ വിസ്മയിക്കുന്നു)

മേഹർ—അങ്ങിപ്പോൾ വലിയ ആലോചനയിലാണിരിക്കുന്നതു്. ഞാൻ ചക്രവൎത്തിയുടെ പുത്രിയാണെങ്കിലും എന്റെ അമ്മ രജപുത്രിയാണു്. ഞാൻ സമരം കാണ്മാനാണു് ഇങ്ങോട്ടു വന്നിരിക്കുന്നതു്. എനിക്കിതിനു മുമ്പു് അങ്ങയെ പരിചയമില്ല; ഞാൻ മുന്നറിവുകൂടാതെയാണു് അങ്ങയുടെ കൂടാരത്തിൽ വന്നതു്. ഞങ്ങൾക്കുള്ളതുപോലെ അത്ര നിൎബ്ബന്ധമായ മൂടുപടവയും മററും അങ്ങക്കുണ്ടായിരിക്കയില്ല—

ശക്ത—ഇല്ലാ, എനിക്കതൊന്നുമില്ല—പക്ഷേ നിങ്ങൾ തനിയെ എന്റെ കൂടാരത്തിൽ വന്നവിവരം യുവരാജാവിന്റെയൊ ചക്രവൎത്തിയുടെയൊ ശ്രവണപുടങ്ങളിൽ പ്രവേശിച്ചുവെങ്കിൽ അവരെന്തുപറയും?

മേഹർ—അങ്ങു ഭയപ്പെടേണ്ടാ. ചക്രവൎത്തി ഒന്നും പറയുകയില്ല. എന്റെ വാക്കുതന്നെയാണു് അദ്ദേഹത്തിനു പ്രമാണം. സലീമിന്റെ കാൎയ്യം അവിടെ ഇരിക്കട്ടെ

ത്തമാനമേ ഇല്ല. ഇരുഭാഗത്തും വമ്പിച്ച സൈന്യം പരസ്പരമുഖാവലോകനവും ചെയ്തുകൊണ്ടു നില്ക്കുന്നു. ഇതു കാണ്മാനല്ലാ ഞാനിത്ര പ്രയാസപ്പെട്ടു് ഇങ്ങോട്ടു വന്നതു്. ഇവിടെ ഇരുന്നിരുന്നു മുഷിഞ്ഞു. ഞാനെന്താ ചെയ്യേണ്ടതെന്നു് അങ്ങുതന്നെ പറയു. ഞാൻ ഇതുവരെ ദൌളത്തുന്നിസയൊരുമിച്ച സംഭാഷണം ചെയ്കയായിരുന്നു, പക്ഷേ അവളിപ്പോൾ ഉറങ്ങിപ്പോയി. അവൾക്കെന്തൊരു ഉറക്കമാണു്? ഈ സുന്ദരിമാൎക്കത്ര ക്ഷണത്തിൽ ഉറക്കം വരുന്നു! ഞാൻ തനിയെ എന്താണു ചെയ്യുക. അങ്ങും ഈ സമയത്തു സ്വസ്ഥനായിരിക്കുകയാണെന്നു് എനിക്കു മനസ്സിലായി. ആലോചന മതിയാക്കൂ, ഞാൻ അങ്ങയോടു് അല്പം സംഭാഷണം ചെയ്യട്ടെ. അങ്ങുന്നു വലിയ വിദ്വാനാണെന്നു സലീം പറഞ്ഞു കേട്ടിട്ടുണ്ടു്.

(ശക്തസിംഹൻ വിസ്മയിക്കുന്നു)

മേഹർ—അങ്ങിപ്പോൾ വലിയ ആലോചനയിലാണിരിക്കുന്നതു്. ഞാൻ ചക്രവൎത്തിയുടെ പുത്രിയാണെങ്കിലും എന്റെ അമ്മ രജപുത്രിയാണു്. ഞാൻ സമരം കാണാനാണു് ഇങ്ങോട്ടു വന്നിരിക്കുന്നതു്. എനിക്കിതിനു മുമ്പു് അങ്ങയെ പരിചയമില്ല; ഞാൻ മുന്നറിവുകൂടാതെയാണു് അങ്ങയുടെ കൂടാരത്തിൽ വന്നതു്. ഞങ്ങൾക്കുള്ളതുപോലെ അത്ര നിൎബ്ബന്ധമായ മൂടുപുടവയും മററും അങ്ങൾക്കുണ്ടായിരിക്കുകയില്ല—

ശക്ത—ഇല്ലാ, എനിക്കതൊന്നുമില്ല—പക്ഷേ നിങ്ങൾ തനിയെ എന്റെ കൂടാരത്തിൽ വന്നവിവരം യുവരാജാവിന്റെയൊ ചക്രവൎത്തിയുടെയൊ ശ്രവണപുടങ്ങളിൽ പ്രവേശിച്ചുവെങ്കിൽ അവരെന്തുപറയും?

മേഹർ—അങ്ങു ഭയപ്പെടേണ്ടാ. ചക്രവൎത്തി ഒന്നും പറയുകയില്ല. എന്റെ വാക്കുതന്നെയാണു് അദ്ദേഹത്തിനു പ്രമാണം. സലീമിന്റെ കാൎയ്യം അവിടെ ഇരിക്കു

ട്ടെ! ആ സാധു എന്താണു പറയുക? ഞാൻ അദ്ദേഹത്തിൻെറ സഹോദരിയാണ്. ഞങ്ങളിരുവരും സമപ്രായക്കാരാണ്. സ്ത്രീകൾ ചെറുപ്പത്തിൽതന്നെ വലിയ ബുദ്ധിശാലികളായിരിക്കുമെന്ന് അങ്ങക്കറിയാമല്ലൊ. അതുകൊണ്ടു ഞാൻ പറയുന്നതെല്ലാം അയാൾ സമ്മതിക്കും. വിരോധമായിട്ടൊന്നുംതന്നെ പറയുകയില്ല. ഹാ, എനിക്കിപ്പോൾ ഓൎമ്മവന്നു! ഞാൻ ഒരു കാൎയ്യം ചോദിക്കട്ടെ, അങ്ങയുടെ വിവാഹം കഴിഞ്ഞുവൊ?

ശക്ത—ഇല്ലാ, ഇതുവരെ എൻെറ വിവാഹം കഴിഞ്ഞിട്ടില്ല.

മേഹർ—അതു വളരെ അത്ഭുതംതന്നെ.

ശക്ത—എന്താണ് അത്ഭുതം?

മേഹർ—അങ്ങയുടെ വിവാഹം കഴിയാത്തത് അസാധാരണമായ ഒരു സംഗതിയല്ലേ? എൻെറയും കല്യാണം കഴിഞ്ഞിട്ടില്ല. അങ്ങു വേളികഴിച്ചു പത്നീസമേതനായിട്ടാണു പോക്കളത്തിലേക്കു വന്നിട്ടുള്ളതെങ്കിൽ ഞാനും ആ സ്ത്രീയുമായി അത്യന്തം സ്നേഹത്തിനിടയാകുമായിരുന്നു. പക്ഷേ അങ്ങയുടെ വിവാഹം കഴിഞ്ഞിട്ടില്ലെന്നല്ലേ പറയുന്നത്, പിന്നെ നിവൃത്തിയെന്താണ്?

ശക്ത—അതെൻെറ നിൎഭാഗ്യംതന്നെ.

മേഹർ— ഭാഗ്യമൊ നിൎഭാഗ്യമൊ എന്നെനിക്കറിഞ്ഞുകൂടാ. വിവാഹം ചെയ്വാൻ പോകുന്നുവെന്നുള്ള ധ്വനി വളരെ മുമ്പുതന്നെ കേട്ടുതുടങ്ങുമെന്നു മാത്രമല്ലാ എല്ലാവൎക്കും അതനുസരിച്ചു നടക്കേണ്ടതായും വരുന്നു. ആദ്യംതന്നെ വധൂവരന്മാരെപ്പററി എന്തൊരുതരം വൎത്തമാനങ്ങളാണു കേട്ടുതുടങ്ങുക? നല്ല രസമുണ്ട്. അവർ തമ്മിൽ എന്തൊരു ജാതി എഴുത്തുകുത്തുകളാണു നടക്കുന്നത്; അപ്രകാരംതന്നെ സംഭാഷണം ചെയ്യുന്നപക്ഷം നല്ല നേരമ്പോക്കുണ്ടാകും! "പ്രിയേ, നിങ്ങ

ളോടുകൂടാതെ ജീവിച്ചിരിക്കുന്നതിനു ഞാൻ ശക്തനാ ല്ല"—എന്ന് ഒരാൾ പറയുന്നു. "പ്രാണനാഥാ, അ ങ്ങയെ കാണാതെ അരനിമിഷംപോലും ഞാൻ ജീ വിച്ചിരിക്കയില്ല" എന്നു മറുപുറത്തുനിന്നു മറുവടി യും ലഭിക്കും ഇതെല്ലാം രണ്ടു നാലു ദിവസങ്ങൾക്ക ള്ളിൽ സംഭവിക്കുന്നതാണ്. അതിനു മുമ്പിൽ ഇരുവ ക്കും കണ്ടുപരിചയംകൂടിയില്ല. അല്പദിവസങ്ങൾക്ക ള്ളിൽ പരസ്പരസംദർശനംകൂടാതെ ജീവിച്ചിരിക്കാൻ സാധിക്കയില്ലെന്നുള്ള മട്ടായാൽ കഴിഞ്ഞല്ലോ!

ശകുന്ത—നിങ്ങളിതുവരെ ആരുടെയും സ്നേഹപാശത്തിൽ പെട്ടിട്ടില്ലെന്നു തോന്നുന്നുവല്ലോ.

മെഹർ—പെട്ടിട്ടില്ല, എനിക്കിതുവരെ അതിനുള്ള അവ സരം ലഭിച്ചിട്ടില്ല. എനിക്കാരോടും പ്രേമം തോന്നീട്ടു മില്ല. ആക്കെങ്കിലും എന്നോടു സ്നേഹം തോന്നിയെ ങ്കിലൊ എന്ന് എനിക്കു ലേശം ഭയവുമില്ല.

ശകുന്ത—അതെന്താണ്?

മെഹർ—ഒരു പുരുഷന് ഒരു സ്ത്രീയിൽ അനുരാഗം ജ നിക്കേണമെങ്കിൽ ഒന്നാമതായി അവൾക്കു രൂപലാവ ണ്യമുണ്ടായിരിക്കേണമെന്നാണു ഞാൻ കേട്ടിട്ടുള്ളത്. അനുരാഗത്തിലകപ്പെടുന്ന പുരുഷന്മാക്കെല്ലാം ശൌ ൎയ്യവീൎയ്യാദി ഗുണങ്ങളും സ്ത്രീകൾക്ക് അപ്സരസ്സുകൾക്കു തുല്യം സൌന്ദൎയ്യവുമുണ്ടായിരിക്കുമെന്നു ഞാൻ പുസ്തക ങ്ങളിൽനിന്നു മനസ്സിലാക്കീട്ടുണ്ട്. വിരൂപിയായ ഒരു രാജകുമാരിയുടെ ചരിത്രമെങ്കിലും ഞാനിതുവരെ കേ ട്ടിട്ടില്ല. ഹാ, ഒരു വിരൂപിയായ രാജകുമാരിയെ ക ണ്ടിട്ടുണ്ടു നിശ്ചയംതന്നെ.

ശകുന്ത—അവൾ എവിടെയാണ്?

മെഹർ—കണ്ണാടിയിൽ. എന്റെ ആകൃതി ഒട്ടുംതന്നെ സുന്ദരമല്ല. എന്റെ നയനങ്ങൾക്കു പറയത്തക്ക ദൂഷ്യ

കാണേണമെന്നു വിചാരിച്ച് ഇങ്ങോട്ടു വന്നതാണ്. (മേഹറിന്റെ നേരെ നോക്കിക്കൊണ്ട്) ഈ സ്ത്രീ ഏതാണ്?

ശക്ത—ചക്രവൎത്തിയുടെ പുത്രി മേഹരുന്നീസ. (സ്വഗതം)—ഇതെന്തൊരാശ്ചൎയ്യം? മുഗൾസമ്രാട്ടിന്റെ പുത്രിയും രജപുത്രരാജാവിന്റെ കന്യകയും ഒരേസമയത്തു ക്ഷണംകൂടാതെ എന്റെ കൂടാരത്തിൽ വന്നിരിക്കുന്നതു അത്ഭുതമല്ലേ?

(മേഹർ ഈരയുടെ സമീപത്തുചെന്ന് അവളുടെ ചുമലിൽ കൈ വെക്കുന്നു.)

മേഹർ—നിങ്ങൾ റാണാപ്രതാപസിംഹന്റെ പുത്രിയാണൊ?

ഈര—അതേ, രാജകുമാരി.

മേഹർ—ഞാൻ രാജകന്യകയും മററുമല്ല. ഞാൻ വെറും മേഹറാണ. ഞാൻ ചക്രവൎത്തിയുടെ പുത്രിതന്നെയാണെങ്കിലും അദ്ദേഹത്തിന് എന്നെപ്പോലെ അസംഖ്യം പുത്രിമാരുണ്ട്. അതിൽ പകുതി എണ്ണം ചത്താലും ജീവിച്ചാലും അദ്ദേഹത്തിനു യാതൊരു ഭാവഭേദവുമുണ്ടാകയില്ല. സമരത്തിനു പോകുമ്പോൾ എന്നെയും ഒരുമിച്ചു കൊണ്ടുപോകേണമെന്നു ഞാൻ അദ്ദേഹത്തോടു പല പ്രാവശ്യവും അപേക്ഷിച്ചിട്ടുണ്ടെങ്കിലും ഒരിക്കലും അനുവദിച്ചിട്ടില്ല. അതുകൊണ്ടാണു ഞാൻ വാശിപിടിച്ചു യുവരാജാവൊന്നിച്ചു വന്നതു്. അച്ഛൻ-പെങ്ങളുടെ പുത്രിയായ ദൌലത്തുന്നീസയും എന്റെ കൂടെ വന്നിട്ടുണ്ട്.

ഈര—അവർ എവിടെയാണ്?

മേഹർ—ഉറങ്ങുകയാണ്. അവൾക്കെപ്പോഴും ഉറക്കംതന്നെ. ഞാനെത്ര പ്രയത്നിച്ചിട്ടും അവളെ ഉണൎത്തുന്നതിനു സാധിച്ചിട്ടില്ല. ഈ യുദ്ധകോലാഹലത്തിനിടക്ക് ആൎക്കെങ്കിലും ഉറക്കംവരുമൊ? നിങ്ങൾ തന്നെ പറയു!

ഈൗര—എളയച്ഛാ, എനിക്കങ്ങയോടു രണ്ടുവാക്കു സംസാരിച്ചാൽകൊള്ളാമെന്നുണ്ടു്.

മേഹർ—ഹാഹാ, പറയാമല്ലോ; തുറന്നുപറഞ്ഞുകൊള്ളൂ. ഞാൻ ഇവിടെ ഇരിക്കുന്നുണ്ടെന്നുവിചാരിച്ചു നിങ്ങളൊട്ടും ശങ്കിക്കേണ്ട. നിങ്ങൾ എളയച്ഛനോടു പറയുന്ന സംഗതി ഗൂഢമായിരിക്കേണമെന്നുണ്ടെങ്കിൽ ഞാൻ ഒരുത്തരോടും പറകയില്ലെന്നു പൂർണ്ണമായി വിശ്വസിച്ചുകൊള്ളൂ. ഞാൻ ആ കാര്യം പുറത്താക്കുന്നപക്ഷം എന്റെ ശിരസ്സു മുറിച്ചെടുക്കുന്നതിനുള്ള സ്വാതന്ത്ര്യം തന്നിരിക്കുന്നു. വിരോധമില്ലെങ്കിൽ നിങ്ങളുടെ സംഭാഷണത്തിൽ പങ്കുകൊള്ളുന്നതിനു് എനിക്കു താല്പര്യമുണ്ടു്. ഞാൻ മൌനമായിരുന്നു കേട്ടുകൊള്ളാം. നിങ്ങളുടെ പേരു് ‘ഈൗര’ എന്നല്ലേ? എത്ര ഒന്നാന്തരം പേരു്! എന്തൊരു ലാവണ്യം, എന്തൊരു നിഷ്കളങ്കത. ഹും, നിങ്ങൾ സംഭാഷണം ആരംഭിച്ചുകൊൾവിൻ. എന്താണു മിണ്ടാത്തതു്? എന്നാൽ നിങ്ങൾ സംസാരിച്ചുകൊൾവിൻ; ഞാൻ അതിനിടക്കു ഔളത്തുന്നീസയെ കൂട്ടിക്കൊണ്ടുവരാം. നിങ്ങളെ കാണുന്നതു് അവൾക്കു സന്തോഷമായിരിക്കും.

(ബദ്ധപ്പെട്ടുപോകുന്നു)

ശകൗത—എന്തൊരു മുഖശ്രീയില്ലാത്ത പെണ്ണു്!—ഈൗരേ! നീ തനിയെയാണോ വന്നതു്?

ഈൗര—അതേ.

ശകൗത—നിയ്യിവിടെ നിർബ്ബാധമായി വന്നുചേർന്നതെങ്ങനെയാണു്?

ഈൗര—ഉപദ്രവമുണ്ടാകാതിരിക്കാനല്ലേ ഞാൻ ഈ വേഷം ധരിച്ചിരിക്കുന്നതു്.

ശകൗത—ഇങ്ങോട്ടു വരുന്ന വിവരം അച്ഛൻ അറിഞ്ഞിട്ടുണ്ടോ?

ഈൗര—ഇല്ല. അദ്ദേഹത്തിന്റെ അഭിപ്രായപ്രകാരമല്ലാ ഞാനിവിടെ വന്നിരിക്കുന്നതു്.

ശക്ത—പ്രതാപസിംഹനു കുശലംതന്നെയല്ലേ?

ഈര—ശരീരത്തെ സംബന്ധിച്ചേടത്തോളം സുഖക്കേടൊന്നുമില്ല

ശക്ത—അദ്ദേഹം ഇപ്പോൾ എന്താണു പ്രവൎത്തിക്കുന്നതു്?

ഈര—അദ്ദേഹത്തിനിപ്പോൾ യുദ്ധഭ്രാന്തു തലയിൽ കയറിയിരിക്കുകയാണു്. സൈന്യങ്ങളെ അഭ്യസിപ്പിക്കുകയും അവരോടു ഉപദേശിക്കുകയും സാമന്തന്മാരെ പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കുകയും മാത്രമാണു അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഇപ്പോഴത്തെ ജോലി.

ശക്ത—ജ്യേഷ്ഠത്തിയോ?

ഈര—അവൎക്കും സൌഖ്യം തന്നെയാണു്. ഇന്നേക്കു രണ്ടു ദിവസമായിട്ടു അമ്മ കണ്ണടച്ചിട്ടില്ല. അച്ഛന്റെ തലക്കൽ കാവലിരിക്കുകയാണു്. അച്ഛൻ ഉറങ്ങുന്ന സമയത്തു സ്വപ്നം കാണുന്നതും യുദ്ധത്തെക്കുറിച്ചു തന്നെയാണു്. ചിലപ്പോൾ ഞെട്ടിയുണൎന്നു 'ആക്രമിക്കുവിൻ' എന്നും മറ്റും പറഞ്ഞു ചിലരെ ശാസിക്കുകയും 'ഒട്ടും ഭയപ്പെടേണ്ടാ' എന്നു പറഞ്ഞു മറ്റു ചിലരെ സമാധാനപ്പെടുത്തുകയും ചെയ്യുന്നു. ചില സമയത്തു ദീൎഘശ്വാസം വിട്ടുകൊണ്ടു—'ശക്താ, ഒടുവിൽ താൻ തന്റെ ജന്മഭൂമിയുടെ നാശത്തിനു കാരണഭൂതനായി ഭവിക്കുമെന്നു പറഞ്ഞിട്ടുള്ളതു യഥാൎത്ഥമായി വരുമോ!" എന്നും ചോദിക്കാറുണ്ടു്.

(ഇരുവരും അല്പനേരം മൌനം ദീക്ഷിക്കുന്നു)

ഈര—(അല്പനേരം കഴിഞ്ഞശേഷം തല കുലുക്കിക്കൊണ്ടു്) എളയച്ഛാ!

ശക്ത—ഈരേ!

ഈര—അങ്ങു പിതാവിന്റെ സോദരനായിട്ടുകൂടി കുലശത്രുക്കളായ മുഗളന്മാരോടു സഖ്യം ചെയ്തിരിക്കട്ടെ,

ഹിന്ദുവായി ജനിച്ചിട്ടും ഹിന്ദുക്കളുടെ അന്തകനായി ത്തീരാനുള്ള കാരണമെന്താണ്?

ശക്ത—നിൻെറ അച്ഛൻ എന്നെ കാരണംകൂടാതെ രാജ്യഭ്രഷ്ടനാക്കിയതുതന്നെ.

ഈശ്വര—ആ ബ്രഹ്മഹത്യയെക്കുറിച്ചു ഞാനും കേട്ടിട്ടുണ്ട്. അങ്ങുന്നു നശിപ്പിക്കുന്നതിനു മുതിൎന്നിരിക്കുന്ന രാജ്യത്തിൻെറ രക്ഷക്കുവേണ്ടിയാണ് ആ സാധുബ്രാഹ്മണൻ തൻെറ പ്രാണനെ പരിത്യജിച്ചതു്: എളയച്ഛാ! അങ്ങുന്നു കഴിഞ്ഞ കാൎയ്യങ്ങളെ ഒന്നാലോചിച്ചുനോക്കു. സല്ലുംബർരാജാവു കൃപകൊണ്ടു ഒരിക്കൽ അങ്ങയെ മൃത്യുമുഖത്തുനിന്നു രക്ഷിച്ചു. എൻെറ അച്ഛൻ —അതായതു് അങ്ങയുടെ സഹോദരൻ സ്നേഹംനിമിത്തം അങ്ങയെ സല്ലുംബർരാജാവിൻെറ സമീപത്തുനിന്നു തൻെറ രാജ്യത്തേക്കു കൊണ്ടുവന്നു സംരക്ഷിച്ചു വന്നു. സൎവ്വപ്രകാരേണ കടപ്പെട്ടവരായ സല്ലുംബർ രാജാവിനും സഹോദരനും വിരുദ്ധമായി അങ്ങുന്നു ശസ്ത്രമെടുത്തിരിക്കുന്നുവല്ലൊ. അങ്ങയുടെ പ്രാണനെ രക്ഷിച്ചവരുടെ പ്രാണനെ നശിപ്പിക്കുന്നതിനാണ് അങ്ങിപ്പോൾ കാപ്പുകെട്ടി പുറപ്പെട്ടിരിക്കുന്നതു്.

ശക്ത—ഈശ്വരേ, അതെല്ലാം ശരിതന്നെയാണ്. പക്ഷെ എന്നെ രാജ്യഭ്രഷ്ടനാക്കിയ സഹോദരനോടാണുഞാൻ സമരത്തിനൊരുമ്പെട്ടിരിക്കുന്നതു് എന്നു പറയുവാൻ മാത്രം നീ വിട്ടുപോയി.

ഈശ്വര—അതു ശരിതന്നെയാണ്. സഹോദരൻ ഭയംകൊണ്ടു് എന്തെങ്കിലും അപരാധം പ്രവൎത്തിച്ചെന്നു വരികിൽ ലോകത്തിൽ 'ക്ഷമ' എന്നൊരു ശബ്ദമുള്ളതിനെ അങ്ങുന്നു കേട്ടിട്ടില്ലേ? 'ക്ഷമ' എന്ന വാക്കു നിഘണ്ടുക്കളിലും പുരാണങ്ങളിലും മാത്രമേ സ്ഥിതിചെയ്യുന്നുള്ളുവെന്നുണ്ടോ? എളയച്ഛാ, മരതകതുല്യമായി

രിക്കുന്ന ഈ ഭൂമിയെ ഒന്നു നോക്കൂ. രാവും പകലും കാലുകൊണ്ടു ചവിട്ടുകയും കരികൊണ്ടു് ഉഴുകയും ചെയ്യുന്നവർക്കു് ഈ ഭൂമി അനേകപ്രകാരത്തിലുള്ള അന്നത്തെ കൊടുക്കുന്നു. ഈ മരത്തിന്മേലെക്കൊന്നു നോക്കൂ. പശുക്കൾ ഇതിനെ നിത്യവും ഉപദ്രവിക്കുന്നുണ്ടെങ്കിലും പരമദയാലുവായ ഈ പാദപം അവയുടെ ഭക്ഷണത്തിനുവേണ്ടി നവനവങ്ങളായ തളിരുകളുണ്ടാക്കിക്കൊടുക്കുന്നു. ഹിംസയുടെ ആവി സമുദ്രത്തിൽനിന്നു മേല്പോട്ടു പൊന്തി മേഘമായിത്തീൎന്നു് ആകാശത്തിൽ ക്രോധത്തോടെ ഗൎജ്ജിക്കുന്നു; പക്ഷെ അതു വീണ്ടും ശീതളമായിത്തീൎന്നു് ആശീൎവ്വാദത്തിനു തുല്യം ആഴിയിലേക്കു മധുരജലധാരയെ വൎഷിക്കുന്നു. ഹിംസ, ദ്വേഷം, വിവാദം എന്നിവകൾക്കു മാത്രമേ ജഗത്തിൽ സ്ഥലമുള്ളൂ?

ശക്ത — ഈശരേ, ഭൂമിയിൽ ക്ഷമ അത്യാവശ്യംതന്നെയാണു്. എങ്കിലും പ്രതിക്രിയയും സാധാരണമാണു്. പ്രതികാരവും ഒരുവന്റെ ധൎമ്മമാണെന്നാണു് എന്റെ പക്ഷം.

ഈശര — എളയച്ഛാ! എന്തിന്റെ പ്രതിക്രിയ? അങ്ങയെ രാജ്യഭ്രഷ്ടനാക്കിയതിനുള്ള പ്രതിക്രിയയോ? കാരണം കൂടാതെയാണോ അച്ഛൻ അങ്ങയെ നാടുകടത്തിയതു്? അന്നത്തെ ദ്വന്ദയുദ്ധാരംഭത്തിൽ ഒരു ബ്രഹ്മഹത്യക്കിടവന്നു. ആദ്യംതന്നെ ദ്വന്ദയുദ്ധത്തിനുള്ള കാരണമെന്താണെന്നാലോചിച്ചുനോക്കൂ. അച്ഛൻ നിഷ്ക്കാരണമായി അങ്ങയെ ദേശത്തുനിന്നു ബഹിഷ്കരിച്ചാൽതന്നെയും അദ്ദേഹം പണ്ടു് അങ്ങയെ തന്റെ സമീപം കൊണ്ടുവന്നു പുത്രനു തുല്യം സംരക്ഷിച്ചിട്ടുള്ളതിനെ വിസ്മരിക്കാമോ?

ശക്ത — എന്നെ ആദ്യംതന്നെ അന്യായമായി ഉപേക്ഷി

ക്കുകയാണു ചെയ്തിട്ടുള്ളത്. അനുചിതമാകുംവണ്ണം എന്നെ പരിത്യജിച്ചു.

ഈശ—അതച്ഛന്റെ കുററമല്ലല്ലോ. റാണാ ഉദയസിംഹൻ ചെയ്തതിന് അച്ഛനാണോ പിഴച്ചത്? പിതാവൊരിക്കൽ അങ്ങയെ രക്ഷിച്ചു, മറെറാരിക്കൽ ശിക്ഷിച്ചു. ഇതിന്നെന്താണു പ്രതിക്രിയ ചെയ്വാനുള്ളത്? ഉപകാരം തുച്ഛമായ ഒരു സംഗതിയാണോ? ഉപകാരത്തെ വിസ്മരിച്ച് അപകാരത്തെ മാത്രം സ്മരിക്കുന്നതു ധമ്മമാണോ?

ശക്ത—(സ്തംഭിച്ചുനിന്നുകൊണ്ടു—സ്വഗതം) ഹൈ! വാസ്തവത്തിൽ ഞാനാണോ അപരാധി? അല്ലാത്തപക്ഷം ഈ പെൺകുട്ടിയുടെ ചോദ്യത്തിനു സമാധാനം പറയാൻ സാധിക്കാതെ വരുമോ? (സ്വല്പനേരം ആലോചിച്ചതിനുശേഷം) ഈശേ, നിന്റെ ചോദ്യത്തിനു മറുപടി തോന്നുന്നില്ല. ഞാൻ ഇതിനെക്കുറിച്ച് ആലോചിച്ചുനോക്കട്ടെ.

ഈശ—എളയച്ഛാ! ഇതത്ര കഠിനമായ പ്രശ്നമല്ലല്ലൊ. സുഗ്രഹമായ എന്റെ വചനങ്ങളെ മനസ്സിലാക്കാതിരിക്കത്തക്കവണ്ണം ബുദ്ധിശൂന്യനല്ലാ അങ്ങുന്ന്. പ്രതികാരം ചെയ്യുന്നതാണ് ഉചിതമായ പ്രവൃത്തിയെന്ന് അങ്ങുന്നു വിചാരിക്കുന്നപക്ഷം ഒരു സംഗതികൂടി ആലോചിക്കാനുണ്ട്. അങ്ങക്കപായം ചെയ്തിട്ടുള്ളത് അച്ഛനല്ലേ? പിതാവിനു പ്രതിക്രിയ ചെയ്യണമെന്നല്ലാതെ സ്വദേശത്തിനു പ്രതിക്രിയ ചെയ്യേണമെന്ന് അങ്ങുന്ന് ഇച്ഛിക്കുന്നില്ലല്ലൊ. ഈ സാധുവായ ജന്മഭൂമി അങ്ങെക്കെന്തൊരപരാധമാണു ചെയ്തിട്ടുള്ളത്? അതിനോട് അങ്ങക്കിത്ര ദ്വേഷം തോന്നാനുള്ള കാരണമെന്താണ്? എതൊരു രാജ്യത്തിന്റെ സവ്വനാശത്തെ ഉദ്ദേശിച്ച് എളയച്ഛൻ മുഗൾസൈന്യങ്ങളെ

കൊണ്ടുവന്നിരിക്കുന്നുവോ ആ രാജ്യത്തിന്റെ രക്ഷക്കു വേണ്ടിത്തന്നെയാണു അച്ഛനും പ്രാണപരിത്യാഗം ചെയ്യാൻ തയ്യാറായിരിക്കുന്നു. സ്വദേശത്തെ വിദേശിയുടെ പക്കൽ അപ്പിക്കുക; സ്വജാതിക്കാരെ വിജാതിക്കാരുടെ അടിമകളാക്കിത്തിക്കുക എന്നിങ്ങനെയുള്ള കൃത്യങ്ങൾ വീരന്മാക്കു യുക്തംതന്നെയോ? ഈ പ്രതിക്രിയ മാനുഷമല്ലാ, രാക്ഷസമാണു്. രണ്ടു സഹോദരന്മാർ ശണ്ഠകൂടുന്ന സമയത്തു മാതൃഹത്യ ചെയ്യുന്നതിനു് ഉദ്യമിക്കാറില്ലല്ലൊ.

ശക്ത—പക്ഷെ ഈശ്വരേ! ശൈശവംമുതല്ക്കുതന്നെ ഞാനെന്റെ ജനനിയായ ജന്മഭൂമിയുടെ മടിയിൽനിന്നു ബഹിഷ്കൃതനാണു്.

ഈശ്വര—എന്നാലും ഇതു ജന്മഭൂമിയല്ലാതാകുമോ?

ശക്ത—ജന്മഭൂമിക്കു ഞാൻ ഒരുവിധത്തിലും കടപ്പെട്ടിട്ടില്ല. ഇതിനു ജന്മഭൂമിയെന്ന പേരു മാത്രമേ ഉള്ളു.

ഈശ്വര—അങ്ങുന്നു കടപ്പെട്ടിട്ടില്ലെന്നുതന്നെ ഇരിക്കട്ടെ, എന്നാലും നിരപരാധയായ ഈ സാധുവിനെ മുഗളന്മാരുടെ മർദ്ദനമേല്പിക്കുന്നതു് അന്യായവും അക്രമവുമായ പ്രവൃത്തിയല്ലേ? അച്ഛൻ എളയച്ഛനു വല്ല ദ്രോഹവും ചെയ്തിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ അദ്ദേഹമല്ലേ അതിനുത്തരവാദി, മേവാഡ്ഭൂമിയല്ലല്ലോ.

ശക്ത—(കുറച്ചാലോചിച്ചിട്ടു്) ഈശ്വരേ! നീ പറഞ്ഞതു വാസ്തവംതന്നെയാണെന്നുതോന്നുന്നുണ്ടെങ്കിലും ഞാൻ ഒന്നാലോചിച്ചുനോക്കട്ടെ. ഞാനാണു തെറ്റുകാരനെന്നു് എനിക്കു ബോദ്ധ്യം വരുന്നപക്ഷം ഞാൻ കഴിയുന്നപ്രകാരം പ്രായശ്ചിത്തം ചെയ്തുകൊള്ളാമെന്നു പ്രതിജ്ഞ ചെയ്യുന്നു; പക്ഷെ പിൻതിരിക്കാൻ സാധിക്കാത്ത വിധത്തിൽ ഞാൻ ദൂരത്തകപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു.

ഈശ്വര—എളയച്ഛാ, ഞാൻ യുദ്ധത്തിന്നു വിരോധിയാണു്

പിതാവിനെ സമരത്തിൽനിന്നു പിൻവലിപ്പിക്കുവാൻ ഞാൻ കഴിയുന്നതും ശ്രമിച്ചു നോക്കാറുണ്ട്. എങ്കിലും യുദ്ധം തുടങ്ങിയപ്പോൾ എനിക്കു പിതാവിൻെറ പേരിലാണ് അനുകമ്പതോന്നുന്നത്. അതു മുഗളന്മാർ എൻെറ ശത്രുക്കളും അദ്ദേഹമെൻെറ താതനുമാണെന്നുള്ള കാരണംകൊണ്ടു മാത്രമല്ല മുഗളന്മാർ അച്ഛൻെറ രാജ്യത്തെയാണ് ആക്രമിക്കുന്നത്, അച്ഛൻ അങ്ങോട്ടല്ല. അത്രയുമല്ലാ അവർ ബലവാന്മാരും അച്ഛൻ ബലഹീനനുമാണ്.

ശക്ത—ഈരേ! നീ പറയുന്നതു പരമാത്ഥമാണ്, ഞാൻ തന്നെയാണ് അപരാധി. ഞാൻ യഥാശക്തി ഇതിനു പ്രതികാരം ചെയ്യേക്കാമെന്നു ശപഥം ചെയ്യുന്നു.

ഈര—അങ്ങയുടെ പരിശ്രമം സഫലമാകുന്നതിനു ഞാൻ ഈശ്വരനെ പ്രാത്ഥിക്കുന്നു. എന്നെ പോകുന്നതിനനുവദിക്കണം.

ശക്ത—നടക്കു. ഞാൻ നിന്നെ ഗൃഹത്തിൽ എത്തിച്ചുതരാം.

ഈര—വേണ്ട, ഞാൻ സന്ന്യാസിനിയാണ്. എന്നെ ഒരുത്തരും തടയുകയില്ല, എളയച്ഛാ; ഞാൻ പോകട്ടെ. ഞാൻ നമസ്കരിക്കുന്നു!

ശക്ത—പുത്രീ, ചിരംജീവിനിയായി ഭവിച്ചാലും.

(ഈര പോകുന്നു.)

ശക്ത—ഞാൻ വിദ്വാനും ബുദ്ധിമാനുമാണെന്ന് എനിക്കു വലിയ അഹങ്കാരമുണ്ടായിരുന്നു. കഷ്ടം! ഇന്ന് ഈ ചെറുപെൺകുട്ടി എന്നെ തോല്പിച്ചു. വാസ്തവത്തിൽ ഞാൻ ഒരു വലിയ അനീതിക്കുള്ള ഉപകരണമായിത്തീന്നിട്ടുണ്ട്. അതു എൻെറ കുററം മാത്രമാണോ? കുറച്ചാലോചിക്കേണ്ട സംഗതിയാണ്.

(ചിന്തയോടെ നില്ക്കുന്നു.)

[ദൌളത്തുന്നിസയേയും കൂട്ടിക്കൊണ്ടു മേഹറുന്നിസ പ്രവേശിക്കുന്നു.]

മേഹർ—ഈശ്വര എവിടെ?

ശകുന്ത—പൊയ്ക്കളഞ്ഞു.

മേഹർ—എപ്പോൾ? എന്തൊരു കഷ്ടം! ദൌളത്തിനെ ഈശ്വരക്കു പരിചയപ്പെടുത്തിക്കൊടുത്തതിനുശേഷം ഞങ്ങൾതമ്മിൽ വളരെ നേരം സംഭാഷണം ചെയ്യേണമെന്നു വിചാരിച്ചാണു ഞാൻ ഇവളെ വിളിക്കാൻ പോയത്. ഞങ്ങൾ വരുന്നതിനു മുമ്പുതന്നെ അങ്ങ് അവരെ പറഞ്ഞയച്ചു. ഹേ, രസികശിഖാമണേ! ഇതിന്റെ താല്പര്യമെന്താണ്?

ശകുന്ത—ഞാൻ മാപ്പു ചോദിക്കുന്നു. നിങ്ങൾ ഇവരെ വിളിക്കാനാണു പോയതെന്നു ഞാൻ മറന്നുപോയി.

മേഹർ—ഹേ രാജൻ, എന്താ മറക്കാൻ കാരണം? ക്ഷണനം കൂടാതെ അങ്ങയുടെ കൂടാരത്തിൽ പ്രവേശിച്ചതിനുള്ള ശിക്ഷയായിരിക്കാം. ഞാൻ ആരാണെന്ന് അങ്ങു മറന്നുപോയോ? സമ്രാട്ടിന്റെ പുത്രിയുടെ വാക്കു പക്ഷേ മറന്നാലും ഒരു ഉൽകൃഷ്ടവംശജയുടെ അപേക്ഷ സ്വീകരണീയമാണ്. ഞാൻ ഇത്ര പണിപ്പെട്ടു ഇങ്ങോട്ടു വന്നതു് അങ്ങയുടെ ആകൃതി കാണ്മാനാണെന്ന് അങ്ങുന്നു അന്ധാളിച്ചുവോ?

ശകുന്ത—എന്നാൽതന്നെ എന്താണു തെററു?

മേഹർ—അങ്ങയുടെ സ്വരൂപം ദർശനീയംതന്നെ ആണെങ്കിലും അങ്ങയുടെ നാസിക അല്പംകൂടി ചെറുതായിരുന്നാൽ അധികം നന്നാകുമായിരുന്നു!

ശകുന്ത—ഇവരാണോ നിങ്ങളുടെ സഹോദരി?

മേഹർ—അതേ, ഇവൾ തന്നെയാണ് എന്റെ സോദരി ദൌളത്തുന്നിസ. നോക്കു, ഇവളെത്ര സുന്ദരിയാണ്. ദൌളത്തു്! ഈ മുഖപടം അല്പം ഒന്നു നീക്കു!

ഔരത്തു് — (മൂടുപടം നല്ലവണ്ണം മുറുക്കി പിടിച്ചു്) പോവും.

മേഹർ — ഹൈ, മൂടുപടം കുറച്ചൊന്നു തുറക്കു. അതു കൊണ്ടെന്താണു ദൂഷ്യം? നോക്കിയ ഉടനെ ആവി പൊങ്ങിവന്നു ദൎശനേന്ദ്രിയത്തെ ആകൎഷിക്കത്തക്ക വല്ല മധുരപ്പലഹാരമോ മറ്റോ ആണോ നിങ്ങളുടെ സൌന്ദൎയ്യം! ഞാൻ പറഞ്ഞതുപോലെ മൂടുപടം കുറച്ചൊന്നു പിന്നാക്കം മാറ്റു. വീട്ടിൽ ചെന്ന ഉടനെ കണ്ണാടിയിൽ നല്ലവണ്ണം നോക്കീട്ടു വല്ല ഹാനിയോ മറ്റോ പററീട്ടുണ്ടെന്നു തോന്നുന്നുണ്ടെങ്കിൽ അതു തീരുന്നതുവരെ ഉറങ്ങിക്കളയണം. ഇത്രയധികം ലജ്ജ നല്ലതാണെന്നെനിക്കു തോന്നുന്നില്ല. മുസൽമാന്മാരുടെ ഒരു പഴയ സമ്പ്രദായമാണിതു്. ഹേ രാജൻ! അങ്ങയുടെ പൂൎവ്വികൻ തന്റെ പത്നിയായ പത്മിനിയെ അലാവുദ്ദീനു കാട്ടിക്കൊടുത്തിട്ടില്ലെന്നു വരികിൽ ഇന്നു ചിത്തോരിന്റെ ഇതിഹാസത്തിനു കുറച്ചുകൂടി പുഷ്ടി കൂടുന്നതിനിടയാകുമായിരുന്നുവെന്നാണു തോന്നുന്നതു. എന്റെ അനുജത്തിയല്ലേ. മൂടുപടം ഒന്നു പിന്നാക്കം മാറ്റു. (ബലാൽക്കാരമായി മൂടുപടം മാററുന്നു) ഇതാ നല്ലവണ്ണം നോക്കിക്കൊള്ളു. എത്ര കമനീയമായ സ്വരൂപമാണു് ഇവൾക്കു ലഭിച്ചിട്ടുള്ളതു്?

ശക്ത — ആകൃതി വളരെ മനോജ്ഞംതന്നെ. ഇത്ര രൂപലാവണ്യമുള്ള ഒരു തന്വംഗിയെ ഞാൻ ഇതുവരെ കണ്ടിട്ടില്ല. ഏതുവിധത്തിലാണു് ഈ സൌന്ദൎയ്യത്തെ പ്രശംസിക്കേണ്ടതെന്നു് എനിക്കു തോന്നുന്നില്ല.

മേഹർ — അങ്ങൊന്നും പറയേണ്ടാ, സ്തുതി ഞാൻ കഴിച്ചേക്കാം. കൂരിരുട്ടുള്ള രാത്രിയിൽ ക്ഷമന്റെ പ്രഥമമായ മുളക്കം, നിശ്ശബ്ദമായ അരണ്യത്തിലുള്ള പനിനീർ പുഷ്പത്തിന്റെ മൊട്ടു്, വസന്താരംഭത്തിൽ ആദ്യം വീശുന്ന മാരുതൻ — സാമ്യമുണ്ടോ ഇല്ലയോ പറയൂ.

ദൌലത്തു്— പോവൂ കടന്നു്.

മേഹർ—നവയൌവനത്തിലുണ്ടാകുന്ന പ്രഥമമായ അനുരാഗം. (ദൌലത്തു പാണിദ്വയംകൊണ്ടു മേഹറിൻെറ വായ പൊത്തിപ്പിടിക്കുന്നു.)

മേഹർ—വിടു, വിടു, എൻെറ പ്രാണൻ പോകാറായി. (ശക്തനോടു) സുന്ദരിമാരുടെ നാനാവിധ ചേഷ്ടകളെക്കൊണ്ടു പരിപൂർണ്ണങ്ങളായ പല കഥകളേയും ഞാൻ വായിച്ചിട്ടുണ്ടു്. ഹാഫിജും ഫൈജിയും കൂടി ചെയ്യാത്ത പ്രകാരം എത്രയും രസകരമായി ഇവളെ വർണ്ണിക്കുന്നതിനെനിക്കു സാധിക്കും.

ശക്ത—എങ്ങനെയാണു്?

മേഹർ— ഈ സ്വരൂപത്തെ രചിച്ചിട്ടുള്ള ഈശ്വരൻ കുറച്ചധികം സൌന്ദര്യംകൂടി ഇതിൽ ചെലുത്തുന്നതിനു ശ്രമിച്ചുവെങ്കിൽ വാസ്തവമായിട്ടും ഇവളുടെ ലാവണ്യത്തിനു ഹാനി തട്ടുമായിരുന്നു!—ഇതിലും അധികം ഔചിത്യമുള്ളതായ ഒരു വർണ്ണനം എന്നെക്കൊണ്ടു സാധിക്കുകയില്ല. (ദൌലത്തിനോടു്) അനുജത്തി നീ (ശക്തസിംഹൻെറ നേരെ നോക്കീട്ടു്) ഇദ്ദേഹത്തിൻെറ നേരെ സൂക്ഷിച്ചുനോക്കുന്നതെന്താണു്? ശക്തസിംഹൻെറ സ്നേഹപാശത്തിൽ കുടുങ്ങിപ്പോയോ?

ദൌലത്തു്—പോവൂ. മാറിനിൽക്കൂ; ഞാൻ പോകട്ടെ. ഈ വക നേരമ്പോക്കുത്ര നന്നെന്നെനിക്കു തോന്നുന്നില്ല.

മേഹർ—ഇതെല്ലാം അനുരാഗത്തിൻെറ പ്രഥമചിഹ്നങ്ങളാണെന്നാണു് എൻെറ അഭിപ്രായം. സൂക്ഷിച്ചു നോക്കുക, പരസ്പരദൃഷ്ടിപാതമുണ്ടാകുമ്പോൾ അധോമുഖിയായി നിൽക്കുക, വദനാരവിന്ദം അരുണമായിത്തീരുക; എല്ലാത്തിനും പുറമെ ആരെങ്കിലും ശുണ്ഠിപിടിപ്പിച്ചാൽ അവരോടു 'പോവൂ മാറിനിൽക്കൂ, എനിക്കിതത്ര രസിക്കുന്നില്ല' എന്നും മററും പറയുക.—പുസ്തക

ങ്ങളിൽ പ്രസ്താവിച്ചുകാണുന്ന സർവ്വചേഷ്ടകളും ശരിക്കുണ്ട്! എടി പെണ്ണേ, നിൻെറ ഭാവം പകൎന്നിട്ടുണ്ടല്ലോ! ഈ ഇന്ദ്രജാലമൊന്നും എന്നോടു ഫലിക്കുകയില്ല. അദ്ദേഹം രജപുത്രനും നമ്മൾ മുസൽമാന്മാരുമാണ് അല്ലേ?— അതുകൊണ്ടെന്താണു വിരോധം? എൻെറഅച്ഛൻ മുഗളനും അമ്മ രജപുത്രിയുമായിട്ടുകൂടി വിവാഹസംബന്ധം ഉണ്ടായില്ലേ?

(ദൌളത്തു പോകുവാൻ ഭാവിക്കുന്നു. ശക്തസിംഹൻ അവളെ പിന്തുടരുന്നു. തൽക്ഷണം അവൾ കൂടാരത്തിൽ നിന്നു പുറത്തുചാടുന്നു)

മേഹർ — ഹേ രാജൻ! അങ്ങുന്നും അതേ അവസ്ഥയെ പ്രാപിച്ചിരിക്കുന്നുവല്ലോ! എനിക്കെല്ലാം മനസ്സിലായി. അല്ലാത്തപക്ഷം അവളെ തടഞ്ഞിട്ടുള്ള പ്രയോജനമെന്താണ്? പോക്കളത്തിൽവന്നിട്ടിപ്രകാരം പ്രേമബന്ധത്തിൽ അകപ്പെട്ടുന്ന കഥ ഞാനൊരു പുസ്തകത്തിലും വായിച്ചിട്ടില്ല. നോക്കൂ, എല്ലാ കാൎയ്യങ്ങളും സന്ദർഭാനുസരണം പ്രവർത്തിക്കണം. ഇനിമേലിൽ ഇപ്രകാരമുള്ള അബദ്ധം പിണയാതെ സൂക്ഷിക്കണം.

(ചിരിച്ചുകൊണ്ടു പോകുന്നു.)

ശക്ത — ഇരുവരും തമ്മിൽ എന്തൊരു വ്യത്യാസമാണു? ദൌളത്തു പരമസുന്ദരിയും മേഹർ നല്ല വിദുഷിയുമാണ്! ദൌളത്തിനെ കണ്ടുകൊണ്ടിരിക്കുന്നതിനിച്ഛ തോന്നിപ്പോകും. മേഹരുന്നിസക്കും മുഖശ്രീയുണ്ട്. ഇരുവരും ചപലകളും രസികത്വമുള്ളവരും സുമുഖികളുമാണ്!

—o**o—

രംഗം 5.

സ്ഥാനം — ഹൽദിഘാട്ടി — പ്രതാപസിംഹൻെറ കൂടാരം.
സമയം — അർദ്ധരാത്രി.

[പ്രതാപസിംഹൻ വിശാലമായ മാറിടത്തിൽ കൈകെട്ടിക്കൊണ്ടു തനിയെ നില്ക്കുന്നു.

പ്രതാപ—(വരണ്ട കണ്ഠത്തോടെ) മാനസിംഹൻ എൻെറ ആക്രമണത്തെ പ്രതിക്ഷിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുകയാണു്; ഞാനും അദ്ദേഹത്തിൻെറ സമാരംഭത്തെ കാത്തുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു. അങ്ങോട്ടുചെന്നെതിക്കാതിരിക്കുകയാണു് ഉത്തമം. ഞാൻ ഈ കോമളമീരത്തെ രക്ഷിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കും. അതല്ലാ ആദ്യംതന്നെ അവരോടെതിക്കുന്നപക്ഷം അവിടെ എൺപതിനായിരം സുശിക്ഷിതന്മാരായ ഭടന്മാരുണ്ടു്, ഇവിടെ ഇരുപത്തിരായിരം രജപുത്രന്മാരുള്ളതിൽതന്നെ മിക്കതും അഭ്യാസമില്ലാത്ത യുവാക്കന്മാരാണു്. അതിനുംപുറമെ മുഗളന്മാക്കു വലിയ തോക്കുകളുണ്ടു്, എനിക്കതുമില്ല. എവിടെനിന്നെങ്കിലും അമ്പതു വലിയ തോക്കുകൾ കൊണ്ടുവന്നു തരുന്നവക്കു ഞാൻ എൻെറ വലംകൈ മുറിച്ചുകൊടുക്കാം. മറ്റൊന്നും വേണ്ടാ, എനിക്കൊരമ്പതു വലിയ തോക്കുകൾ മാത്രമേ ആവശ്യമുള്ളു.

[പ്രതാപസിംഹൻ ബദ്ധപ്പെട്ടു് അങ്ങുമിങ്ങും ലാത്തുന്ന സമയത്തു ഗോവിന്ദസിംഹൻ പ്രവേശിക്കുന്നു.]

ഗോവിന്ദ—റാണാ തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു ജയിച്ചാലും.

പ്രതാപ—ആരാണു്? ഗോവിന്ദസിംഹനോ?

ഗോവിന്ദ—അതേ മഹാരാജൻ!

പ്രതാപ—ഈ സമയത്തു വന്നതെന്താണു്?

ഗോവിന്ദ—ഒരു വിശേഷവൎത്തമാനം ലഭിച്ചിട്ടുണ്ടു്.

പ്രതാപ—എന്താണു്?

ഗോവിന്ദ—മാനസിംഹൻെറ ഉദ്ദേശമെന്താണെന്നു പറയാം.

പ്രതാപ—കേൾക്കട്ടെ.

ഗോവിന്ദ—ശക്തസിംഹൻ കാണിച്ചുകൊടുത്തിട്ടുള്ള ഗൂഢമാൎഗ്ഗത്തിൽകൂടെ മാനസിംഹൻ കുറെ സൈന്യങ്ങളെ കോമളമീരത്തേക്കയച്ചിട്ടുണ്ടു്.

പ്രതാപ—ശക്തസിംഹനോ?

ഗോവിന്ദ—അതേ, മഹാരാജൻ. സലീമും മാനസിംഹനും തമ്മിൽ യുദ്ധകാൎയ്യത്തെക്കുറിച്ചു വാഗ്വാദമുണ്ടായി. ഉടൻതന്നെ നമ്മളെ ആക്രമിക്കുന്നതിനു സലീം കല്പന കൊടുത്തപ്പോൾ മാനസിംഹൻ അതിനെ വിരോധിച്ചു. അപ്പോൾ ശക്തസിംഹൻ വന്നു മാനസിംഹനു കോമളമീരത്തേക്കുള്ള ഗൂഢമാൎഗ്ഗം കാണിച്ചുകൊടുത്തു. ഒട്ടും താമസിക്കാതെ അതേമാൎഗ്ഗത്തിൽക്കൂടെ മുഗളന്മാരെ ഇങ്ങോട്ടുകൊണ്ടുവരുന്നതിന്ന് അദ്ദേഹം ആലോചിക്കുന്നുണ്ട്.

പ്രതാപ—(ദീൎഘശ്വാസംവിട്ടുകൊണ്ട്) ഗോവിന്ദസിംഹാ! ഇനി ഒട്ടും താമസിക്കേണ്ട ആവശ്യമില്ല. നാളെ പ്രഭാതത്തിൽതന്നെ ശത്രുക്കളുടെ പാളയത്തെ ആക്രമിക്കുന്നതിനു സാമന്തന്മാൎക്കു കല്പന കൊടുക്കണം. ഇനി ശത്രുക്കളുടെ ആഗമനത്തെ പ്രതീക്ഷിക്കേണ്ട. നമ്മൾതന്നെ ആദ്യം ആക്രമിക്കണം. പൊയ്ക്കോളൂ. (ഗോവിന്ദസിംഹൻ പോകുന്നു)

പ്രതാപ—(ലാത്തിക്കൊണ്ടു സ്വഗതം) ശക്തസിംഹാ! ശക്തസിംഹാ! ഹാ! ഇതു തനിക്കനുരൂപമായ പ്രവൃത്തിതന്നെയാണ്. താൻ മേവാഡിനെ നാമാവശേഷമാക്കുമെന്നു ജ്യോതിഷികൾ പറഞ്ഞതിനെ ഞാൻ നല്ലപോലെ സ്മരിക്കുന്നുണ്ട്. ഞാനിപ്പോൾ ഭഗ്നാശയനായിപ്പോയി. ശാസ്ത്രം പിഴക്കുമോ? നന്നായി! അങ്ങിനെതന്നെയാണു വേണ്ടതു്! ചിത്തോരിനെ ഉദ്ധരിപ്പിക്കുന്നതിനു ഞാൻ ശക്തനായില്ലെങ്കിലും അതിനുവേണ്ടി പ്രാണനെ കളയുവാൻ എനിക്കു സാധിക്കും.

[പിന്നിൽക്കൂടി ലക്ഷ്മി പ്രവേശിക്കുന്നു.]

ലക്ഷ്മി—പ്രാണനാഥാ! അങ്ങ് ഇതുവരെ ഉറക്കമൊഴിച്ചിരിക്കുകയാണോ?

പ്രതാപ—നേരമെന്തായി?

ലക്ഷ്മി—അർദ്ധരാത്രി കഴിഞ്ഞു. അവിടന്നിതുവരെ കണ്ണടച്ചിട്ടില്ലല്ലൊ.

പ്രതാപ—എനിക്കുറക്കം വരുന്നില്ല.

ലക്ഷ്മി—ആധികൊണ്ടാണ് അങ്ങക്കുറക്കം വരാത്തതു്. ഒന്നും ആലോചിക്കേണ്ടാ. യുദ്ധം ക്ഷത്രിയധൎമ്മമാണ്. ജയാപജയം ദൈവാനുകൂല്യംപോലെ ഇരിക്കും. വരേണ്ടതു വരും. ജീവിതവും മരണവും ക്ഷത്രിയന്മാൎക്കു നേരമ്പോക്കല്ലേ. പിന്നെ എന്തിനാണു മനസ്താപപ്പെടുന്നതു്?

പ്രതാപ—നാളെ കാലത്തുതന്നെ മുഗളന്മാരുടെ പാളയത്തെ ആക്രമിക്കുന്നതിനു ഞാൻ കല്പന കൊടുത്തിട്ടുണ്ടു്. അതാലോചിച്ചിട്ടെനിക്കു തലക്കാച്ചിൽ പിടിച്ചിരിക്കുന്നു. ശരീരത്തിലുള്ള രക്തം മുഴുവനും തലയിൽ കയറിയിരിക്കുന്നു. എനിക്കു തീരെ ഉറക്കം വരുന്നില്ല.

ലക്ഷ്മി—അവിടന്നു ചിന്തയെല്ലാം ദൂരെക്കളയു. നാളെ യുദ്ധമാരംഭിക്കുന്നതുകൊണ്ടു അവിടത്തേക്കു് അനേക സംഗതികളാലോചിക്കേണ്ടതായും പലപ്രകാരത്തിലുള്ള കഷ്ടതകളനുഭവിക്കേണ്ടതായും വന്നേക്കാം. ഇപ്പോൾ അല്പം ഉറങ്ങുന്നപക്ഷം നാളെ ശരീരത്തിന് ഓജസ്സും തേജസ്സും വൎദ്ധിക്കും.

പ്രതാപ—ഉറങ്ങിയാൽ കൊള്ളാമെന്നു് എനിക്കാഗ്രഹമുണ്ടു്, പക്ഷെ ഉറക്കം വരുന്നില്ലല്ലോ. എന്റെ നയനങ്ങളെ നിദ്രകൊണ്ടു നിമീലിതങ്ങളാക്കുന്നതിനു് ആൎക്കാണു സാമൎത്ഥ്യമുള്ളതു്?

ലക്ഷ്മി—വരു, അങ്ങയെ ഉറക്കുന്നതിനു കൌശലമുണ്ടോ എന്നു ഞാനൊന്നു പരീക്ഷിച്ചുനോക്കട്ടെ.

(ഇരുവരും കൂടാരത്തിനകത്തേക്കു പോകുന്നു.)

——

രംഗം [illegible].

സ്ഥാനം — മെഹറും ദൌളത്തും താമസിക്കുന്ന കൂടാരത്തിൻെറ ഉമ്മറം.

സമയം — അദ്ധ്രാത്രി.

[മെഹറുന്നിസ തനിയെ ലാത്തിക്കൊണ്ടു പാടുന്നതിനിടക്കു ദൌളത്തു പ്രവേശിക്കുന്നു.]

ദൌളത്ത് — ജ്യേഷ്ഠത്തി, നിങ്ങളിത്ര നേരം വൈകീട്ടും ഉറങ്ങാതിരിക്കുന്നതെന്താണ്?

മെഹർ — അനുജത്തി ഉറങ്ങിക്കൊണ്ടിരിക്കുകയാണ് അല്ലേ?

ദൌളത്ത് — എനിക്കുറക്കം വരുന്നില്ല.

മെഹർ — എൻെറ അവസ്ഥയും അതുതന്നെയാണ്. എനിക്കും ഉറക്കം വരുന്നില്ല.

ദൌളത്ത് — നിങ്ങൾക്കുറക്കം വരാതിരിക്കാൻ കാരണമെന്താണ്?

മെഹർ — ഹും, അതിനെപ്പററി നിങ്ങളോടു ചോദിക്കണമെന്നാണു ഞാൻ വിചാരിച്ചിരുന്നത്. പ്രേമം കുറെ വദ്ധിച്ചിരിക്കണം നിശ്ചയംതന്നെ. അല്ലെങ്കിൽ പിന്നെ എന്തുകൊണ്ടാണു നിങ്ങൾക്കുറക്കം വരാത്തത്?

ദൌളത്ത് — നിങ്ങൾക്കെല്ലാം കളിതന്നെ.

മെഹർ — മതി, ഇനി പറയുകയില്ല. നിങ്ങളുടെ ചോദ്യത്തിനുത്തരം പറയുവാൻ എന്നെക്കൊണ്ടു സാധിക്കുന്നതല്ല. ഞാൻ നിങ്ങളോടു തോററു--തീരെ തോററു. കേൾക്കു, നേരം വളരെ വൈകി. ഉറങ്ങേണ്ട സമയം ഇരുവക്കും തെററിപ്പോയി. രണ്ടാളും ഉറക്കമൊഴിച്ചിരിക്കുകയാണ്. രണ്ടുപേക്കും ഉറക്കം വരാത്തതിൻെറ കാരണവും ഒന്നുതന്നെയാണ്. ഉറങ്ങാത്തതെന്താണെന്ന് എന്നോടു ചോദിക്കുന്നപക്ഷം ഇരുവരുടേയും

സമാധാനം ഒന്നുതന്നെയായിരിക്കും. അതെന്താണെന്നു നിങ്ങൾക്കും എനിക്കും പറവാൻ സാധിക്കുകയില്ല

ദൌളത്തു്‌—എന്തുകൊണ്ടു്?

മേഹർ—പറയുന്നതിനു സാധിക്കുന്നില്ല, അതുതന്നെ.

ദൌളത്തു്‌—കാരണമെന്താണു്?

മേഹർ—നിങ്ങൾ വളരെ ചേട്ടയാണു് അതുതന്നെ. എന്നെ ഉത്തരം മുട്ടിച്ചിട്ടു മിണ്ടാതിരിക്കുകയാണു്. നോക്കു, ചെവിയോർക്കു നിങ്ങൾക്കു വല്ലതും കേൾക്കാനുണ്ടോ?

ദൌളത്തു്‌—എന്തു്?

മേഹർ—ഉം, മുഗൾസൈന്യം എന്തൊരുറക്കമാണു് ഉറങ്ങുന്നതു്?

ദൌളത്തു്‌—എന്തുകൊണ്ടാണു് ഉറക്കം വരാത്തതെന്നാണു ഞാൻ ചോദിക്കുന്നതു്?

മേഹർ—അവരുടെ കൂർക്കംവലി ഇവിടെ കേൾക്കാനുണ്ടു്.

ദൌളത്തു്‌—ആദ്യംതന്നെ ഞാൻ ചോദിച്ചതിനു സമാധാനം പറയൂ?

മേഹർ—നിങ്ങൾക്കു രജപുത്രന്മാരുടെ ദീപയഷ്ടികൾ കാണമാനുണ്ടോ?

ദൌളത്തു—ഇനിയും ചോദ്യത്തിനു സമാധാനമായില്ല.

മേഹർ—അതു പക്ഷെ കാവൽവെളിച്ചമായിരിക്കാം.

ദൌളത്തു്‌—പോവൂ, എനിക്കു നിങ്ങളുടെ വാക്കു കേൾക്കേണ്ട.

മേഹർ—ഇല്ലാ, ഇല്ലാ, കേൾക്കു.

ദൌളത്തു്‌—വേണ്ടാ, എനിക്കു കേൾക്കേണ്ടാ.

മേഹർ—അല്ലാ, കേൾക്കു.

ദൌളത്തു്‌—വേണ്ടാ, നിങ്ങൾ പറയേണ്ടാ.

മേഹർ—ഞാൻ പറയുന്നപക്ഷം,

ദൌളത്തു—ഞാൻ കേൾക്കുകയില്ല.

മേഹർ—നിങ്ങൾക്കു കേൾക്കേണ്ടിവരും.

(ദൌളത്തു തിരിഞ്ഞുനില്ക്കുന്നു. തന്റെ നേരെ നോക്കുന്നതിനു മേഹർ ആഗ്രഹിക്കുന്നു. പക്ഷെ അവൾ കേട്ടഭാവം നടിക്കാതെ നിൽക്കുന്നു)

മേഹർ — കേൾക്കുകയില്ലെന്നുണ്ടോ? (കോട്ടുവായ ഇട്ടുകൊണ്ടു്) എനിക്കാണെങ്കിൽ ഉറക്കം വന്നുതുടങ്ങി. ഞാൻ പോയി ഉറങ്ങട്ടെ.

ദൌളത്തു് — എവിടേക്കു പോകുന്നു? ഉത്തരം പറഞ്ഞിട്ടു പോകൂ.

മേഹർ — ഞാൻ പറഞ്ഞതു കേൾക്കുകയില്ലെന്നു നിങ്ങൾ ഇപ്പോൾതന്നെ ശപഥം ചെയ്തില്ലേ?

ദൌളത്തു് — ഇല്ല, ഞാൻ എന്തോ ആലോചിക്കുകയായിരുന്നു.

മേഹർ — ഞാനും ആലോചിക്കുകയായിരുന്നു.

ദൌളത്തു് — എന്തു്?

മേഹർ — ഞാൻ ഊഹിച്ചതു ശരിതന്നെയോ എന്നു് ആലോചിക്കുകയായിരുന്നു. ശരിതന്നെയാണെന്നു് എനിക്കിപ്പോൾ മനസ്സിലായി. ഞാൻ വായിച്ചു മനസ്സിലാക്കീട്ടുള്ള സർവ്വലക്ഷണങ്ങളും സമ്പൂർണ്ണമായി കാണ്മാനുണ്ടു്. ഈവക സന്ദർഭങ്ങളിൽ ആളുകൾക്കു് ഉറക്കം വരികയില്ലത്രേ. അവർ തങ്ങളുടെ മനോരഥം സാധിക്കുമോ ഇല്ലയോ എന്നു ഗൂഢമായി ആലോചിച്ചുകൊണ്ടു നിൽക്കും. പിഴ്ച്ചപററിയ മനുഷ്യൻ പിടഞ്ഞെഴുന്നേററ ഉടനെ തങ്ങളുടെ ദൈന്യാവസ്ഥ വല്ലവരും കണ്ടുവോ എന്നു നാലുപാടും നോക്കുന്നതുപോലെ തങ്ങളുടെ രഹസ്യം വല്ലവരും മനസ്സിലാക്കിയോ എന്നു വിചാരിച്ചു പരിഭ്രമിക്കുന്നു. അനുജത്തി, നിങ്ങളുടെ രഹസ്യം എന്നിൽനിന്നു മറച്ചുവെക്കുന്നതിനു കഷ്ടപ്പെടുന്നതെന്തിനാണു്? ഞാൻ മനസ്സിലാക്കിക്കഴിഞ്ഞു. ഞാൻ നിങ്ങളുടെ പ്രിയതമനെ കവച്ചു ചെയ്കയില്ല ശക്ത–

(ദൌലത്തു രണ്ടു കൈകൊണ്ടും മേഹറിൻെറ മുഖം പൊത്തുന്നു; അവൾ കൈ വിടീക്കുന്നു.)

മേഹർ — എനിക്കു നിങ്ങളുടെ രോഗം മനസ്സിലായില്ലേ? എന്താ തല തിരിക്കുന്നതു്? — ലജ്ജയാകുന്നുണ്ടോ?

ദൌലത്തു് — പോകൂ, പോകൂ.

മേഹർ — ഞാൻ പോകുന്നു. (പോകുവാൻ ഭാവിക്കുന്നു)

ദൌലത്തു് — എവിടെക്കു പോകുന്നു? ഇതൊന്നു കേട്ടിട്ടു പോകൂ.

മേഹർ — (തിരിഞ്ഞു നിന്നു്) പറയുവാനുണ്ടെങ്കിൽ പറയൂ. പിന്നെയും മൌനം ധരിക്കുന്നുവല്ലോ. എനിക്കു നിങ്ങളുടെ രോഗം മനസ്സിലായില്ലേ? വാസ്തവം പറയൂ.

ദൌലത്തു് — ഉവ്വ് ജ്യേഷ്ഠത്തി, മനസ്സിലായി ആശാപൂരണത്തിനു വല്ല ഉപായവുമുണ്ടോ?

മേഹർ — ആശയോ? എന്തിനുള്ള ആശ? സാവധാനത്തിൽ പറഞ്ഞുകൂടേ? ഇത്രയൊക്കെ വളച്ചുകെട്ടുന്നതെന്തിനാണ്? ആട്ടെ, എനിക്കെല്ലാം മനസ്സിലായി. ഇതൊരു നൂതനസംഭവമൊന്നുമല്ല. മുഗളന്മാരും രജപുത്രന്മാരും തമ്മിൽ വിവാഹം നടന്നുവരുന്നുണ്ടല്ലോ.

ദൌലത്തു് — അദ്ദേഹത്തിനിഷ്ടമില്ലെങ്കിലോ?

മേഹർ — അദ്ദേഹത്തിനു സമ്മതമില്ലെന്നു നിങ്ങളെങ്ങനെയാണു മനസ്സിലാക്കിയതു്?

ദൌലത്തു് — അദ്ദേഹം വലിയ അഭിമാനിയാണ്. റാണാ ഉദയസിംഹൻെറ പുത്രനല്ലേ?

മേഹർ — നിങ്ങൾ മുഗൾ ചക്രവർത്തി ഹുമയൂന്നിൻെറ പൌത്രിയല്ലേ? എന്തൊരു വിഷയത്തിലാണു നിങ്ങൾക്കു യോഗ്യത കുറവു്?

ദൌലത്തു് — അനുരാഗമുള്ളപക്ഷം —

മേഹർ — ഒരിക്കൽ പരിക്ഷിച്ചുനോക്കിട്ടു നിശ്ചയിക്കാം.

ആ കാൎയ്യം ഞാനേററു. അതിനെപ്പററി ക്ലേശിക്കണ്ട.

ദൌലത്തു്—എന്തുകൊണ്ടു്?

മേഹർ—ആ കാൎയ്യം അവിടെ ഇരിക്കട്ടെ. ഞാൻ ഈ ബന്ധത്തെ ഉറപ്പിക്കുന്ന കാൎയ്യത്തിൽ സാഫല്യം നേടുമോ ഇല്ലയോയെന്നു ഒന്നു പരിക്ഷിച്ചുനോക്കട്ടെ.

ദൌലത്തു്—കാൎയ്യം എങ്ങിനെ പരിണമിക്കുമെന്നാണു നിങ്ങൾക്കു തോന്നുന്നതു്?

മേഹർ—ഞാൻ ഒന്നും സങ്കല്പിക്കുകയോ വികല്പിക്കുകയോ ചെയ്യുന്നില്ല, എനിക്കൊരു ജോലിയായല്ലോ എന്നുമാത്രമേ ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നുള്ളു. ഞാൻ ഒരു കാൎയ്യത്തിലേപ്പെട്ടാൽ പ്രാണൻ പോകുന്നതായാൽക്കൂടി അതു സാധിക്കാതെ പിൻതിരിയുകയില്ലെന്നു നിങ്ങൾക്കറിയാമല്ലോ. സത്യം പറകയാണെങ്കിൽ എനിക്കും ഇതിൽ വളരെ ഔൽസുക്യമുണ്ടു്.

ദൌലത്തു്—ഇതിൻെറ സാരമെന്താണു്?

മേഹർ—ശക്തസിംഹനെ അനുജത്തിയുമായി ആദ്യം തന്നെ പരിചയപ്പെടുത്തിയതു ഞാനാണു്. ഈ പരിചയം പരമകാഷ്ഠയെ പ്രാപിക്കാതിരുന്നാൽ എനിക്കെന്തൊരു കൃതാൎത്ഥതയാണു് ഉണ്ടാവുക? എത്ര പ്രയത്നിച്ചിട്ടാണു ഞാൻ ഇത്തരത്തിലാക്കിത്തീൎത്തതു്? ഈ സന്ദൎഭത്തിൽ ഞാൻ എൻെറ അധികാരം പ്രയോഗിക്കാതിരുന്നാൽ ഇതുവരെ ചെയ്ത പ്രയത്നമെല്ലാം നിഷ്ഫലമാകും. ഞാൻ ഒന്നും പകുതിയാക്കിട്ടു വിടുകയില്ല. ആട്ടെ, നടക്കു നമുക്കു പോയി കിടന്നുറങ്ങുക. ദുഷ്ടയായ രജനി അവസാനിക്കാറായി എന്നാണു തോന്നുന്നതു്.

ദൌലത്തു്—നടക്കു, പോകുക. ഇനിയെന്താണു പറയേണ്ടതു്!

മേഹർ—പറയേണ്ട ആവശ്യമേ ഇല്ല. നിങ്ങൾ നടന്നുകൊള്ളു; ഞാനിതാ വരുന്നു.

(ദൌലത്തു പോകുന്നു)

മേഹർ—ദൈവമേ! അവിടന്നു മാത്രമേ എനിക്കു ശരണമുള്ളൂ. അവൾ അഭിലഷിക്കുന്ന പുരുഷനെത്തന്നെ ഞാനും കാംക്ഷിക്കുന്നുണ്ടെന്നു് ആ സാധു ദൌളത്തു് അറിഞ്ഞിട്ടില്ല. ദൈവമേ ഈ സംഗതി അവളറിയുന്നതിനിടയാകരുതേ, അവിടന്നും ഞാനും മാത്രം അറിഞ്ഞാൽ മതി: ദൌളത്തുന്നീസയുടെ ആഗ്രഹനിവൃത്തി വരുത്തിക്കൊടുക്കുന്നതിനു് എനിക്കു ശക്തി തരേണമേ എന്നൊരു പ്രാൎത്ഥനയേ എനിക്കുള്ളൂ. എന്നാൽ എൻെറ മനോരഥം സാധിച്ചു. എനിക്കു മറെറാന്നും ആവശ്യമില്ല. എൻെറ ശക്തിമത്തായ ഈ ഇച്ഛയെ നിരോധിക്കുന്നതിനു സാധിക്കണം എന്നു മാത്രമേ എനിക്കൊരു മോഹമുള്ളൂ. ദൈവമേ! എനിക്കതിനുള്ള ശക്തി തരേണമേ! എൻെറ ഈ ദുൎബ്ബലമായ മനസ്സിനു സ്ഥൈൎയ്യം നൽകേണമേ! ഈ സമയത്തു് എൻെറ മനസ്സിലുദിച്ചുയൎന്നിരിക്കുന്ന പ്രേമശകലം അന്യന്മാൎക്കു് ഉപകാരപ്രദമായി ഭവിക്കേണമേ!

രംഗം 7:

സ്ഥാനം—ഹൽദിഘാട്ടിയിലുള്ള സമരാങ്കണം.

സമയം—പ്രഭാതം.

[പ്രതാപസിംഹനും രജപുത്രപ്രഭുക്കന്മാരും നിൽക്കുന്നു.]

പ്രതാപ—സഹോദരന്മാരേ, ഇന്നു യുദ്ധദിവസമാണു്. നമ്മളുടെ ഇതുവരെയുള്ള അഭ്യാസങ്ങളുടെ പരീക്ഷാകാലമായി. സഹോദരന്മാരേ! മുഗളക്ഷൌഹിണിയുടെ മുഷ്ടിയിലൊതുങ്ങത്തക്കതേയുള്ളൂ നമ്മുടെ ബലം എന്നാലും ഒരു കാൎയ്യം ഓൎമ്മവെക്കണം. രജപുത്ര

സൈന്യം എണ്ണത്തിൽ കുറയുമെങ്കിലും വണ്ണത്തിൽ കൂടുതലാണ്. അവർ ബലിഷ്ഠന്മാരാണ്. നമ്മുടെ ദേശത്തെ രാജാക്കന്മാർ, എന്റെ സഹോദരൻ, മരുമകൻ മുതലായവർകൂടി ശത്രുപക്ഷത്തിൽ ചേൎന്ന് എന്നോടു യുദ്ധത്തിനൊരുമ്പെട്ടിരിക്കുന്ന വൎത്തമാനം പറയുന്നതിന് എനിക്കു ലജ്ജ തോന്നുന്നു; എന്റെ തൊണ്ട വിറയ്ക്കുന്നു; കണ്ണിൽ വെള്ളം നിറയുന്നു, എങ്കിലും ഞാൻ നിസ്സഹായനല്ല. സല്യംബർ, ഝാലാ എന്നി രാജാക്കന്മാരും ചണ്ഡനും, പുത്തയുടെ സന്താനങ്ങളും എന്റെ കക്ഷിയിലാണ്. അതിനുംപുറമേ ന്യായവും ധൎമ്മവും നമ്മുടെ ഭാഗത്താകുന്നതുകൊണ്ടു രജപുത്രന്മാരുടെ പരദേവത നമ്മേ സഹായിക്കാതിരിക്കുകയില്ല. നമ്മുടെ ദേശത്തിന്റെയും, സ്വാതന്ത്ര്യത്തിന്റെയും നമ്മുടെ പത്നിമാരുടെയും പുത്രിമാരുടെയും രക്ഷയ്ക്കു വേണ്ടിയാണു നമ്മൾ യുദ്ധം ചെയ്യുന്നത്. ഈവക സദ്ദ്രേശങ്ങളിൽനിന്നു നമ്മെ തെററിക്കുന്നതിനാണു മുഗളന്മാർ ഒരുങ്ങി വന്നിരിക്കുന്നത്. യുദ്ധത്തിൽ ജയമോ പരാജയമോ സംഭവിക്കുന്നത് ഈശ്വരേച്ഛയാണ്. നമ്മൾക്കു കേവലം യുദ്ധം ചെയ്യേണ്ട ഭാരമേ ഉള്ളു. അനേകകാലത്തേക്കു മുഗളന്മാർ മറക്കാതിരിക്കത്തക്കവണ്ണം നാം പൊരുതണം. ഇതിഹാസപുസ്തകങ്ങളിൽ സുവൎണ്ണമഷികൊണ്ടു രേഖപ്പെടുത്തത്തക്കവിധം നാം സമരം ചെയ്യണം. മുഗളന്മാരുടെ സിംഹാസനംപോലും വിറക്കത്തക്കനിലയിലായിരിക്കണം നമ്മുടെ പോരാട്ടം. സഹോദരന്മാരേ! നമ്മുടെ ശത്രു അക്കബർചക്രവൎത്തിതന്നെയാണെന്നുള്ള കാൎയ്യം വിസ്മരിച്ചുപോകരുത്. അദ്ദേഹത്തിന്റെ പുത്രനായ സലീമും സേനാപതിയായ മാനസിംഹനുംകൂടി പോൎക്കളത്തിൽ വന്നുചേൎന്നിട്ടുണ്ടു. വിപക്ഷികളുടെ സന്നിധാനത്തിൽ ശോഭിക്കത്തക്കവണ്ണം നമ്മുടെ യുദ്ധകൌശലം പ്രദൎശിപ്പിക്കണം.

എല്ലാവരും—ജയജയ, റാണാപ്രതാപസിംഹാ!

പ്രതാപ—സഹോദരാ രാമസിംഹാ, സഹോദരാ ജയസിംഹാ! നിങ്ങൾ വേദനോർപതിയായ ജയമല്ലന്റെ പുത്രന്മാരാണെന്നു് ഓർമ്മവെക്കണം. ചിത്തോരിനെ രക്ഷിക്കുന്ന സമയത്തു് അക്ബറുടെ വലിയ തോക്കിന്റെ ഉണ്ടകളേററു പ്രാണാപായംവന്ന ജയമല്ലന്റെ പുത്രന്മാർ. ഹേ സംഗ്രാമസിംഹാ! സിസോദിയവീരന്റെ വംശത്തിലാണു് അങ്ങുന്ന ജനിച്ചിരിക്കുന്നതു്. അദ്ദേഹം പതിനാറാമത്തെ വയസ്സിൽ തന്റെ പത്നിയോടും മാതാവോടുമൊരുമിച്ചു ചിത്തോരിനെ രക്ഷിക്കുന്നതിനുവേണ്ടി പോർക്കളത്തിൽ പ്രവേശിച്ചു. നോക്കു, അവരെ അവമാനിക്കരുതേ. സല്മംബർ രാജാവായ ഗോവിന്ദസിംഹാ, ചണ്ഡാവതരോഹിദാസാ, ഝാലാപതിമാനാ, നിങ്ങളുടെ പൂർവ്വപുരുഷന്മാരും സ്വാതന്ത്ര്യത്തിനുവേണ്ടി പ്രാണത്യാഗം ചെയ്തിട്ടുള്ളവരാണു്. ഇന്നത്തെ യുദ്ധവും അതേപ്രകാരമുള്ള ധർമ്മയുദ്ധംതന്നെയാണെന്നു നിങ്ങൾ ഓർമ്മവെക്കണം. അവരുടെ യശസ്സിനെ സ്മരിച്ചുകൊണ്ടുതന്നെ യുദ്ധാഗ്നിയിൽ ചാടുവിൻ!

(പോകുന്നു)

എല്ലാവരും—ജയജയ റാണാപ്രതാപസിംഹാ, ജയജയ!

(പോകുന്നു)

(അല്പം ദൂരത്തായി ഭേരീനാദം മുഴങ്ങുന്നു)

രംഗം മാറുന്നു 1.

സ്ഥാനം—ഹൽദീഘാട്ടി യുദ്ധഭൂമി.

സമയം—പ്രഭാതം.

[സലീമും മഹാബത്തുഖാനും നിൽക്കുന്നു]

മഹാബത്തു്—യുവരാജാവു തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു്! അവിടത്തേക്കു പ്രതാപസിംഹനെ മനസ്സിലായോ?

സലീം--ഇല്ല.

മഹാബത്ത്--അതാ ആ കാണുന്ന ചുകന്ന കൊടിയുടെ ചുവട്ടിലായി നില്ക്കുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ കറുത്ത കുതിര അശ്വരത്നമാണ്. അദ്ദേഹത്തിന്റെ മാറ്വിടം എത്ര വിശാലവും ആകൃതി എത്ര മനോഹരവുമാണ്! കയ്യിൽ നീണ്ട വാളും, കക്ഷത്തിൽ കുന്തവുമുണ്ട്. ഇതുതന്നെയാണു പ്രതാപസിംഹൻ.

സലീം--അദ്ദേഹത്തിന്റെ വലത്തുഭാഗത്താരാണ്?

മഹാബത്ത്--ഝാലാബാഡ് രാജാമാനാ.

സലീം--ഇടത്തുഭാഗത്തോ?

മഹാബത്ത്--സല്ലുംബർ രാജാ ഗോവിന്ദസിംഹൻ.

സലീം--നോക്കു, എല്ലാവരും നേരിട്ടുനില്ക്കുന്നു. അവരുടെ രൂപം എത്ര സർവ്വാംഗസുഭഗമായിരിക്കുന്നു! കായത്തിൽനിന്നു ബലം പ്രവഹിക്കുന്നുണ്ടോ എന്നു തോന്നും. അവർ നമ്മോടെതിക്കുന്നതിനു മുന്നോട്ടുവരുന്നു. നമ്മുടെ ഭടന്മാരെ നോക്കു, അവർ ശിലാപ്രതിമകളെപ്പോലെ നിശ്ചലന്മാരായി നില്ക്കുന്നു. ഇവർ അങ്ങോട്ടെതിക്കേണ്ടതാണ്.

മഹാബത്ത്--അരുത്, അവർ ആദ്യംതന്നെ ഇങ്ങോട്ടെതിക്കട്ടെ എന്നാണു മാനസിംഹന്റെ കല്പന

സലീം--അതു തീരെ വിഡ്ഢിത്തമാണ്. ഞാൻ ശത്രുക്കളോടെതിക്കും.

മഹാബത്ത്--വേണ്ടാ തിരുമനസ്സുകൊണ്ട്, അതു മാനസിംഹന്റെ കല്പനക്കു വിരോധമാണ്.

സലീം--മാനസിംഹന്റെ കല്പനയോ! മാനസിംഹന്റെ കല്പന എന്നെ ബാധിക്കുകയില്ല. ആരവിടേ? എന്റെ അയ്യായിരം ഭടന്മാരെ വിളിക്കു. ഞാൻ ശത്രുക്കളോടൊന്നു പൊരുതിനോക്കട്ടെ.

മഹാബത്ത്--തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു! അവിടന്നു വ്യർത്ഥമാ

യി ജ്വലിക്കുന്ന അഗ്നികുണ്ഡത്തിൽ ചാടുന്നതിനു യത്നിക്കരുതേ.

സലീ--മഹാബത്ത്! നിങ്ങളും എന്റെ വാക്കിനെ ശ്രദ്ധിക്കുന്നില്ലല്ലൊ. പോവൂ ഇപ്പോൾതന്നെ പോവൂ.

മഹാബത്ത്—പരമമൌഢ്യം (പോകുന്നു.)

സലീം മാനസിംഹന് ഇത്ര ഗർവ്വോ? ഒരു സാധാരണ ഭടന്റെ അധികാരവുംകൂടി എനിക്കില്ലെന്നോ? എന്നെ ആരുംതന്നെ വിലവെക്കുന്നില്ല! മാനസിംഹാ! തന്റെ തല തിരിഞ്ഞിട്ടുണ്ട്. ആട്ടെ, ഈ യുദ്ധം അവസാനിക്കട്ടെ. ഞാൻ തന്റെ ഗർവ്വൊന്നു ശമിപ്പിച്ചേ ഇരിക്കൂ.

(പോകുന്നു.)

രംഗം മാറുന്നു 2.

സ്ഥാനം—ഹൽദിഘാട്ടി രണാങ്കണം.

സമയം— പകൽ മൂന്നു മണി.

[പ്രതാപസിംഹനും അദ്ദേഹത്തിന്റെ സേനാപതിയും ആയുധപാണികളായി കുതിരസ്സവാരി ചെയ്യുന്നു]

പ്രതാപ—മാനസിംഹനെവിടെ?

മാനാ—ആയാൾ കൂടാരത്തിലാണോ? മഹാരാജൻ, അങ്ങുന്ന് ആ കിരീടം ഇങ്ങോട്ടു തരൂ.

പ്രതാപ—എന്തിന്?

മാനാ—ഈ കിരീടം കാരണം അങ്ങ് ആരാണെന്ന് എല്ലാവരും മനസ്സിലാക്കുന്നു.

പ്രതാപ--അതുകൊണ്ടെന്താ ദോഷം?

മാനാ—ശത്രുസൈന്യം അവിടത്തെ നേക്ക് പാഞ്ഞുവരുന്നു.

പ്രതാപ—വന്നോട്ടെ. പ്രതാപസിംഹൻ ഒളിച്ചുനിന്നു

യുദ്ധം ചെയ്യുന്നതിനിച്ഛിക്കുന്നില്ല. സലീം, മഹാബത്തു, മാനസിംഹൻ മുതലായവർ ഞാൻ പ്രതാപസിംഹനാണെന്നു ധരിച്ചുകൊള്ളട്ടെ. ശക്തിയും ധൈര്യവുമുള്ളവർ എന്റെ നേരിട്ടുവരണം.

മാനാ—തിരുമനസ്സ്—

പ്രതാപ—മതി; മതി: മനോ! മിണ്ടാതിരിക്കു. ഇതല്ലേ സലീം?

രോഹി—തിരുമനസ്സ്—തിരുമനസ്സ് . .

(ഹസ്തത്തിൽ നീണ്ട വാളും ധരിച്ചുകൊണ്ടു സലീം പ്രവേശിക്കുന്നു.)

സലീം—നിങ്ങൾ തന്നെയാണോ പ്രതാപസിംഹൻ?

പ്രതാപ—അതേ, ഞാൻ തന്നെയാണു പ്രതാപസിംഹൻ.

സലീം—ഞാൻ യുവരാജാവായ സലീമാണ്. വരൂ, നമുക്കൊന്നു പൊരുതിനോക്കുക.

പ്രതാപ—ഹാ, മോഹം തരക്കേടില്ല! മുന്നോട്ടു വരൂ.

(ഇരുവരും യുദ്ധം ചെയ്യുന്നു. സലീം പിന്മാറുന്നതിനു യത്നിക്കുന്നു. തത്സമയത്തു മഹാബത്തുഖാൻ വമ്പിച്ച സേനയോടുകൂടി പ്രതാപസിംഹനെ ആക്രമിക്കുന്നു. സലീം പതുക്കെ അവിടെനിന്നു പിന്മാറുന്നു.)

പ്രതാപ—ആര്? കുലാംഗാരകനായ മഹാബത്തോ?

(കണ്ണുകൾ പൊത്തുന്നു.)

മഹാബത്ത്—അതേ, ഞാൻതന്നെയാണ്.

(മഹാബത്തുഖാൻ സൈന്യസമേതം പ്രതാപസിംഹനോടെതിർക്കുന്നു. തത്സമയം പിന്നിൽക്കൂടെ വേറെയും കുറെ സൈന്യം വന്നു റാണയെ ആക്രമിക്കുന്നു. പ്രതാപസിംഹനു മുറിവേൽക്കുന്നു. പ്രതാപസിംഹനെ രക്ഷിക്കുന്നതിനു മുന്നോട്ടു പായുന്ന സമയത്തു മാനാ മുറിവേറ്റു വീഴുന്നു.)

മാനാ—തിരുമനസ്സുകൊണ്ട്, എനിക്കു കഠിനമായ മുറി വേററിട്ടുണ്ട്.

പ്രതാപ—അല്ലാ മാന വീണുവോ?

മാനാ—ഞാൻ ഒരു സമയം മരിച്ചുപോയാൽതന്നെ തിരുമനസ്സുകൊണ്ട് ഒട്ടും വ്യസനിക്കേണ്ട, പക്ഷേ അവിടന്നു മടങ്ങിപ്പോകണം. ശത്രുസൈന്യം കൂട്ടംകൂട്ടമായി ഇവിടെ വന്നു ചേരുന്നുണ്ട്. അല്ലാത്തപക്ഷം വലിയ അപകടത്തിലകപ്പെടും.

പ്രതാപ—മാനാ, അങ്ങേയ്ക്കു മാത്രമേ മരിക്കുവാൻ വശതയുള്ളുവെന്നും എനിക്കില്ലെന്നും മാത്രമാണ് ഈ പറഞ്ഞതിൻെറ താല്പര്യം അല്ലേ? ശത്രുക്കൾ വന്നോട്ടെ.

(മഹാബത്തൊരുമിച്ചു യുദ്ധം ചെയ്തുകൊണ്ടു പ്രതാപസിംഹൻ കാൽതെററി ശവക്കുന്നിന്മേൽ വിഴുന്നു. മഹാബത്തുഖാൻ മുന്നോട്ടുചെന്നു പ്രതാപസിംഹൻെറ കഴുത്തറുക്കുന്നതിനു ഭാവിക്കുമ്പോൾ ഗോവിന്ദസിംഹൻ സൈന്യങ്ങളേയുംകൊണ്ടു അവിടെ എത്തുന്നു.)

മാനാ—ഗോവിന്ദസിംഹാ, റാണയെ രക്ഷിക്കണേ!

(ഗോവിന്ദസിംഹൻ മഹാബത്തുഖാനോടു പോരാടുന്നു. ഇരുകക്ഷികളും സമരം ചെയ്തുകൊണ്ടു അവിടം വിട്ടു പോകുന്നു.)

മാനാ—ജയം നേടുന്നതിനു യാതൊരു മാർഗ്ഗവും കാണ്മാനില്ല. സേന മുഴുവനും നശിച്ചു. ഈ സന്ദർഭത്തിൽ അവിടന്നു മടങ്ങുകയാണ് ഉത്തമം.

പ്രതാപ—ഇല്ലാ ഒരിക്കലുമില്ല. ഞാൻ യുദ്ധം ചെയ്യും. കൂട്ടിൽ പ്രാണനുള്ളതുവരെ ഞാൻ യുദ്ധം ചെയ്യും. രണാങ്കണത്തിൽനിന്നു പിൻതിരിയുന്നതിനു ഞാൻ ശീലിച്ചിട്ടില്ല. (എഴുനേററു) കൊണ്ടുവരൂ. എൻെറ വാളുതരൂ.

മാനാ—വേണ്ട തിരുമനസ്സ്, ഇപ്പോൾ അവിടന്ന് എ

ഴന്നെള്ളുക. നോക്കു, ശത്രുക്കളുടെ മഹാസൈന്യം വരുന്നുണ്ടു്.

പ്രതാപ — വന്നോട്ടെ. വാളെവിടെ?

(പോകുന്നു)

മാനാ — ഹാ കഷ്ടം! അങ്ങയുടെ ഉദ്ദേശം എന്താണെന്നു് എനിക്കു മനസ്സിലാകുന്നില്ല. മുഗൾസൈന്യസാഗരത്തെ കടപ്പാൻ ഈ ചെറിയ തോണികൊണ്ടു സാധിക്കുമോ? ഇപ്പോൾതന്നെ റാണയുടെ പ്രാണൻ പോകുമല്ലൊ. ഹേ ഭഗവൻ! അങ്ങയുടെ ഇച്ഛ അലംഘനിയംതന്നെ!

ഇവനിതുലഭിക്കേണമിന്നകാലം വേണ-
മവശതഭവിക്കേണമത്ഥനാശം വേണം
ഇതിവിധിവിധിച്ചതി പ്രാണികൾക്കൊക്കവേ
ഹിതമഹിതമെങ്കിലും ലംഘ്യമല്ലേതുമേ.

രംഗം ൪.

സ്ഥാനം — ശക്തസിംഹൻെറ കൂടാരം.

സമയം — സന്ധ്യ.

[ശക്തസിംഹൻ തനിയെ നില്ക്കുന്നു.]

ശക്ത — ഭയംകരയുദ്ധം നടക്കുന്നു. വലിയ തോക്കുകൾ ഗജ്ജിക്കുന്നു. ഉന്മത്തന്മാരായ സൈന്യങ്ങൾ കൂക്കുവിളിക്കുന്നു. കുതിരകൾ മുറളുന്നു. ആനകൾ ചിന്നംവിളിക്കുന്നു. യുദ്ധകാഹളം മുഴങ്ങുന്നു. ആസന്നമരണന്മാരായ ഭടന്മാർ പ്രാണവേദനയോടെ നിലവിളിക്കുന്നുണ്ടു്. യുദ്ധത്തിൻെറ ഭയംകരശബ്ദം! ഒരു ഭാഗത്തു ലക്ഷോപലക്ഷം മുഗൾസൈന്യങ്ങളും എതൃഭാഗത്തു് ഇരുപതിനായിരം രജപുത്രന്മാരും. ഒരു ഭാഗത്തു വലിയ തോക്കും മറുഭാഗത്തു വാളും കുന്തവും മാത്രം. പ്രതാ

പസിംഹൻെറ ഇതരപുരുഷസാധാരണമായ ശൌൎയ്യം നോക്കു! പ്രതാപാ! അങ്ങു ധന്യൻതന്നെ. ഇന്നു ഞാൻ എൻെറ സ്വന്തം കണ്ണുകൊണ്ടു് അങ്ങയുടെ അമാനുഷമായ പരാക്രമം കണ്ടു വാസ്തവത്തിൽ അങ്ങുന്നു് എൻെറ ജ്യേഷ്ഠൻ തന്നെയാണു്. ഇന്നു് അങ്ങയുടെ അവസ്ഥ കണ്ടപ്പോൾ എൻെറ നയനങ്ങളിൽനിന്നു പ്രേമാശ്രുധാര മുറിയാതെ ഒഴുകിത്തുടങ്ങി. അഭിമാനഭക്തിഭരിതനായിട്ടു് അങ്ങയുടെ പാദങ്ങളിൽ എൻെറ ശിരസ്സിനെ അൎപ്പിക്കുന്നതിന്നു് എനിക്കു കലശലായ മോഹംതോന്നുന്നുണ്ടു്. പ്രതാപാ! പ്രതാപാ! ഇന്നു സൎവ്വസേനാപതികളുടെ മുഖത്തുനിന്നും അങ്ങയുടെ പരാക്രമപ്രശംസയല്ലാതെ മറെറാന്നും നിൎഗ്ഗമിക്കുന്നില്ല. ഈ സ്തുതി കേൾക്കുമ്പോൾ എൻെറ അഭിമാനഭ്രംശത്തെ ഞാൻ പുല്ലുപോലെ നിസ്സാരമായി കരുതുന്നു. ഈവിധമുള്ള പ്രശംസക്കു പാത്രമായ പ്രതാപൻ രജപുത്രനും എൻെറ ജ്യേഷ്ഠനുമാണെന്നുള്ള സംഗതിയാലോചിക്കുമ്പോൾ എനിക്കുണ്ടാകുന്ന കൃതാൎത്ഥത പറഞ്ഞറിയിക്കാൻ പ്രയാസം. ഈ മനോഹരമായ മേവാഡിനെ മുഗളന്മാർ നാമാവശേഷമാക്കിത്തീൎക്കുന്നതിനു കാരണഭൂതനായ എന്നെത്തന്നെ ഞാൻ ഇന്നു ശപിക്കുന്നു; കോടികോടി ധിക്കാരം. ലജ്ജകൊണ്ടും പരിതാപംകൊണ്ടും എൻെറ ശിരസ്സു താണുപോയിരിക്കുന്നു. ഈ നിസ്തുല്യമായ മേവാഡുരത്നത്തെ അപഹരിക്കുന്നതിനു മുഗളന്മാരെ ക്ഷണിച്ചുവരുത്തിയതു ഞാനാണല്ലോ എന്നുള്ള പശ്ചാത്താപം എൻെറ മൎമ്മത്തെ ഭേദിക്കുന്നു.

(മഹാബത്തുഖാൻ പ്രവേശിക്കുന്നു)

ശക്ത—പറയു, യുദ്ധം എങ്ങനെ നടക്കുന്നു

മഹാബത്ത് — ഒന്നാന്തരം ചോദ്യം. യുദ്ധം പൊടിപാറുന്നു–എല്ലാവരും വെട്ടുക, മുറിക്കുക എന്നിത്യാദികളിൽ ഉദ്യുക്തന്മാരായിരിക്കുന്ന സമയത്ത് അങ്ങുമാത്രം ഈ കൂടാരത്തിൽ സൌഖ്യമായി കിടന്നു വിശ്രമിക്കുന്നു. അങ്ങയുടെ ശൌര്യം കേമംതന്നെ!

ശക്ത — ഹേ സാഹബ്, അങ്ങക്കൊരുവിധത്തിലും എന്നോടു ചോദ്യം ചെയ്വാനുള്ള അധികാരമില്ല. ഞാൻ ആരുടേയും കിംകരനല്ലാ; സ്വേച്ഛാനുസരണമാണു ഞാൻ യുദ്ധത്തിനു വന്നിരിക്കുന്നത്.

മഹാബത്ത് — അങ്ങുന്ന് ആരുടേയും ഭൃത്യനല്ലെന്നോ? മുഖസ്തുതിയുടെ സാമർത്ഥ്യംകൊണ്ടാണോ അങ്ങ് ഈ കണ്ട കാലമെല്ലാം ചക്രവർത്തിയുടെ ദർബാറിൽ കഴിച്ചുകൂട്ടിയത്?

ശക്ത — നിങ്ങൾ കുറച്ചു മര്യാദക്കു സംസാരിക്കു.

മഹാബത്ത് — എന്തിനുവേണ്ടി?

ശക്ത — ഇപ്പോൾ എന്റെ ശിരസ്സിനു കാച്ചൽപിടിച്ചിരിക്കുന്നു, അല്ലാത്ത പക്ഷം യുദ്ധസമയത്തു ഞാൻ കൂടാരത്തിലിരിക്കുകയില്ല.

മഹാബത്ത് മതി മതി, ഢിക്കു പറഞ്ഞതു മതിയാക്കു, അങ്ങയുടെ യോഗ്യത കണ്ടു കഴിഞ്ഞു!

ശക്ത.— നിങ്ങൾ അങ്ങനെയാണു മനസ്സിലാക്കീട്ടുള്ളതെങ്കിൽ വരു, എന്റെ പരാക്രമം കാണിച്ചുതരാം. (വാളൂരുന്നു.)

മഹാബത്ത് — ഹാഹാഹാ. ഞാൻ തയ്യാറാണ്.

(മഹാബത്തുഖാനും വാളൂരുന്നു. അതിനിടക്ക് അണിയറയിൽ ആരുടേയൊ ശബ്ദം കേൾക്കുന്നു)

അണിയറയിൽ — പ്രതാപസിംഹന്റെ പിന്നാലെ പോകൂ, എനിക്ക് അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഉത്തമാംഗം ആവശ്യമുണ്ട്.

ശക്ത — ഹൈ! സലീമിൻെറ സ്വരമല്ലേ കേൾക്കുന്നതു്? പ്രതാപസിംഹൻ രണഭൂമിയിൽനിന്നു ഓടിപ്പോയോ? അദ്ദേഹത്തിൻെറ പ്രാണാപായം വരുത്തുന്നതിനാ യിരിക്കാം മുഗൾസൈന്യം. അദ്ദേഹത്തെ പിന്തുടരു ന്നതു്. ഹേ സാഹബ്, അങ്ങു് അല്പംക്ഷമിക്കു, ഞാൻ ഇപ്പോൾതന്നെ മടങ്ങിവരാം. എൻെറ കുതിര എവി ടെ?

(വേഗത്തിൽ പോകുന്നു.)

മഹാബത്തു് — ഇദ്ദേഹത്തിൻെറ അവസ്ഥ അത്യാശ്ചര്യ കരംതന്നെ. നിശ്ചയമായും പ്രതാപസിംഹൻെറ പ്രാ ണവിയോഗം വരുത്തുന്നതിനാണ് അദ്ദേഹം പോയി രിക്കുന്നതു്. വിധിവൈഭവം ചിത്രംതന്നേ! പ്രതാപ സിംഹൻ തൻെറ മരുമകൻെറ വാളുകൊണ്ടു മുറിവേ റുകിടക്കുന്ന സമയത്തു് അദ്ദേഹത്തിൻെറ അനുജൻ ആ പുരുഷകേസരിയുടെ പ്രാണനാശം വരുത്തുന്നതി നു കുതിച്ചു പായുന്നു.

(ചിന്തയെ അഭിനയിച്ചുകൊണ്ടു പോകുന്നു.)

രംഗം 9.

സ്ഥാനം — ഹൽദിഘാട്ടി. ഒരു ചെറുനദീതീരം.
സമയം — സന്ധ്യ

[പ്രതാപസിംഹൻ ഒരു ചത്ത കുതിരയുടേ മേൽ ത ലവെച്ചു കിടക്കുന്നു.]

പ്രതാപ — നശിച്ചു, സവ്വവും നശിച്ചു. മൂന്നുദിവസത്തി നിടയിൽ എല്ലാം കലാശിച്ചു! എൻെറ പതിനായ്യാ യിരം സൈന്യവും മുടിഞ്ഞുപോയി. എൻെറ പ്രാ ണപ്രിയനായ കുതിരയും ചത്തു. ഞാനും ഈ നദീ തീരത്തു മൃതപ്രായനായി കിടക്കുന്നു. എന്നെ ഇങ്ങോ

ട്ട കൊണ്ടുവന്നതാരാണ്? എൻെറ പഴയ മിത്രമായ ചേടകൻ. എൻെറ കഷ്ടാവസ്ഥയെ വീക്ഷിച്ച ഉടനെ എൻെറ പ്രിയചെങ്ങാതി, ഞാൻ എത്രതന്നെ തടഞ്ഞിട്ടും നില്ക്കാതെ വിവിധങ്ങളായ ഉപദ്രവങ്ങളേയും അപായങ്ങളേയും സഹിച്ചുകൊണ്ട് എന്നെ ഇത്രത്തോളം കൊണ്ടുവന്നു. സ്വന്തജീവനെ രക്ഷിക്കുന്നതിനാണോ ഇത്രയെല്ലാം കഷ്ടപ്പെട്ടതു്? അല്ല ഒരിക്കലുമല്ല, എൻെറ പ്രാണത്രാണനത്തിനുവേണ്ടിത്തന്നെ. ഈ സാധുകുതിര സ്വന്തപ്രാണനെ പരിത്യജിച്ചിട്ടുകൂടി എന്നെ രക്ഷപ്പെടുത്തി! "ഓ കറുത്ത കുതിരക്കാരാ, നിൽക്കു" എന്നു പിന്നിൽനിന്നൊരു പരിചിതസ്വരം കേട്ടിരുന്നു. ഞാൻ രണാങ്കണത്തിൽ നിന്ന് ഓടിപ്പോന്നിരിക്കുകയാണെന്നു പക്ഷേ ഇയ്യാൾ വിചാരിച്ചിരിക്കാം. ചേടകാ, പ്രിയപ്പെട്ട ചേടകാ, നിയ്യെന്തിനാണ് ഓടിപ്പോന്നതു്? സമരഭൂമിയിൽ നമുക്കിരുവക്കും ഒരുമിച്ചു മരിക്കാമായിരുന്നു. കഷ്ടം! പ്രതാപസിംഹൻ പോക്കളത്തിൽനിന്നോടിപ്പോയെന്നു പറഞ്ഞു ശത്രുക്കൾ പരിഹസിക്കുന്നു. ചേടകാ! മരണസമയത്തു നിയ്യെൻെറ ആജ്ഞയെ ലംഘിച്ചുവല്ലോ. ഞാൻ തടഞ്ഞിട്ടുകൂടി നിയ്യെന്തുകൊണ്ടു നിന്നില്ല? നോക്കു, ഞാനിതാ ലജ്ജകൊണ്ടു മരിക്കാൻ ഭാവിക്കുന്നു. എൻെറ തല തിരിയുന്നു.

(ഖുരാസാൻ രാജാവും മുൾത്താൻരാജാവും ശസ്ത്രപാണികളായി പ്രവേശിക്കുന്നു.)

ഖുരാസാൻ—അതാ പ്രതാപസിംഹൻ കിടക്കുന്നു.

മുൾത്താൻ—അയാൾ മരിച്ചുപോയി, നിശ്ചയംതന്നെ.

പ്രതാപ—(എഴുനേററ്) ഞാൻ മരിച്ചിട്ടില്ല. ഇപ്പോഴും ജീവിച്ചിരിപ്പുണ്ട്. യുദ്ധം കലാശിച്ചിട്ടില്ല. വാളെടുക്കു.

മുൾ—ഹാഹാ!

ഖുരാ—നിശ്ചയമായും.

(പ്രതാപസിംഹൻ അവരിരുവരോടും പോരാടുന്നു. അതിനിടക്ക് അണിയറയിൽ ആരുടേയോ സ്വരം കേൾക്കുന്നു.)

അണിയറയിൽ—ഓ കറുത്ത കുതിരക്കാരാ, നിൽക്കു.

പ്രതാപ—ഇനിയും ആളുകൾ വരുന്നുണ്ട്. ഞാൻ നിരാശനായി.

മുഗ—മതി, വാളു വെച്ചേക്കു.

പ്രതാപ—പ്രാണിയുണ്ടെങ്കിൽ എന്നെക്കൊണ്ടു വെപ്പിക്കു.

(വീണ്ടും യുദ്ധം ചെയ്തുകൊണ്ടു പ്രതാപസിംഹൻ മൂർഛിതനായി വീഴുന്നു. തത്സമയം ശക്തസിംഹൻ അവിടെ വന്നുചേരുന്നു.

ശക്ത—നിൽക്കു.

പുര—ഒരു കാട്ടനുംകൂടി വന്നിട്ടുണ്ട്.

മുഗ—ഇയ്യാളുടേയും കഥ കഴിച്ചേക്കണം.

ശക്ത—എന്നാൽ അങ്ങിനെയാകട്ടെ! (സത്വരം ഇരുവരോടുമെതിർത്ത് അവരെ കൊന്നുവിഴുത്തുന്നു.)

ശക്ത—ഇനി ഭയപ്പെടാനില്ല. ഇപ്പോൾ പ്രതാപസിംഹനു യാതൊരാപത്തും നേരിടുകയില്ല. ജ്യേഷ്ഠാ! അദ്ദേഹത്തിനു തീരെ ബോധമില്ല. ഞാൻ അല്പം വെള്ളം കൊണ്ടുവരട്ടെ. (പോയി വെള്ളം കൊണ്ടുവന്നു പ്രതാപസിംഹന്റെ മുഖത്തു തളിക്കുന്നു.)

ശക്ത—ജ്യേഷ്ഠാ! ജ്യേഷ്ഠാ!

പ്രതാപ—ആര്? ശക്തനോ!

ശക്ത—മേവാഡിലെ സൂര്യൻ അസ്തമിച്ചിട്ടില്ല. ഹെ—ജ്യേഷ്ഠാ, ഞാനാണ്.

പ്രതാപ—ശക്താ, ഞാൻ തന്റെ കൈവശം പെട്ടുപോയി! പക്ഷേ, ഒരു കാര്യം വേണം. കയ്യാമം വെച്ചു മുഗളന്മാരുടെ ദർബാറിൽ കൊണ്ടുപോകുന്നതിനുമുമ്പ് എന്നെ കൊന്നുകളയണം. അതിനുശേഷം എന്റെ

ശിരസ്സെടുത്തു് തൻെറ സ്വാമിയായ അക്ബർക്ക് സമ്മാനിച്ചുകൊള്ളു. എന്നെ ജീവനോടെ അങ്ങോട്ടു കൊണ്ടുപോകരുതു്. യുദ്ധംചെയ്തുകൊണ്ടുതന്നെ മരിക്കേണമെന്നായിരുന്നു എൻെറ ആഗ്രഹം. പക്ഷേ തത്സമയം എൻെറ കുതിര ലഗാനെ ഗണിക്കാതെ സമരഭൂമിയിൽനിന്നു് ഓടിപ്പോന്നു. ഞാൻ എത്രതന്നെ പരിശ്രമിച്ചിട്ടും അതിൻെറ ഗതിയെ തടയുന്നതിനു സാധിച്ചില്ല. പോർക്കളത്തിൽവെച്ചു മരിക്കുകയെന്ന വീരധർമ്മത്തിൽനിന്നു ഞാൻ വഞ്ചിതനായി. കൈവിലങ്ങുവെച്ചു് എന്നെ ഇതിലുമധികം അപമാനിക്കരുതേ! എന്നെ കൊന്നുകളയണം. അനുജാ! ഇല്ല, ഇല്ല, സഹോദരനെന്നു വിളിച്ചു തൻെറ മനസ്സിൽ കരുണ തോന്നിക്കുന്നതിനെനിക്കു മോഹമില്ല. ഇന്നു താൻ വിജയിയും ഞാൻ വിജിതനുമാണു്. താൻ ചക്രത്തിൻെറ ഉപരിഭാഗത്തും ഞാൻ അധോഭാഗത്തും. താൻ നില്ക്കുന്നു, ഞാനോ തൻെറ കാല്ക്കൽ കിടക്കുന്നു. താൻ എന്നെ ബന്ധിച്ചുകൊണ്ടുപോകരുതേ എന്നു മാത്രമേ എനിക്കാഗ്രഹമുള്ളു. എന്നെ സംഹരിച്ചുകൊള്ളു. ഞാൻ തനിക്കു എപ്പോഴെങ്കിലും വല്ല ഉപകാരവും ചെയ്തിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ അതിനു പ്രതിഫലമായി ഈ നിസ്സാരകാര്യത്തെ മാത്രമേ തന്നോടു പ്രാർത്ഥിക്കുന്നുള്ളു. എൻെറ ഒടുവിലത്തെ അപേക്ഷയെ സ്വീകരിക്കേണമെന്നു ഞാൻ തന്നോടു യാചിക്കുന്നു. എൻെറ വക്ഷസ്സിൽ കഠാരം താഴ്ത്തുകൊള്ളു, പക്ഷേ എന്നെ ബന്ധിക്കരുതേ. എൻെറ മാർവ്വിടം തുറന്നുകിടക്കുന്നു, ഇതിൽ തൻെറ വാളു കയററിക്കൊള്ളു.

ശക്ത—(വാളു ദൂരത്തെറിഞ്ഞു്) ജ്യേഷ്ഠാ! അങ്ങയുടെ വിശാലമായ മാർവ്വിടത്തിൽ വിശ്രമിക്കുന്നതിനെനിക്കു് അനുവാദം തരണേ!

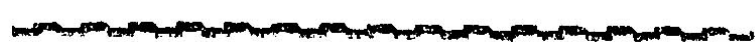
പ്രതാപ—ശക്താ, താനാണോ ഈ മുഗളന്മാരുടെ കയ്യിൽനിന്ന് എന്നെ രക്ഷിച്ചത്?

ശക്ത—അങ്ങുന്നു വീരന്മാരുടെ ആദൎശമാണ്. സ്വദേശത്തിന്റെ രക്ഷകനും രജപുത്രകുലത്തിന്റെ മകുടാലങ്കാരവും അങ്ങുന്നുതന്നെയാണ്. ഞാൻ ആയുഷ്മാനായിരിക്കുമ്പോൾ ഈ ഘാതകന്മാരുടെ കൈകൊണ്ടു മരിക്കുന്നതിന് അങ്ങയെ അനുവദിക്കുമോ? ഞാൻ ഇതുവരെ അങ്ങയുടെ മഹത്വമറിഞ്ഞിരുന്നില്ല. എന്റെ മൂഢതകൊണ്ടു ഞാൻ അങ്ങയേക്കാൾ ശ്രേഷ്ഠനാണെന്നു വിചാരിച്ചുപോയി. ഇതൊന്നു പരീക്ഷിക്കേണമെന്നുള്ള ഇച്ഛയോടുകൂടി ഞാൻ അന്നൊരു ദിവസം അങ്ങയെ ദ്വന്ദ്വയുദ്ധത്തിനു ക്ഷണിച്ചതോൎമ്മയില്ലേ? അങ്ങുന്നു ശ്രേഷ്ഠനും ഞാൻ ക്ഷുദ്രനുമാണെന്ന് ഇന്നത്തെ യുദ്ധത്തിൽവെച്ച് എനിക്കു മനസ്സിലായി. അങ്ങുന്നു വീരനും ഞാൻ ഭീരുവുമാണ്. അങ്ങയോടു പ്രതിക്രിയ ചെയ്യുന്നതിനുവേണ്ടി അതിനീചനായ ഞാൻ എന്റെ ജന്മഭൂമിയുടെ അധഃപതനം വരുത്തി! ഈ ശോചനീയാവസ്ഥയിൽനിന്ന് അങ്ങയെ രക്ഷിക്കുന്നതിനെനിക്കു സാധിക്കുമെങ്കിലും മേവാഡിന്റെ അവനതിനു മാൎഗ്ഗം കാണുന്നില്ല. അങ്ങുന്നു രജപുത്രകുലപ്രദീപമാണ്. അങ്ങുന്നു വീരകേസരിയും പുരുഷോത്തമനുമാണ്. ജ്യേഷ്ഠാ, അങ്ങുന്നെന്റെ അപരാധത്തെ ക്ഷമിക്കേണമേ!

(കാൽക്കൽ വീഴുന്നു.)

പ്രതാപ—അനുജാ! അനുജാ!

(ഇരുവരും പരസ്പരം ആശ്ലേഷിക്കുന്നു.)

മൂന്നാമങ്കം.

രംഗം 1.

സ്ഥാനം—സലിമിൻെറ മുറി.

സമയം—പകൽ മൂന്നു മണി.

(ക്രോധംകൊണ്ട് ഉന്മത്തനായ സലീം ആയുധപാണിയായി ഇരിക്കുന്നു. സമീപത്തു ശക്തസിംഹൻ നില്ക്കുന്നു. സലീമിൻെറ സമീപത്ത് ആമേർ, മാർവാഡ്, ചംദേരി മുതലായ രാജാക്കന്മാരും പൃത്ഥ്വിരാജനും നിന്നുകൊണ്ടു ശക്തസിംഹൻെറ നേരെ നോക്കുന്നു.)

സലീം—ശക്തസിംഹാ, വാസ്തവം പറയൂ! പ്രതാപസിംഹനെ ശത്രുക്കളിൽനിന്നു രക്ഷപ്പെടുത്തി ഓടിപ്പോകുന്നതിനു സഹായിച്ചതാരാണ്?

ശക്ത—യുവരാജാവേ! അങ്ങയുടെ ചോദ്യം വളരെ ശരിയായി. പ്രതാപസിംഹൻ സമരഭൂമിയിൽനിന്നു സ്വേച്ഛാനുസരണം ഓടിപ്പോയതല്ല! ഈ അപകീർത്തിക്കും അദ്ദേഹം സ്വയമേവ കാരണഭൂതനല്ലാ.

ആമേർ—സാവധാനത്തിൽ പറയൂ. രക്ഷപ്പെടുന്നതിന് അദ്ദേഹത്തെ സഹായിച്ചതാരാണ്?

ശക്ത—അദ്ദേഹത്തിൻെറ കുതിര ചേടകൻ.

പൃത്ഥ്വി—(ചിരിക്കുന്നു)

സലീം—ഓടിപ്പോകുന്നതിനു നിങ്ങൾ അദ്ദേഹത്തെ ഏതുവിധത്തിലെങ്കിലും സഹായിച്ചിട്ടുണ്ടോ?

ശക്ത—ഇല്ല, ഞാൻ ഒരു വിധത്തിലും സഹായിച്ചിട്ടില്ല.

ബിക്കാനെർ—ഇല്ലെങ്കിൽ ഖൊരാസാനും മുൾത്താനും എങ്ങനെയാണു മരിച്ചതു്?

ശക്ത—മുറിവേററു മരിച്ചു.

പൃത്ഥ്വി--(ചിരി അടക്കുന്നതിന്നു സാധിക്കാതെ വീണ്ടും പൊട്ടിച്ചിരിക്കുന്നു.)

ആമേർ—ശക്തസിംഹാ, നേരമ്പോക്കു പറയുന്നതിന്നല്ലാ നിങ്ങളെ ഇങ്ങോട്ടു കൊണ്ടുവന്നിരിക്കുന്നതു്. ഇതു കോടതിയാണു്.

ശക്ത--ഇതെന്തു്? കോടതിയോ? മഹാരാജൻ, ഇതു ശ്വശുരഗൃഹമെന്നാണു ഞാൻ വിചാരിച്ചതു്. ഞാൻ വരനും സലിം വധുവും നിങ്ങളെല്ലാവരും അവളുടെ സഹോദരിമാരുമാണെന്നാണു ഞാൻ വിചാരിച്ചതു്.

പൃത്ഥ്വി—(എത്രതന്നെ ശ്രമിച്ചിട്ടും ചിരിയൊതുക്കുന്നതിന്നു സാധിക്കാതെ കുഴങ്ങുന്നു.)

സലിം--ശക്താ, സാവധാനത്തിൽ ചോദ്യത്തിന്നു മറുപടി പറയൂ.

ശക്ത—യുവരാജാവേ, അങ്ങേയ്ക്കു വല്ലതും അറിയേണമെന്നുണ്ടെങ്കിൽ അങ്ങുതന്നെ ചോദിക്കുകയാണു് ഉത്തമം. എന്നാൽ ഞാൻ വ്യക്തമാകുംവണ്ണം ഉത്തരം പറയാം. മുഖസ്തുതിക്കാരായ സഭാംഗങ്ങളുടെ ശബ്ദം കേൾക്കുമ്പോൾ എന്റെ രക്തം തിളയ്ക്കുന്നു.

സലിം—അങ്ങനെതന്നെ. ഞാൻ ചോദിക്കാം. പറയൂ. ശാഹിസേനാപതികളായ ഖുരാസാനിയേയും മുൾത്താനിയേയും കൊന്നതാരാണു്?

ശക്ത--ഞാൻ.

ചന്ദേരി—അതു ഞാൻ ആദ്യംതന്നെ വിചാരിച്ചിട്ടുണ്ടു്.

ശക്ത—അങ്ങേയ്ക്കു മനസ്സിലാകാതിരിക്കുമോ, അങ്ങുന്നു വലിയ ബുദ്ധിമാനല്ലേ?

പൃത്ഥ്വി--(മാർവാഡിന്റെ നേരെ നോക്കുന്നു.)

സലിം—നിങ്ങൾ അവരെ കൊന്നതെന്തിനാണു്?

ശക്ത--എന്റെ ജ്യേഷ്ഠനെ രക്ഷിക്കുന്നതിന്നുവേണ്ടി. മൃ

റിവേററു മോഹാലസ്യപ്പെട്ടു കിടക്കുന്ന പ്രതാപനെ കൊല്ലുന്നതിനു തുനിഞ്ഞിരുന്ന ആ വീരശിരോമണികളുടെ പ്രാണാപായം വരുത്തിയതു ഞാൻതന്നെയാണു്.

ആമേർ—നിങ്ങൾതന്നെയാണോ ആ വിശ്വാസവഞ്ചനം ചെയ്തതു്? നിങ്ങൾ കൃതഘ്നനും ചതിയനും ആണുംപെണ്ണും കെട്ടവനുമാണു്.

ശക്ത—രാജാവുതിരുമേനി! അമ്മ എളയമ്മയുടെ ഭാഗത്തേയ്ക്കു ചാഞ്ഞുനിൽക്കുന്നതു സാധാരണമല്ലേ? (പൃത്ഥ്വിരാജൻ വീണ്ടും ചിരിക്കുന്നു) ഭഗവാൻ ദാസ്! ഞാൻ ചതിയനോ കൃതഘ്നനോ ആരെങ്കിലുമാകട്ടെ; ഭീരുവല്ല. രണ്ടു പട്ടാണികളൊന്നിച്ചു, മുറിവേററു മോഹാലസ്യപ്പെട്ടു കിടക്കുന്ന ഒരു ശൂരൻെറ പ്രാണാപായം വരുത്തുന്നതിനു ഭാവിക്കുന്ന സമയത്തു ഞാനൊരുത്തൻ അവരിരുവരേയും കൊന്നു ജ്യേഷ്ഠനെ രക്ഷപ്പെടുത്തി. ഞാൻ കൊലയല്ലാ ചെയ്തിട്ടുള്ളതു്.

സലീം—താൻ വിശ്വാസവഞ്ചനമാണു ചെയ്തിട്ടുള്ളതെന്നു തനിക്കറിവില്ലേ?

ശക്ത—അങ്ങിനെതന്നെയായിരിക്കാം. പക്ഷേ ഇതിലെന്താണു അത്ഭുതം? ഞാൻ പണ്ടുതന്നെ വിശ്വാസഘാതകനല്ലേ? ഈ അവസരത്തിലും ഞാൻ വിശ്വാസവഞ്ചനം ചെയ്തിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ ഒട്ടും ആശ്ചര്യപ്പെടാനില്ല. ഞാൻ മുഗളന്മാരോടു ചേൎന്നു് ആദ്യംതന്നെ എൻെറ ദേശം, എൻെറ ധൎമ്മം, എൻെറ ജ്യേഷ്ഠൻ എന്നിവരോടു വിശ്വാസഘാതം ചെയ്തില്ലേ? ഇപ്പോൾ വിശ്വാസവഞ്ചനത്തിൻെറ തുക ഒന്നുകൂടി അധികമായി. ഇതു പറയാനുണ്ടോ! ഞാൻ വഞ്ചകനാണെന്നറിഞ്ഞിട്ടുകൂടി എന്നെ സ്വീകരിച്ചില്ലേ? ഞാൻ ന്യായരഹിതമായ യുദ്ധത്തിൽ പ്രതാപനെ കൊല്ലുന്നതിനു

വേണ്ടി വിശ്വാസഘാതകനായിത്തീൎന്നു. ഞാൻ വിശ്വാസവഞ്ചനം ചെയ്തതു ശരിതന്നെയാണു്; പക്ഷേ രണ്ടാമത്തേതിൽ അദ്ദേഹത്തെ രക്ഷിക്കുന്നതിനുവേണ്ടിയാണു വിശ്വാസവഞ്ചനം പ്രവൎത്തിച്ചതെന്നൊരു വ്യത്യാസമേയുള്ളു!—ഈ പ്രതാപസിംഹനാരാണു്? എന്റെ സഹോദരൻ; അത്രമാത്രമല്ല, തക്കതായ ആയുധങ്ങളോടുകൂടാതെ തന്റേതിനേക്കാൾ നാലിരട്ടി സൈന്യങ്ങളോടു പോരാടിയ വീരനും നമ്മുടെ ദേശത്തിന്റേയും ജാതിയുടേയും ഏകാവലംബവുമാണു്.

പൃഥ്വി—(പ്രതാപസിംഹന്റെ സകല പ്രവൃത്തികളും വ്യൎത്ഥമാണെന്നുള്ള ഭാവത്തിൽ തലയാട്ടുന്നു.)

മാർവാഡ്—(പതുക്കെ പതുക്കെ ചന്ദേരിയുടെ ശ്രോത്രത്തിൽ മന്ത്രിക്കുന്നു.)

ആമേർ—കാട്ടുകള്ളനും ദ്രോഹിയുമായ പ്രതാപസിംഹനല്ലേ?

ശക്ത—പ്രതാപസിംഹൻ പരദ്രോഹിയാണെങ്കിലും സ്വദേശത്തിന്റെ ഹിതകാരിയാണു്.

സലിം—പ്രതാപസിംഹൻ ദ്രോഹിയല്ലെന്നാണോ താൻ സ്ഥാപിക്കുവാൻ പോകുന്നതു്.

ശക്ത—പ്രതാപസിംഹൻ ദ്രോഹിയും അക്ബർ ചക്രവൎത്തി ചിത്തോരിലെ പുരാതനരാജാവുമാണു്, അല്ലേ? രാജനീതിശാസ്ത്രങ്ങളിൽ ചില വിശേഷസംഭവങ്ങളുടെ ലക്ഷണങ്ങളെ എന്നംതിരിച്ചു വിവരിച്ചിട്ടുണ്ടു്. മറ്റൊരു രാജ്യത്തെ കവൎച്ച ചെയ്യുന്നതിനു് ആക്രമമെന്നും, അന്യരാജ്യത്തെ ബലാൽക്കാരമായി തട്ടിപ്പറിക്കുന്നതിനു വിജയമെന്നും, കീഴടക്കിയ രാജ്യത്തെ യഥേഷ്ടം ഭരിക്കുന്നതിനു സമാധാനമെന്നും സൎവ്വസ്വാപഹാരം മുതലായ അതിനികൃഷ്ടകൎമ്മങ്ങൾക്കു രാജഭക്തിയെന്നുമാണു നാമകരണം ചെയ്തിരിക്കുന്നതു്. തന്നിൽ

നിന്നു ഭ്രഷ്ടമായ വസ്തുവിനെ വീണ്ടെടുക്കുന്നതിനു ശ്രമിക്കുന്നവൻ ദ്രോഹിയാണെന്നും തീൎപ്പുകല്പിച്ചിരിക്കുന്നു. രാജനീതിശബ്ദകോശം എത്ര നിരൎത്ഥകമാണു്! ദുഷ്കൃത്യത്തിൽവെച്ചു ദുഷ്കൃത്യവുംനികൃഷ്ടത്തിൽവെച്ചു നികൃഷ്ടവും ലജ്ജാവഹവും നീചവുമായ കൃത്യങ്ങളെയാണു് ഈ രാജനീതിശാസ്ത്രംകൊണ്ടു് അഭിനന്ദനീയങ്ങളെന്നു സാധിക്കുന്നതു്. ശ്രേഷ്ഠങ്ങളും മഹത്തരങ്ങളുമായ കൎമ്മങ്ങൾ ശിക്ഷാൎഹമാകുംവണ്ണം കുത്സിതങ്ങളാണെന്നും ഗണിച്ചുവരുന്നു.

പൃത്ഥ്വി—(ശക്തസിംഹൻ പറഞ്ഞതു ശരിയല്ലെന്നുള്ള ഭാവത്തിൽ തല കുലുക്കുന്നു.)

സലീം—നിങ്ങളുടെ അഭിപ്രായപ്രകാരം ചക്രവൎത്തിക്കു് എന്തൊരു പേരാണു കൊടുക്കേണ്ടതു്?

ശക്ത—ചക്രവൎത്തി ഹിന്ദുസ്ഥാനത്തിൽവെച്ചു് ഏററവും വലിയ കവൎച്ചക്കാരനാണു്. സാധാരണ കൊള്ളക്കാരൻ സ്വൎണ്ണം വെള്ളി മുതലായ നാണയങ്ങളേയാണു കൊള്ളചെയ്യുന്നതു്; ചക്രവൎത്തി രാജ്യങ്ങളെയാണു് അപഹരിക്കുന്നതു് എന്നൊരു വ്യത്യാസമേ ഉള്ളൂ.

പൃത്ഥ്വി—(ആശ്ചൎയ്യത്തോടെ മുഖം ചുളിക്കുന്നു)

സലീം—ഹും! തരക്കേടില്ല, ആരവിടേ? ഇയ്യാളെ കയ്യാമംവെക്കട്ടെ.

(ചില ശിപായിമാർ പ്രവേശിച്ചു ശക്തസിംഹനെ കൈവിലങ്ങുവയ്ക്കുന്നു)

സലീം—ശക്തസിംഹാ, തന്റെ ശിക്ഷ എന്താണെന്നു് അറിയാമോ?

ശക്ത—ഏറിക്കവിഞ്ഞാൽ മൃത്യു! തലയ്ക്കുമീതെ ശിക്ഷയുണ്ടോ? ഞാൻ ക്ഷത്രിയനാണു്; എനിക്കു മരണത്തിൽ ഭയമില്ല. എനിക്കു ചാകാൻ പേടിയുണ്ടെന്നു വരികിൽ ഞാൻ കളവുപറഞ്ഞു സേവയ്ക്കു കൂടുകയല്ലാതെ ഒരിക്കലും സത്യം പറയുകയില്ലായിരുന്നു. എനിക്കു

പ്രാണനിൽ കൊതിയുണ്ടെങ്കിൽ ഞാൻ സ്വേച്ഛയായി മുഗളന്മാരുടെ കൂടാരത്തിലേയ്ക്കു മടങ്ങിവരുമോ? സത്യം പറഞ്ഞാൽ മുഗളന്മാരെനിക്കു മാപ്പുതരുമെന്നാശിച്ചുകൊണ്ടല്ലാ ഞാൻ മടങ്ങിവന്നതു്. വളരെ നാളോളം മുഗളന്മാരുമായി സഹവസിച്ചതുകൊണ്ടു് എനിക്കു് അവരെ നല്ല പരിചയമായി. അക്ബർ ചക്രവത്തിയെപ്പോലും ഞാൻ മനസ്സിലാക്കിക്കഴിഞ്ഞു. അദ്ദേഹം വലിയ കൌശലക്കാരനും അവിവേകിയും കപടരാജനീതിതന്ത്രജ്ഞനുമാണു്. അങ്ങോ? — അങ്ങു ബുദ്ധിശൂന്യനും മൂർഖനും ദ്രോഹിയും രക്തപാനത്തെ ഇച്ഛിക്കുന്ന പിശാചുമാണു്!

പൃഥ്വി — (കരുണാഭരദൃഷ്ടിയോടെ ശക്തസിംഹനെ നോക്കുന്നു.)

സലീം — താൻ ഗൃഹത്തിൽനിന്നു പുറത്താക്കപ്പെട്ടവനും മുഗളന്മാരുടെ എച്ചിൽ നക്കുന്നവനുമായ തെണ്ടിനായയാണു് — കണ്ണു ചുകപ്പിച്ചുകൊള്ളൂ! ചതിയന്റെ ശിക്ഷ മരണമാണു്, പക്ഷേ അതിനുമുമ്പിൽ ഈ ചവിട്ടും വാങ്ങിച്ചുകൊണ്ടുപോ! — (ചവിട്ടുന്നു) ഇയ്യാളെ തടവിൽ കൊണ്ടുപോയാക്കൂ! നാളെ പ്രഭാതത്തിൽത്തന്നെ ഇയ്യാളെ നായാട്ടുനായ്ക്കളുടെ മുമ്പിലിട്ടു കൊടുക്കണം.

(പോകുന്നു)

ശക്ത — അല്പനേരത്തേയ്ക്കു വല്ലവരും ഈ കയ്യാമം ഒന്നു തുറന്നുതരുമോ? പിന്നെ എന്തൊരു ശിക്ഷ ലഭിച്ചാലും എനിക്കു വിരോധമില്ല. ഒരു പ്രാവശ്യമെങ്കിലും ഒന്നു തുറന്നുതരണേ!

പൃഥ്വി — (വീണ്ടും കരുണാപൂർണ്ണദൃഷ്ടിയോടെ ശക്തസിംഹനെ നോക്കുന്നു.)

(ശക്തസിംഹൻ തന്നെത്താൻ ബന്ധനത്തിൽനിന്നു വേർപെടുന്നതിനു ശ്രമിക്കുന്നു. തത്സമയം ശിപായിമാർ അദ്ദേഹത്തെ പിടിച്ചു കൊണ്ടുപോകുന്നു.)

രംഗം 2.

സ്ഥാനം—ദൌലത്തുന്നിസയുടെ മുറി.

സമയം—പകൽ മൂന്നുമണി.

[മേഹറും ദൌലത്തും നിൽക്കുന്നു. മേഹർ ലാത്തികൊണ്ടു മൂളിപ്പാട്ടു പാടുന്നു.]

ദൌലത്ത്—(മേഹറിന്റെ മുഖഭാവം കണ്ടു്) ഒടുവിൽ എന്തു സംഭവിച്ചു? മുഴുവൻ പറയൂ.

മേഹർ—പ്രണയത്തിനു നല്ല സ്വാദില്ലേ?

ദൌലത്ത്—എന്താണു പറയേണ്ടതു്?

മേഹർ—പ്രേമത്തിനു നല്ല മാധുര്യമില്ലേ?

ദൌലത്ത്—ഉവ്വ്, അതിസ്വാദല്ലേ?

മേഹർ—സഹിക്കവയ്യാത്ത മാധുര്യം—'യാതനാതീവ്രവേദനാ'.

ദൌലത്ത്—പോവൂ; എനിക്കു കേൾക്കേണ്ടാ!

മേഹർ—അല്പമെങ്കിലും കേൾക്കൂ!—

ദൌലത്ത്—ഇല്ലാ, എനിക്കു കേൾക്കാൻ ഇഷ്ടമില്ല.

മേഹർ—കേട്ടേ കഴിയൂ. കഷ്ടം! ശക്താസിംഹൻ എന്താണു ചെയ്യുക!

(മേഹർ ഔൽസുക്യത്തോടെ ദൌലത്തിന്റെ നേരേ നോക്കുന്നു.)

മേഹർ—ആ സാധു തന്റെ ജ്യേഷ്ഠന്റെ പ്രാണനെ രക്ഷിച്ചുവെങ്കിലും പകരം തന്റെ ജീവനെ കളഞ്ഞിട്ടാണിരിക്കുന്നതു്!

ദൌലത്ത്—മേഹർ!—

മേഹർ—സലീമിന്റെ പ്രവൃത്തി വളരെ ഉചിതമായി. ഇത്തരത്തിലുള്ള മനുഷ്യരെ ഇങ്ങനെതന്നെയാണു ശിക്ഷിക്കേണ്ടതു്. ഇതിൽ സലീമിന്റെ പേരിൽ യാതൊരു തെറ്റുമില്ല.

ദൌലത്തു—മേഹർ, നിങ്ങൾ എന്തെല്ലാമാണു പറയുന്നതു്?

മേഹർ—ഞാനെന്താ ചെയ്യുക! ഞാൻ വേണ്ടവിധമെല്ലാം പ്രവൎത്തിച്ചു; പക്ഷേ സലീം ഇടയ്ക്കു ചാടിവീണു് എല്ലാം തകരാറാക്കി.

ദൌലത്തു്—ശക്തസിംഹനെ കൊല്ലുന്നതിനു സലീം കല്പനകൊടുത്തുവോ?

മേഹർ—കഷ്ടം, അദ്ദേഹത്തിൻെറ കല്പനയുടെ ഉദ്ദേശം എനിക്കു മനസ്സിലായി.

ദൌലത്തു്—നിങ്ങൾ നേരമ്പോക്കു പറകയാണു് അല്ലേ?

മേഹർ—അതേ, എല്ലാം നേരമ്പോക്കുതന്നെ. പക്ഷേ ശക്തസിംഹനു് ഇതു നേരമ്പോക്കാകയില്ല. എത്ര വലിയ ധീരനും തൻെറ പ്രാണൻ പ്രിയപ്പെട്ടതുതന്നെയായിരിക്കും.

ദൌലത്തു്—സലീം എന്തിനാണു് ഇപ്രകാരം ശിക്ഷ കൊടുത്തതു്?

മേഹർ—ശക്തസിംഹൻെറ സൃഷ്ടിയിൽ ദൈവത്തിനു് അല്പം തെറ്റു പിണഞ്ഞിട്ടുണ്ടെന്നു് അദ്ദേഹം നല്ല പോലെ മനസ്സിലാക്കീട്ടുള്ളതുകൊണ്ടാണു്.

ദൌലത്തു്—എന്തു തെറ്റു?

മേഹർ—അദ്ദേഹത്തിൻെറ പാണി, പാദം മുതലായ സൎവ്വാവയവങ്ങളും യഥാക്രമമാണു സൃഷ്ടിച്ചിട്ടുള്ളതു്. സലീമിൻെറ ശിരസ്സാണെങ്കിൽ അദ്ദേഹത്തിൻെറ കഴുത്തിൽ ശരിക്കിരിക്കുന്നില്ല. ഈ തെററിനെ ദൂരീകരിക്കുന്നതിനുവേണ്ടി ശക്തസിംഹൻെറ ശിരസ്സിനെ ഛേദിക്കുന്നതിനു കല്പന കൊടുത്തിരിക്കുന്നു. അതിരിക്കട്ടെ, അദ്ദേഹം ഇതിനു പ്രതിജ്ഞ പറഞ്ഞില്ലത്രേ, അതാണു് ആശ്ചൎയ്യം!

ദൌലത്തു്—എന്തിനു പ്രതികൂലം?

മേഹർ—എന്തിനു പ്രതികൂലമെന്നോ? ശിരസ്സ യഥാക്രമമായാലും ഇല്ലെങ്കിലും അതു് അദ്ദേഹത്തിനു ജനനസമയത്തു് ഈശ്വരന്മാരിൽനിന്നു ലഭിച്ചിട്ടുള്ളതാണു്. ഇതിനു പ്രതികൂലമായി ശക്തസിംഹൻ വല്ലതും പറയേണ്ടതായിരുന്നു. ഈശ്വരേച്ഛയെ ആക്ഷേപിക്കുന്നതിന്നു് ഒരുത്തൎക്കും അവകാശമില്ലല്ലൊ. നോക്കു, ആരെങ്കിലും വന്നെന്റെ ശിരസ്സ കണ്ഠത്തിൽനിന്നു വേർപെടുത്തുന്ന പക്ഷം എന്തൊരവസ്ഥയായിരിക്കും? ഞാൻ നിൽക്കും, എന്റെ ശിരസ്സു് എന്റെ കാക്കലുള്ള ധൂളിയിൽ കിടന്നുരുളും; എന്നാലത്തെ അവസ്ഥയെന്താണു്? ദൌലത്തെന്താണു മിണ്ടാത്തതു്? എന്തിനുവേണ്ടി മൌനം ദീക്ഷിക്കുന്നു? നിങ്ങളുടെ മുഖം വിളുത്തുപോയല്ലോ!

ദൌലത്തു്—ജ്യേഷ്ഠത്തി വിചാരിച്ചാൽ നിശ്ചയമായിട്ടും അദ്ദേഹത്തെ രക്ഷിക്കാൻ സാധിക്കും. അദ്ദേഹത്തിന്റെ പ്രാണാപായം വരുന്നപക്ഷം ഞാൻ ഒരു ദിവസംപോലും ജീവിച്ചിരിക്കുന്നതിനു ശക്തയല്ലെന്നറിഞ്ഞാലും ധരിച്ചുകൊള്ളു. അദ്ദേഹത്തിനു ജീവനാശം ഭവിക്കുന്നപക്ഷം ഞാൻ വിഷംകുടിച്ചു മരിക്കുമെന്നു സത്യം ചെയ്യുന്നു.

മേഹർ—നിങ്ങൾ പ്രാണത്യാഗം ചെയ്വാൻ ഭാവിക്കുകയാണെങ്കിൽ അങ്ങനെയാകട്ടെ! അതിലെന്താണിത്ര അഭിമാനം? ഇതിനുമുമ്പുതന്നെ അസംഖ്യം സ്ത്രീപുരുഷന്മാർ പ്രേമപാശത്തിൽ കുടുങ്ങിട്ടു ജീവത്യാഗം ചെയ്തിട്ടുണ്ടു്. പ്രാണത്യാഗം ചെയ്യുന്നതു് ഇത്രയൊക്കെ കൊട്ടിയറിയിക്കേണ്ട വിരകൃത്യമൊന്നുമല്ലെന്നാണു് എന്റെ അഭിപ്രായം. പലയാളുകളും ചെയ്തിട്ടുണ്ടല്ലോ എന്നു വിചാരിച്ചിട്ടെങ്കിലും നിങ്ങൾ പക്ഷെ അതിനുദ്യമിച്ചേക്കാം.

ദൌലത്ത്__അദ്ദേഹത്തിൻെറ പ്രാണനെ രക്ഷിക്കുന്നതിനു യാതൊരുപായവുമില്ലെന്നുണ്ടോ?

മേഹർ__(വളരെ ഗൌരവത്തിൽ തല കുലുക്കിക്കൊണ്ട്) എൻെറ പ്രാണനെ ത്യജിക്കുകയല്ലാതെ മറെറാരു ഉപായവുമില്ല! അതു നിങ്ങൾതന്നെ നിശ്ചയമായും ചെയ്യും. അല്ലാതെ മറെറാരു ഉപായവും എനിക്കു തോന്നുന്നില്ല നോക്കു, ഒരു കാൎയ്യം വേണം. നിങ്ങൾ ജീവനെ കളയുന്നപക്ഷം പേരു അല്പകാലത്തേക്കെങ്കിലും നിലനില്ക്കത്തക്ക വിധത്തിലായാൽ തരക്കേടില്ല.

ദൌലത്തു__അതെങ്ങനെയാണ്?

മേഹർ__നിങ്ങൾ വിശേഷമായി അലങ്കരിച്ചിട്ടുള്ള നിങ്ങളുടെ മുറിയിലുള്ള വില്ലീസ്സുമെത്തമേലിരുന്നു, മുമ്പിൽ ഒരൊന്നാന്തരം മേശവെച്ച് അതിനെ ഒരു കസവുവസ്ത്രംകൊണ്ടു മൂടി, അതിന്മേൽ നാനാരത്നങ്ങൾ പതിച്ചിട്ടുള്ള ഒരു കോപ്പവെക്കണം. അതിനകത്തു വിഷവുമുണ്ടായിരിക്കണമെന്നു പറയാനില്ലല്ലൊ. മനസ്സിലായില്ലേ? ആ കോപ്പയെ ഈ ധവളമായ കൈകൊണ്ടെടുത്ത് ഒന്നാന്തരമായ ഒരു ശ്ലോകം ചൊല്ലിക്കൊണ്ടു തൊണ്ടിപ്പഴത്തിൻെറ കാന്തിയെ വെല്ലുന്ന ചുണ്ടുകളുടെ ഇടയിൽ വക്കണം. അല്പംപോലും പുറത്തു പോകാത്ത വിധത്തിൽ വായിൽവച്ചതിനുശേഷം കയ്യിൽ ഒരു വീണയെടുത്തു ശ്രീതേസിംഹനെ സ്മരിച്ചുകൊണ്ടു മധ്യമതാളം 'സിന്ധുഖമ്മാച്' രാഗിണിയിൽ ഒരു കീൎത്തനം പാടണം. പിന്നീട് അതു മുഴവൻ കുടിച്ച് അവിടെത്തന്നെ ഇരുന്നു മരിക്കണം. നോക്കു, കയ്യും കാലും മറവുമിട്ടടിക്കരുത്. ഈ തരത്തിൽ പ്രാണത്യാഗം ചെയ്യുന്നപക്ഷം കുറച്ചു ദിവസത്തേക്കെങ്കിലും നിങ്ങളുടെ കീൎത്തി ലോകത്തിൽ നിലനിന്നേക്കാം. നിങ്ങളുടെ ഛായയെടുക്കുന്നതിനുപുറമെ ഭാവിലോകത്തിനു നാടകമോ നോവലോ എഴുതുന്നതിനുള്ള സാമഗ്രിയുമായി.

ദൌളത്ത് — ജ്യേഷ്ഠത്തി, "എലിക്കു പ്രാണവേദന, പൂച്ചക്കു വിളയാട്ടം" എന്ന മട്ടിൽ നേരമ്പോക്കു പറഞ്ഞു നേരം കളകയാണ്.

മേഹർ — നേരമ്പോക്കു പറയുന്നതിന് ഇതിലധികം നല്ലതായ ഒരവസരം ലഭിക്കുമോ? നിങ്ങളിരുവരും തമ്മിൽ ഒരിക്കൽ കൂടിക്കാഴ്ച നടന്നു. ഒരു ലതാഗൃഹത്തിലോ, യമുനാതീരത്തോ, പൂർണ്ണചന്ദ്രികയുള്ള രാത്രിയിലോ, ബോട്ടിലോ അല്ലാ സംദർശനമുണ്ടായിട്ടുള്ളത്; പോർക്കളത്തിലെ മൈതാനത്തിലുള്ള ഒരു സാധാരണ കൂടാരത്തിലാണ്. അതും പോരാ, കൂടെ ഒരാളുമുണ്ടായിരുന്നു. ആ ആളാണ് നിങ്ങളിരുവരേയും പരിചയപ്പെടുത്തിയത്. നാലു കണ്ണുകളുടെ സംയോഗം സംഭവിച്ചതോടുകൂടി അനുരാഗവും വന്നുവശായി. ഇപ്പോൾ നിങ്ങൾക്ക് അദ്ദേഹത്തെ കാണാതെ ജീവിച്ചിരിക്കുവാൻ സാധിക്കുകയില്ലെന്ന മട്ടായി. അദ്ദേഹം പരലോകഗമനം ചെയ്വാൻ പോകുന്നുണ്ടെന്നുള്ള വർത്തമാനം കേട്ട ഉടനെ വിഷംകുടിച്ച് അദ്ദേഹത്തെ പിന്തുടരുന്നതിനു തയ്യാറായിരിക്കുന്നു. ഇ[illegible]ത്തിൽ നേരമ്പോക്കു പറഞ്ഞില്ലെങ്കിൽ പി[illegible]ന്നെപ്പോഴാണു പറയേണ്ടത്!

ദൌളത്ത് — ജ്യേഷ്ഠത്തി, വാസ്തവത്തിൽ യാതൊരു [illegible]യവുമില്ലേ? ഈ കാര്യത്തിൽ നിങ്ങൾക്കൊന്നും ചെയ്വാൻ സാധിക്കുകയില്ലെന്നുണ്ടോ? നിങ്ങൾ സമ്രാട്ടിൻെറ അടുക്കൽ ചെന്ന് അദ്ദേഹത്തിനു മാപ്പുകൊടുക്കുന്നതിനപേക്ഷിക്കുന്നപക്ഷം കാര്യം സാധിക്കുകയില്ലേ?

മേഹർ — നിങ്ങൾ ഒരു കാര്യം ചെയ്യുന്നപക്ഷം എല്ലാം ഗുണപ്പെടും.

ദൌളത്ത് — ജ്യേഷ്ഠത്തി പറയുന്നതുപോലെ ഞാൻ പ്രവർത്തിച്ചുകൊള്ളാം. മനുഷ്യരെക്കൊണ്ടു സാധിക്കുന്നതെല്ലാം ഞാൻ ചെയ്യാം.

മേഫർ—നിങ്ങൾക്കു കഠിനമായ രോഗമാണെന്നു കാണികൾ വിശ്വസിക്കത്തക്കവണ്ണം അനങ്ങാതെ കിടക്കണം. ഇപ്പോൾ പ്രാണൻ പോകുമെന്ന് അവൎക്കു തോന്നണം. വൈദ്യന്മാരും ഹക്കീംമാരും വന്നാലും നിങ്ങളുടെ രോഗത്തിനു യാതൊരാശ്വാസവുമുണ്ടാകരുത്. ഇവരെക്കൊണ്ടൊന്നും ഇവളുടെ ദീനം മാററുന്നതിനു സാധിക്കുകയില്ലെന്നും; ഇതിനെ ദൂരീകരിക്കുന്നതിനുള്ള മന്ത്രം ശക്തസിംഹനു മാത്രമേ അറിഞ്ഞുകൂടുവെന്നും ഞാൻ സലീമിനോടു പറയാം. പിന്നെ ശക്തസിംഹനെ കൂട്ടിക്കൊണ്ടു വരികയായി. അദ്ദേഹം വന്നു മന്ത്രംജപിച്ചു നിങ്ങളുടെ ദീനമെല്ലാം സുഖമാക്കിത്തരും. അദ്ദേഹം നിങ്ങളെ വിവാഹവും ചെയ്യും. നേരമ്പോക്കിൻെറ ഫലംതന്നെ, അതിനുശേഷം—കളി അവസാനിക്കുകയും ചെയ്യും!

ദൌലത്ത്—ജ്യേഷ്ഠത്തി, ഞാൻ എന്തുതന്നെ തെററുചെയ്താലും എനിക്കെന്തുതന്നെ വിഡ്ഢിത്തം പിണഞ്ഞാലും ഞാൻ നിങ്ങളുടെ അനുജത്തിതന്നെയല്ലേ? (കരയുന്നു)

മേഫർ—ഛെ! കരയുകയോ? ഛെ കരയരുത്. എൻെറ നേരെ നോക്കു, ഛേ കരയരുത്. ഭയപ്പെടാനൊന്നുമില്ല. സമാധാനപ്പെട്ടുകൊള്ളു. ഞാൻ ശക്തസിംഹനെ രക്ഷിച്ചുകൊള്ളാം. എനിക്കദ്ദേഹത്തെ രക്ഷിക്കുന്നതിനു സാധിക്കുകയില്ലെങ്കിൽ ഞാനിപ്പോൾ നേരമ്പോക്കു പറയുമോ? ഇതിൽ നിങ്ങൾക്കൊരു തെററുമില്ല. ഞാനാണ് തെററുകാരി. നിങ്ങളിരുവരേയും പരിചയമാക്കിയതു ഞാനാണ്. നിങ്ങളുടെ അനുരാഗാഗ്നിയെ ആഹുതികൊണ്ടു ഉജ്ജ്വലിപ്പിച്ചു ഗൃഹത്തിനു തന്നെ നാശം സംഭവിക്കത്തക്ക സ്ഥിതിയിലാക്കിത്തീൎത്തതും എൻെറ രസത്തിയുടെ പണിയാണ്. ഞാൻ ശക്തസിംഹനെ രക്ഷിക്കുമെന്നു മാത്രമല്ലാ, അദ്ദേഹ

ത്തെക്കൊണ്ടു അനുജത്തിയെ കല്യാണവും ചെയ്യിപ്പി ച്ചേക്കാം. ഞാൻ ഒരു കാൎയ്യത്തിലേപ്പെട്ടാൽ അതു പൂൎണ്ണമാക്കാതെ പിൻതിരിയുകയില്ലെന്നു നിങ്ങൾക്കറിയാമല്ലൊ. നിങ്ങളുടെ ശകുന്തളെ രക്ഷിച്ചേക്കാമെന്നു ഞാൻ ദൈവത്തെ സാക്ഷീകരിച്ചു ശപഥം ചെയ്യുന്നു. പോയി മുഖം കഴുകീട്ടു വരൂ. കരഞ്ഞുകരഞ്ഞു കണ്ണു ചുവന്നിരിക്കുന്നു. ഛേ, പോയി മുഖം കഴുകീട്ടു വരൂ

(ദൌളത്തു പോകുന്നു)

മേഹർ—(ഗൽഗദസ്വരത്തിൽ) ദൌളത്ത്! എന്റെ ഈ നേരമ്പോക്കിനിടയിൽ അഗ്നിയാണ് ഉജ്ജ്വലിക്കുന്നതു. എന്നു നിങ്ങളറിയുന്നില്ല. ശകുന്താ! ഞാൻ അങ്ങയെ എന്റെ അന്തരംഗത്തിൽനിന്ന് അകററുവാൻ എത്രത്തോളം ശ്രമിക്കുന്നുവോ അതിലധികം കരുത്തോടുകൂടി അങ്ങവിടെത്തന്നെ സ്ഥലംപിടിക്കുന്നു. ഞാൻ അങ്ങയെ അകററുന്നതിനു സാമാന്യത്തിലധികം പ്രയത്നിക്കുകയും അസംഖ്യം നേരമ്പോക്കുകൾ പറയുകയും ചെയ്തുനോക്കുന്നുണ്ടെങ്കിലും ഈ അഗ്നിയെ ശമിപ്പിക്കുന്നതിന്നു സാധിക്കുന്നില്ല. അങ്ങയുടെ സൌന്ദൎയ്യം യോഗ്യത എന്നിവയെ കണ്ടിട്ടാണു ഞാൻ പ്രഥമമായി അങ്ങയാൽ ആകൃഷ്ടയായതു്. പിന്നെ അങ്ങയുടെ ശൂരതയും ഔദാൎയ്യവും നിമിത്തം ഞാനിന്ന് അങ്ങയിൽ അനുരക്തയായി തീൎന്നിരിക്കുന്നു. ഈ അഗ്നി ക്രമത്തിൽ നീറിപ്പിടിക്കുകയാണു ചെയ്യുന്നതു്. ഇല്ലാ, ഇല്ലാ, ഇന്ധനം കൊടുക്കാതെ ഞാൻ ഇതിനെ കെടുത്തും. ഈ അനാഥയും ശുദ്ധയുമായ പെൺകിടാവിനുവേണ്ടി ഞാനെന്റെ സൌഖ്യത്തെ പരിത്യജിക്കും. ദൈവമേ! എന്റെ ഹൃദയകമലത്തിലൊളിഞ്ഞിരിക്കുന്ന ഈ ഗൂഢവൃത്താന്തം അവൎക്കു മനസ്സിലാകുന്നതിനിടയാക്കരുതേ, അല്ലാത്തപക്ഷം അവൎക്കു ദുഃഖത്തിനിടയാകും—ദുസ്സഹമായ ദുഃഖത്തിലകപ്പെടും.

[സലീം നിശ്ശബ്ദമായി മുറിയിൽ പ്രവേശിക്കുന്നു.]

സലീം—മേഹർ!

മേഹർ—സലീമോ?

സലീം—എന്താ തനിയെ ഇങ്ങനാലോചിക്കുന്നതു്? ദൌളത്തെവിടെ?

മേഹർ—അകത്തുണ്ടു്, ഇപ്പോൾതന്നെ വരും സലീം! നിങ്ങൾ ശക്തസിംഹനെ കൊല്ലുന്നതിനു കല്പന കൊടുത്തുവോ?

സലീം—ഹും, കൊടുത്തു.

മേഹർ—എപ്പോളാണു ശിക്ഷ നടത്താൻ നിശ്ചയിച്ചിരിക്കുന്നതു്?

സലീം—നാളെ പ്രഭാതത്തിൽ നായാട്ടുനാസ്കരം അയാളുടെ കഥ കഴിക്കും.

മേഹർ—സലീം, നിങ്ങൾക്കു ചെറുപ്പമാണു്. ബാല്യത്തിൽതന്നെ മററുള്ളവരുടെ പ്രാണനെക്കൊണ്ടു കളിക്കുന്നതു യുക്തമല്ല.

സലീം—ഹാ! ഇതു കളിയോ? ഞാൻ കോടതിമുമ്പാകെ വിധി പറഞ്ഞതാണു്.

മേഹർ—ഇപ്രകാരമുള്ള അന്യായമായ തീർപ്പനുസരിച്ചു കോടികോടി ജനങ്ങൾക്കു് അപമൃത്യു സംഭവിച്ചിട്ടുണ്ടു്. വിധി പറയുന്നതിനു നിങ്ങളാരാണു്?

സലീം—ഞാൻ യുവരാജാവാണു്. എനിക്കു വിധിപറയുവാനധികാരമുണ്ടു്.

മേഹർ—ഞാൻ രാജകുമാരിയാണു്. എനിക്കും കല്പിക്കുന്നതിനധികാരമുണ്ടു്.

സലീം—നിന്റെ അഭിപ്രായമെന്താണു്? എനിക്കു മനസ്സിലാകുന്നില്ല.

മേഹർ—എന്നാൽ കേട്ടോളു. ശക്തസിംഹനെ വിട്ടയക്കേണമെന്നാണു് എന്റെ താല്പര്യം.

സലിം—നി പറയുന്നതുകൊണ്ടോ?

മേഹർ—അതേ, ഞാൻ പറയുന്നതുകൊണ്ടുതന്നെ.

(സലീം പൊട്ടിച്ചിരിക്കുന്നു)

മേഹർ—സലീം ഇതു കളിക്കേണ്ട കാൎയ്യമല്ലാ. ഇതൊഴിച്ചു നിങ്ങൾക്കിഷ്ടമുള്ളതു ചെയ്യാൻ വിരോധമില്ല. ശക്തസിംഹനെ വിടണം. അല്ലെങ്കിൽ-

സലീം—എന്തു സംഭവിക്കും?

മേഹർ—അല്ലെങ്കിൽ ഞാൻതന്നെ പോയി എന്റെ കൈകൊണ്ട് അദ്ദേഹത്തെ വിട്ടുകളയും. എന്റെ ഗതിയെ തടയുന്നതിനു തക്ക ധൈൎയ്യമുള്ളവർ ആഗ്രയിലില്ല. എല്ലാവരും മേഹറുന്നിസരാജകുമാരിയെ അറിയും.

സലിം—മൂത്തമകളാണെന്നു വിചാരിച്ച് അച്ഛനമ്മമാർ ലാളിച്ചു ലാളിച്ചു നീ നിലത്തല്ലാ നില്ക്കുന്നത്.

മേഹർ—ഇതൊന്നും പറഞ്ഞിട്ടാവശ്യമില്ല. ശക്തസിംഹനെ വിടുമോ ഇല്ലയോ എന്നുമാത്രമേ എനിക്കറിയേണ്ടു.

സലീം—ശക്തസിംഹൻ നമ്മുടെ രണ്ടു സൈന്യാധിപന്മാരെ കൊലചെയ്ത വിവരം നീ അറിഞ്ഞില്ലേ?

മേഹർ—കൊലയല്ലാ; നേരിട്ടുനിന്നു യുദ്ധംചെയ്തു പ്രാണഹാനി വരുത്തിയതാണ്.

സലീം—നേരിട്ടുനിന്നു പൊരുതുകയോ? അയാൾ അതിനികൃഷ്ടമായ ഒരു കൃത്യമാണു ചെയ്തതു. ആത്മ്യംതന്നെ നമ്മുടെ പക്ഷത്തിൽ ചേൎന്നശേഷം-

മേഹർ—സലിം! ഇതു നീചകൎമ്മമാണെന്നു പറയുന്നപക്ഷം ഇത്തരത്തിലുള്ള ദുഷ്കൃത്യം ദൈവത്തിനുകൂടി അഭിമതമാണ്. ശക്തസിംഹൻ തന്റെ സഹോദരനെ ആപത്തിൽനിന്നു രക്ഷിക്കാതിരുന്നുവെങ്കിൽ നിങ്ങൾകൂടി അദ്ദേഹത്തെ ബഹുമാനിക്കുമോ?

സലിം—നിശ്ശങ്കം.

മേഹർ—അപ്രകാരം ചെയ്യേങ്കിൽ ഞാൻ നിശ്ചയമായും അദ്ദേഹത്തെ നിന്ദിക്കുമായിരുന്നു. ലോകത്തിൽ സ്വാമിഭൃത്യബന്ധമോ, സഹോദരബന്ധമോ വലിയതു്? സ്രഷ്ടാവു ചിലരെ യജമാനന്മാരായിട്ടും ചിലരെ ശിഷ്യന്മാരായിട്ടും സൃഷ്ടിച്ചിട്ടില്ല. ഭൂപ്രവേശം ചെയ്തു മുതൽക്കുതന്നെ സഹോദരന്മാർ തമ്മിലുള്ള ബന്ധം സ്ഥാപിതമാണു്. ആ ബന്ധത്തെ വേർപെടുത്തുന്നതിനു് ഈ ജന്മത്തിൽ സാധിക്കുകയില്ല. സോദരനോടു പരിഭവിച്ചു് അദ്ദേഹത്തോടു പ്രതിക്രിയ ചെയ്യുന്നതിനുവേണ്ടി ശക്തസിംഹൻ നിങ്ങളുടെ സന്നിധാനത്തെ പ്രാപിച്ചപ്പോൾതന്നെ അവർ തമ്മിലുള്ള വൈരം ചിരകാലം നിലനിൽക്കുകയില്ലെന്നു നിങ്ങൾ അറിയേണ്ടതായിരുന്നു. ഈ യുദ്ധം സഹോദരസ്നേഹത്തിന്റെ മറെറാരു രൂപമാണെന്നു നിങ്ങൾ ധരിക്കേണ്ടതായിരുന്നു. സഹോദരസ്നേഹം അല്പകാലത്തോളം ഈ ശണ്ഠയുടെ രൂപത്തിൽ നിലനിന്നു. കാഴ്ചയിൽ വികടവും ബിഭത്സവുമായി തോന്നുന്ന ഈ വേഷം സ്നേഹത്തിന്റെ രൂപാന്തരം മാത്രമാണു്. സലീം, ഓർമ്മവെക്കണം; പ്രതിക്രിയാചിന്തയ്ക്കുകൂടി ഹൃദയത്തിലുള്ള സ്നേഹത്തെ നിരസിപ്പാൻ സാധിക്കുകയില്ല. സദാ ബുദ്ധിയിൽ വീശിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്ന മന്ദമാരുതൻ കൊടുങ്കാററായിത്തീന്നാൽതന്നെ അതു് അല്പനേരത്തേക്കുമാത്രമേ നിലനില്ക്കുകയുള്ളു, എപ്പോഴും കൊടുങ്കാററടിക്കുകയില്ല.

സലിം—ഹും, എന്തുകൊണ്ടു വയ്യ? ഇന്നു നി ശക്തസിംഹനുവേണ്ടി നിഷ്പ്രയോജനമായി വക്കാലത്തു പിടിച്ചു. നിന്നോടു തക്കിക്കുന്നതിനു ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നില്ല. നി ശക്തസിംഹന്റെ ഭാഗം പിടിക്കുന്നതിൽ ലേശം ആശ്ചയ്യമില്ല. നി അയാളെ സ്നേഹിക്കുന്നുണ്ടു്.

മേഹർ—പൊളി; തീരെ പൊളി.

സലീം—അല്ലാ പരമാൎത്ഥമാണ്. നീ ഒരിക്കൽ അയാളുടെ കൂടാരത്തിൽ പ്രവേശിച്ചു സംഭാഷണം ചെയ്തില്ലേ?

മേഹർ—എന്നോടിപ്രകാരം ചോദ്യം ചെയ്യുന്നതിനു നിങ്ങൾക്കധികാരമില്ല.

സലീം—ചക്രവൎത്തി തിരുമനസ്സുകൊണ്ടുതന്നേ ചോദിച്ചുകൊള്ളും.

മേഹർ—ശക്തസിംഹനെ വിട്ടയക്കുമോ ഇല്ലയോ എന്നു പറയു.

സലീം—നിശ്ചയമായും ഇല്ല. നിന്റെ ഇഷ്ടംപോലെ ചെയ്തുകൊള്ളു.

(സലീം ബദ്ധപ്പെട്ടു പുറത്തു പോകുന്നു. മേഹർ അല്പനേരത്തേയ്ക്കു സ്തബ്ധയായി നിൽക്കുന്നു.)

മേഹർ—(ചിരിച്ചുകൊണ്ടു്) ഈ ജോലി എനിക്കുതന്നെ ചെയ്യേണ്ടിവരുമോ? എനിക്കിതിനു ത്രാണിയില്ലെന്നാണു പക്ഷേ സലീം വിശ്വസിച്ചിരിക്കുന്നതു്. അതൊന്നു കാണിച്ചുകൊടുത്തേ ഇരിക്കൂ.

(പോകുന്നു.)

രംഗം 3.

സ്ഥാനം—കാരാഗാരം.

സമയം—പ്രഭാതം.

[കൈവിലങ്ങു വയ്ക്കപ്പെട്ടവനായ ശക്തസിംഹൻ ഇരിക്കുന്നു.]

ശക്ത—രാത്രി അവസാനിച്ചു. അതോടുകൂടി എന്റെ ക്ഷുദ്രമായ ആയുസ്സും കഴിഞ്ഞുകൂടി. ഇതു് എന്റെ അവസാനത്തെ പ്രഭാതമാണ്. ബലിഷ്ഠവും സുന്ദരവുമായ എന്റെ ശരീരം ഇന്നു രക്തമണിഞ്ഞു നിലത്തു

കിടന്നരുളും. ലോകം എൻെറ ഭീഷണസ്വരൂപത്തെ കണ്ടുകൊണ്ടുനിൽക്കും; പക്ഷേ എനിക്കു മാത്രമേ കാണ്മാനസഹ്യതയുണ്ടാകയുള്ളൂ. ഞാൻ!—ഈ 'ഞാൻ' എന്നു പറയുന്നതാരാണ്? എവിടെനിന്നു വന്നു? എവിടെയ്ക്കുപോകുന്നു? എത്രതന്നെ ആലോചിച്ചിട്ടും എൻെറ സംശയം തീരുന്നില്ല. ഗണിതംകൊണ്ടൊരു ഫലവുമില്ല, ദർശനശാസ്ത്രംകൊണ്ടും ഇതിനെ വ്യക്തീകരിക്കുവാൻ സാധിക്കുകയില്ല. ഞാൻ ആരാണ്? നാല്പതു വർഷങ്ങൾക്കുമുമ്പു ഞാൻ എവിടെയായിരുന്നു! നാളെ ഞാൻ എവിടെ ആയിരിക്കും! ഇന്നുതന്നെ എൻെറ പ്രശ്നങ്ങൾക്കു സമാധാനം ലഭിക്കും—ആരാണതു്?

[കയ്യിൽ ഒരു വിളക്കും പിടിച്ചുകൊണ്ടു മേഹരുന്നീസ പ്രവേശിക്കുന്നു.]

മേഹർ—ഞാനാണ്. മേഹരുന്നീസ.

ശക്ത—രാജകുമാരി മേഹരുന്നീസയോ?

മേഹർ—അതേ, അവൾതന്നെ.

ശക്ത—നിങ്ങൾ ഇത്ര പ്രയാസപ്പെട്ടു് ഇങ്ങോട്ടു വന്നതെന്തിനാണ്?

മേഹർ—അങ്ങയുടെ പ്രാണനെ രക്ഷിക്കുന്നതിനാണു ഞാൻ വന്നിരിക്കുന്നതു്.

ശക്ത—എൻെറ ജീവനെ രക്ഷിക്കുന്നതിനോ? എനിക്കു ജീവിച്ചിരിപ്പാനാഗ്രഹമില്ല.

മേഹർ—(ആശ്ചര്യത്തോടെ) ഹൈ! അങ്ങേക്കു ജീവനിൽ കൊതിയില്ലെന്നോ? അങ്ങേക്ക് ഈ മനോഹരമായ ഭൂമിയെ ഉപേക്ഷിക്കുന്നതിനു ലേശം മടിയില്ലേ?

ശക്ത—ഇല്ല, തീരെ ഇല്ല. എനിക്ക് ഈ ഊഴി നന്ന പഴകിപ്പോയി. ദിവസേന പ്രഭാതത്തിൽ ഒരേ സൂര്യൻതന്നെയാണ് ഉദിക്കുന്നതു്, രാത്രിയിലും ഒരേ ച

ന്ദ്രനെത്തന്നെയാണു കാണുന്നതു്. ചിലപ്പോൾ ഇരുട്ടു തന്നെയായിട്ടും കാണുമാറില്ലെന്നില്ല എല്ലായ്പോഴും അതേ വൃക്ഷങ്ങൾ, അതേ മൃഗങ്ങൾ, അതേ പൎവ്വതങ്ങൾ, അതേ നദികൾ, അതേ ആകാശം. ഇതു കണ്ടുകണ്ടെനിക്കു മുഷിഞ്ഞു. മരണത്തിനുശേഷം മറെറാരു ലോകത്തു ചെല്ലാം; പക്ഷേ അവിടേയും ഇതിൻെറ പകൎപ്പുതന്നെയായിരിക്കുമോ എന്നെനിക്കറിഞ്ഞുകൂടാ.

മേഹർ—അങ്ങേക്കു് ആയുസ്സിൽ കൊതിയില്ലേ?

ശക്ത—തീരേ ഇല്ല. ഞാൻ എൻെറ ആയുഷ്കാലത്തിനിടയിൽ ഉന്നതിയും അധോഗതിയും അനുഭവിച്ചിട്ടുണ്ടു്, എങ്കിലും എനിക്കിതിനോടു ലേശം പ്രീതിയില്ല. ഒട്ടും അഭിലാഷവുമില്ല. മരണത്തിൻെറ സ്വാദറിഞ്ഞാൽ കൊള്ളാമെന്നാണു് എനിക്കിപ്പോൾ ആഗ്രഹം തോന്നുന്നതു്. മരണമെന്നതു നിത്യം കേട്ടു പരിചയമുള്ള ഒരു സംഗതിയാണെങ്കിലും, ആ വിഷയത്തിൽ എനിക്കൊട്ടുംതന്നെ പരിജ്ഞാനമില്ല. ഇന്നു് അതും അറിയാറാകും.

മേഹർ—അങ്ങയുടെ ബന്ധുക്കളെ ഉപേക്ഷിക്കുന്നതിനുകൂടി അങ്ങേക്കൊട്ടും ദുഃഖമില്ലേ?

ശക്ത—എനിക്കു് ഈ ലോകത്തിൽ ആരോടും സ്നേഹമില്ല. ഇഷ്ടജനങ്ങളുണ്ടായിരുന്നെങ്കിൽ എനിക്കു വ്യസനമുണ്ടാകുമായിരുന്നു. ഇതുവരെ ഞാൻ ആരുടേയും സ്നേഹപാശത്തിൽ പെട്ടിട്ടില്ല, ആൎക്കും എന്നോടു പ്രേമം തോന്നുന്നതിനു് ഇടയായിട്ടുമില്ല. ഞാൻ ആരുടേയും കടക്കാരനല്ല—എല്ലാ കടവും വീട്ടിക്കഴിഞ്ഞു. (സ്വഗതം) പക്ഷേ ഒരു കടം മാത്രം ബാക്കിയുണ്ടു്. സലീം എന്നെ അപമാനിച്ചതിനു ഞാൻ പ്രതിക്രിയ ചെയ്തുകഴിഞ്ഞിട്ടില്ല. ഇതൊന്നുമാത്രം ബാക്കി കിടപ്പുണ്ടു്.

മേഹർ—ഈ ബന്ധനത്തിൽനിന്നു രക്ഷപ്പെടുന്നതിന് അങ്ങക്കാഗ്രഹമില്ലേ?

ശക്ത—(പെട്ടെന്നു ഔൽസുക്യത്തോടെ) ഹേ രാജകുമാരി, എനിക്കു നന്ന താല്പൎയ്യമുണ്ട്. അല്പനേരത്തേക്കെങ്കിലും സ്വാതന്ത്ര്യം ലഭിച്ചാൽകൊള്ളാമെന്നെനിക്കു മോഹമുണ്ട്. ഒരു പ്രതിക്രിയ ചെയ്തതിനുശേഷം ഞാൻ വീണ്ടും ബന്ധനത്തിൽ വന്നുകൊള്ളാം. നിങ്ങൾക്കു സാധിക്കുന്നപക്ഷം അല്പനേരത്തേക്ക് എന്നെ ഈ കാരാഗൃഹത്തിൽനിന്നു പുറത്താക്കിത്തന്നാൽ കൊള്ളാം.

മേഹർ—ശിപായി!

[കാവല്ക്കാരൻ പ്രവേശിച്ച് അഭിവാദ്യം ചെയ്യുന്നു]

മേഹർ—ഇദ്ദേഹത്തിന്റെ കൈവിലങ്ങഴിക്കു.

(കാവല്ക്കാരൻ ചങ്ങലയഴിക്കുന്നു. മേഹർ കഴുത്തിൽനിന്നു രത്നമാലയൂരി അയാൾക്കു കൊടുക്കുന്നു.)

മേഹർ—വേഗം പൊയ്ക്കോളു. താൻ ഈ മാലയെ വിററുകളഞ്ഞേക്കു. ഇതു കുറഞ്ഞ പക്ഷം ലക്ഷം ഉറുപ്പിക വിലമതിക്കാം. മേലിൽ ചിലവു കഴിച്ചുകൂട്ടേണ്ടുന്നതേതുവിധമാണെന്ന് ആലോചിക്കുകയേവേണ്ട. പൊക്കോളു.

(കാവൽക്കാരൻ അഭിവാദ്യംചെയ്തു പോകുന്നു.)

ശക്ത—(അല്പനേരം ആശ്ചൎയ്യത്തോടുകൂടി നിന്നതിനുശേഷം) എനിക്കു നിങ്ങളോടൊരു കാൎയ്യം ചോദിക്കാനുണ്ട്. എന്നെ ബന്ധനത്തിൽനിന്നു മോചിപ്പിക്കുന്നതിനു നിങ്ങൾ ഇത്ര പ്രയാസപ്പെട്ടതെന്തിനാണ്?

മേഹർ—അതറിഞ്ഞിട്ടങ്ങക്കെന്താ പ്രയോജനം?

ശക്ത—വെറുതേ ചോദിച്ചതാണ്.

മേഹർ—(സ്വഗതം) ഇപ്പോൾതന്നെ എന്റെ ഉദ്ദേശത്തെ പറഞ്ഞാലെന്താണു വൈഷമ്യം. ഈ അവസരത്തിൽതന്നെ കാൎയ്യം തീൎച്ചയാക്കാമല്ലൊ. (ശക്തനോടു)

എന്നാൽ കേട്ടോളു. എന്റെ സഹോദരി ദൌള ത്തുന്നിസയെ ഓൎമ്മയുണ്ടോ?

ശകുന്ത—ഉവ്വ്, ഉവ്വ്; നല്ല ഓൎമ്മയുണ്ട്.

മേഹർ—അവൾ—അവൾ—അങ്ങയേ സ്നേഹിക്കുന്നു.

ശകുന്ത—എന്നെയോ?

മേഹർ—അതേ, അങ്ങയെത്തന്നെ. അങ്ങക്കും അവളിൽ അനുരാഗമുണ്ടെന്നു പറയുന്നപക്ഷം എന്റെ ഊഹം അധികം പിഴച്ചിട്ടില്ലെന്നാണ് എനിക്കു തോന്നുന്നതു്?

ശകുന്ത—എനിക്കോ?

മേഹർ—അതെ, അങ്ങക്കുതന്നെ.

ശകുന്ത—എന്നെ വിടുന്നപക്ഷം അവൾക്കെന്തു പ്രതിഫലം ലഭിക്കും?

മേഹർ—അതു് അവൾക്കുമാത്രമേ അറിഞ്ഞുകൂടു. നോക്കു; നേരം പുലൎന്നുതുടങ്ങി. അങ്ങിപ്പോൾ സ്വതന്ത്രനാണ്. പുറത്തു വാഹനം തയ്യാറുണ്ട്. അങ്ങക്കിഷ്ടമുള്ള പ്രദേശത്തേക്കു പോകാൻ വിരോധമില്ല. ആരും അങ്ങയുടെ ഗതിയെ തടയുകയില്ല. അങ്ങക്കു ദൌളത്തുന്നിസയെ വിവാഹം ചെയ്യേണമെന്നാഗ്രഹമുണ്ടെങ്കിൽ—

ശകുന്ത—വിവാഹമോ! ഹിന്ദുവിനു മുസൽമാൻസ്ത്രീയുമായി വിവാഹബന്ധമോ? ഏതു ശാസ്ത്രപ്രകാരമാണ്?

മേഹർ—അങ്ങയുടെ ഹിന്ദുശാസ്ത്രാനുസരണംതന്നെ. അങ്ങയുടെ പൂൎവ്വികൻ ബാപ്പാറാവൽ മുസൽമാൻസ്ത്രീയെ വിവാഹം ചെയ്തില്ലേ?

ശകുന്ത—അതു രാക്ഷസവിവാഹമാണ്.

മേഹർ—എന്നാലെന്താ? വിവാഹം ഉണ്ടായില്ലേ? ശാസ്ത്രം എന്തിനുവേണ്ടിയാണ് ഉണ്ടാക്കീട്ടുള്ളതു്? വിവാഹശാസ്ത്രത്തിന്റെ ആസ്പദം സ്നേഹം, അഥവാ പ്രേമമാണ്. അനുരാഗം നിമിത്തം ചെയ്യുന്ന വിവാഹം

ഒരു ശാസ്ത്രപ്രകാരവും നിഷിദ്ധമല്ല. നദികൾ സമുദ്രത്തോടു ചേരുന്നതും, ആകാശത്തിൽനിന്നു നക്ഷത്രങ്ങൾ ഭൂമിയിലേക്കു പതിക്കുന്നതും, ലതകൾ വൃക്ഷങ്ങളിന്മേൽ പടൎന്നുകയറുന്നതുമെല്ലാം ഒരു പുരോഹിതന്റേയോ കാദിയുടേയോ സഹായംകൂടാതെതന്നെയാണ്.

ശകു—രാജകുമാരി! എനിക്കു ശാസ്ത്രങ്ങളെ ഭയമില്ല. വംശത്തെപ്പോലും തൃണപ്രായമായി കരുതുന്നവനു ശാസ്ത്രംകൊണ്ടെന്താണു പ്രയോജനം?

മേഹർ—എന്നാൽ അങ്ങക്കു സമ്മതംതന്നെയല്ലേ?

ശകു—(സ്വഗതം)ഇതുകൊണ്ടെന്താണു ദോഷം? ഒരൊന്നാന്തരം നേരമ്പോക്ക്. ഇതുവരെ ഞാൻ സ്ത്രീകളെ പരീക്ഷിച്ചുനോക്കിട്ടില്ല. അതും അറിഞ്ഞിരിക്കുന്നതുകൊണ്ടെന്താണു വൈഷമ്യം?

മേഹർ—അങ്ങക്കു സമ്മതംതന്നെയോ? പറയൂ.

ശകു—അതേ, സമ്മതംതന്നെ.

മേഹർ—പരമേശ്വരൻ സാക്ഷിയാണെന്നു പറയൂ.

ശകു—ഞാൻ പരമേശ്വരനെ വിശ്വസിക്കുന്നില്ല.

മേഹർ—അങ്ങുന്നു വിശ്വസിച്ചാലും ഇല്ലെങ്കിലും പരമേശ്വരൻ സാക്ഷിയാണെന്നു പറയൂ.

ശകു—പരമേശ്വരൻ സാക്ഷിയാണ്.

മേഹർ—നോക്കൂ, ഞാൻ എന്റെ കഴുത്തിൽനിന്നു് ഈ വിലമതിക്കാത്ത മുത്തുമാലയൂരി അങ്ങയുടെ കണ്ഠത്തിൽ ധരിപ്പിക്കുവാൻ ഭാവിക്കുന്നു. ഇതിന്നു് അവമാനം സംഭവിപ്പാനിടയാകരുതു്. ഈശ്വരൻ സാക്ഷിയുണ്ടു്.

ശകു—ഈശ്വരൻ സാക്ഷിയുണ്ടു്.

മേഹർ—വന്നാലും.

ശകു—നടക്കൂ (അല്പം ദൂരംനടന്നിട്ടു പതുക്കെ) ഇതുവരെ എന്റെ ജീവനം ഒരുവിധം ഗാംഭീൎയ്യത്തോടുകൂടെ കഴിഞ്ഞുകൂടി. ഇപ്പോൾ ഇതാ ഒരു നേരമ്പോക്കുകൂടി

വന്നു ചേൎന്നിരിക്കുന്നു. ഭിക്ഷതെണ്ടുന്നതിന്ന് ഒരു കുരങ്ങനേയും സഹായത്തിനു കിട്ടി.

മേഹർ—എന്നാൽ പോയി വരു. നേരം പുലൎന്നുതുടങ്ങി.

[രണ്ടുപേരും പോകുന്നു]

രംഗം 4.

സ്ഥാനം—പൃത്ഥ്വിരാജന്റെ ഗൃഹാന്തൎഭാഗം.

സമയം—രാത്രി.

[ജോശി വളരെ ദുഃഖഭാവത്തിൽ നില്ക്കുന്നു.]

ജോശി—നശിച്ചു; എല്ലാം നശിച്ചു. രാജസ്ഥാനം മുഴവനും പ്രകാശിപ്പിച്ചിരുന്ന ഒരൊററ ദീപമുണ്ടായിരുന്നതുംകൂടി കെട്ടുപോയി. പ്രതാപസിംഹൻ മേവാഡിൽനിന്നു ബഹിഷ്കൃതനായി. ഇപ്പോൾ അദ്ദേഹം വനാന്തരങ്ങളിലും വൃക്ഷങ്ങളിലും ചുററിത്തിരിയുകയായിരിക്കും. ഹാ കഷ്ടം! ഭാഗ്യഹീനമായ രാജസ്ഥാനമേ!

[പരിഭ്രമിച്ചുകൊണ്ടു പൃത്ഥ്വിരാജൻ പ്രവേശിക്കുന്നു.]

പൃത്ഥ്വി—ജോശി! ജോശി!

ജോശി—എന്താണ്?

പൃത്ഥ്വി—ദർബാറിലെ വിശേഷവൎത്തമാനം കേട്ടുവോ?

ജോശി—ഒന്നാന്തരം? ഞാൻ എവിടന്നാണു കേൾക്കുക?

പൃത്ഥ്വി—ഗൌരവമുള്ള ഒരു സംഗതി.

ജോശി—എന്തു സംഭവിച്ചു?

പൃത്ഥ്വി—ചില്ലറക്കാൎയ്യമൊന്നുമല്ല. ഗൌരവമേറിയ ഒരു സംഗതി—നിങ്ങളെന്താണുമിണ്ടാതിരിക്കുന്നത്?

ജോശി—ഞാനെന്താ ചെയ്യേണ്ടതു്?

പൃത്ഥ്വി—ഇതാ, കേട്ടുകൊള്ളൂ! ശക്തസിംഹൻ കാരാഗൃഹത്തിൽനിന്നോടിപ്പോയി.

ജോശി—ഓടിപ്പോയോ?

പൃഥ്വി—അദ്ദേഹം തനിച്ചല്ലാ പോയിരിക്കുന്നത്. മൌലുത്തുന്നിസയും ഒരുമിച്ചുണ്ട്.

ജോശി—ഹൈ!

പൃഥ്വി—ഇതുതന്നെയല്ലാ വേറെ ഒരു സംഗതികൂടിയുണ്ട്. യുവരാജാവു സലീം ചക്രവർത്തിക്കു വളരെ ബലമായി എഴുതിട്ടുള്ളതുകൊണ്ടാണു ഞാൻ നിങ്ങളോടു പറഞ്ഞത്.

ജോശി—ഹും.

പൃഥ്വി—നാളെ ചക്രവർത്തി ഗുജറാത്തിൽനിന്നു മടങ്ങിവരും.

ജോശി—എന്തിനാണ്?

പൃഥ്വി—ഇവരുടെ വഴക്കു തീർക്കുന്നതിന്— അല്ലാതെന്തിനാണ്? ഈ വഴക്കു നന്നമൂത്തിരിക്കുന്നു. ഒരു ഭാഗത്തു മാനസിംഹൻ; മറുഭാഗത്തു സലീം—ഒരു പുറത്തു രാജ്യം; മറുപുറത്തു പുത്രൻ! ചക്രവർത്തിക്ക് ഇരുവരേയും ഉപേക്ഷിപ്പാനും നിവൃത്തിയില്ല. വഴക്കുതമ്മിൽ തീരാനാണു എളുപ്പം.

ജോശി—എങ്ങനെ?

പൃഥ്വി— "മാനസിംഹൻ നമ്മുടെ ആശ്രിതനല്ലേ? നമ്മുടെ ശമ്പളംകൊണ്ട് ഉപജീവിക്കുന്ന ആളല്ലേ" എന്നു സലീമിനോടും—"ഹേ മാനസിംഹാ! അങ്ങുന്നു കുട്ടികളുടെ വാക്കു വിലവെക്കരുത്" എന്ന് അദ്ദേഹത്തോടും പറയും.

ജോശി—റാണാ പ്രതാപസിംഹന്റെ വർത്തമാനം വല്ലതും കേട്ടുവോ?

പൃഥ്വി—ഹും, എങ്ങനെയാണു വർത്തമാനം കിട്ടുന്നത്? അദ്ദേഹം കാടുതോറും അലഞ്ഞുനടക്കുന്നു! ആക്ബ

റോട്ട യുദ്ധത്തിനു പുറപ്പെട്ടാലുള്ള ഭവിഷ്യത്തു് ഇന്ന വിധമായിരിക്കുമെന്നു ഞാൻ നിങ്ങളോടു് ആദ്യംതന്നേ പറഞ്ഞില്ലേ? തിരുമേനിയുടെ വീരസ്യമൊന്നു ശമിക്കുന്നതുവരെ ചുററിത്തിയും; പക്ഷേ കുടുക്കിലകപ്പെടുന്ന പക്ഷം എന്താണു സംഭവിക്കുകയെന്നു് ആക്കും അറിഞ്ഞുകൂടാ.

ജോശി-- (സൈ്ഥര്യത്തോടെ) ഹേ പ്രഭോ! അങ്ങു ക്ഷത്രിയനല്ലെന്നു ഞാൻ മുമ്പുതന്നെ അറിഞ്ഞിട്ടുണ്ടെങ്കിലും, തന്റെ സഹോദരൻ ഒരു വിദേശിയാൽ പരാജിതനാക്കപ്പെട്ടതു കണ്ടു് അദ്ദേഹത്തെ പരിഹസിച്ചു ചിരിക്കത്തക്ക നീചനും ഭീരുവുമാണു് അങ്ങുന്നു് എന്നു ഞാൻ വിചാരിച്ചിരുന്നില്ല.

(ക്ഷുഭിതയായിട്ടു കരഞ്ഞുംകൊണ്ടു മുറിയിൽനിന്നു ബദ്ധപ്പെട്ടു പോകുന്നു.)

പൃഥ്വി—എനിക്കെല്ലാം മനസ്സിലായി. ഇവൾ രക്തപ്രിയയാണു്; പക്ഷേ ഇവളെക്കൊണ്ടു് എന്തു ചെയ്വാൻ സാധിക്കും? ഇവളോടു വല്ലതും പറയുന്നപക്ഷം മൌനമായി കേട്ടുകൊണ്ടിരിക്കും. അതിനിടയ്ക്കു് ആരെങ്കിലും പ്രതാപസിംഹനെ നിന്ദിക്കുകയോ പരിഹസിക്കുകയോ ചെയ്തുപോയാൽ ഇവൾ ഫണമുയർത്തി പെൺപാമ്പിനെപ്പോലെ ചീറുവാൻ തുടങ്ങും. ഞാൻ ഇതുവരെ ചീററിക്കൊണ്ടു വരുന്ന നാഗിയെ കണ്ടിട്ടില്ലെങ്കിലും ഇവളുടെ ഭാവം കാണുമ്പോൾ അവയോടാണു സാദൃശ്യം തോന്നുന്നതു്.

(സാവധാനത്തിൽ പോകുന്നു.)

രംഗം 5.

സ്ഥാനം—ആക്ബറുടെ മുറി.

സമയം—പ്രഭാതം.

[ആക്ബർ സുഖമായി കിടന്നുകൊണ്ടു ഹുക്ക വലിക്കുന്നു. പുരോഭാഗത്തു സലിം നില്ക്കുന്നു.]

ആക്ബർ—സലീം, മാനസിംഹൻ തന്നെ ഒരു പ്രകാരത്തിലും അവമാനിച്ചിട്ടില്ല. അദ്ദേഹം വല്ലതും ചെയ്തിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ അതെന്റെ കല്പനപ്രകാരമാണ്.

സലീം—ശരിതന്നെ. ഇതിലും അധികമായിട്ടെന്താണ് അവമാനിക്കാനുള്ളത്? ഞാൻ ഇത്ര വലിയ രാജ്യത്തെ യുവരാജാവ്; മാനസിംഹൻ ഒരു സാധാരണ സേനാപതി! ഹൽദിഘാട്ടിയിൽവച്ച് അദ്ദേഹം എന്റെ കല്പനയെ ലേശം ബഹുമാനിക്കാതെ എനിക്കു വിരോധമായി പ്രവൎത്തിച്ചു. ഒരു തവണയല്ലാ; അനേകം പ്രാവശ്യം.

ആക്ബർ—(കുറച്ചാലോചിച്ച്) ഹും! എങ്കിലും മാനസിംഹന്റെ പേരിൽ കുററമൊന്നും ഞാൻ കാണുന്നില്ല.

സലീം—അങ്ങു മാനസിംഹന്റെ തെററു കാണുന്നതെങ്ങനെയാണ്? അദ്ദേഹം അവിടുത്തെ സ്യാലപുത്രനല്ലേ! വാസ്തവം പറകയാണെങ്കിൽ അങ്ങുന്നുതന്നെയാണ് അദ്ദേഹത്തെ പൂജിച്ചു ശിരസ്സിൽ കയററി വച്ചിരിക്കുന്നതു.

ആക്ബർ—കുറച്ചു വിവേകത്തോടെ സംസാരിക്കു. മാനസിംഹന്റെ കുററമെന്താണെന്നു താൻതന്നെ പറയു.

സലീം—അദ്ദേഹം എന്റെ കല്പനയെ ലംഘിച്ചു.

ആക്ബർ—അദ്ദേഹത്തിന് അധികാരം കൊടുത്തതു ഞാൻതന്നെയാണ്. സൈന്യാധിപൻ അദ്ദേഹമായിരുന്നു.

സലീം—എന്നാൽ പിന്നെ എന്നെ യുദ്ധത്തിനു പറഞ്ഞയച്ചതെന്തിനാണ്?

ആക്ബർ—യുദ്ധകാലത്ത് അദ്ദേഹമൊന്നിച്ചു പെരുമാറി യുദ്ധകൌശലം പഠിക്കുന്നതിനുതന്നെ.

സലീം—മാനസിംഹന്റെ ശിഷ്യനായിട്ടോ?

ആക്ബർ—ഈ അഹംഭാവം കൊണ്ടുപോയി കളയൂ. താൻ ആത്യംതന്നെ ഹിന്ദുസ്ഥാനത്തിലെ ഭാവിചക്രവർത്തിയായിത്തീരുന്നതിനുള്ള യോഗ്യത സമ്പാദിക്കുകയാണു് വേണ്ടത്. യുദ്ധം ചെയ്തു ജയം നേടുന്നപ്രകാരവും രാജ്യം ഭരിക്കേണ്ടുന്ന സമ്പ്രദായവും പഠിക്കേണ്ട കാലമാണിപ്പോൾ. മാനസിംഹന് എന്നെ എത്ര ബഹുമാനമുണ്ടെന്നു താനറിയുന്നില്ല. ഈ മാനസിംഹന്റെ സഹായത്തോടുകൂടിയാണു ഞാൻ ഹിന്ദുസ്ഥാനത്തിലെ അധഭാഗം—അതായത് അഫ്ഗാനിസ്ഥാൻവരെ—കൈവശപ്പെടുത്തിട്ടുള്ളതു.

സലീം—അദ്ദേഹത്തിന് അവിടത്തെ പേരിൽ ബഹുമാനമുണ്ടായിരിക്കും; പക്ഷെ എന്നെ പുല്ലുപോലെയാണു കരുതുന്നതു്.

ആക്ബർ—നോക്കൂ; ഈ അഹംഭാവവും ദുഷ്ടതയുമെല്ലാം ദൂരെക്കളയൂ. അന്യന്മാരെ ശാസിപ്പാനാരംഭിക്കുന്നതിനു മുമ്പു തന്നത്താൻ സംയമനം ചെയ്യുന്നതിനാണു ശീലിക്കേണ്ടതു്. മാനസിംഹനെ എനിക്കു വളരെ ബഹുമാനമാണെന്നു താൻ തെററിദ്ധരിക്കേണ്ടാ. വാസ്തവം പറകയാണെങ്കിൽ എനിക്ക് അദ്ദേഹത്തെ വളരെ ഭയമാണ്. അദ്ദേഹത്തെക്കൊണ്ടുള്ള ആവശ്യമെല്ലാം തീർന്നാൽ പഴയ ചെരുപ്പിനെപ്പോലെ ഞാൻ അദ്ദേഹത്തെ പറപറപ്പിക്കും. അതുവരെ മാനസിംഹനെ ബഹുമാനിക്കേണ്ടതു് എന്റെയും തന്റെയും കടമയാണ്.

സലീം—അവിടത്തെ ഇഷ്ടംപോലെ. പക്ഷേ എനിക്കു

കാടൻ മാനസിംഹൻെറ കല്പനയനുസരിക്കുന്നതിനു സാധിക്കുകയില്ല. എന്നെ അവമാനിച്ചതിന് അവിടന്ന് അദ്ദേഹത്തെ ശാസിക്കാത്ത പക്ഷം ഞാൻ എൻെറ സ്വന്ത കൈകൊണ്ടു് അതിനു പ്രതിക്രിയ ചെയ്യുമെന്നു ദൈവത്തെ സാക്ഷിപ്പെടുത്തിശ്ശപഥം ചെയ്യുന്നു. ഞങ്ങളിരുവരിൽ ശ്രേഷ്ഠനാരാണെന്നു ഞാനൊന്നു പരിക്ഷിച്ചു നോക്കട്ടെ.

(വാളിന്മേൽ കൈവെക്കുന്നു)

ആക്ബർ—നോക്കു, സലിം; ഞാൻ ആയുഷ്മാനായിരിക്കുന്ന കാലത്തോളം ഈ സാമ്രാജ്യത്തിൻെറ അധികാരി ഞാൻതന്നെയാണു; താനല്ല. വല്ലതും ഉപദ്രവമുണ്ടാക്കേണമെന്നായിരിക്കാം താൻ പക്ഷേ നിശ്ചയിച്ചിരിക്കുന്നതു്. തനിക്കീസ്സാമ്രാജ്യം ലഭിക്കേണമെന്നു മോഹമുണ്ടെങ്കിൽ നേർവഴിക്കു നടന്നുകൊള്ളു; അല്ലാത്ത പക്ഷം തനിക്കും രാജ്യത്തിനും തമ്മിൽ ഒരു സംബന്ധവുമുണ്ടാകയില്ലെന്നു ഓർമ്മവെച്ചുകൊള്ളണം.

സലീം—അങ്ങനെ നിശ്ചയിക്കുന്നതിനുള്ള അധികാരം ചക്രവർത്തിയുടെ കൈവശമല്ല ഇരിക്കുന്നതു് എന്നു ഞാൻ തീർച്ചപറയാം.

(പോകുന്നു)

ആക്ബർ—(ആശ്ചര്യത്തോടെ അല്പനേരം സ്തബ്ധനായിരിക്കുന്നു) മാതാപിതാക്കന്മാരുടെ ഹൃദയത്തിൻെറ അവസ്ഥയെന്താണ്? പ്രാണത്യാഗം ചെയ്തിട്ടുകൂടി ലോകം തങ്ങളുടെ സന്താനങ്ങൾക്കു ധനം സമ്പാദിച്ചുവെക്കുന്നു! എൻെറ വിരലുകളെക്കൊണ്ടു് അമർത്തിയാൽതന്നെ പൊടിഭസ്മമാക്കത്തക്ക ബലഹീനനായ പുത്രൻെറ തക്കുത്തരവും ഗർവ്വമെല്ലാം എനിക്കു സഹിക്കേണ്ടിവന്നുവല്ലോ—ദൈവമേ! അവിടന്നു സ്നേഹപാശംകൊണ്ടു ബന്ധിച്ച പിതാക്കന്മാരെ എത്ര ദുർബ്ബല

ന്മാരാക്കിത്തീർത്തിരിക്കുന്നു! എനിക്കിതെല്ലാം മൌനമായിസ്സഹിക്കേണ്ടിവന്നു. ആരാണെത്? മേഹരുന്നിസയോ?

(മേഹരുന്നിസ പ്രവേശിച്ച് അഭിവാദ്യം ചെയ്യുന്നു)

മേഹർ—തിരുമനസ്സു, ഞാൻതന്നെയാണ്.

ആക്ബർ—മേഹർ, നിന്റെ പേരിൽ വലിയതായ ഒരു കുററം ചുമത്തിട്ടുണ്ടെന്നു ഞാൻ കേട്ടു.

മേഹർ—അതിനെപ്പററി രണ്ടുവാക്കു ബോധിപ്പിക്കേണമെന്നു വിചാരിച്ചാണു ഞാൻ വന്നിരിക്കുന്നത്. പക്ഷേ സലിംരാജകുമാരൻ ആദ്യംതന്നെ എല്ലാം തിരുമനസ്സറിയിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നാണു തോന്നുന്നത്.

ആക്ബർ—പറയു; ശക്തസിംഹനെ ആരാണു വിട്ടയച്ചത്?

മേഹർ—ഞാൻ; എന്റെ കൈകൊണ്ട്.

ആക്ബർ—ദൌലത്തിനെന്തു സംഭവിച്ചു?

മേഹർ—ഞാൻ അവളെ ശക്തസിംഹനു വിവാഹം ചെയ്തു കൊടുത്തു.

ആക്ബർ—(ഹാസ്യമായി) ഒന്നാന്തരം! ശക്തസിംഹന് എന്റെ മരുമകളെ കൊടുക്കുക! ഒരു കാടനൊരു മിച്ച മുഗൾരാജകുമാരിയുടെ വിവാഹം!

മേഹർ—ഇതൊരു നൂതനമായ സംഗതിയല്ലല്ലോ. അവിടത്തെ അച്ഛനായ ഹുമയൂൺചക്രവർത്തിതന്നെ വഴി കാണിച്ചിട്ടുണ്ടല്ലോ. അതും പോരെങ്കിൽ അവിടന്ന് ആ വഴിക്കു നടന്നിട്ടുമുണ്ട്.

ആക്ബർ—ഞങ്ങൾ കാടന്മാരുടെ പുത്രിമാരെ ഇങ്ങോട്ടെടുക്കുകയാണു ചെയ്തിട്ടുള്ളത്. അങ്ങോട്ടു കൊടുക്കുകയല്ല.

മേഹർ—രണ്ടും സമംതന്നെ.

ആക്ബർ—എങ്ങനെയാണു സമമാകുന്നത്?

മേഹർ—രണ്ടും ഒന്നുതന്നെ. അതും വിവാഹം ഇതും വിവാഹം.

ആക്ബർ—അല്ലാ ഒന്നല്ലാ. നിനക്കു പ്രായമാകാത്തതു
കൊണ്ടു ദേശാചാരത്തിന്റെ ജ്ഞാനമില്ല.

മേഹർ—ദേശാചാരംകൊണ്ടു മുഴുവനായില്ല; ജനങ്ങൾ
ക്കു ഹിതകരമായ സംഗതികളെല്ലാം എനിക്കു നല്ല
പോലെ അറിയാം.

ആക്ബർ—ഇത്ര ചെറുപ്പത്തിൽതന്നെ മനസ്സിലാകത്ത
ക്കവിധം സുഗ്രാഹ്യങ്ങളാണോ ശാസ്ത്രഗ്രന്ഥങ്ങൾ? ഒ
രിക്കലുമല്ല. ലോകത്തിൽ അനേകം ഭിന്നമതങ്ങളും അ
വയിൽതന്നെ ബഹുതരം ശാഖോപശാഖകളും ഉണ്ടാ
ക്കീട്ടുള്ളതെന്തിനാണെന്നു നിനക്കറിയാമോ? ആഴിച്ചൂ
ഴുന്ന ഊഴിയിൽ അസംഖ്യം വിദ്വാന്മാരും ശാസ്ത്രജ്ഞ
ന്മാരും ഉണ്ടായിട്ടുണ്ടെങ്കിലും മതവിഷയത്തിൽ അവ
രെല്ലാം ഭിന്നാഭിപ്രായക്കാരാണ്. മതവിഷയമായ സ
ദസ്സുകളിൽവച്ചു ഞാൻ അസംഖ്യം പ്രസംഗങ്ങൾ
കേൾക്കുകയും, പാർസി, ക്രിസ്ത്യാനി, മുസൽമാൻ,
ഹിന്ദു തുടങ്ങിയുള്ള വിവിധമതസ്ഥന്മാരായ പണ്ഡി
തന്മാരോടു വാദപ്രതിവാദങ്ങൾ നടത്തുകയും ചെയ്തി
ട്ടുണ്ട്. എന്നിട്ടുകൂടി എനിക്ക് അവയുടെ പരിജ്ഞാന
മുണ്ടെന്നു പറയുവാൻ ധൈര്യമില്ല; നിനക്കിത്ര ചെ
റുപ്പത്തിൽതന്നെ സകലം മനസ്സിലായല്ലോ. ആ
ശ്ചര്യം!

മേഹർ—തിരുമേനി, എനിക്കത്രവളരെ തക്കങ്ങളൊന്നും
കേൾക്കേണ്ട ആവശ്യമില്ല; നിശ്ചയാംശം എന്റെ മ
നസ്സിൽ ഉദിച്ചതാണ്. ദൈവവും ഒന്നാണു, മതവും
നീതിയും ഒന്നുതന്നെയാണെന്നെനിക്കറിയാം! സ്വാ
ത്ഥം, ആത്മപ്രശംസ, വൈരം തുടങ്ങിയവയെ സാ
ധിക്കുന്നതിനുവേണ്ടിയാണു ജനങ്ങൾ സർവ്വവും ഭിന്നി
പ്പിച്ചിരിക്കുന്നതു്. ഈ നക്ഷത്രപരിപൂർണ്ണമായ നഭോ
മണ്ഡലവും, ഓളംവെട്ടുന്ന സമുദ്രവും, മരതകതുല്യമാ
യ മൈതാനവുമെല്ലാം ഒരേ ദൈവത്തിന്റെ മഹിമ

യെത്തന്നെയാണു പുകഴ്ത്തുന്നത്. പരബ്രഹ്മം, ഖുദാ, ജിഹോവാ, എന്നിങ്ങനെ വിവിധനാമധേയങ്ങളുടെ ആരോപം ഹേതുവായി ഭിന്നമാണെന്നു ഭ്രമിച്ച് ആ സച്ചിദാനന്ദത്തിന്റെ വാസ്തവത്തെക്കുറിച്ചു ലോകം കലഹിക്കുന്നു. ജനങ്ങൾ പരസ്പരം നിന്ദിക്കുകയും ഉപദ്രവിക്കുകയുംകൂടി ചെയ്യുന്നുണ്ട്. ജീവികളെല്ലാം ഒരേ ചൈതന്യാംശങ്ങളാകുന്നതുകൊണ്ടു സഹോദരന്മാരാണ്. വിവിധദേശങ്ങളിൽ ജനിക്കുന്നതുകൊണ്ടാണു തമ്മിൽ വ്യത്യസ്തന്മാരായിരിക്കുന്നത്. ശക്തസിംഹനും ദൌലത്തുന്നിസയും മനുഷ്യർതന്നെയാണ്. ഞാനൊരു വ്യത്യാസവും കാണുന്നില്ല.

ആക്ബർ — ദൌലത്തു മുസൽമാനാണ്; ശക്തസിംഹൻ കാപ്പിരിയാണ്. ദൌലത്തു ഹിന്ദുസ്ഥാൻചക്രവർത്തിയുടെ മരുമകളാണ്, ശക്തസിംഹൻ തെണ്ടിനടക്കുന്ന ഇരപ്പാളിയാണ്. ഇത്ര വ്യത്യാസമുണ്ടു.

മേഹർ — ശക്തസിംഹൻ മേവാഡിലെ റാണയായിരുന്ന ഉദയസിംഹന്റെ പുത്രനാണ്! ഇന്ന് അദ്ദേഹം രാജ്യഭ്രഷ്ടനും, അങ്ങുന്നു ഹിന്ദുസ്ഥാനചക്രവർത്തിയുമാണ്. ഈ ഐശ്വര്യം അനശ്വരമാണോ? ഇപ്പോഴത്തെ ചക്രവർത്തിയും പിതാവും ഒരുകാലത്തു ശക്തസിംഹനു തുല്യം നിരാശ്രയന്മാരായി അലഞ്ഞുനടന്നിരുന്നില്ലേ?

ആക്ബർ — ശക്തസിംഹൻ മുസൽമാനായിരുന്നെങ്കിൽ തരക്കേടില്ലാ; പക്ഷേ അയാൾ നീചനായ കാടനാണല്ലോ.

മേഹർ — അച്ഛാ, അങ്ങുന്നു മിണ്ടാതിരിക്കു. കൂടക്കൂടെ 'കോടൻ,കാടൻ' എന്നിങ്ങനെ പല്ലവി പാടി എന്നെ അവമാനിക്കരുത്. എന്റെ അമ്മ— മൽക്ക—യും കാടത്തിയാണെന്ന് അവിടത്തേക്കു മനസ്സിലായിട്ടില്ലേ?

ആക്ബർ — അമ്മ കാടത്തിയാണെങ്കിലും അച്ഛൻ മുസൽമാനാണല്ലോ. പുരുഷന്മാരുടെ സൌഖ്യത്തിനുവേണ്ടിയാണു സ്ത്രീകളെ സൃഷ്ടിച്ചിരിക്കുന്നത്. എന്റെ

സമീപത്തു് അസംഖ്യം സ്ത്രീകളുണ്ടു്. അവരെ കേവലം ഭോഗസാധനങ്ങളായിട്ടു മാത്രമേ ഞാൻ ഗണിച്ചിട്ടുള്ളു—മാനനീയകളല്ല.

മേഹർ—എന്റെ പിതാവും ഹിന്ദുസ്ഥാൻ ചക്രവത്തിയുമായ അവിടത്തെ മുഖത്തുനിന്നു് ഇപ്രകാരം വിവേകശൂന്യങ്ങളായ വാക്കുകൾ നിഗ്ഗമിക്കുന്നതു് ആശ്ചയ്യം തന്നെ. സ്ത്രീകൾ പുരുഷന്മാരുടെ സുഖസാധനങ്ങളാണെന്നു അവിടന്നു വിചാരിക്കുന്നുവല്ലോ. അവക്കും പുരുഷന്മാരെപ്പോലെ ബുദ്ധിയും സുഖദുഃഖജ്ഞാനവുമുണ്ടു്. സ്ത്രീകൾ ഭോഗ്യവസ്തുക്കളാണത്രേ! സ്ത്രീകൾ തങ്ങളുടെ സഹധമ്മണികളാണെന്നും അവരെ ബഹുമാനിക്കുന്ന രാജ്യത്തു മാത്രമേ സദാ സന്തുഷ്ടിയുണ്ടാകയുള്ളുവെന്നുമാണു ഹിന്ദുക്കളുടെ അഭിപ്രായമെന്നു് അമ്മ പറയുന്നതു ഞാൻ കേട്ടിട്ടുണ്ടു്. പക്ഷേ അബലകളെ മാനിക്കുകകൂടി ചെയ്യരുതെന്നാണു അവിടത്തെ അഭിമതം. പുരുഷന്മാർ തങ്ങളുടെ സുഖാനുഭവത്തിനു വേണ്ടിയാണു ജനിച്ചിട്ടുള്ളതെന്നു വനിതകൾക്കും പറയാമെങ്കിലും അവക്കു തലച്ചോറുള്ളതുകൊണ്ടാണു് അപ്രകാരമുള്ള അവിവേകവാക്കുകൾ അവരുടെ മുഖത്തുനിന്നു വീഴാത്തതു്. സ്വാത്മപരിത്യാഗം നിമിത്തമാണു് അവർ തങ്ങളുടെ സൌഖ്യത്തെ പുരുഷന്മാക്കു ബലി കഴിക്കുന്നതു്. പുരുഷന്മാരുടെ സ്വാത്മപ്രതിപത്തി കൊണ്ടു് അവർ തനാംഗികളെ മാനിക്കകൂടി ചെയ്യുന്നില്ല. അവരുടെ അധമ്മവും ക്രൂരതയും നോക്കൂ! അവർ സ്ത്രീകളോടു് അധമ്മം പ്രവത്തിച്ചു് അവരുടെ ജീവിതഭാരത്തെ പതിന്മടങ്ങു വദ്ധിപ്പിക്കുന്നു.

ആക്ബർ—മേഹർ! നിന്നോടു തക്കിക്കുന്നതിനോ ഇപ്രകാരമുള്ള അധികപ്രസംഗം കേൾക്കുന്നതിനോ എനിക്കാഗ്രഹമില്ല. എന്റെ കല്പനയെ മൌനമായി അനു

സരിക്കുന്നതു നിങ്ങളുടെ കടമയാണു്. മതി; ഇനിയൊന്നും പറയേണ്ട.

(അക്ബർ കുപിതനായി പോകുന്നു)

മേഹർ— (ദാർഢ്യത്തോടെ) എന്റെ കത്തവ്യമെന്താണെന്നു് എനിക്കു നല്ലപോലെ അറിയാം. ആരെങ്കിലും എന്റെ അമ്മയെ നിന്ദിക്കുകയോ അവരെ അടിമക്കുതുല്യം ഒരു ഭോഗസാധനമായി വിചാരിക്കുകയോ ചെയ്യുന്നുണ്ടെങ്കിൽ അവരൊരുമിച്ചു ഞാൻ ഇനി താമസിക്കുകയില്ല. അയാൾ ഹിന്ദുസ്ഥാൻ ചക്രവത്തിയോ തുക്കിസ്സുൽത്താനോ ആരായാലും വേണ്ടില്ല. വിശാലമായ ഭൂമിയിൽ പവ്വതങ്ങളും കാടുകളും മററും ധാരാളമുണ്ടല്ലോ. ഞാൻ വാനപ്രസ്ഥാശ്രമം സ്വീകരിച്ചുകൊള്ളാം. ഇന്നു മുതൽ ഞാൻ രാജകുമാരിയല്ല; ഒരു സാധാരണ യുവതി. ഇപ്രകാരമുള്ള രാജപദവിയനുഭവിക്കുന്നതിനേക്കാൾ നല്ലതു ഭിക്ഷതെണ്ടുകയാണു്.

(പോകുന്നു)

രംഗം 6.

സ്ഥാനം —മാനസിംഹന്റെ ആഗ്രയിലുള്ള മാളിക

സമയം— സന്ധ്യ.

[മാനസിംഹൻ തന്റെ മുറിയിൽ തനിയെ ലാത്തുന്നു]

മാനസിം—രേവയുടെ വിവാഹാത്ഥം പിതാവു് അവളെ എന്റെ സമീപത്തേക്കയച്ചിരിക്കുന്നു ഈ മുഗാൾവംശത്തിലേക്കുതന്നെ അവളെ വേളികഴിച്ചുകൊടുക്കേണ്ടി വരുമെന്നാണു തോന്നുന്നതു്. കഷ്ടം! ഈയുള്ള ആളുകളുടെ അവസ്ഥ എത്ര ശോചനീയമായിത്തീന്നിരിക്കുന്നു. മേവാഡിലെ പവിത്രവംശത്തോടു സംബന്ധിപ്പിക്കുന്നപക്ഷം നമ്മുടെ ഈ കളങ്കം കഴുകിക്കളയാമെന്നു

വിചാരിച്ചിരുന്നു; പക്ഷെ എന്റെ ആഗ്രഹം നിഷ്ഫലമായി. പ്രതാപസിംഹാ! അങ്ങയുടെ ഈ അഭിമാനം കളഞ്ഞിട്ടില്ലെന്നുവരുകിൽ ഞാൻ പുരുഷനല്ല. ഫലി [illegible] ഞാൻ എന്റെ വംശത്തിന്റെ ഗൌരവം [illegible]

സ്വ ഉപേക്ഷിട്ടും കുലമഹിമയെ രക്ഷിച്ചുപോരുന്നു! എന്റെ ആയുഷ്കാലത്തിനിടക്കു തന്റെ ഉന്നമിതമായിരിക്കുന്ന ഉത്തമാംഗത്തെ നമിപ്പിച്ച് എന്നോടു സമനാക്കിത്തീർത്തേക്കാം. കാടുതോറും ആട്ടിപ്പായിച്ച് ആകാശമല്ലാതെ മറെറാരു തണലും തനിക്കില്ലാതാക്കിയേക്കാം.

[ശസ്ത്രധാരിയായ സലീം പ്രവേശിക്കുന്നു]

മാനസിം— (ആശ്ചര്യത്തോടെ) യുവരാജാവു തിരുമനസ്സ്! സ്വാഗതം. അങ്ങ് എന്തിനായിട്ടാണ് ഇത്രബദ്ധപ്പെട്ടു ഇങ്ങോട്ടുവന്നത്.

സലീം—ഞാൻ അങ്ങയോടു പ്രതിക്രിയ ചെയ്യുന്നതിനാണു വന്നിരിക്കുന്നത്.

മാനസിം—പ്രതിക്രിയയോ?

സലീം—അതേ, പ്രിതിക്രിയതന്നെ.

മാനസിം—എന്തിന്റെ പ്രതിക്രിയ?

സലീം—നിങ്ങളുടെ ഗർവ്വിന്റെ പ്രതിക്രിയ. മഹമ്മൂദ്!

[മഹമ്മൂദ പ്രവേശിക്കുന്നു]

സലീം—(മഹമ്മൂദിന്റെ ഹസ്തത്തിൽനിന്ന് ആയുധമെടുത്തു മാനസിംഹനു കൊടുക്കുന്നു) ഇതിൽനിന്ന് ഇഷ്ടമുള്ളവാളു തിരിഞ്ഞെടുക്കാം.

മാനസിം—തിരുമനസ്സേ! അങ്ങക്കു തലക്കു സ്ഥിരതയില്ലെന്നുണ്ടോ? ഞാൻ സൈന്യാധിപനായിരിക്കുന്ന രാജ്യത്തെ യുവരാജാവാണ് അങ്ങുന്നു്. എനിക്കങ്ങയോടു യുദ്ധം ചെയ്യാൻ പാടുണ്ടോ?

സലീം—നിങ്ങൾക്കു യുദ്ധം ചെയ്യാതെനിവൃത്തിയില്ല. നി

ങ്ങൾ ചക്രവൎത്തിയുടെ സ്യാലപുത്രനും സേനാപതിയുമാണ്. അദ്ദേഹത്തിനു നിങ്ങളുടെ ഗൎവ്വു സഹിക്കാൻ ശക്തിയുണ്ട്, എന്നെക്കൊണ്ടു സാധിക്കുകയില്ല; എടുക്കൂ, ഇഷ്ടമുള്ള വാളെടുക്കൂ.

മാനസിം അങ്ങേക്കെന്നോടു വിരോധമാണെന്നെനിക്കറിയാം. എന്നാലും അങ്ങയുടെ ശരീരത്തിൽ ആയുധം പ്രയോഗിക്കുന്നതിനെനിക്കു മനസ്സുവരുന്നില്ല. അതു ചക്രവൎത്തിയുടെ ചോറിന്റെ മഹിമതന്നെയാണ്.

സലീം—വാളെടുക്കാതെ നിവ്വാഹമില്ല. നമ്മളിലാരാണു യോഗ്യനെന്ന് ഇന്നുതന്നെ തീച്ചയാക്കണം.

മാനസിം—അങ്ങുന്ന് ആദ്യംതന്നെ അങ്ങയുടെ ചിത്തഭ്രമം മാററീട്ടു വരൂ.

സലീം—ഇല്ലാ; എനിക്കൊന്നും കേൾക്കേണ്ടാ. ഈ വാളെടുക്കൂ.

(മാനസിംഹന്റെ കയ്യിൽ വാളു കൊടുക്കുന്നു.)

മാനസിം—(വാളു വാങ്ങിച്ചു) തിരുമനസ്സിലേക്കു ഭ്രാന്തുണ്ടോ? (സലീം മാനസിംഹനോടെതിക്കുകയും അദ്ദേഹം തടുക്കുകയും ചെയ്യുന്നു.)

മാനസിം—ഇതൊന്നു കേൾക്കൂ.

സലീം—ഇല്ലാ; ഒന്നും കേൾക്കേണ്ടാ.

(സലീം വീണ്ടും വാളുവീശി മാനസിംഹന്റെ കാലിന്മേൽ മുറിയേല്പിക്കുന്നു.)

മാനസിം—(ഗജ്ജിച്ചുകൊണ്ട്) എന്നാൽ ഇഷ്ടംപോലെ അവിടന്നു തന്നത്താൻ രക്ഷിച്ചുകൊള്ളൂ.

(മാനസിംഹൻ സലീമിനോടു പൊരുതുകയും സലീം പരാജിതനായിട്ടു പിന്നാക്കം മാറുകയും ചെയ്യുന്നു.)

മാനസിം—ഇനിയെങ്കിലും അങ്ങേക്കു ബോധംവരട്ടെ. അല്ലാത്തപക്ഷംഅങ്ങയുടെ ശിരസ്സു നിലത്തു കിടന്നുരുളും.

സലീം—ഇത്ര അധികപ്രസംഗമോ! (വീണ്ടും മാനസിംഹനോടെതിക്കുന്നു.)

(പരിഭ്രമത്തോടെ രേവ പ്രവേശിക്കുന്നു.)

രേവ—(കൈ രണ്ടും ഉയൎത്തിക്കൊണ്ട് ഇരുവരുടേയും മദ്ധ്യത്തിൽ നില്ക്കുന്നു.) മതിയാക്കു; മതിയാക്കു; ഇതു ഗൃഹമാണ്; രണാങ്കണമല്ല.

(രേവയുടെ രൂപലാവണ്യം കണ്ടു പരിഭ്രമിച്ച സലീമിന്റെ ഹസ്തത്തിൽനിന്നു വാൾ വീഴുന്നു. അദ്ദേഹം അല്പനേരം കൈകൊണ്ടു കണ്ണുപൊത്തി നില്ക്കുന്നു. കണ്ണു തുറന്നപ്പോൾ രേവയെ പുരോഭാഗത്തു കാണ്മാനില്ല)

സലീം—(ആശ്ചൎയ്യത്തോടെ) ഹൈ! അവളാരാണ്! മാനുഷിയോ ദേവിയോ?

രംഗം 7.

സ്ഥാനം—ഉദയപുരത്തിലുള്ള ഒരു പൎവ്വതഗുഹയുടെ പുരോഭാഗം.

സമയം—സന്ധ്യ.

[പ്രതാപസിംഹൻ തനിയെ നില്ക്കുന്നു.]

പ്രതാപ—കോമളമീരവും കൈവിട്ടുപോയി. ധൂൎമടി, ഗോഗംഢാ എന്നി കോട്ടകളും ശത്രുക്കൾ കരസ്ഥമാക്കിക്കഴിഞ്ഞു. ഉദയപുരം മഹാബത്തുഖാന്റെ അധീനത്തിൽ പെട്ടു. എല്ലാം നശിച്ചുപോയെങ്കിലും അവയെപ്പററിയുള്ള ദുഃഖംമാത്രം ശേഷിപ്പുണ്ട്! ഒരു കാലത്തു കൈമോശം വന്നതെല്ലാം മറെറാരു കാലത്തു വീണ്ടെടുക്കാൻ സാധിച്ചേക്കാം. പക്ഷേ മാനാ! രോഹിദാസ്സ്! ഹൽദിഘാട്ടിയുദ്ധാങ്കണത്തിൽവെച്ചു ദേഹവിയോഗം സംഭവിച്ചവരായ നിങ്ങളിരുവരേയും പുനൎജ്ജീവിപ്പിക്കുന്നതിന് ഒരിക്കലും സാധിക്കുകയില്ലല്ലോ!

[സാവധാനത്തിൽ ഈശ്വര പ്രവേശിക്കുന്നു.

പ്രതാപ—ഈശ്വരേ! നിന്റെ ഭക്ഷണംകഴിഞ്ഞുവോ?

ഈശ്വര—ഉവ്വ്. അച്ഛാ, ഇതേതൊരു സ്ഥാനമാണ്?

പ്രതാപ—ഉദയപുരം വനം.

ഈശ്വര—വളരെ മനോഹരമായ പ്രദേശം. എന്തൊരു ശാന്തത. എത്ര സുന്ദരം!

(ഭോജനസാമഗ്രികളുമെടുത്തുകൊണ്ടു ലക്ഷ്മി പ്രവേശിക്കുന്നു.)

പ്രതാപ—കുട്ടികൾക്കു ഭക്ഷണം കൊടുത്തുവോ?

ലക്ഷ്മി—ഉവ്വ്. ഞാൻ അവിടത്തേക്കു ഭക്ഷണം കൊണ്ടുവന്നിരിക്കുന്നു.

പ്രതാപ—ഞാനെന്താണു ഭക്ഷിക്കേണ്ടതു്? എനിക്കു ലേശം വിശപ്പില്ല.

ലക്ഷ്മി—ഇന്നത്തെ ദിവസത്തിൽ ജലപാനംകൂടി ചെയ്തിട്ടില്ല; എന്നിട്ടും വിശപ്പില്ലെന്നോ?

ഈശ്വര—അച്ഛാ! അല്പം വല്ലതും ഭക്ഷിക്കു!

പ്രതാപ—ആട്ടെ, അവിടെ വയ്ക്കു.

ലക്ഷ്മി—(പ്രതാപസിംഹന്റെ മുമ്പിൽ ഭോജനഭാജനം വച്ചിട്ടു) ഞാൻ പോയി കുട്ടികളെ ഉറക്കിട്ടുവരാം.

(ലക്ഷ്മി പോകുന്നു. പ്രതാപസിംഹൻ ഫലമൂലങ്ങൾ ഭക്ഷിച്ചു കൈ കഴുകുന്നു.)

പ്രതാപ—രജപുത്രന്മാക്കു വിഹിതമായ ജീവനം ഇതുതന്നെയാണ്. പകൽ മുഴുവനും ഉപവസിച്ചതിനുശേഷം അത്താഴത്തിനു ഫലമൂലങ്ങൾ. പ്രഭാതം മുതൽക്കു അസ്തമനംവരെ അത്യദ്ധ്വാനം ചെയ്തിട്ടു രാത്രി വെറും നിലത്തു ശയിക്കുക! ഇതാണു രജപുത്രന്മാക്ക് അനുരൂപമായ ജീവിതം. ദേശസേവനത്തിനുവേണ്ടി കഷ്ടപ്പെടുന്ന സമയത്തു ലഭിക്കുന്ന ഈ ഫലമൂലങ്ങൾ അമൃതിനേക്കാൾ സ്വാദുള്ളവയാണ്. മാതൃ

ശുശ്രൂഷ ചെയ്യുന്ന സമയത്ത് ഈ ധൂളിമെത്തയുംകൂടി പുഷ്പശയ്യയേക്കാൾ സുഖകരമാണ്—

(ഭീൽസൈന്യാധിപനായ മാഹ്ഗകൻ പ്രവേശിച്ചു അഭിവാദ്യം ചെയ്യുന്നു.)

പ്രതാപ—ആര്? മാഹ്ഗവോ?

മാഹ്ഗ—അതേ തിരുമനസ്സുകൊണ്ട്, ഞാൻ തന്നെയാണ്. അങ്ങയുടെ ശോചനീയാവസ്ഥ കേട്ടിട്ട ഞാൻ കാണ്മാൻ വന്നതാണ്.

പ്രതാപ—വളരെ നന്നായി.

ഈര—മാഹ്ഗ, സൌഖ്യം തന്നെയല്ലേ?

മാഹ്ഗ—അനുജത്തിയോ? നിങ്ങൾ നന്ന ചടച്ചിരിക്കുന്നു വല്ലോ?

പ്രതാപ—ഇവൾ ആയുഷ്മതിയായിരിക്കുന്നതുതന്നെ ആശ്ചൎയ്യമാണ്. ഒന്നാമത്തു ശരീരത്തിനു സുഖമില്ലായ്മ; രണ്ടാമത്തു ഭൃത്യവൎഗ്ഗവും സമീപത്തില്ല. വസിക്കുന്നതിനു നിയതസ്ഥാനമോ സമയത്തിനു ഭോജനമോ ഇല്ലാ! പകൽ മുഴുവനും കഷ്ടപ്പെട്ടിട്ട് ഇപ്പോൾ മാത്രമേ ഇവൾ അല്പം ആഹാരം കഴിച്ചുള്ളു.

മാഹ്ഗ—ഇപ്രകാരം എത്ര ദിവസം കഴിച്ചുകൂട്ടുവാൻ സാധിക്കും?

പ്രതാപ—അനുജാ! എന്താണു വേണ്ടതു്! ബിറൂരിലെ കാട്ടിൽ ഭോജനത്തിന് ഏൎപ്പാടു ചെയ്തിരുന്നു. തത്സമയം അയ്യായിരം മുഗളന്മാർ വന്നു വളഞ്ഞു. ഞാൻ എന്റെ ഇരുനൂറു കൂട്ടുകാരുമൊരുമിച്ചു പൎവ്വതമാൎഗ്ഗങ്ങളിൽ കൂടെ പത്തുകാതം വഴി നടന്നിട്ടാണ് ഇവിടെ എത്തിയതു്. ഇവരെ ഡോലിയിലും കൊണ്ടുപോന്നു!

(മാഹ്ഗ നിരാശയെ പ്രകടിപ്പിച്ചുകൊണ്ട്)

മാഹ്ഗ—തിരുമനസ്സുകൊണ്ട് ഒരു വൎത്തമാനം കേട്ടുവോ?

പ്രതാപ—എന്താണ്?

മാഹ—ഖരീദഖാന്റെ സൈന്യങ്ങളെല്ലാം റായാഡിലേക്ക പോയിരിക്കുകയാണ്. ഇവിടെ ആയിരം സൈന്യങ്ങളേ ഉള്ളു.

പ്രതാപ—ഖരീദഖാൻ! അയാളെവിടെ?

മാഹ—ഇവിടെത്തന്നെ. ഇന്ന് അയാളുടെ ജന്മനക്ഷത്രമാകകൊണ്ട് അവിടെ വലിയ വിരുന്നും മററുമുണ്ടായിരിക്കും. ഇപ്പോൾതന്നെ അയാളെ വളയുന്നതായാൽ നിഷ്ഫലമാകയില്ല.

പ്രതാപ—പക്ഷേ എന്റെകൂടെ നൂറു ഭടന്മാർ മാത്രമേയുള്ളു.

മാഹ—എന്റെ അടുക്കൽ അനവധി ഭിലന്മാരുണ്ട്. അവരെല്ലാം തിരുമനസ്സിലേക്കുവേണ്ടി പ്രാണൻകളയാൻ തയ്യാറാണ്!

പ്രതാപ—എന്നാൽ വേഗം പോയി സൈന്യങ്ങളെ ക്രമപ്പെടുത്തിട്ടു വരു. ഇന്നു രാത്രി മുഗളന്മാരുടെ കൂടാരത്തെ വളയണം. പോകൂ, വേഗം പോയിട്ടു വരൂ.

മാഹ—കല്പനപോലെ. (ഈരയോടു) അനുജത്തി, നിങ്ങൾ ദേഹം നല്ലവണ്ണം സൂക്ഷിക്കണം. അല്ലാത്തപക്ഷം എത്ര കാലത്തോളം ജീവിച്ചിരിക്കുവാൻ സാധിക്കുമെന്നറിഞ്ഞുകൂടാ. (പോകുന്നു)

പ്രതാപ—ഈ ഭിൽസൈന്യാധിപനു തുല്യനായ ഒരു മിത്രം ഈ ലോകത്തിൽ ദുർല്ലഭമാണ്. ഈ ആപൽക്കാലത്തു അദ്ദേഹത്തെപ്പോലെ ഒരു മിത്രത്തെ ലഭിച്ചതു മഹാ ഭാഗ്യമായിപ്പോയി.

ഈര—അച്ഛാ?

പ്രതാപ—എന്താണു മകളെ!

ഈര—ഈ യുദ്ധംകൊണ്ടുള്ള പ്രയോജനമെന്താണ്? ഈ ലോകത്തു നമ്മൾ അല്പദിവസങ്ങൾ മാത്രമേ ജീവിച്ചി

രിക്കുകയുമുള്ളു. പരസ്പരസ്നേഹവും സമഭാവനയും വദ്ധിപ്പിക്കുകയും അന്യന്റെ ദുഃഖത്തെ ദൂരീകരിക്കുന്നതിനു തന്നാൽ കഴിയുന്നപ്രകാരം യത്നിക്കുകയുമല്ലേ മനുഷ്യജീവിതത്തിന്റെ പരമോദ്ദേശ്യം? അല്ലാതെ കലഹമുണ്ടാക്കിത്തീൎത്തു ജീവിതം ക്ലേശാവഹമാക്കിത്തീൎക്കുകയാണോ വേണ്ടതു്?

പ്രതാപ—മകളേ! അന്യോന്യസൌഹൃദത്തോടെ ജീവിതം നയിക്കുന്നതിനു സാധിക്കുന്നപക്ഷം ഈ ലോകം തന്നെയല്ലേ സ്വൎഗ്ഗം?

ഈര— അച്ഛാ! സ്വൎഗ്ഗം എവിടെയാണു്? ഈ ഭൂമിതന്നെ സ്വൎഗ്ഗമായിത്തീരുമെന്നാണു് എന്റെ വിശ്വാസം. ഈ ലോകം എന്നാണു പരോപകാരം, പ്രീതി, ഭക്തി എന്നിവകളുടെ വിളനിലമായിത്തീരുന്നതു്, എന്നാണു മനുഷ്യർ സ്വാത്മപ്രതിപത്തിയെ ഉപേക്ഷിച്ചു പരോപകാരത്തിൽ ദൃഷ്ടിവയ്ക്കുന്നതു്, അന്നു് ഈ പൃത്ഥ്വിതന്നെയാണു സ്വൎഗ്ഗം.

പ്രതാപ—എന്റെ കുട്ടീ! അതിനൊക്കെ എത്ര കാലം കഴിയണം?

ഈര—അച്ഛാ! നമ്മൾ അക്കാലത്തോടടുത്തു ജനിച്ചിട്ടില്ലെങ്കിലും ഈ രക്തപ്രവാഹത്തിൽനിന്നു് ഒഴിഞ്ഞുപോകുന്നതിനു് ഒരു നിവൃത്തിയുമില്ലേ?

[ബാലകന്റെ വേഷധാരിയായ മേഹറുന്നിസയേയുംകൊണ്ടു് അമരസിംഹൻ പ്രവേശിക്കുന്നു.]

പ്രതാപ—അമരസിംഹനോ?—തന്റെ കൂടെ ആരാണു്?

അമര—ഇയ്യാൾ മാനസിംഹന്റെ ദൂതനാണെന്നാണു പറയുന്നതു്; പക്ഷേ ഞാനതു വിശ്വസിക്കുന്നില്ല.

[മേഹർ പ്രതാപസിംഹന്റെ നേരെ തുറിച്ചുനോക്കുന്നു.]

പ്രതാപ—താൻ മാനസിംഹന്റെ ദൂതനാണോ?

മേഹർ—അങ്ങുന്നു് തന്നെയാണോ പ്രതാപസിംഹൻ? ഈ കുടിലാണോ അങ്ങയുടെ വാസസ്ഥാനം? ഈ ഫല മൂലങ്ങൾ തന്നെയാണോ അങ്ങയുടെ ആഹാരം? ഇപ്പുല്ലുമെത്തയിലാണോ അങ്ങുന്ന ശയിക്കുന്നതു്?

പ്രതാപ—അതേ, ഞാൻ തന്നെയാണ പ്രതാപസിംഹൻ. സത്യം പറയു, താനാരാണു്?

മേഹർ—സത്യം പറയുന്നതിനെനിക്ക ഭയമാകുന്നു. വാസ്തവം പറയുന്നപക്ഷം അങ്ങുന്നു് എന്നെ ഉപേക്ഷിക്കരുതു്.

പ്രതാപ—ഞാൻ തന്നെ ഉപേക്ഷിക്കുകയില്ല.

മേഹർ—അങ്ങുന്ന രാജപുത്രവംശപ്രദീപമാണു്. അങ്ങുന്ന മനുഷ്യവംശശിഖാമണിയാണു്. അവിടത്തെപ്പററി പലതും കേട്ടിട്ടുള്ളതിൽ ചിലതു മാത്രമേ ഞാൻ വിശ്വസിച്ചിരുന്നുള്ളു. പക്ഷേ ഇന്നു ഞാൻ കണ്ട കാഴ്ച സങ്കല്പശക്തിയെക്കൂടി അതിശയിപ്പിക്കുന്ന മഹിമാമയമാണു്. അങ്ങുന്ന സമ്രാട്ടായ ആക്ബറിൻെറ അധീനതയെ സ്വീകരിക്കുന്നപക്ഷം അദ്ദേഹം അങ്ങയെ തൻെറ ദക്ഷിണാസനത്തിലിരുത്തി ബഹുമാനിക്കുമായിരുന്നുവെങ്കിലും സ്വാതന്ത്ര്യത്തിനുവേണ്ടി അവിടുന്നു ബുദ്ധിമുട്ടുകളെല്ലാം സഹിച്ചു കൊണ്ടിരിക്കുകയാണെന്നാണ ഞാൻ കേട്ടിട്ടുള്ളതു്. അങ്ങയുടെ അവസ്ഥയെ പ്രത്യക്ഷമായി കണ്ടറിയേണമെന്നു വിചാരിച്ചാണ ഞാൻ ഇങ്ങോട്ടു വന്നതു്. ററണാ തിരുമനസ്സേ?, ഞാൻ ഭൂതനും മററുമല്ല. (ഭക്തി, ആശ്ചര്യം, ആനന്ദം എന്നിവക വികാരങ്ങളെക്കൊണ്ടു മേഹറിൻെറ സ്വരം കണ്ഠത്തിൽതന്നെ സ്തംഭിക്കുന്നു.)

പ്രതാപ—പിന്നെ ആരാണു്?

മേഹർ—ഞാനൊരബലയാണു്.

പ്രതാപ—സ്ത്രീയായിട്ടു് ഈ വേഷത്തിൽ! ഇവിടെ വരികയോ?

മേഹർ—ഞാൻ മററൊരു ഉദ്ദേശത്തോടുകൂടെയാണ് ഇങ്ങോട്ടു വന്നത്. പക്ഷേ ഇപ്പോൾ ഇവിടെത്തന്നെ താമസിച്ച് അങ്ങയുടെ കുടുംബത്തെ പരിചരിക്കേണമെന്നാണ് എൻെറ താല്പര്യം.

പ്രതാപ—ഇനിയും നിങ്ങളാരാണെന്നു പറഞ്ഞില്ലല്ലോ.

മേഹർ—സ്ത്രീകളുടെ പേരറിഞ്ഞിട്ടെന്താണ് അവിടേക്ക് ആവശ്യം?

പ്രതാപ—അച്ഛൻെറ പേരു പറഞ്ഞാൽമതി.

മേഹർ—എൻെറ പിതാവ് അങ്ങയുടെ പരമശത്രുവാണെങ്കിലും ഞാനിപ്പോൾ അങ്ങയുടെ ആശ്രമത്തിൽ വന്നിരിക്കുന്നുവല്ലോ. എൻെറ അച്ഛൻെറ പേരു കേട്ടാൽകൂടി എന്നെ പരിത്യജിക്കുകയില്ലെന്നു സത്യം ചെയ്യുന്നതുവരെ ഞാൻ എൻെറ പേരു പറകയില്ല.

പ്രതാപ—ഞാൻ ക്ഷത്രിയനാണ്. ആശ്രിതപരിത്യാഗം ക്ഷത്രിയധർമ്മമല്ലെന്നു നിങ്ങൾ ധരിച്ചുകൊള്ളൂ.

മേഹർ—എൻെറ അച്ഛൻ—

പ്രതാപ—പറയൂ, പറയൂ

മേഹർ—എൻെറ അച്ഛൻ—അങ്ങയുടെ പരമശത്രുവായ അക്ബർ ചക്രവർത്തിയാണ്.

(പ്രതാപസിംഹൻ നിശ്ചേഷ്ടനായി സ്വല്പനേരം തീവ്രദൃഷ്ടിയോടെ മേഹറുടെ നേരെ നോക്കുന്നു.)

പ്രതാപ—നിങ്ങൾ എന്നെ വഞ്ചിക്കുകയല്ലല്ലോ.

മേഹർ—റാണാതിരുമനസ്സേ; ഞാൻ എൻെറ ആയുഷ്കാലത്തിനിടക്ക് ഒരുവനെയും ചതിക്കുന്നതിനുദ്യമിച്ചിട്ടില്ല.

പ്രതാപ—അക്ബറുടെ പുത്രി എൻെറ സമീപത്തുവരുവാനെന്താണു കാരണം?

മേഹർ—ഞാൻ ചാടിപ്പോന്നതാണ്.

പ്രതാപ—എന്തിനുവേണ്ടി?

മേഹർ—പറയാം.

ഈശ്വര—എനിക്കു മനസ്സിലായി; ഇവർ മേഹരാണ്

പ്രതാപ—നീ ഈ സ്ത്രീയെ അറിയുമോ?

ഈശ്വര—അച്ഛാ, ഞാൻ ഇവരെ അറിയും. ഇവർ അക്ബറുടെ പുത്രി മേഹറുന്നീസയാണു.

പ്രതാപ—എവിടെവച്ചാണു പരിചയം?

ഈശ്വര—ഹൽദിഘാട്ടി യുദ്ധാങ്കണത്തിൽവെച്ച്.

പ്രതാപ—(വിസ്മയത്തോടെ എഴുനീറ്റു) മേഹറുന്നീസേ; നിങ്ങളെന്റെ ശത്രുപുത്രിയായാലും ഇപ്പോൾ എന്റെ ആശ്രയത്തിലാണല്ലൊ വന്നിരിക്കുന്നത്. ഇപ്പോൾ എന്റെ അവസ്ഥ ഒരുത്തൎക്കും ആശ്രയപ്രദമല്ലാ; ഞാൻ സ്വയമേവ നിരാശ്രയനാണു. എന്നാലും ഞാൻ നിങ്ങളെ ഇവിടെ താമസിപ്പിച്ചുകൊള്ളാം, ഒരിക്കലും ത്യജിക്കുകയില്ല. വരൂ, അകത്തേക്കു പോകാം. കുട്ടികളുടെ അമ്മയുടെ അരികിലേക്കു പോകുക.

(എല്ലാവരും ഗുഹയിലേക്കു പോകുന്നു.)

നാലാമങ്കം.

രംഗം 1

സ്ഥാനം— ഫിൻസഫാരദുൎഗ്ഗം.

സമയം— ഉച്ച.

[ശക്തസിംഹൻ തനിയെ തോട്ടത്തിൽ ലാത്തുന്നു]

ശക്ത—സലിം, ഞാൻ എത്ര ദിവസമായി ഈ ദുൎഗ്ഗത്തിൽ സ്വസ്ഥനായിരിക്കുന്നു; പക്ഷേ ആ ചവിട്ടിന്റെ പ്രതിക്രിയയുടെ കാൎയ്യം ഞാൻ വിസ്മരിച്ചുപോയെന്നു താൻ വിചാരിക്കേണ്ട. ആഗ്രയിൽനിന്നു പോരുംവഴിക്കു ഞാൻ അനേകം രജപുത്രസൈന്യങ്ങളെ ശേഖ

രിച്ചുകൊണ്ടു് ഇവിടെ വന്നു് ഈ കോട്ട സ്വാധീനപ്പെടുത്തി. ഇതുകൊണ്ടു ഞാൻ തൃപ്തനായെന്നു താൻ വിചാരിക്കേണ്ട. തന്നോടു പകരം ചോദിക്കുന്നതിനു ഞാൻ അവസരം പ്രതീക്ഷിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കയാണു്. ഈ പ്രതിക്രിയക്കുവേണ്ടി എത്ര നിരപരാധികളെയാണു ഹിംസിച്ചതു്, ഇനി എത്രയാണു ഹിംസിക്കുവാൻ സംഗതിയാകുന്നതു് എന്നു് എനിക്കറിഞ്ഞുകൂട. ഞാൻ ചെയ്തതു് അന്യായമായി എന്നുണ്ടോ? ഇല്ല; തീരെ ഇല്ല. പുരുഷോത്തമനായ രാമചന്ദ്രനുംകൂടി സീതയെ വീണ്ടെടുക്കുന്നതിനു വേണ്ടി അനേകം സ്വാമിഭക്തന്മാരും ദേശാഭിമാനികളുമായ രാക്ഷസന്മാരെ ഹിംസിച്ചില്ലേ?

[ഒരു ദൂതൻ പ്രവേശിച്ചു് അഭിവാദ്യം ചെയ്യുന്നു]

ശക്ത— വല്ല വർത്തമാനവും കിട്ടിയോ?

ദൂതൻ— ഉവ്വു്. റാണാ തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു് ഇപ്പോഠം ബിറൂരിലെ കാട്ടിലാണു. മാനസിംഹൻ കോമളമീരത്തെ ദഹിപ്പിക്കാൻ പോകുന്നുണ്ടെന്നു കേട്ടവർത്തമാനം സത്യംതന്നെയാണു്.

ശക്ത— ഒന്നാന്തരം! നാളെ ഇവിടെനിന്നുകൂടി വല്ലതുമുണ്ടാകണം! ദുർഗ്ഗാധികാരിയെ ഇങ്ങോട്ടയക്കൂ!

(ദൂതൻ പോകുന്നു)

ശക്ത— മാനസിംഹാ! ഞാൻ നിശ്ചയമായും ഇതിനു പ്രതിക്രിയ ചെയ്തേക്കാം. അതാ ദൌളത്തുന്നീസ വരുന്നുണ്ടല്ലോ.

[സാവധാനത്തിൽ ദൌളത്തുന്നീസ പ്രവേശിക്കുന്നു]

ശക്ത— (ദൌളത്തു മൌനമായി നില്ക്കുന്നതു കണ്ടു്) എന്താണു്? എന്താ വേണ്ടതു്?

ദൌളത്തു— (എന്താണു പറയേണ്ടതെന്നു ശങ്കിച്ചു്) നല്ലതണല്ലു്.

ശകു—തണലുള്ളതു ശരിതന്നെയാണ്. വേറെ വല്ലതും പറയാനുണ്ടെങ്കിൽ പറയൂ; എന്താണുമിണ്ടാത്തതു്?

ദൌളത്തു—നാഥാ!—(വീണ്ടും മൌനിയായി നില്ക്കുന്നു)

ശകു—ഒരു കാൎയ്യവുമില്ലാതെ ഈ നട്ടുച്ചക്കു കേവലം 'നാഥാ' 'പ്രാണേശ്വരാ' എന്നു പറയുന്നതിനാണോ ഇത്ര ബുദ്ധിമുട്ടി ഇങ്ങോട്ടു വന്നതു്? ഈ സമയത്തു് അപ്രകാരമുള്ള സംബോധനം എത്ര അനുചിതവും അസംബന്ധവുമാണ്? നവംനവമായ പ്രേമം ഉല്പന്നമാകുന്ന സമയത്തു ഇപ്രകാരമുള്ള വാക്കുകൾ ശോഭനങ്ങളാണ്. പക്ഷേ നമ്മുടെ അനുരാഗത്തിന് ഒരു സംവത്സരത്തിലധികം പഴക്കംചെന്നു കഴിഞ്ഞു. ആ സ്ഥിതിക്കു് ഈ നട്ടുച്ചക്കിവിടെ വന്നു് 'നാഥാ!' 'പ്രാണേശ്വരാ!' എന്നു പറയുന്നതു സന്ദൎഭത്തിനു യോജിക്കാത്തതും അസഹ്യവുമായിട്ടാണു തോന്നുന്നതു്.

ദൌളത്തു—നാഥാ! പുരുഷന്മാരുടെ പ്രേമത്തെ കുറിച്ചു് എനിക്കത്ര പരിചയമില്ല; പക്ഷേ സ്ത്രീകളുടെ അനുരാഗം ശാശ്വതമായിട്ടുള്ളതാണെന്നാണ് എന്റെ അഭിപ്രായം.

ശകു—പുരുഷന്മാൎക്കു തൃപ്തിവരുമെന്നും സ്ത്രീകൾക്കുണ്ടാകയില്ലെന്നുമാണ് ഇതിന്റെ താല്പൎയ്യം.

ദൌളത്തു—നാഥാ! ഭാൎയ്യാഭൎത്തൃസംബന്ധം ഇത്ര തുച്ഛമാണോ?

ശകു—സ്ത്രീപുരുഷസംബന്ധം ഇതുതന്നെയാണ്. പുരോഹിതൻ രണ്ടു നാലു ശ്ലോകങ്ങൾ ചൊല്ലുന്നതുകൊണ്ടു് ഒരുവിശേഷവുമുണ്ടാകുമെന്നുതോന്നുന്നില്ല. അതിനും പുറമെ നമ്മുടെ വിവാഹസമയത്തു് അതുകൂടി ഉണ്ടായിട്ടില്ല. അതുകൊണ്ടു സാമുദായികദൃഷ്ടിയിൽ നിങ്ങൾ എന്റെ പത്നിയല്ല, വെറും പ്രേയസി മാത്രം.

ദൌളത്ത് — (ശരീരം മുഴുവനും അരുണവർണ്ണമായിത്തീരുന്നു.) പ്രഭോ!

ശക്ത — ദൌളത്ത് ഇപ്പോൾ ഇവിടെനിന്നു പൊയ്ക്കൊൾക. സ്ത്രീകളുടെ അധരാമൃതപാനമല്ലാതെ പുരുഷന്മാൎക്കു മറ്റു ചില മഹത്തരകൃത്യങ്ങൾ ചെയ്വാനുണ്ട്.

(ദൌളത്തു തലയും താഴ്ത്തി പോകുന്നു.)

ശക്ത — സ്ത്രീജാതി ഇപ്രകാരമാണ്! എത്ര നിസ്സാരം! എത്ര അപഹാസ്യം! കാമമൂലമാണു നമ്മളിവരെ സുന്ദരികളാണെന്നു വിചാരിക്കുന്നത്. അവരെത്തന്നെ കുററം പറഞ്ഞിട്ടാവശ്യമില്ല. മനുഷ്യർതന്നെ നികൃഷ്ടങ്ങളും നീചങ്ങളുമായ മൃഗങ്ങളാണ്. നഗ്നന്മാരായ മനുഷ്യരേക്കാൾ സുന്ദരങ്ങളല്ലാത്ത ജന്തുക്കൾ കുറയും. മനുഷ്യശരീരംതന്നെ എത്ര ആഭാസമാണ്? ഇതിനെ പോഷിപ്പിക്കുന്നതിനുവേണ്ടി ആളുകൾ മാധുൎയ്യമുള്ളതും, രുചികരവുമായ ഒന്നാന്തരം ഭക്ഷ്യങ്ങളെ ഭക്ഷിക്കുന്നു! (അറപ്പു നടിച്ചുകൊണ്ട്) പക്ഷേ, എത്ര നികൃഷ്ടപദാൎത്ഥങ്ങളാണു പുറത്തേയ്ക്കു പോകുന്നത്! വിയർപ്പു മുതലായവതന്നെ എത്ര ദുൎഗ്ഗന്ധമയമാണ്! മരണശേഷം ഒന്നുരണ്ടു ദിവസം കിടക്കുന്നപക്ഷം ഈ ശരീരത്തിന്റെ കഥ പറയാനുണ്ടോ?

[ദുൎഗ്ഗാധികാരി പ്രവേശിക്കുന്നു.]

ദുൎഗ്ഗാദ്ധ്യക്ഷൻ — (അഭിവാദ്യംചെയ്തു) നാളെത്തന്നെ പോകേണമെന്നാണോ അവിടുന്നു വിചാരിക്കുന്നത്?

ശക്ത — അതേ. നാളെ ഉഷസ്സിൽതന്നെ. നിങ്ങളുടെ അധീനത്തിൽ ആയിരം യോദ്ധാക്കളുണ്ടല്ലോ. ദൌളത്തുന്നീസ ഇവിടെ താമസിക്കുന്നുണ്ടെന്നുള്ള രഹസ്യം ആൎക്കും മനസ്സിലാകരുത്.

ദുൎഗ്ഗാ — കല്പനപോലെ.

ശക്ത—എന്നാൽ പൊയ്ക്കോളൂ.

(ദുർഗ്ഗാദ്ധ്യക്ഷൻ പോകുന്നു)

ശക്ത—സലീം! അക്ബർ! മുഗൾ സാമ്രാജ്യം! നിങ്ങളുടെ അഭിമാനങ്ങളെല്ലാം ഒരേസമയത്തുതന്നെ ഞാൻ നശിപ്പിച്ചുകളഞ്ഞേക്കാം

(പോകുന്നു.)

രംഗം 2.

സ്ഥാനം—നൌരോജ് ഉത്സവം.

സമയം—സന്ധ്യ.

(പുരോഭാഗത്തു മാലകളുംവച്ചുകൊണ്ടു രേവ നില്ക്കുന്നു. അവൾ ഇടംകൈകൊണ്ടു മേശമേൽവച്ചു കൈപ്പടംകൊണ്ടു കണ്ഠവും താങ്ങി, അങ്ങുമിങ്ങും ലാത്തിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്ന സ്ത്രീകളെ നോക്കിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നു. തത്സമയം അതിമനോഹരമായ വസ്ത്രം ധരിച്ചുകൊണ്ട് ഒരു സ്ത്രീരത്നം അവിടേക്കു ചെല്ലുന്നു.)

സ്ത്രീ—നിങ്ങളെന്താണു നില്ക്കുന്നത്?

രേവ—പൂമാല.

സ്ത്രീ—ഇങ്ങോട്ടു തരൂ, നോക്കട്ടെ. ഈ പുഷ്പത്തിൻെറ പേരെന്താണ്?

രേവ—പാരിജാതം.

സ്ത്രീ—പേരു വിശേഷംതന്നെ, പക്ഷേ മാല നന്ന ചെറിയതാണ്. വിലയെന്തു്?

രേവ—അഞ്ചു മോഹർ.

സ്ത്രീ—ഇതാ അഞ്ചു മോഹർ. മാല ഇങ്ങോട്ടു തരൂ. ഞാൻ ഈ മാല ചക്രവർത്തിയുടെ കണ്ഠത്തിൽ ചാർത്തും.

(മാലയുംകൊണ്ടു പോകുന്നു)

രേവ — ഈ സ്ത്രീ ചക്രവർത്തിനിതന്നെയാണു സംശയമില്ല. ചക്രവർത്തിയെ ഒരിടത്തും കാണ്മാനില്ലല്ലൊ.

(മറെറാരു തരുണി പ്രവേശിക്കുന്നു.)

തരുണി — ഈ പൂമാലകൾ വില്പാനുള്ളവയാണോ?

രേവ — അതേ.

തരുണി — ഇങ്ങോട്ടു തരു; നോക്കട്ടെ. (ഒരു മാലയെടുത്തു നോക്കിയശേഷം മറെറാന്നെടുത്ത്.)

തരുണി — ഇതെന്തു പുഷ്പമാണ്?

രേവ — കടമ്പിൻപൂവ്വാണ്.

തരുണി — ഇതാ വിലയെടുത്തുകൊള്ളു. (ചില നാണയങ്ങൾ കൊടുത്തു മാലയുംകൊണ്ടുപോകുന്നു.)

രേവ — ഇത് എന്തൊരു മഹത്തരമായ ഉത്സവമാണ്! ഇവിടെ കിട്ടാത്ത വസ്തുക്കളില്ല. കാശ്മീരത്തെ സാൽവകൾ, ജയപുരത്തെ പിച്ചളപ്പാത്രങ്ങൾ, ചീനത്തെ മൺപാവകൾ, തുൎക്കിസ്ഥാനത്തെ പരവധാനികൾ, സിംഹളത്തിലെ ശംഖുകൾ ഇത്യാദി സൎവ്വവസ്തുക്കളും ഇവിടെ കിട്ടും. ഞാൻ ഇതുവരെ ഇത്ര കേമമായ ഉത്സവം കണ്ടിട്ടില്ല.

[കണ്ഠത്തിൽ മാലയും ചാൎത്തിക്കൊണ്ട് അക്ബർ പ്രവേശിക്കുന്നു]

അക്ബർ — ഈ മാലകെട്ടിയതാരാണ്?

രേവ — തിരുമനസ്സ്! ഞാനാണ്.

അക്ബർ — നിങ്ങൾ മഹാരാജമാനസിംഹൻെറ സോദരിയാണോ?

രേവ — അതേ.

അക്ബർ — (സ്വഗതം) സലിം ഭ്രാന്തുപിടിച്ചോടിനടക്കാനുള്ള കാരണം മനസ്സിലായി. ഇവൾ ഇത്രവലിയ സാമ്രാജ്യത്തിലെ യുവരാജാവിൻെറ പത്നിയായിരിക്കത്തക്ക യോഗ്യതയുള്ളവളാണു, സംശയമില്ല. (രേവ

യോടു) കൊണ്ടുവരൂ, നിങ്ങളുടെമാലകളെല്ലാംകാണട്ടെ (എല്ലാം നോക്കിയതിനുശേഷം) ഇതിനെല്ലാംകൂടി വിലയെന്താണു ?

രേവ — ആയിരം മോഹർ.

അക്ബർ — ഇതാ എടുത്തുകൊള്ളു. നിങ്ങളുടെ മാലകളെല്ലാം ഞാൻ വാങ്ങുന്നു.

(അക്ബർ മോഹർ എണ്ണിക്കൊടുത്തു മാലകളെല്ലാം എടുക്കുന്നു)

രേവ — ഞാൻ ഇവയെല്ലാം ചക്രവർത്തിതിരുമനസ്സിലെ കയ്യിൽതന്നെ തന്നയക്കണോ?

അക്ബർ — വേണം.

(പോകുന്നു.)

രംഗം മാറുന്നു 1.

സ്ഥാനം — അതേ നൌറോജ് ഉത്സവം.

സമയം — രാത്രി.

[ചില നർത്തകികൾ നൃത്തംചെയ്തുകൊണ്ടു പാടുന്നു.]

തോടിരാഗം — രൂപകം താളം.

1. ഇന്നിദ്ദീപമാലകൊണ്ടലങ്കരിക്കയാ_
ലീനഗരീരമ്യയായിശ്ശോഭിച്ചീടുന്നു.
2. സുന്ദരങ്ങളാകും ഹർമ്മ്യസഞ്ചയങ്ങളിൽ_
വാദ്യഘോഷമുഴങ്ങുന്ന രാത്രികൾതോറും
3. ചാരുതരതോരണത്തിൽനിന്നുവന്നീടും,
സൌരഭ്യം പരന്നിടുന്ന ദിക്കിലെല്ലാമേ
4. സൌന്ദര്യാംഭോരാശികളുള്ളിൽതുള്ളും_കല്ലോല
തുല്യമെല്ലാഗൃഹങ്ങളും ലാലസിക്കുന്നു

5. കീൎത്തിജിതഹിമാഗേന്ദ്രൻ ‘അക്ബരാം മൊഗൾ ചക്രവൎത്തി’ ജയിക്കട്ടേ ഭാരതേശ്വരൻ.

രംഗം മാറുന്നു 2.

സ്ഥാനം—നൌരോജ ഉത്സവസ്ഥാനത്തുനിന്നു രാജധാനിയിലേക്കുള്ള മങ്ങിയവെളിച്ചത്തോടുകൂടിയ ഒരു മാൎഗ്ഗം.

സമയം—രാത്രി.

[ജോശി വഴിയറിയാതെ തനിയെ കിടന്നു ചുററുന്നു. മറുഭാഗത്തുകൂടി അക്ബർ പ്രവേശിക്കുന്നു.]

അക്ബർ—ഹേ സുന്ദരി! നിങ്ങളെന്താണു അന്വേഷിക്കുന്നതു്?

ജോശി—എനിക്കു വഴിതെററി. ചക്രവൎത്തി തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു് എനിക്കു വഴി കാണിച്ചു തന്നാൽ—

അക്ബർ—ഞാൻ ചക്രവൎത്തിയാണെന്നു നിങ്ങളെങ്ങനെ മനസ്സിലാക്കി?

ജോശി—ചക്രവൎത്തിയല്ലാതെ ഇതരപുരുഷന്മാരാരും ഇവിടെ വരികയില്ലെന്നു ഞാൻ കേട്ടിട്ടുണ്ടു്.

അക്ബർ—വളരെ ശരിയാണു്. സുന്ദരി! നിങ്ങളാരാണെന്നു ഞാൻ ചോദിക്കട്ടേ?

ജോശി—ഡർബാർ കവിയായ പൃത്ഥ്വിരാജന്റെ പത്നിയാണു്. മേവാഡുവംശജയാണു്. ജോശീഭായി എന്നാണു പേരു്.

അക്ബർ—നന്നായി! നിങ്ങൾ ഈ ഉത്സവത്തിനു വരുന്നതു് ആദ്യത്തെത്തവണയാണോ?

ജോശി—അതേ തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു്; ഇനിക്കിവിടത്തെ വഴികൾ ലേശം പരിചയമില്ല. അവിടന്നു ദയവുചെയ്തു് എനിക്കു മാൎഗ്ഗം പറഞ്ഞുതരുമെങ്കിൽ—

അക്ബർ—ഇങ്ങോട്ടുവരുവാനുള്ള വഴി വളരെ എളുപ്പ

മാണ്, പക്ഷേ ഇവിടെനിന്നു പുറത്തു കടക്കുന്നതിനു വളരെ പ്രയാസമാണ് എന്നു നിങ്ങൾ ധരിച്ചിട്ടില്ലേ? ഒരു സമയം നിങ്ങൾ—

ജോശി—അവിടന്നു ദയവുചെയ്തു എനിക്കു പോകാനുള്ള വഴി പറഞ്ഞുതരു. ഇതിൽ കൂടെ പോകാമോ?

(പോകുവാൻ ഭാവിക്കുന്നു.)

ആക്ബർ—(വഴിതടഞ്ഞു്) നിങ്ങൾ ദയവുചെയ്തു് ഇത്രത്തോളം വന്നുവല്ലോ, ഇനി എൻെറ ശയനമുറിയിൽ കൂടി പ്രവേശിച്ചിട്ടു പോകുന്നതിനു കരുണയുണ്ടാകണം.

ജോശി—അവിടന്നു വഴിമാറി നില്ക്കൂ.

ആക്ബർ—നിങ്ങൾ തീരെ കഥയില്ലാത്തവളാണ്! എനിക്കു സുന്ദരികളെ എത്ര ബഹുമാനമാണെന്നു നിങ്ങൾ പക്ഷേ അറിഞ്ഞിട്ടില്ലായിരിക്കാം. ഹേ മനോഹരാംഗി! — (മുന്നോട്ടു ചെല്ലുന്നു.)

ജോശി—ചക്രവത്തിയുടെ ദുരാഗ്രഹങ്ങളെ സാധിക്കുന്നതിനു വേണ്ടിയാണു വഷംപ്രതി ഇപ്രകാരമുള്ള ഉത്സവം നടത്തുന്നതെന്നു് എനിക്കിപ്പോൾ മനസ്സിലായി. ഇതരധരണീരത്നങ്ങളിൽ അപഹരണസാമത്ഥ്യം കാണിക്കുന്നതുപോലെ ഇതരതരുണീരത്നങ്ങളിൽ വിഹരണസാമത്ഥ്യം കാണിക്കുന്നതിനും ചക്രവത്തിക്കു വൈദഗ്ദ്ധ്യമുണ്ടെന്നു മൂഢയാണെങ്കിലും എനിക്കിപ്പോൾ ബോധം വന്നു. പക്ഷേ സ്വന്തരാജധാനിയിൽവച്ചു ഒരു കുലസ്ത്രീയെ അവമാനിക്കത്തക്ക നീചനും നിർല്ലജ്ജനുമാണ് അങ്ങുന്നു് എന്നു ഞാൻ സ്വപ്നത്തിൽ കൂടി വിചാരിച്ചിരുന്നില്ല. അവിടന്നു വഴിമാറിനില്ക്കൂ.

ആക്ബർ—ഞാൻ വിലമതിക്കാത്ത രത്നാഭരണങ്ങളണിയിച്ചു നിങ്ങളെ ഗൃഹത്തിലേക്കയക്കാം.

ജോശി—പരമേശ്വരാ! ഇതും കേൾക്കേണ്ടിവന്നു!

ആക്ബർ—ഞാൻ നിങ്ങൾക്കൊരു ദേശം തന്നേക്കാം

ജോശി—അവിടത്തെ ദേശത്തെ എൻെറ കാലുകൊണ്ടു മട്ടിക്കുന്നു.

ആക്ബർ—പ്രിയേ,! കോപംകൊണ്ടു് അരുണമായിത്തീൎന്നിരിക്കുന്ന വൎണ്ണം നിങ്ങളുടെ സ്വതസ്സിദ്ധമായ കാന്തിയെ ഉത്തേജിപ്പിക്കുന്നു. ഇന്നു നടന്ന സംഗതിയെപ്പററി ഞാൻ ആരോടും ശബ്ദിക്കുകപോലുംചെയ്കയില്ലെന്നുതന്നെയല്ലാ മേലിൽ നിങ്ങളോടൊന്നും ആവശ്യപ്പെടുകയില്ലെന്നും ഞാൻ വാഗ്ദത്തം ചെയ്യാം. നിങ്ങൾക്കു മാനഹാനി വരികയില്ലെന്നു മാത്രമല്ലാ ശ്രേയസ്സു വൎദ്ധിക്കുകയും ചെയ്യും. നിങ്ങളുടെ ഗൎവ്വിഷ്ഠമായ മസ്തകം കുറേക്കൂടി ഉന്നമിക്കുകയല്ലാതെ ഒരിക്കലും നമിക്കേണ്ടിവരികയില്ല. വരൂ; നടക്കൂ.

(ആക്ബർ മുന്നോട്ടു ചെന്നു ജോശിയുടെ കൈപിടിക്കുന്നു.)

ജോശി—(പെട്ടെന്നു കൈകുതറി വിടുവിച്ചു് അരയിൽനിന്നു കഠാരമെടുക്കുന്നു.) പാപി! ദുരാചാരാ! ധൂൎത്താ! എൻെറ കയ്യിലെന്താണെന്നു ഓൎമ്മവെച്ചുകൊള്ളൂ.

(ആക്ബർ പിന്നാക്കം മാറുന്നു.)

ജോശി—ഞാൻ ഹിന്ദുസ്ത്രീയാണെന്നോൎമ്മവച്ചുകൊള്ളൂ. കുലാംഗാരകന്മാരായ ചില രാജാക്കന്മാർ തങ്ങളുടെ പത്നിമാരെ ഈ പൈശാചികമായ ഉത്സവത്തിനു ഉന്തിത്തള്ളി അയച്ചു തങ്ങളുടെ മാനം വിററു തിന്നുന്നു —ഇവർ ഹിന്ദുക്കളാണെന്നു ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നില്ല. ഇക്കാലത്തു് അസംഖ്യം ഹിന്ദുക്കൾ തങ്ങളുടെ കുലധൎമ്മത്തെ പരിത്യജിച്ചിട്ടുണ്ടു്. പ്രജകളുടെ രക്ഷിതാവും ചക്രവൎത്തിയുമായ അങ്ങുന്നു് ഇപ്രകാരം നീചകൃത്യം ചെയ്യുന്നതു യുക്തമല്ല. നോക്കൂ, ഇനി എന്നെ തൊട്ടുവെങ്കിൽ (കത്തി ഉയൎത്തിക്കൊണ്ടു്) ഈ കഠാരം കൊണ്ടു മറുപുറം പിളൎക്കും!

ആക്‌ബർ — ഇല്ലാ, ഇല്ലാ. നിങ്ങൾ വ്യൎത്ഥമായി ശുണ്ഠിയെടുക്കേണ്ടാ. ഞാൻ പവിത്രകളായ സ്ത്രീകളെ ഹൃദയംഗമമായി അഭിനന്ദിക്കുന്നു. ഞാൻ ഒരിക്കലും ഒരു സ്ത്രീയുടേയും ഇഷ്ടത്തിനു വിരോധമായി അവളെ സ്പൎശിച്ചിട്ടില്ല. ആക്‌ബർ മഹത്ത്വബദ്ധത്തെ സ്വയം അൎഹിക്കുന്നില്ലെങ്കിലും മഹത്വത്തെ അറിയുന്നവനാണ്. വരൂ, ഞാൻ നിങ്ങളെ പുറത്താക്കിത്തരാം.

(ജോശി ആക്‌ബറുടെ പിന്നാലെ പോകുന്നു)

രംഗം ൩.

സ്ഥാനം — പൃത്ഥ്വിരാജന്റെ മുറി.

സമയം — രാത്രി.

[പൃത്ഥ്വിരാജൻ കവിതയുണ്ടാക്കുന്നു.]

ബ്രഹ്മലോകേ യഥാ ബ്രഹ്മ സുരലോകേ യഥാ വൃഷാ ।
ഗഹാസ്ഥ്യം + തഥാ സമ്രാഡാക്‌ബർ പാലയതേ സ്വ
കാൻ ॥

പൃത്ഥ്വി — ഇതിന്റെ മൂന്നാംപാദത്തിന്റെ ഛന്ദസ്സ് ശരിയായിട്ടില്ല. ഒരു ചകാരം ചേൎത്താൽ തരക്കേടില്ല.

[ജോശി പ്രവേശിക്കുന്നു]

പൃത്ഥ്വി — എന്താ ജോശി; ഉത്സവം കണ്ടു മടങ്ങി വന്നുവോ?

ജോശി — ഉവ്വ്. നാഥാ കണ്ടു മടങ്ങിവന്നു!

പൃത്ഥ്വി — വാസ്തവം പറയു; വളരെസ്സന്തോഷമായില്ലേ? ഞാൻ ആദ്യംതന്നെ പറഞ്ഞില്ലേ? ഇപ്രകാരമുള്ള ഉത്സവം ലോകത്തൊരിടത്തും ഉണ്ടാകയില്ല. ചക്രവൎത്തിയുടെ യോഗ്യതക്കു തക്കവണ്ണമുള്ള ഉത്സവമാണ്. (വീണ്ടും അതേ കവിതതന്നെ ചൊല്ലുന്നു.)

ബ്രഹ്മലോകേ യഥാ ബ്രഹ്മാ സുരലോകേ യഥാ വൃഷാ ।
ഗഹാഷ്ട്രം ച തഥാ സമ്രാഡാക്കബർ പാലയതേ സ-
കാൻ ॥

ജോശി—ഞാൻ അങ്ങയെ ധിക്കരിക്കുന്നു. ഇപ്രകാരമുള്ള കവിതയുണ്ടാക്കിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്ന അങ്ങയുടെ ശിരസ്സ് ലജ്ജകൊണ്ടു നമിക്കുന്നില്ലല്ലോ! നാവ് അററു പോകുന്നില്ലല്ലോ! ഇപ്രകാരമുള്ള മുഖസ്തുതി—

പൃഥ്വി—എന്താ ജോശി, ഇതിലെന്താണ് അസത്യം? ചക്രവർത്തി യഥാർത്ഥത്തിൽ ഈ സ്തുതിക്ക് അർഹനാണെന്നാണ് എൻെറ വിശ്വാസം. അദ്ദേഹത്തെ ഇതിലധികം പ്രശംസിച്ചാൽക്കൂടി അത് അതിശയോക്തിയായിരിക്കുകയില്ല. അദ്ദേഹം തൻെറ ബാഹുബലംകൊണ്ടു കാബൂൾമുതൽ ബങ്കാളംവരെയുള്ള ദേശമെല്ലാം പിടിച്ചടക്കി, ഹിന്ദുക്കളേയും മുസൽമാന്മാരേയും ഒരേ പ്രേമസൂത്രംകൊണ്ടു ബന്ധിച്ചിരിക്കുന്നു—

ജോശി—ഹാ ഹാ, പറയൂ—അദ്ദേഹം ഹിന്ദുരാജാക്കന്മാരുടെ സ്ത്രീകളെ തൻെറ ഭോഗസാധനങ്ങളാണെന്നുകൂടി വിചാരിച്ചുവരുന്നു—

പൃഥ്വി—എന്നാൽ നിങ്ങൾ ആക്ബറെ കണ്ടിട്ടില്ല, അതുകൊണ്ടാണ് ഇപ്രകാരം സംസാരിക്കുന്നത്.

ജോശി—നാഥാ! കണ്ടു, ഞാനിന്നു കണ്ടു. കഠാരം ഇന്നെന്നെസ്സഹായിച്ചില്ലെങ്കിൽ അങ്ങയുടെ ധർമ്മപത്നിയും ആക്ബറുടെ വേശ്യാസ്ത്രീകളുടെ വർഗ്ഗത്തിൽ ഉൾപ്പെടുമായിരുന്നു!

പൃഥ്വി—ഛൈ! എന്താണു പറയുന്നത്?

ജോശി—പറയുന്നതെന്താണെന്നോ? അങ്ങുന്നു ക്ഷത്രിയനോ, മനുഷ്യനോ, അഥവാ ഒരു പുരുഷനോ ആണെന്നു വരുകിൽ ഇതിനു പ്രതിക്രിയ ചെയ്യണം. അല്ലാത്തപക്ഷം ഞാൻ അനാഥയാണെന്നു വിചാരിക്കും.

ഞാൻ വിധവയാണ്. പത്നിഭാവത്തിൽ എന്നെ സ്പൎശിക്കുന്നതിനുപോലും അങ്ങക്കധികാരമുണ്ടെന്നു വിചാരിക്കേണ്ടാ—എന്താണു മിണ്ടാത്തതു്? ഭീരുക്കളും കുലപാംസനന്മാരും, ചൊണയില്ലാത്തവരും, പ്രാണഭയം നിമിത്തം ശങ്കിതന്മാരുമായ ഹിന്ദുനാമധാരികളെ കണ്ടിട്ടു് എനിക്കു പുരുഷവംശത്തോടുകൂടി വെറുപ്പു തോന്നുന്നു. ഇപ്പോളും രക്ഷയ്ക്കുവേണ്ടി നമ്മളെല്ലാവരും വാളെടുക്കണം. കഷ്ടം! ഒരു അസ്പൃശ്യയവനൻ വന്നു് എന്നെ കണ്ഠത്തോടണയ്ക്കുന്നതിനിച്ഛയോടെ എന്റെ കൈ കടന്നുപിടിച്ചു. എന്തൊരു കഥയാണ്! ഇതു കേട്ടുകൊണ്ടു് അങ്ങുന്നു സ്വസ്ഥനായി നില്ക്കുന്നുവല്ലോ.

പൃഥ്വി—ഇസ്സംഗതി വാസ്തവംതന്നെയാണോ?

ജോശി—വളരെ യഥാൎത്ഥമാണ്. ഒരു കുലസ്ത്രീ അസത്യമായി തന്നെത്താൻ കുററപ്പെടുത്തുന്നതു സംഭാവ്യമാണോ? ഇതിലും അധികമായി വല്ലതും അറിയേണമെന്നുണ്ടെങ്കിൽ അങ്ങു പോയി സ്വന്തജ്യേഷ്ഠന്റെ ഭാൎയ്യയോടു ചോദിക്കുക. അവളും തന്റെ പാതിവ്രത്യത്തേയും ധൎമ്മത്തേയും കൈവെടിഞ്ഞു് അക്ബർ ദാനംചെയ്ത ഭൂഷണങ്ങളുമണിഞ്ഞുകൊണ്ടു സന്തോഷത്തോടെ ഗൃഹത്തിലേക്കു മടങ്ങിയിരിക്കുന്നു. അങ്ങയുടെ സഹോദരൻ രായസിംഹൻ ഒട്ടും ശങ്കിക്കാതെ ഈ കുലടയെ തന്റെ ഗൃഹത്തിൽ കയററി പാൎപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. ധനം വാങ്ങി പത്നിമാരെ പരപുരുഷസംസൎഗ്ഗം ചെയ്യിക്കുന്നതിനുകൂടി ആൎയ്യവംശക്കാൎക്കു ലജ്ജയില്ലാത്ത കാലം വന്നുവല്ലോ! ആൎയ്യാവൎത്തത്തിന്നു് ഇത്ര അധോഗതി സംഭവിച്ചുവല്ലോ! നിന്ദ്യം തന്നെ.

(ക്രോധത്തോടെ പോകുന്നു)

പൃഥ്വി—ഈ കേട്ടതെന്താണ്! ഇതെല്ലാം ശരിതന്നെയാണോ? എന്താണു ചെയ്യേണ്ടതെന്നു് എനിക്കു മന

സ്സിലാകുന്നില്ല. അഥവാ എന്നെക്കൊണ്ടെന്തു കഴിയും? എനിക്കൊരു ഉപായവും തോന്നുന്നില്ല.

രംഗം ൪.

സ്ഥാനം—പർവ്വതഗുഹ.

സമയം—സന്ധ്യ.

(ഈര രോഗാതുരയായി കിടക്കുന്നു. സമീപത്തു മേഹരുന്നിസ ഇരിക്കുന്നു.

ഈര—മേഹർ!

മേഹർ—എന്താണു ജ്യേഷ്ഠത്തി!

ഈര—അമ്മ കരഞ്ഞുകൊണ്ടു എഴുന്നേററു പുറത്തേയ്ക്കു പോയതെന്തിനാണു്? ഞാൻ മരിക്കാൻ പോകുന്നതുകൊണ്ടാണോ?

മേഹർ—അല്ല. അങ്ങനെ പറയരുതു്!

ഈര—പറഞ്ഞാലെന്താണു്? ഇതിനേക്കാൾ വാസ്തവമായ മറെറാരു സംഗതി ലോകത്തിലുണ്ടോ? ആയുസ്സു് എത്രകാലത്തേയ്ക്കുണ്ടെന്നു നിൎണ്ണയിക്കവയ്യാ; എങ്കിലും മൃത്യു ശാശ്വതമാണു്. ജീവനത്തെ മായയെന്നോ ഭ്രമമെന്നോ എന്തുതന്നെ നാമകരണം ചെയ്താലും വേണ്ടില്ല; മരണം ഉറച്ച കാൎയ്യമാണു്—ധ്രുവമാണു്. മൃത്യുരൂപിയായ സമുദ്രത്തിലെ തരംഗങ്ങൾക്കു തുല്യം ജീവികൾ അല്പസമയം ഇളകിക്കൊണ്ടിരുന്നതിനുശേഷംവീണ്ടും അതിൽത്തന്നെ ലയിക്കുന്നു. അനാദിയായിരിക്കുന്ന അവിദ്യാനിദ്രയിൽപെട്ടുകിടക്കുന്ന ഈ ജീവൻ, കള്ളുകുടിയന്റെ സ്വപ്നത്തോടു തുല്യം ആവിർഭവിക്കുകയും തിരോഭവിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു.

മേഹർ—എന്താണു്?

ഈര—നോക്കൂ; നിങ്ങൾ മുഗൾരാജകന്യകയും, ഞാൻ രജപുത്രകന്യകയുമാണ്. നിങ്ങളുടെ അച്ഛനും എന്റെ പിതാവും ബദ്ധവൈരികളുമാണ്. അന്യോന്യമുഖദർശനംകൂടി കാംക്ഷിക്കാതിരിക്കത്തക്കവിധം പരമശത്രുക്കൾ. പക്ഷെ നിങ്ങളെന്റെ സഖിയാണ്. പൂർവ്വജന്മാർജ്ജിതമായ മൈത്രിയാണെന്നു തോന്നുംവണ്ണം നാം തമ്മിലുള്ള സ്നേഹം ദൃഢതയെ പ്രാപിച്ചിരിക്കുന്നു. നമ്മൾതമ്മിൽ പരിചയമായിട്ട് അല്പദിവസങ്ങളേ ആയിട്ടുള്ളു. നമ്മുടെ പ്രഥമദർശനമുണ്ടായത് എളയച്ഛന്റെ കൂടാരത്തിൽവച്ചാണ്. മേഹറിനോർമ്മയില്ലേ?

മേഹർ—ഉവ്വ്; നല്ല ഓർമ്മയുണ്ട്.

ഈര—അതിനുശേഷം സ്വപ്നത്തിലാരോ വന്നു നമ്മെ സ്നേഹപാശംകൊണ്ടു ബന്ധിച്ചു ആ സ്വപ്നം അല്പനേരത്തിനുള്ളിൽ മാഞ്ഞുപോയെങ്കിലും വളരെ മാധുര്യമുള്ളതാണ്. ഇനി ഒരിക്കലും സംഗമത്തിനിടവരാത്തവിധം ഞാൻ നിങ്ങളോടു വേർപിരിയുമെന്ന് എനിക്കു തോന്നുന്നു.

മേഹർ—വീണ്ടും സംഗമം സംഭവിക്കും—എവിടെവെച്ച്?

ഈര—(ആകാശത്തിലേക്കു ചൂണ്ടിക്കാണിച്ച്) അവിടെ വച്ച്! ഇപ്പോൾ നിങ്ങൾക്കാസ്ഥാനം കാണ്മാൻ സാധിക്കുകയില്ല. സൂര്യന്റെ തീവ്രപ്രകാശത്തിൽ അസംഖ്യം നക്ഷത്രങ്ങൾ ഒളിഞ്ഞുകിടക്കുന്നതുപോലെതന്നെ ജീവനത്തിന്റെ പ്രകാശത്തിൽ മൃത്യുവുമൊളിഞ്ഞുകിടക്കുന്നു. ജീവന്റെ ഈ തേജസ്സു കെടുന്ന സമയത്ത് ആ അപൂർവ്വതേജോമയമായ രാജ്യം മിന്നി പ്രകാശിച്ചു തുടങ്ങും. ഹാ! ആ കാഴ്ച എത്ര മനോഹരമാണ്!

(മേഹർ മൌനമായി ഈരയുടെ മുഖത്തു നോക്കുന്നു.)

ഈര—നോക്കൂ. മേഹർ!, നിങ്ങൾക്ക് ആകാശം കാണ്മാനില്ലേ? എത്ര നീലവും സുന്ദരവുമാണ്! സന്ധ്യാസമയ

ത്തു സൂൎയ്യാസ്തമനം കണ്ടാൽ ഉരുകിയ തങ്കപ്രവാഹത്തിൽ ഈ പൃത്ഥ്വികൂടി ഒഴുകിപ്പോകുമോ എന്നു തോന്നും! ആകാശത്തിൽ വിവിധവൎണ്ണമായ ഈ മേഘമാല അതാതു വൎണ്ണങ്ങളോടുകൂടി ക്രീഡിക്കുന്നതു കണ്ടാൽ ശബ്ദശൂന്യമായ രാഗിണിയുടെ മറായ തോന്നും. ഇക്കാണുന്ന വസ്തുക്കളെല്ലാം യഥാൎത്ഥങ്ങളാണെന്നു മേഹർ വിചാരിക്കുന്നുണ്ടോ?

മേഹർ — അല്ലാത്തപക്ഷം ഇന്നു കണ്ടവയെത്തന്നെ നാളെയും കാണുന്നതെങ്ങനെയാണ്?

ഈര — ഇവയെല്ലാം വാസ്തവികസൌന്ദൎയ്യത്തിന്റെ പ്രതിബിംബം മാത്രമാണ്. പാരമാൎത്ഥികസൌന്ദൎയ്യം തിരശ്ശീലകൊണ്ടു മറയ്ക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. ഈ സൂൎയ്യന്റേയും ഈ ആകാശത്തിന്റേയും പിന്നിൽ —

മേഹർ — (മൌനമായി ഈരയുടെ മുഖത്തു നോക്കിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നു.)

ഈര — (അല്പനേരം കഴിഞ്ഞതിനുശേഷം) എനിക്ക് ഉറക്കം വരുന്നു. ഞാൻ ഉറങ്ങട്ടെ.

[പതുക്കെ പതുക്കെ പ്രതാപസിംഹൻ പ്രവേശിക്കുന്നു.]

പ്രതാപ — (പതുക്കെ) ഈര ഉറങ്ങുകയാണോ?

മേഹർ — അതേ, ഇപ്പോൾതന്നെ ഉറങ്ങിയേ ഉള്ളു.

പ്രതാപ — മേഹർ, ഇനി നിങ്ങൾ പോയി വിശ്രമിക്കൂ; ഞാൻ ഇവിടെ ഇരിക്കാം.

മേഹർ — വേണ്ടാ; ഞാൻ ഇരുന്നുകൊള്ളാം. പകൽ മുഴുവനും ജോലിയെടുത്തു ക്ഷീണിച്ചിരിക്കുന്നതുകൊണ്ട് അവിടുന്നുതന്നെ വിശ്രമിക്കുക.

പ്രതാപ — എനിക്കു വിശ്രമിക്കേണ്ടാ. നിങ്ങൾ പോയി അല്പനേരം സ്വസ്ഥമായിരിക്കൂ. ആവശ്യമുള്ളപ്പോൾ ഞാൻ വിളിക്കാം.

മേഹർ— ആവിടത്തെ ഇഷ്ടംപോലെ. (എഴുന്നേററു പോകാൻ ഭാവിക്കുന്നു.)

പ്രതാപ— ലക്ഷ്മി എവിടെ?

മേഹർ— പചിക്കുകയാണെന്നാണു തോന്നുന്നത്. ഞാൻ പോയി അവരെ വിളിച്ചു കൊണ്ടുവരാം.

പ്രതാപ— ജോലി കഴിഞ്ഞാൽ ഇങ്ങോട്ടൊന്നു വന്നാൽ തരക്കേടില്ലെന്നു പറയു.

(മേഹരുന്നീസ പോകുന്നു.)

പ്രതാപ— ഇങ്ങനെയാണ് എന്റെ ദിനചര്യ. മൂന്നുദിവസമായിട്ടു കാടുതോറും ചുററിത്തിരിഞ്ഞു മുഗൾസൈന്യങ്ങളിൽനിന്നൊരുവിധം രക്ഷപ്പെട്ടു. ഭക്ഷണത്തിനു കൂടി സമയമില്ല. അതും പോരെങ്കിൽ ഇസ്സാധ്വി കിടപ്പിലുമാണ്. കുട്ടികൾക്കുകൂടി ക്ലിപ്തസമയത്ത് അന്നപാനാദികളില്ല. അഹോരാത്രം ഇപ്രകാരം കിടന്നു ചക്രം തിരിയുന്നു. (പതുക്കെ ഭാര്യയുടെ സമീപം ഇരിക്കുന്നു. പെട്ടെന്നു കുട്ടികളുടെ കരച്ചൽ കേൾക്കുന്നു.)

പ്രതാപ— ഇന്നലെ ഞാൻ മുഗളന്മാരുടെ കൈവശം പെട്ടുപെട്ടില്ലെന്നായിട്ട് ഒരുവിധം രക്ഷപ്പെട്ടു. വിശ്വസ്തനായ ഭീൽസൈന്യാധിപന് എന്നിൽ കൃപ തോന്നിയില്ലെന്നു വരുകിൽ ഞാൻ നിശ്ചയമായും അവരുടെ കൈവശം പെട്ടുമായിരുന്നു. ആ ഭീൽസൈന്യാധിപൻ എന്റെ പ്രാണനെ രക്ഷിക്കുന്നതിനുവേണ്ടി സ്വപ്രാണനെ ത്യജിച്ചു. ഇപ്രകാരം എന്റെ പ്രാണത്രാണത്തിനിടയിൽ എത്ര വീരകേസരികൾക്കാണു പ്രാണാപായം വന്നിട്ടുള്ളത്? ആ വീരശിഖാമണികളുടെ പത്നികൾ അനാഥകളും വിധവകളുമായിത്തീർന്നിരിക്കുന്നു. അവരുടെ സന്താനങ്ങൾ നിരാശ്രയന്മാരായി. ഇതിനെല്ലാം കാരണഭൂതനാരാണ്? ഞാനല്ലാതെ മററാരാണ്? എന്റെ പ്രതിജ്ഞ ഇനി അധികകാലം നിലനില്ക്കുകയില്ലെന്നു തോന്നുന്നു, എന്റെ ശ

പഥത്തെ പരിപാലിക്കുന്നതിനു ഞാൻ തീരെ അസമത്ഥനായിത്തീൎന്നുപോയി.

[ലക്ഷ്മി പ്രവേശിക്കുന്നു.]

ലക്ഷ്മി—ഈശ്വര ഉറങ്ങുകയാണോ?

പ്രതാപ—അതേ, ഉറങ്ങുകയാണ്. എന്തിനാണു കുട്ടികൾ നിലവിളിച്ചതു്?

ലക്ഷ്മി—അവരിരുവരുംകൂടി റൊട്ടി തിന്നുന്ന സമയത്തു് ഒരു കാട്ടുപൂച്ച വന്നു റൊട്ടി കടിച്ചുകൊണ്ടുപോയി.

പ്രതാപ—ഇന്നു് അവരെന്താണ് അത്താഴം കഴിക്കുക?

ലക്ഷ്മി—എൻെറ ഓഹരി ഞാൻ അവക്കു കൊടുത്തു. ഒരു പട്ടിണികൊണ്ടൊന്നും നമുക്കു കേടു പററുകയില്ലല്ലോ.

പ്രതാപ—(അല്പനേരം മിണ്ടാതിരുന്നതിനുശേഷം) ലക്ഷ്മി!

ലക്ഷ്മി—നാഥാ!

പ്രതാപ—ലക്ഷ്മി, എന്നെ ആശ്രയിച്ചിരിക്കുന്നതുകൊണ്ടാണു നിങ്ങൾക്കീകഷ്ടമെല്ലാം അനുഭവിക്കേണ്ടിവന്നിരിക്കുന്നതു്. ഇനി അധികം ബുദ്ധിമുട്ടേണ്ടിവരികയില്ല. ഞാൻ ശത്രുഭടന്മാരുടെ കയ്യിലകപ്പെടുവാൻ ഭാവിക്കുകയാണ്.

ലക്ഷ്മി—പ്രഭോ! എന്തു്?

പ്രതാപ—ഞാൻ തീരെ അശക്തനായിത്തീൎന്നിരിക്കുന്നു. നിങ്ങളുടെ കഷ്ടപ്പാടു കാണുമ്പോൾ എൻെറ നെഞ്ചുരുകുന്നു. കുറുക്കന്മാക്കു തുല്യം ഗുഹകളിലും മടകളിലും എത്ര കാലം ഒളിച്ചിരിക്കുവാൻ സാധിക്കും? ഉദരപൂരണത്തിനുതക്ക ഭക്ഷണമോ വസിക്കുന്നതിനൊരു വസതിയോ ഇല്ല. അതും പോരാ; ഒരു ദിവസമെങ്കിലും സുഖനിദ്ര ചെയ്യുന്നതിനുകൂടി സാധിക്കുന്നില്ല. എനിക്കിതുകൊണ്ടൊന്നും കൂസലില്ലെങ്കിലും നിങ്ങൾ—

ലക്ഷ്മി—ഞാൻ!—നാഥാ! അങ്ങയുടെ ആജ്ഞയെ അനുഷ്ഠിക്കുന്നതാണ് എനിക്കു് ഏററവും ആനന്ദകരം.

പ്രതാപ--കഷ്ടപ്പാടുകളെസ്സഹിക്കുന്നതിന് ഒരതിരുണ്ട്. ഞാൻ പുരുഷനാകുന്നതുകൊണ്ടു സർവ്വവും സഹിക്കുന്നതിനുള്ള ശക്തി എനിക്കു സ്വതസ്സിദ്ധമാണ്. പക്ഷെ പ്രകൃത്യാ അബലകളായ സ്ത്രീകൾക്കിതിനു തക്ക ബലമുണ്ടാകുകയില്ല.

ലക്ഷ്മി--ഞാനൊരു സ്ത്രീയാണെന്നു വിചാരിച്ച് അങ്ങ് എന്നെ ഇപ്രകാരം അവമാനിക്കരുത്. പതിയുടെ സുഖത്തെ തന്റേതായി കരുതുന്നതിനും അദ്ദേഹത്തിന്റെ ദുഃഖങ്ങളെ മൌനമായി പങ്കുകൊള്ളുന്നതിനും സ്ത്രീകൾക്കറിയാം. അബലകൾക്കു പലപ്രകാരത്തിലും ബുദ്ധിമുട്ടുകൾ സഹിക്കേണ്ടതായിവരുന്നു. അവരുടെ ജീവിതംതന്നെ ക്ലേശങ്ങളനുഭവിക്കുന്നതിൽ ഉദ്യുക്തമാണു. സ്വാർത്ഥപരിത്യാഗം തങ്ങളുടെ കർത്തവ്യമാണെന്നു മാത്രമല്ല, പരമാനന്ദമാണെന്നുകൂടി അവർ വിശ്വസിക്കുന്നുണ്ട്. നാഥാ! അങ്ങയുടെ കാലിൽ ഒരു ചെറിയ മുറിവു പററിയാൽകൂടി എന്റെ ഹൃദയത്തിൽ എത്ര വേദനയുണ്ടെന്ന് അവിടെക്കറിയാമൊ? തന്വംഗികളായ ഞങ്ങൾ മാതാപിതാക്കന്മാരെ പ്രാണതുല്യം സ്നേഹിക്കുകയും, പതിയെ ഈശ്വരാംഗമായി കരുതിക്കൊണ്ടു തങ്ങളുടെ സർവ്വസ്വത്തേയും അദ്ദേഹത്തിൽ അർപ്പിക്കുകയും, ഹൃദയരക്തം കൊടുത്തിട്ടു സമുദായത്തെ രക്ഷിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു.

പ്രതാപ--ഞാൻ മൂലം ഈ സാധുക്കുട്ടികൾക്കുകൂടി ഇപ്രകാരം കഷ്ടതകളനുഭവിക്കേണ്ടിവന്നുവല്ലോ!

ലക്ഷ്മി—ഒരു രാജാവിന്റെ ധർമ്മം പ്രജാപരിപാലനമോ സ്വസന്താനപരിപാലനമോ?

പ്രതാപ--ലക്ഷ്മി, നീ ധന്യയാണ്. നിനക്കു സദൃശയായ സ്ത്രീ ഈ ലോകത്തിലില്ല. സർവ്വസ്വനാശം സംഭവിച്ചിരിക്കുന്ന ഈ സമയത്തുകൂടി നിങ്ങളെന്നെ അ

ധഃപതിക്കുന്നതിനനുവദിക്കുന്നില്ല. എന്നെക്കൊണ്ടൊന്നും സാധിക്കുകയില്ല. ഞാൻ ദുർബ്ബലനാണ്, നിങ്ങൾതന്നെ എന്നെ ബലവാനാക്കിത്തീർക്കണം. ഞാൻ അന്ധകാരത്തിൽപെട്ടു വലയുന്നു; നിങ്ങൾ എനിക്കു വെളിച്ചം കാണിച്ചുതരണം.

ഈശ——അമ്മേ!

ലക്ഷ്മി——എന്താ മകളേ!

ഈശ——എത്ര മനോഹരമായിരിക്കുന്നു! അമ്മേ നോക്കു, എത്ര കമനീയം!

ലക്ഷ്മി——എന്താണ് ഈശരേ?

ഈശ——ഈ ദുഃഖസമുദ്രം! ഇതിൽ ദേഹമുക്തങ്ങളായ എത്ര ആത്മാക്കളാണ് ഒഴുകിപ്പോകുന്നത്. എത്ര തേജഃഖണ്ഡങ്ങളാണ് ഓടുന്നത്. ആകാശത്തുനിന്ന് ഇടവിടാതെ ശബ്ദബ്രഹ്മാമൃതം കേൾക്കുന്നു.

പ്രതാപ——(ലക്ഷ്മിയോട്) ഇവൾ സ്വപ്നം കാണുകയാണെന്നാണു തോന്നുന്നത്.

ഈശ——(ഞെട്ടിക്കൊണ്ട്) എല്ലാം മാഞ്ഞുപോയി! ഇതെന്താണു? അമ്മേ; നാമളിപ്പോളെവിടെയാണ്?

ലക്ഷ്മി——മകളേ നോക്കു. എല്ലാവരും ഇവിടെത്തന്നെ ഉണ്ട്.

ഈശ——അമ്മേ, മെഹർ എവിടെയാണ്?

ലക്ഷ്മി——വിളിക്കട്ടേ?——അതാ അവൾ വരുന്നു.

(മൌനമായി മെഹർ പ്രവേശിക്കുന്നു)

ഈശ——മെഹർ എവിടെ ആയിരുന്നു? ഈ സമയത്ത് എന്നെ ഉപേക്ഷിച്ചുപോയല്ലോ. നോക്കു, ഞാൻ ഇതാ പോകുന്നു. വരൂ, എന്നോടു രണ്ടു വാക്കു സംസാരിക്കു.

ലക്ഷ്മി——ഛേ! ഈശരേ, നീയെന്തെല്ലാമാണു പറയുന്നത്?

ഈശ——അല്ലാ അമ്മേ, എനിക്കു പോകേണ്ട സമയമായി. നിങ്ങൾക്കറിഞ്ഞുകൂടാ. എനിക്കെല്ലാം മനസ്സിലാ

യി. ഞാൻ ഇതാ പോകുന്നു. അതിനു മുമ്പ് എനിക്കു രണ്ടു വാക്കു പറയാനുണ്ട്. കേട്ടോളൂ. അച്ഛനു തിരെശ്ശരീരസുഖമില്ലാത്തപ്പോൾ അമ്മ എന്തിനാണ് അദ്ദേഹത്തെ ഈ നിഷ്പ്രയോജനമായ യുദ്ധത്തിനു പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കുന്നത്. കഷ്ടതകളനുഭവിക്കുന്നതിന് അദ്ദേഹത്തിനു ത്രാണിയില്ല—അച്ഛാ! അങ്ങുന്നു വ്യർത്ഥമായി പോരാടുന്നതെന്തിനാണ്? മനുഷ്യരെക്കൊണ്ടു സാദ്ധ്യമായിട്ടുള്ളതെല്ലാം അങ്ങുന്നു ചെയ്തുകഴിഞ്ഞു. അക്ബർ മനുഷ്യധർമ്മത്തെ കൈവെടിഞ്ഞു ചിത്തോർ കരസ്ഥമാക്കുന്നതിനുദ്യമിക്കുന്നപക്ഷം അവിടുന്ന് അദ്ദേഹത്തിൻെറ ഇഷ്ടത്തിനു വിരോധം ചെയ്യേണ്ട. പ്രയോജനംകൂടാതെ പ്രാണിദ്രോഹം ചെയ്യുന്നതു കഷ്ടമല്ലേ? അങ്ങുന്ന് എല്ലാം വിട്ടുകൊടുത്തേക്കു. സാമ്രാജ്യത്തിനു ചിത്തോർ കരസ്ഥമാക്കേണമെന്നുണ്ടെങ്കിൽ അതും എടുത്തുകൊള്ളട്ടെ അവിടത്തെ കൈവശമുള്ളതെല്ലാം കൊടുത്തേക്കു. എല്ലാം അദ്ദേഹം എടുത്തോട്ടെ. ഇതെല്ലാം എത്ര കാലത്തേക്കു നിലനില്ക്കും? ഞാൻ പോകുന്നു; എൻെറ സ്ഥാനത്തു മേഹറെ ആക്കീട്ടു പോകുന്നു. അവളെ എന്നെപ്പോലെ വിചാരിക്കണം. ഏതൊരു ശുഭമുഹൂർത്തത്തിലാണു മേഹർ ഇവിടെ വന്നത്! അവളിവിടെവന്നിട്ടില്ലായിരുന്നുവെങ്കിൽ ഞാൻ ആരെയാണു പകരമാക്കീട്ടു പോകുക? മേഹർ നമുക്കന്യോന്യമുള്ള സ്നേഹം പോലെ നമ്മുടെ പിതാക്കന്മാർതമ്മിൽ മിത്രതയില്ല. നിങ്ങൾക്കു സാധിക്കുമെങ്കിൽ ഇവരെ യോജിപ്പിക്കണം. നോക്കു; മറക്കരുത്.

മേഹർ—ഈശ്വരേ! ജ്യേഷ്ഠത്തി, നിങ്ങൾ പറയുന്ന വാക്കുകൾ ശിലാരേഖപോലെ എൻെറ ഹൃദയത്തിൽ പതിഞ്ഞിട്ടുണ്ട്.

ഈശ്വര— എനിക്കു സന്തോഷമായി, ഞാൻ ഇതാ പോകുന്നു. (മാതാപിതാക്കന്മാരുടെ ചരണങ്ങളെ സ്പർശിച്ചുകൊണ്ട്) അനുജത്തി, ഞാൻ ഇതാ പോകുന്നു. എന്റെ മരണം അത്യന്തം സുഖകരമാണ്. ഞാൻ മാതാപിതാക്കന്മാരുടെ മടിയിൽ കിടന്ന് അവരോടു സംഭാഷണം ചെയ്തുകൊണ്ടു മരിക്കുന്നു. ഞാൻ ഇതാ പോകുന്നു!

ലക്ഷ്മി— ഈശ്വരേ! ഈശ്വരേ!

പ്രതാപ— ഈശ്വരാ! ഭഗവാനേ!

രംഗം 5.

സ്ഥാനം— അക്ബറിന്റെ സഭാമണ്ഡപം.
സമയം— ഉച്ച.

[അക്ബർ കയ്യിലൊരെഴുത്തു പിടിച്ചുകൊണ്ട് ഉത്സാഹപൂർവ്വം അങ്ങുമിങ്ങും ലാത്തുന്നു. പുരോഭാഗത്തു മാനസിംഹൻ നില്ക്കുന്നു.]

അക്ബർ— രാജൻ, അങ്ങുന്നു ധന്യനാണ്. അങ്ങേക്കു സാദ്ധ്യമല്ലാത്ത കാര്യമില്ല; അങ്ങയെക്കൊണ്ടു ജയിക്കാൻ സാധിക്കാത്ത ശത്രുവുമില്ല. അങ്ങു പ്രതാപസിംഹനെക്കൂടി കൊമ്പു കുത്തിച്ചു. ഇന്നു പൃഥ്വിരാജൻ വരാത്തതെന്താണ്?

[മഹാബത്ത്ഖാൻ പ്രവേശിച്ച് ആദരവോടെ വന്ദനംചെയ്യുന്നു]

അക്ബർ— മഹാബത്ത്! ഇന്നു പട്ടണം മുഴുവനും വിജയമഹോത്സവം കൊണ്ടാടട്ടെ; ഗൃഹംതോറും പട്ടുകൊടികൾ പാറപ്പിക്കണം; രാജവീഥികളിൽ നൃത്തഗീതാദികൾ നടക്കട്ടെ; ദില്ലിയിലെ ആളുശാനവാണിഭശാലയിൽ ഹിന്ദുക്കളുടേയും മുസൽമാന്മാരുടേയും വിരുന്നുസൽക്കാരങ്ങൾ വേണം; ക്ഷേത്രങ്ങളിലും പള്ളിക

ളിലും പ്രാൎത്ഥന നടത്തണം; ആഗ്രയിൽ ദീപാവലി വേണം; സാധുക്കൾക്ക മൃഷ്ടാന്നവും ഉടുപ്പുടവകളും കൊടുക്കണം; ജനങ്ങളെല്ലാവരും സന്തുഷ്ടചിത്തന്മാരായിരിക്കണം. ഇന്നു പ്രതാപസിംഹൻ എൻെറ മുമ്പിൽ കുമ്പിട്ടിരിക്കുന്നു; മനസ്സിലായോ മഹാബത്ത്! വേഗം പോകു.

മഹാബത്ത്—കല്പനപോലെ (പോകുന്നു)

[പൃത്ഥ്വിരാജൻ പ്രവേശിക്കുന്നു.]

ആക്‌ബർ—വരു കവിരാജൻ! ഇന്ന് അങ്ങയ്ക്കൊരു സന്തോഷവൎത്തമാനമുണ്ട്. ഇതിനെക്കുറിച്ച് അങ്ങ് ഒരു കവിതയുണ്ടാക്കണം.

പൃത്ഥ്വി— ആശ്ചൎയ്യം തന്നെ സന്തോഷവൎത്തമാനമെന്താണെന്നു കേട്ടാൽ വേണ്ടില്ല.

ആക്‌ബർ—പ്രതാപസിംഹൻ എനിക്ക കീഴടങ്ങിയിരിക്കുന്നു.

പൃത്ഥ്വി—തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു ഭോഷ്ക്കു പറയുകയല്ലല്ലോ.

ആക്‌ബർ—ഈ കത്തെടുത്തു വായിച്ചുനോക്കു. (പൃത്ഥ്വിരാജൻെറ കയ്യിൽ പത്രം കൊടുക്കുന്നു)

പൃത്ഥ്വി—(പത്രം വായിക്കുന്നു.)

ആക്‌ബർ—രാജൻ! പ്രതാപസിംഹനെന്തു മറുപടിയാണു കൊടുക്കേണ്ടത്?

മാനസിം—"ചക്രവൎത്തി പരമപ്രീതനായിരിക്കുന്നു. അങ്ങയുടെ ആഗമനം പ്രതീക്ഷിച്ചിരിക്കുകയാണ്" എന്നുതന്നെ. തിരുമനസ്സിനെ സൽക്കരിക്കുന്ന പ്രകാരം തന്നെ മേവാഡിലെ വീരശിഖാമണിയെ സൽക്കരിക്കണം. (അല്പനേരം മൌനം ധരിച്ചിട്ടു സ്വഗതം) പക്ഷെ പ്രതാപാ! ഇപ്പോൾ അങ്ങയോടുള്ള ബഹുമതിയെല്ലാം പോയിരിക്കുന്നു. ദില്ലി രത്നവ്യാപാരി ന

ദുത്തുകളുടെ ഇടയിൽ വസിരിക്കുന്ന വ്യാജമുത്തിനെ വിലമതിക്കുന്നതുപോലെയാണ് അങ്ങയെ സൽക്കരിക്കുക.

പൃത്ഥ്വി— തിരുമനസ്സുകൊണ്ട്, ഈ കത്തു വ്യാജമാണ്!

അക്ബർ—(പരിഭ്രമത്തോടെ) ഇതു വ്യാജമാണെന്ന് അങ്ങയ്ക്കെങ്ങനെ മനസ്സിലായി?

പൃത്ഥ്വി—തിരുമേനി! എനിക്കിതിൽ വിശ്വാസമില്ല. അഗ്നി ശീതളമായിപ്പോയേക്കാം; സൂര്യൻ കറുത്തുവെന്നുവന്നേക്കാം; കമലം വിരൂപമായിത്തീർന്നേക്കാം; സംഗീതവും കർക്കശമായി തോന്നിയേക്കാമെങ്കിലും പ്രതാപൻ ഒരുത്തരുടേയും മുമ്പിൽ കുമ്പിടുകയില്ല.

അക്ബർ—അതേ, അതേ. ഇതു പ്രതാപൻതന്നെ എഴുതിയതാണ്. പൃത്ഥ്വിരാജൻ! നാളെ പ്രഭാതംമുതൽക്ക് അർദ്ധരാത്രിവരെ ആഗ്രയിൽ മഹോത്സവം കൊണ്ടാടി ജനങ്ങളെ സന്തോഷിപ്പിക്കേണമെന്നു ഞാൻ കല്പന കൊടുത്തിട്ടുണ്ട്. ഞാൻ ഇപ്പോൾ പോകുന്നു രാജൻ! അങ്ങുന്ന് ആലോചനങ്ങൾക്കൊരു ഹാനിയും കൂടാതിരിക്കുന്നതിനു പ്രത്യേകം ദൃഷ്ടിവയ്ക്കണം.

(ബദ്ധപ്പെട്ടു പോകുന്നു.)

മാനസിം—പറയൂ, അങ്ങയുടെ അഭിപ്രായമെന്താണ്?

പൃത്ഥ്വി—നമുക്കുണ്ടായിരുന്ന ആ ഒരൊററ ആശയും അസ്തമിച്ചു രജപുത്താനയിലെ അന്തിമമായ ആശാദീപവും കെട്ടുപോയി. ഇനി സമ്രാട്ടിന് ഇഷ്ടംപോലെ പ്രവർത്തിക്കാം. ഇനി അദ്ദേഹത്തിന് ആരെയാണു ഭയപ്പെടാനുള്ളത്? അദ്ദേഹത്തിൻെറ സ്വേച്ഛാചാരത്തെ തടയുന്നതിനു് ഇനി ആരാണുള്ളത്?

മാനസിം—അങ്ങയുടെ ആന്തരം മനസ്സിലായി. അങ്ങക്ക് അക്ബറോടു മുഷിയുവാനുള്ള കാരണവും ഞാനറിഞ്ഞു. മേവാഡിൽചെന്നു പ്രതാപസിംഹനെ വീണ്ടും പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കുന്നതിന് അങ്ങക്കാഗ്രഹമുള്ളപക്ഷം

അതിനൊരു പ്രയാസവുമില്ല. ഞാൻ ഒരു പ്രതിബന്ധവും ചെയ്കയില്ല.

പൃഥ്വി — അങ്ങുന്നു വളരെ ഉദാരനും മഹാനുമാണ്.

(പോകുന്നു)

മാനസിം — പ്രതാപ! പ്രതാപ! അങ്ങ് ഇതു ചെയ്തതെന്തിനാണ്? ഇന്നു മേവാഡിലെ സൂര്യൻ അസ്തമിച്ചു. ഇന്നു പർവ്വതശിഖരം അററുവീണു.

(സാവധാനത്തിൽ പോകുന്നു)

രംഗം 6.

സ്ഥാനം — പൃഥ്വിരാജന്റെ മാളികയുടെ പുരോഭാഗം.

സമയം — പ്രഭാതം.

[ബിക്കാനേർ, മാർവാഡ്, ഗ്വാളിയർ, ചന്ദേരി മുതലായ രാജാക്കന്മാരും പൃഥ്വിരാജനും ഇരിക്കുന്നു.]

മാർവാഡ് — നൌരോജുഉത്സവവും കഴിഞ്ഞു.

ഗ്വാളിയർ — പ്രതിവർഷം നടന്നുവരുന്നതായ രാജപുത്രസ്ത്രീകളുടെ മാനഭംഗമഹോത്സവവും സമാപിച്ചു.

ചന്ദേരി — (ബിക്കാനേർ രാജാവിനോട്) അങ്ങും വല്ലതും പറയൂ. എന്താണ് ആലോചിക്കുന്നത്?

ബിക്കാനേർ — ഞാനെന്താണു പറയേണ്ടത്?

ചന്ദേരി — ഇദ്ദേഹത്തിന്റെ ഭാവം പകർന്നിരിക്കുന്നു. നിശ്ചയമായിട്ടും വല്ലതും പററീട്ടുണ്ടായിരിക്കണം!

ഗ്വാളിയർ — ഇത്തവണ നൌരോജ് ഉത്സവത്തിലൊരു വിശേഷമുണ്ടായിയെന്നു ജനശ്രുതിയുണ്ട്. അതു വാസ്തവംതന്നെയോ?

ബിക്കാനേർ — തീരെ നുണയാണ്.

ഗ്വാളിയർ — പൊളിയോ! — നൌരോജു ഉത്സവം കണ്ടു

മടങ്ങിവന്നിരിക്കുന്ന ബീക്കാനേർ റാണിയുടെ ആഭരണങ്ങളുടെ കിലുക്കം ഞങ്ങളുടെ മാളികമുകളിലിരുന്നാൽ കേൾക്കാം. ഹാ! ഹാ! എന്തൊരു കിലുക്കമാണ്—റിനിക്കി; ഝിനിക്കി; രിനിനി—ഇപ്രകാരമുള്ള നാദം ദേശീയഭൂഷണങ്ങൾക്കില്ല! അവയുടെ നാദം രിനിനി; ഝിനിനി; രിനിനി എന്നാണ്—മുഗൾത്തട്ടാന്മാർക്കല്ലാതെ റിനിക്കി; ഝിനിക്കി; രിനിനി എന്ന നാദം പുറപ്പെടുവിക്കുന്നതിനു സാധിക്കുകയില്ല!

മാർവാഡ്—ആട്ടെ; ഇത്തവണ റാണിയെ ഏതുവിധമാണു സൽക്കരിച്ചതു്? സത്യം പറയു?

ബീക്കാനേർ—വിധിപോലെ സ്വാഗതം ചെയ്തു.

ഗ്വാളിയർ—ഏതു തരത്തിലാണ്! സത്യം കേൾക്കട്ടെ?

ചന്ദേരി—ഹാ ഹാ പറയു; തുറന്നു പറയു?

ബീക്കാനേർ—നിങ്ങളെല്ലാവരും അവരവരുടെ മാളികയിൽ ചെന്നു ചോദിക്കുന്ന പക്ഷം റാണിമാരെ ഏതുവിധത്തിലാണു സൽക്കരിച്ചതെന്നു മനസ്സിലാകും. എല്ലാവരും വിശ്വാസപൂർവ്വം സത്യം പറയണമെന്നു ആദ്യംതന്നെ ചട്ടംകെട്ടണം. അവരുടെ സന്താനങ്ങളുടെ മൂർദ്ധാവിൽ കൈവെച്ചുകൊണ്ടു ധർമ്മത്തെ സാക്ഷിയാക്കി, തങ്ങളെ ഏതുപ്രകാരമാണു സ്വാഗതം ചെയ്തതെന്നു സത്യം ചെയ്യിക്കണം. നാലുംകൂടുന്ന വഴിയിൽ എല്ലുവിതറീട്ടെന്താഫലം?

[കണ്ണു ചുമപ്പിച്ചു തലമുടിയുമഴിച്ചു വിതറി മലിനവസ്ത്രവും ധരിച്ചുകൊണ്ടു ജോശി പ്രവേശിക്കുന്നു. ഈ ഭയങ്കരസ്വരൂപം കണ്ട ഉടനെ എല്ലാവരും എഴുനേൽക്കുന്നു].

ജോശി—(കൈരണ്ടും ഉയർത്തിപ്പിടിച്ചുംകൊണ്ടു കഷ്ടമാകുംവണ്ണം ഉറക്കെപ്പറയുന്നു.) ഹേ രജപുത്രരാജാക്കന്മാരേ! ഹേ രജപുത്രജാതി! അഥവാ ധർമ്മമേ! ഇന്നു പ്ര

ത്ഥാധിരാജന്റെ ധൎമ്മപത്നിയായ ജോശീബായി കുലമൎയ്യാദയെ പരിത്യജിച്ച തന്റെ കളങ്കവാൎത്തയെ പറയുന്നതിനുവേണ്ടി നിങ്ങളുടെ മുമ്പിൽ വന്നിരിക്കുന്നു. ഇസ്സംഗതി സ്വഹൃദയത്തിൽ ഗോപനംചെയ്യുന്നതിനു ഞാൻ ശക്തയല്ലാ എന്റെ ശരീരം മുഴുവനും ജ്വലിക്കുന്നു. കേൾക്കുവിൻ—ഖുശരോജ്ജ ഉത്സവം കാണ്മാൻ ഞാനും പോയിരുന്നു; പക്ഷേ എങ്ങിനെ തരത്തിലാണു മടങ്ങിവന്നതു്? പോയതു മാനത്തോടുകൂടിയാണെങ്കിലും അവമാനത്തോടെയാണു തിരിച്ചുപോന്നതു് പ്രതിവൎഷം നടക്കുന്ന ഈ മഹോത്സവത്തിൽവച്ചു കുറഞ്ഞ പക്ഷം പകുതി രജപുത്രസ്ത്രീകൾ മാനത്തിനുവേണ്ടി സമ്മാനത്തെ ഉപേക്ഷിച്ചും ബാക്കിയുള്ളവർ ധൎമ്മത്തെ പരിത്യജിച്ച സമ്മാനത്തെ സ്വീകരിച്ചും മടങ്ങിവന്നിരിക്കുന്നു. ലജ്ജാവഹവും അവമാനകരവുമായ വൃത്താന്തത്തെ വിവശയായിട്ടു നിങ്ങളുടെ സമക്ഷം എനിക്കു പറയേണ്ടിവന്നിരിക്കുന്നു. പൂൎണ്ണനിദ്രയെ പ്രാപിച്ചിരിക്കുന്ന സമയത്തു് ഇപ്രകാരമുള്ള മുട്ടുകളെക്കൊണ്ടാണല്ലോ നിദ്രാഭംഗം വരുന്നതു്. ഹിന്ദുക്കൾ എത്രതന്നെ അലസന്മാരായാലും സ്ത്രീകളുടെ സതീത്വത്തെ പരിപാലിക്കുന്നതിനുവേണ്ടി തങ്ങളുടെ പ്രാണനെപ്പോലും പരിത്യജിക്കുമെന്നു ഞാൻ വിശ്വസിച്ചിരുന്നു. അതിനും അവൎക്കു ശക്തിയില്ലെന്നു എനിക്കിപ്പോൾ മനസ്സിലായി. ഹിന്ദുസ്ത്രീകളുടെ പാതിവ്രത്യരക്ഷക്കുവേണ്ടി ഒരു വിരൽ പൊക്കുന്നതിനുകൂടി ത്രാണിയുള്ള ഒരുവനും ഈ രാജപുത്രവംശത്തിലില്ലാതായല്ലോ.

ജോധ്പൂർ —ആരുമില്ലെന്നോ? പ്രതാപസിംഹനില്ലേ?

ജോശി — ഇല്ലാ, ഇപ്പോൾ അദ്ദേഹവുമില്ല. ഇത്രകാലത്തോളം പ്രതാപസിംഹൻ സ്വദേശത്തെ ബാധിച്ചിരുന്ന നീചതയിൽ മുങ്ങാതെ തന്റെ മസ്തകത്തെ ഉന്നമി

ഷ്പിച്ചുകൊണ്ടു നിന്നിരുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ അജേയമായ ഹൃദയം അധഃപതിച്ചിരിക്കുന്ന ഈ മാനഗൌരവസ്വരൂപത്തിന്റെ ഉപരിഭാഗത്തുകാണാമായിരുന്നു. രാജഭോഗപ്രിയന്മാരും നീചന്മാരുമായ രജപുത്രകുലാംഗാരകന്മാരുടെ ഇടയിൽ അദ്ദേഹം മാത്രം ഇക്കാലമെല്ലാം മഹത്വസംപൂർണ്ണമായ ദാരിദ്ര്യത്തെ തന്റെ വിശാലമായ മാറ്വിടത്തോടു ചേർത്തിരുന്നു. പക്ഷേ ഇപ്പോൾ അദ്ദേഹവും അക്ബറുടെ സന്നിധാനത്തിൽ ശിരസ്സിനെ നമിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നുവെന്നൊരുശ്രുതിയുണ്ട്. ഇതുവരെ ഈ ദേശത്തെ പതിവ്രതമാർ അദ്ദേഹത്തെ തങ്ങളുടെ രക്ഷിതാവാക്കി കല്പിച്ചിരുന്നു. ഇപ്പോൾ അദ്ദേഹം പ്രതാപസിംഹനല്ലാതായിരിക്കുന്നു. രജപുത്രന്മാർ തങ്ങളുടെ സ്ത്രീകളെ പൂജിക്കാതിരിക്കുന്ന കാലത്ത് — അതായതു ഭർത്താവു ഭാര്യയുടെ ധർമ്മത്തെ പരിപാലിക്കാത്തകാലത്ത് — ഒരു ഉപായം മാത്രമേ ശേഷിച്ചിട്ടുള്ളൂ. (കഠാരം ഊരിയെടുത്ത്) നോക്കൂ, ഒരുസമയം ഇതുകൊണ്ടു ഹിന്ദുക്കളുടെ കണ്ണുകൾ തുറന്നേക്കാം, നിദ്രയെ പ്രാപിച്ചിരിക്കുന്ന അവരുടെ മനുഷ്യത്വത്തിന് ഉണർച്ചവന്നേക്കാം!

(ജോശി തന്റെ ഹൃദയത്തിൽ കഠാരം തറച്ചു മറിഞ്ഞു വീഴുന്നു)

(എല്ലാവരും ആശ്ചര്യത്തോടെ നോക്കി നില്ക്കുന്നു.)

പൃഥ്വി — ജോശി! ജോശി! നിങ്ങൾ ഇതു ചെയ്തതെന്തിനാണ്?

(ജോശിയുടെ സമീപം ചെല്ലുന്നു)

ജോശി — മതി മതി; അങ്ങുന്നു മാറിനില്ക്കൂ. അങ്ങുന്നു പോയി എന്നെ അവമാനിച്ച മഹാത്മാവിന്റെ ചരണങ്ങളെ ചുംബനം ചെയ്യൂ; അയാളുടെ ഗുണഗണങ്ങളെ ഗാനം ചെയ്തുകൊള്ളൂ. അങ്ങേക്കും ധർമ്മത്തിനും ത

മ്മിൽ അന്തരമുള്ള കാലത്തു ഞാൻ അങ്ങയെ ഉപേ
ക്ഷിച്ച ധൎമ്മത്തെ സ്വീകരിക്കും. പതിക്കു തന്റെ പ
ത്നിയെ രക്ഷിക്കുന്നതിനു സാമൎത്ഥ്യമില്ലെങ്കിൽ പത്നി
സ്വയമേവ തന്റെ ധൎമ്മത്തെ പരിപാലിക്കും.

രംഗം 7.

സ്ഥാനം—പൎവ്വതഗൃഹം.

സമയം—രാത്രി.

[പ്രതാപസിംഹനും ലക്ഷ്മിയും.]

പ്രതാപ—മേഹരുന്നീസ എവിടെയാണ്?

ലക്ഷ്മി—ഭക്ഷണം തയ്യാറാക്കുകയാണ്!

പ്രതാപ—ഞാൻ മേഹരുന്നിസയെ എന്റെ മകളെ
പ്പോലെ സ്നേഹിക്കുന്നുണ്ട്. എന്റെ സ്നേഷയും ഇവ
ളെപ്പോലെ ഗുണവതിയായിരിക്കണമെന്നു ഞാൻ ഈ
ശ്വരനോടു പ്രാൎത്ഥിക്കുന്നു.

(ലക്ഷ്മി മൌനം ധരിക്കുന്നു.)

പ്രതാപ—ഹേ, നിങ്ങൾ പിന്നേയും ദുഃഖിക്കുന്നു! നിങ്ങ
ളുടെ മകൾ സ്വൎഗ്ഗത്തേയ്ക്കാണു പോയിരിക്കുന്നതു്. പി
ന്നെ എന്തിനാണു വ്യസനിക്കുന്നതു്?

ലക്ഷ്മി—നാഥാ! (കരയുന്നു.)

പ്രതാപ—ഇനി നമ്മൾ എത്ര കാലം ജീവിച്ചിരിക്കും? ക
രയേണ്ടാ, വേഗത്തിൽ നമുക്കും പുത്രീസമീപത്തു ചെ
ന്നുചേരാം!

ലക്ഷ്മി—നാഥാ! അവിടന്നു ക്ഷമിക്കണം, ഇനി ഞാൻ ക
രകയില്ല അങ്ങ് എന്റെ ഗുരുവാണ്. പ്രാണേശ്വ
രാ! അങ്ങേയ്ക്കനുരൂപയായ ശിഷ്യത്തിയായാൽ കൊ
ള്ളാമെന്നേ എനിക്കു മോഹമുള്ളൂ.

(പോകുന്നു.)

[ഗോവിന്ദസിംഹൻ പ്രവേശിക്കുന്നു.]

ഗോവിന്ദ—മഹാരാജൻ, അവിടന്ന് ആക്കബർ ചക്രവത്തിക്കു കീഴടങ്ങിയിരിക്കുന്ന സന്തോഷവത്തമാനം പ്രമാണിച്ച് ഇന്ന് ആഗ്രയിൽ മഹോത്സവം തന്നെയാണ്. മാളികമുകളിൽ കൊടികൾ പറക്കുന്നു. രാജമാർഗ്ഗങ്ങളിൽ ഘോഷയാത്ര. ഗൃഹംതോറുംഗീതനൎത്തനാദികൾ മുഴങ്ങുന്നു. ഇതു് അങ്ങേയ്ക്കു് അഭിമാനാവഹമാണ്.

പ്രതാപ—(ഹാസ്യഭാവത്തോടെ ചിരിച്ചുകൊണ്ടു്) അഭിമാനകരംതന്നെയാണ്!

ഗോവിന്ദ—ഡർബാറിൽ സിംഹാസനത്തിനു വലത്തുഭാഗത്തുള്ള ആസനമാണ് അങ്ങയ്ക്കൊഴിച്ചിട്ടിരിക്കുന്നതു്.

പ്രതാപ—സമ്രാട്ടിന്റെ അളവററ അനുഗ്രഹം!

[ശക്തസിംഹൻ പ്രവേശിക്കുന്നു.]

ശക്ത—ജ്യേഷ്ഠനെവിടെയാണ്?

പ്രതാപ—ആര്? ശക്തനോ?

ശക്ത—അതേ ജ്യേഷ്ഠാ!, ഞാൻ തന്നെയാണ്. മുഗളന്മാരോടു യുദ്ധം ചെയ്യുന്നതിനു് അങ്ങയെ സഹായിക്കാനാണു ഞാൻ വന്നിരിക്കുന്നതു്.

പ്രതാപ—വേണ്ടാ അനുജാ!, ഇപ്പോൾ എനിക്ക് ആരുടേയും സഹായത്തിന്റെ ആവശ്യകതയില്ല. ഞാൻ മുഗളന്മാരുമായി സന്ധിചെയ്യാൻ നിശ്ചയിച്ചുകഴിഞ്ഞു.

ശക്ത—ഛെ! അവിടന്ന് ആക്കബറോടു തോററുവോ?

പ്രതാപ—കഷ്ടം, ഇപ്പോൾ ആക്കബറുമായിട്ട് എനിക്കൊരു വഴക്കുമില്ല. മേവാഡും ചിത്തോരും കോമളമീരും എല്ലാം പൊക്കോട്ടെ.

ശക്ത—ലോകം പരിഹസിക്കും.

പ്രതാപ—പരിഹസിച്ചോട്ടെ!

ശക്ത—മാർവാഡും ചംദേരിയും ചിരിക്കും

പ്രതാപ—ചിരിച്ചോട്ടേ.
ശക്തി—മാനസിംഹൻ പരിഹസിക്കും.
പ്രതാപ—(ദീൎഘശ്വാസം വിട്ടുകൊണ്ടു്) പരിഹസിച്ചോട്ടേ, എന്തുചെയ്യാം.
ശക്തി—ജ്യേഷ്ഠാ! അങ്ങയുടെ മുഖത്തുനിന്നു് ഇപ്രകാരമുള്ള വാക്കുകൾ പുറപ്പെടുമെന്നു ഞാൻ സ്വപ്നത്തിൽ പോലും വിചാരിച്ചിരുന്നില്ല.
പ്രതാപ—അനുജാ! ഞാൻ എന്താണു ചെയ്യേണ്ടതു്? ആൎക്കും ഒരേസ്ഥിതിയിൽതന്നെ കാലം കഴിച്ചുകൂട്ടുന്നതിനു സാധിക്കുകയില്ല.
ശക്തി—ഒരുവനും എല്ലാകാലവും ഒരുപോലെ ഇരിക്കുകയില്ലെന്നുതന്നെയാണു് എൻെറയും വാദം. ഇതുവരെ മേവാഡിനു കഷ്ടകാലമായിരുന്നു, മേലിൽ നല്ല കാലമായിക്കൊള്ളും. ഈ സംഗതിയറിയിക്കുന്നതിനാണു ഞാൻ വന്നതു്!

(പ്രതാപസിംഹൻ മൌനം ധരിക്കുന്നു.)

ശക്തി—ജ്യേഷ്ഠാ! ഞാൻ ഹിൻസഹാരദുൎഗ്ഗം കരസ്ഥമാക്കീട്ടാണു വന്നിരിക്കുന്നതു്.
പ്രതാപ—താനോ! തനിക്കു സൈന്യങ്ങളെവിടേനിന്നു ലഭിച്ചു?
ശക്തി—ഞാൻ പോരുംവഴിക്കു് അനവധി യോദ്ധാക്കളെ ശേഖരിച്ചു. "ഞാൻ പ്രതാപസിംഹൻെറ അനുജനായ ശക്തിസിംഹനാണു്. അദ്ദേഹത്തെ സഹായിക്കുന്നതിനു മനസ്സുള്ളവരെല്ലാം, എന്നോടൊരുമിച്ചുവരുവിൻ" എന്നു മുറവിളികൂട്ടിക്കൊണ്ടാണു ഞാൻ വന്നതു്. ആ പേരിൻെറ മഹിമകൊണ്ടു ഗൃഹസ്ഥന്മാരെല്ലാം പത്നിമാരേയും, പിതാക്കന്മാർ സന്താനങ്ങളേയും, പിശുക്കന്മാർ ധനത്തേയും ഉപേക്ഷിച്ചു് എന്നെ സഹായിക്കുന്നതിനു വന്നുതുടങ്ങി. വഴിയിൽ ഗതാഗ

തം ചെയ്തിരുന്ന ചുമട്ടുകാർകൂടി തങ്ങളുടെ ശിരോഭാരത്തെ താഴത്തിട്ടും ക്രൂരന്മാർ തങ്ങളുടെ മാർച്ചിടത്തെ നിവർത്തിക്കൊണ്ടും അസ്ത്രമെടുത്തിരിക്കുന്നു. എന്റെ പിമ്പേ യോദ്ധാക്കൾക്ക മീതെ യോദ്ധാക്കൾ വന്നുചേൎന്നിട്ടുണ്ട്. അങ്ങയുടെ പേരിന്റെ ഇന്ദ്രജാലം അങ്ങറിയുന്നില്ല. പക്ഷേ എനിക്കറിയാം

[ഭാമാശാഹനൊരുമിച്ചു പൃഥ്വിരാജൻ പ്രവേശിക്കുന്നു]

പൃഥ്വി—റാണയെവിടേ?

പ്രതാപ—എന്തു ? പൃഥ്വിരാജനോ! നിങ്ങളെങ്ങനെയാണു ഇങ്ങോട്ടുവന്നതു ?

പൃഥ്വി—അവിടന്നു ആക്ബൎക്ക കീഴടങ്ങിയോ?

പ്രതാപ—ഉം, പൃഥ്വിരാജ്.

പൃഥ്വി—ഹതഭാഗ്യയായ ഭാരതമേ! ഒടുവിൽ റാണാതിരുമനസ്സുകൊണ്ടും അവിടത്തെ ഉപേക്ഷിച്ചു! ഞങ്ങൾ പണ്ടുതന്നെ ഭ്രഷ്ടന്മാരാണു. ഞങ്ങൾ ദാസന്മാരായി തീൎന്നിട്ടു വളരെക്കാലമായെങ്കിലും അങ്ങൊരുവൻ മാത്രം തന്റെ സ്വാതന്ത്ര്യത്തെ പരിപാലിച്ചുപോരുന്നുണ്ടെന്നുള്ള ഒരഭിമാനം ഞങ്ങൾക്കത്യന്തം ആശ്വാസപ്രദമായിരുന്നു. ആക്ബറുടെ സന്നിധാനത്തിൽ ഉത്തമാംഗത്തെ നമിപ്പിക്കാത്ത ഒരുവനെങ്കിലും ഉണ്ടെന്നു ഞങ്ങൾ അന്യോന്യം പറഞ്ഞു സന്തോഷിക്കാറുണ്ട്. ഇപ്പോൾ ആ ഒരാദർശംകൂടി നഷ്ടമായിപ്പോയി!

പ്രതാപ—നിങ്ങൾ, നിങ്ങളുടെ ജ്യേഷ്ഠൻ ബിക്കാനേർ, ഗ്വാളിയർ, മാർവാഡ് ഇത്യാദി സകല രാജാക്കന്മാരും നീചങ്ങളായ വിലാസങ്ങളിൽ ഏൎപ്പെട്ടു ആക്ബറിന്റെ സ്തുതി പാഠകന്മാരായിത്തീൎന്നിരിക്കുമ്പോൾ ഞാൻ ഒരുവൻ മാത്രം ദിനംപ്രതി ക്ഷുത്തടക്കുന്നതിനുള്ള ഭക്ഷണംപോലും ലഭിക്കാതെ കഷ്ടപ്പെട്ടു നിങ്ങൾക്കൊരാദർശമായി വാഴേണമെന്നു പറയുന്നതിൽ ലജ്ജതോന്നുന്നില്ലേ?

പൃഥ്വി—തിരുമേനി! അധമനായ കരടി മാനുഷകിങ്കരനായി ഗൃഹംതോറും നൃത്തം ചെയ്തുകൊണ്ടു നടക്കുന്നു; പക്ഷേ സിംഹം പട്ടിണി കിടന്നു ചത്താലും ആക്കും കീഴടങ്ങുകയില്ല! ദീപങ്ങൾ അസംഖ്യമുണ്ടെങ്കിലും സൂര്യൻ ഒന്നേ ഉള്ളൂ. സസ്യശ്യാമളയായ ഭൂമിയെ കൃഷിക്കാർ കരികൊണ്ട് ഉഴുകയും കാലുകൊണ്ടു ചവിട്ടുകയും ചെയ്യുന്നുണ്ടെങ്കിലും ഉത്തുംഗമായ പർവ്വതം ദാരിദ്ര്യാവസ്ഥയിൽക്കൂടി ശിഖരത്തെ നമിപ്പിക്കുന്നില്ല; ലോകത്തിലുള്ള സാധാരണ ജീവികൾ തങ്ങളുടെ ക്ഷുദ്രമായ പ്രാണൻ, ക്ഷുദ്രങ്ങളായ സുഖദുഃഖങ്ങൾ, ക്ഷുദ്രങ്ങളായ വിലാസങ്ങൾ ഇത്യാദികളിൽ ഭ്രമിച്ചു സത്യധർമ്മാദിയെ കൈവെടിഞ്ഞ് ഇന്ദ്രിയപരിതൃപ്തി വരുത്തിക്കൊണ്ട് ജീവിക്കുന്നതിനിടക്കു, സംയതേന്ദ്രിയനായ ഒരു സന്ന്യാസി വന്നു അവക്കു ജ്ഞാനോപദേശം ചെയ്യുന്നു. അക്രമികളുടെ ഖഡ്ഗം അദ്ദേഹത്തിന്റെ സത്യത്തിന്റെ ജ്യോതിസ്സിനെ വദ്ധിപ്പിക്കുകയാണു ചെയ്യുന്നത്. കാരാഗൃഹത്തിലെ അന്ധകാരം അദ്ദേഹത്തിന്റെ മഹിമയെ ഉജ്ജ്വലിപ്പിക്കുന്നു. ജ്വലിക്കുന്ന അഗ്നിയുടെ സ്ഫുലിംഗങ്ങൾ അദ്ദേഹത്തിന്റെ കീർത്തിയെ ദിക്കാസകലം പ്രസരിപ്പിക്കുന്നു. അങ്ങുന്ന് അപ്രകാരമുള്ള സിദ്ധയോഗീശ്വരന്മാരേക്കാൾ ഉൽകൃഷ്ടനാണ്. സ്വദേശത്തെ ഉദ്ധരിക്കുന്നതിനുമാത്രമല്ലാ, സ്വദേശോദ്ധാരണസമ്പ്രദായത്തെ ജനങ്ങളെ പഠിപ്പിക്കുന്നതിനും വേണ്ടിയാണ് അങ്ങുന്നു അവതരിച്ചിട്ടുള്ളത്. അങ്ങക്ക് അന്യാധീനത്തിലിരിക്കുന്നതിനു ശക്തിയുണ്ടോ?

പ്രതാപ—ഭാരതവർഷത്തെ മുഗളന്മാരുടെ അധീനത്തിൽനിന്നു വീണ്ടെടുക്കുമെന്നു രജപുത്രന്മാരെല്ലാവരുംകൂടി ശ്ശപഥം ചെയ്യുന്നപക്ഷം മുഗൾസിംഹാസനം എത്ര ദിവസത്തേക്കു നിലനില്ക്കും? ഞാൻ അന്യസ

ഹായംകൂടാതെ ഏകദേശം ഇരുപതുസംവത്സരത്തോളം മുഗളന്മാരോട പൊരുതിനിന്നിട്ടുണ്ടെന്നു നിങ്ങൾക്കെല്ലാവക്കും അറിയാമല്ലൊ; ഇതിനിടക്ക് എനിക്കോ, സ്വദേശത്തിനോ, സ്വധമ്മത്തിനോ വേണ്ടി രാജാക്കന്മാരാരും ഒരു സഹായവും ചെയ്തിട്ടില്ല. ഈശ്വരാ! എന്റെ സവ്വസ്വവും നശിച്ചതിനു പുറമെ ഞാൻ ഇപ്പോൾ ഘോരമായ പുത്രശോകത്തിലകപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. പൃത്ഥ്വിരാജൻ!, എന്റെ പുത്രി ഈര ഇഹലോകം വെടിഞ്ഞു. ഈ വിപിനത്തിൽ അവൾക്കു ക്ഷുത്തടക്കുന്നതിനുള്ള ഭക്ഷണമോ, ശൈത്യത്തെ നിവാരണം ചെയ്യുന്നതിനു തക്ക വസ്ത്രങ്ങളോ ഇല്ലാത്തതിനാൽ ആ സാധുവിനു പ്രാണവിയോഗം വന്നു. ഇപ്പോൾ ഞാൻ പണ്ടത്തെ പ്രതാപസിംഹനല്ല; സിംഹന്റെ അസ്ഥിക്കൂടം മാത്രം.

പൃത്ഥ്വിയും ശക്താനും—(പരിഭ്രമത്തോടെ) ഈര മരിച്ചുവോ?

പ്രതാപ—ഉവ്വ്, ഈ ദാരിദ്ര്യദേവതയുടെ കഠോരതുഷാരപാതം നിമിത്തം ദാവൾ അന്തിമദശയെ പ്രാപിച്ചു.

പൃത്ഥ്വി—ഈശ്വരാ. സല്ക്കമ്മങ്ങളുടെ ഫലം ഇതുതന്നെയാണോ? തിരുമനസ്സുകൊണ്ട്! ഞാനും അങ്ങയോട സമാനം ദുഃഖിതനാണ്. അങ്ങുന്നു മഹാനുഭാവനും ഞാൻ നീചനുമാണ്; എങ്കിലും ദുഃഖത്തിൽ നാമിരുവരും തുല്യന്മാരാണ്. ജോശിയും ലോകാന്തരഗമനം ചെയ്തു.

പ്രതാപ—ജോശി മരിച്ചുവോ?

പൃത്ഥ്വി—എന്റെ കളങ്കത്തെ ഞാനെങ്ങനെയാണു വിവരിക്കേണ്ടതു? നൌരോജ്ജ ഉത്സവത്തിൽ ഹാജരാകുന്നതിന് എന്റെ നവോഢയായ പത്നിക്കൊരു ക്ഷണം ലഭിച്ചതനുസരിച്ചു ഞാൻ അവളുടെ ഇഷ്ടത്തിനു വിപരീതമായി അങ്ങോട്ടു പോകുന്നതിന് അവളെ നിർബ്ബന്ധിച്ചു. അക്ബർ പൈശാചികമായ കാമംകൊ

ണ്ടു മതിമറന്നു അവളെ കടന്നുപിടിച്ചുവെങ്കിലും അവൾ കഠാരമെടുത്തു തന്റെ സതീത്വത്തെ രക്ഷിച്ചു. ഒടുവിൽ അവൾ ഗൃഹത്തിലേക്കു മടങ്ങി വന്നു സർവ്വരജപുത്രരാജാക്കന്മാരുടേയും സമക്ഷത്തുവച്ച് അതേകഠാരംകൊണ്ടുതന്നെ മാറു പിളൎന്നു അന്തരിക്കുകയും ചെയ്തു.

പ്രതാപ—ഹിന്ദുരാജാക്കന്മാരെമാത്രം അവമാനിച്ചതുകൊണ്ടു തൃപ്തി വരാഞ്ഞിട്ടു ഹിന്ദുസ്ത്രീകളെക്കൂടി ആക്രമിക്കുന്നതിനു മുതിൎന്നുവോ? അക്ബർ! താൻ വാസ്തവത്തിൽ ഭാരതവൎഷം മുഴുവനും ജയിച്ച വീരൻതന്നെയാണ്.

ശക്ത—ഞാൻ ഇതിനു പ്രതിക്രിയ ചെയ്യേക്കാം.

പൃത്ഥ്വി—തിരുമനസ്സ്! ഇതിനു പ്രതിക്രിയ ചെയ്യുന്നതിന് അങ്ങയുടെ സഹായത്തെ അപേക്ഷിപ്പാൻ വേണ്ടിയാണു ഞാൻ ആഗ്രയിൽനിന്നു ഇങ്ങോട്ടുവന്നതു് ഞാൻ അങ്ങയെ ശരണം പ്രാപിച്ചിരിക്കുന്നു, അങ്ങുന്നുതന്നെ എന്നെ രക്ഷിക്കണം.

ഗോവിന്ദ—ഈ ദീനസ്വരം കേട്ടിട്ടുകൂടി റാണാ തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു തല താഴ്ത്തി മൌനമായിരിക്കുന്നതെന്താണ്?

പ്രതാപ—ഞാനെന്താണു ചെയ്യേണ്ടതു്? എന്റെ പക്കൽ സൈന്യമോ യുദ്ധസാമഗ്രികളോ ഇല്ല. ഞാൻ തനിയെ എന്താണു ചെയ്യേണ്ടതു്? എന്റെ സ്വാധീനത്തിൽ പത്തു ഭടന്മാർ തികച്ചില്ല.

ശക്ത—ഞാൻ ഒരു പുതിയ സൈന്യത്തെശ്ശേഖരിക്കാം.

പ്രതാപ—എന്റെ കൈവശം ധനമുണ്ടെന്നുവരുകിൽ ഞാനും ഒരു സേനയെ ഏൎപ്പാടു ചെയ്യാമായിരുന്നു. ഭണ്ഡാരത്തിൽ ഒരു പൈപോലുമില്ല.

ഭാമാ—തിരുമനസ്സുകൊണ്ട്! ധാരാളമുണ്ട്.

പ്രതാപ—മന്ത്രിവര്യാ! ധനമെവിടെ? എന്റെ അറ

വിൽ പെട്ടേടത്തോളം ഖജാനയിൽ ഒരു കവിടിപോലുമില്ല.

ഭാമാ—രാജഭണ്ഡാരത്തിൽ കവിടിയില്ലെങ്കിലും പണത്തിന്ന ക്ഷാമമില്ല.

പ്രതാപ—വൃദ്ധാ. നിങ്ങൾക്ക ചിത്തഭ്രമം വന്നുപോയോ. നിങ്ങളെന്താണ അസംബന്ധം പറയുന്നത്.ധനം എവിടെ നിന്ന കിട്ടും.

ഭാമാ—തിരുമനസ്സ്! ചിത്തോരിൻെറ ഐശ്വൎയ്യകാലത്ത് എൻെറ പൂൎവ്വികന്മാർ രാജവംശത്തിൽനിന്ന വളരെ ധനം സമ്പാദിച്ചിട്ടുണ്ട്. ആ മുതലെല്ലാം ഇപ്പോഴും അവിടത്തെ സേവകൻെറ അധീനത്തിലുണ്ട്. അവിടന്ന കല്പിക്കുന്നപക്ഷം എല്ലാം കൊണ്ടുവന്ന് അങ്ങയുടെ ചരണങ്ങളിൽ സമൎപ്പിച്ചേക്കാം.

പ്രതാപ—നിങ്ങളുടെ കൈവശംഎന്തു മുതലുണ്ട്.

ഭാമാ—മഹാരാജാ! ആശ്ചൎയ്യപ്പെടരുതു. ഇരുപതിനായിരം സൈന്യങ്ങൾക്ക പതിനാലു വൎഷത്തേക്ക ശമ്പളം കൊടുക്കുന്നതിന്ന വേണ്ടുന്ന സ്വത്തുണ്ട്.

(എല്ലാവരും വിസ്മയത്തോടെ അന്യോന്യം നോക്കുന്നു.)

പ്രതാപ—മന്ത്രിവൎയ്യാ!നിങ്ങളുടെസ്വാമിഭക്തിയെഞാൻ മനഃപൂൎവ്വം അഭിനന്ദിക്കുന്നു! പക്ഷേ മേവാഡ്രാജാക്കന്മാർ തങ്ങളുടെ സേവകന്മാൎക്ക ദാനംചെയ്ത സ്വത്തു തിരിയെ വാങ്ങിക്കുക പതിവില്ല. ആ ധനം നിങ്ങൾക്കനുഭവിക്കുന്നതിനാണ തന്നിരിക്കുന്നത്. നിങ്ങൾ തന്നെ അതനുഭവിച്ചുകൊള്ളണം.

ഭാമാ—തിരുമേനി. ഇപ്രകാരമുള്ള പ്രാണസങ്കടത്തിൽ സേവകന്മാരുടെ ധനം വാങ്ങിക്കുന്നതുകൊണ്ട് ഒരുദോഷവുമില്ല. ഇന്നത്തെ മേവാഡിൻെറ അവസ്ഥ എത്ര ശോചനീയമാണ്. ഹിന്ദുസ്ത്രീകൾക്ക വന്നിരിക്കുന്ന ദുൎദ്ദശയെ ഒന്നാലോചിച്ചുനോക്കു. ഹിന്ദുക്കളുടെ തല്ക്കാലാവസ്ഥയെന്താണ്. അവരുടെ ദേശം, ധൎമ്മം, ധനം

എന്നിവകളെല്ലാം നശിച്ചതിനുപുറമേ സ്ത്രീകളുടെ സ തീത്വത്തിനുകൂടി ഹാനി സംഭവിച്ചുതുടങ്ങി. തിരുമന സ്സുകൊണ്ട് അവരെ രക്ഷിക്കണം. ഹിന്ദുധമ്മത്തേയും സ്ത്രീകളുടെ പാതിവ്രത്യത്തെയും പരിപാലിക്കുന്നതിനു വേണ്ടിയാണ ഞാൻ എന്റെ പൂവ്വജന്മാരുടെ സ്വ ത്തിനെ അങ്ങയുടെ പാദങ്ങളിൽ സമപ്പിക്കുന്നത്. അ ങ്ങുന്ന് അതെടുത്ത സ്വദേശരക്ഷയ്ക്കുവേണ്ടി ചെലവാ ക്കിയാലും. (മുട്ടുകുത്തിക്കൊണ്ടു കൊടുക്കുന്നു.)

ശക്ത — (മുട്ടുകുത്തിക്കൊണ്ട്) ജ്യേഷ്ഠാ! അങ്ങുന്നു സ്വദേ ശരക്ഷയ്ക്കുവേണ്ടി ഈ ധനം സ്വീകരിക്കണം.

പ്രതാപ — എന്നാൽ അങ്ങനെയാകട്ടേ. ഞാൻ ഇതിനെ സ്വീകരിക്കാം. ഒരു രജപുത്രയോദ്ധാവെങ്കിലും ജീവി ച്ചിരിക്കുന്ന കാലത്തോളം ഹിന്ദുസ്ത്രീകളുടെ സതീത്വ ത്തെ രക്ഷിച്ചുകൊള്ളാം. അക്ബർ! താൻ സപ്പത്തി ന്റെ അളയിൽപ്പെട്ടു. (പോകുന്നു.)

പൃഥ്വി — ഇനി ഭയപ്പെടാനില്ല. ഉറങ്ങിയിരുന്ന സിംഹം ഉണന്നുപോയി. മന്ത്രിവയ്യാ! ദൈത്യന്മാരോടു പോരാ ടേണ്ടിവന്ന സമയത്തു വജ്രായുധത്തിന്റെ ആവശ്യം നേരിട്ടപ്പോൾ ദധീചിമഹഷി തന്റെ വാരിയെല്ലുപോലും ഇന്ദ്രനു നൽകിയതായി ഞാൻ പുരാണത്തിൽ വായി ച്ചിട്ടുണ്ട്! അന്നു സത്യയുഗമായിരുന്നു; ഈ കലിയുഗ ത്തുകൂടി ഇപ്രകാരം ഉദാരചിത്തന്മാരുണ്ടെന്നു ഞാൻ സ്വപ്നത്തിൽപോലും വിചാരിച്ചിരുന്നില്ല.

ഭാമാ — കവിരാജൻ! ഹിന്ദുസ്ത്രീകളുടെ പാതിവ്രത്യം അ പകടത്തിൽപ്പെടുമ്പോൾ അതിനെ രക്ഷിക്കുന്നതിനു തുനിയാത്തവർ ഹിന്ദുക്കളാകുമോ?

ശക്ത — ഞാൻ പോയി സൈന്യങ്ങളെ ശേഖരിക്കട്ടെ. ഇ ന്നു മുതൽ ഒരു മാസത്തിനകം ഇരുപതിനായിരം യോ ദ്ധാക്കളെ തയ്യാറാക്കിയേക്കാം.

(പോകുന്നതിനു ഭാവിക്കുന്നു.)

പൃത്ഥ്വി—(ശകുന്തനെ തടഞ്ഞു്) നില്ക്കു. ഞാനും ഒരു മിച്ചു വരാം. ദേശത്തെ മുഴുവനും ഉജ്ജീവിപ്പിക്കത്തക്ക ഒരു ഗീതത്തെ ഗാനം ചെയ്യണമെന്നു ജോശി എന്നോടു പലപ്പോഴും പറയാറുണ്ടു്. ഇന്നു ഞാൻ അപ്രകാരം ഒരു പാട്ടു പാടട്ടെ. ആ ഗാനത്തിൻെറ പ്രതിധ്വനികൊണ്ടു് ആകാശം മുഴങ്ങട്ടെ. ആ ഗാനം ദേശമാസകലം ഉജ്ജീവിപ്പിക്കും. അതു രാജപുത്താനയിലെ പൎവ്വതങ്ങളിലുള്ള ശിലകളെക്കൂടി ഉണൎത്തും. റാണാപ്രതാപസിംഹൻ സൎവ്വോൽക്കഷേണ വൎത്തിക്കട്ടെ!

എല്ലാവരും—റാണാ പ്രതാപസിംഹൻ സൎവ്വോൽക്കഷേണ വൎത്തിക്കട്ടെ.

(എല്ലാവരും പോകുന്നു.)

രംഗം 8

സ്ഥാനം—പൎവ്വതഗുഹ.

സമയം—പ്രഭാതം.

[പൃത്ഥ്വിരാജനും പാട്ടുകാരും. അല്പം ദൂരത്തായി നാട്ടുകാർ നില്ക്കുന്നു. പൃത്ഥ്വിരാജനും ഗായകന്മാരും പാടുന്നു]

പല്ലവി.

പോരിന്നായിട്ടൊരുങ്ങിടുക മറുതലവ-
ന്നെത്തി, നാം ഭാരതോൎവ്വി-
മാതാവെക്കാത്തിടേണ്ടും ചുമതലകൾ വഹി-
ക്കുന്ന സന്താനമല്ലേ?
ജായസ്സും തൻെറ മാതാവിനുമധികവിപ-
ത്തെത്തിടുമ്പോൾ സ്വജീവ-
ത്ത്യാഗം ചെയ്യാൻ മടിക്കുന്നതു കുലപുരുഷ-
ന്നൊത്തൊരധൎമ്മമാമോ? 1

ഓർത്താൽ സ്വപ്നോപമാനം പെടുമതുലവിലാ-
സങ്ങളിൽ ശ്രദ്ധവച്ചി-
ട്ടാലസ്യത്തോടു കാലം വെറുതെയിഹ കഴി-
ക്കുന്നൊരസ്സമ്പ്രദായം
ആര്യന്മാരേ! വെടിഞ്ഞിപ്പൊഴുതുണരുവിൻ
മാതൃഭൂമിക്കടുക്കു-
ന്നാപത്തെത്തീർത്തിടേണ്ടുന്നതു ബത തനയ-
ന്മാർക്കെഴും കൃത്യമല്ലേ? 2

ലക്ഷ്യം ശത്രുക്കൾ നേരിട്ടണകിലുമണുവും
പേടികൂടാതെ മുമ്പോ-
ട്ടാക്ഷേപം വിട്ടു കേറീടുക ജനനി വിപ-
ത്തിങ്കലാണോർത്തുകൊൾവിൻ
ശസ്ത്രാസ്ത്രം കൂട്ടിമുട്ടും നിനദവുമിടിയോ-
ടൊക്കുമാർപ്പും രണത്തിൽ
പ്രത്യേകം കാഹളധ്വാനവുമിഹ നിതരാം
മാറ്റൊലിക്കൊണ്ടിടട്ടേ. 3

ധർമ്മം പാലിപ്പതിന്നായ് ഭയരഹിതമിതാ-
ഞങ്ങൾ പോകുന്നു രക്ഷാ-
കർമ്മത്തിൽ ശൌര്യമേറും പുരുഷരിവിടെയു-
ണ്ടെങ്കിലോ വന്നുകൊൾവിൻ
അമ്മയ്ക്കത്യന്തമാപത്തണവതു തനിയെ-
ത്തീർത്തുരക്ഷിക്കുവാനാ-
യോർമ്മിക്കുന്നെങ്കിൽ വന്നീടുവിനസു തൃണമെ-
ന്നോർത്തുടൻ പോരടിപ്പിൻ.

(എല്ലാവരും പോകുന്നു.)

അഞ്ചാമങ്കം.

രംഗം 1.

സ്ഥാനം മാനസിംഹന്റെ മാളിക.

സമയം — സന്ധ്യ.

[മാനസിംഹനും മഹാബത്തുഖാനും.]

മാനസിം — ശക്തസിംഹൻ നമ്മുടെ പ്രധാന കച്ചവടത്താവളമായ മാലപുരത്തെ കൊള്ളചെയ്തുവോ?

മഹാബത്ത് — ഉവ്വ്, മഹാരാജാ!

മാനസിം — അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഗർവ്വ് ഇത്രത്തോളം വർദ്ധിച്ചുവോ?

മഹാബത്ത് — പ്രതാപസിംഹൻ കോമളമീരത്തെ സ്വാധീനപ്പെടുത്തി അവിടെ കോട്ട പണിയുകയാണ്.

മാനസിം — നിങ്ങൾ പതിനായിരം മുഗൾയോദ്ധാക്കളെയുംകൊണ്ടു ഫിൻസഹാരാകോട്ട പെട്ടെന്നാക്രമിക്കു. വേണ്ടിവരുന്നപക്ഷം ഞാൻ കുറെ സൈന്യങ്ങളേയും കൂടി അങ്ങോട്ടയക്കാം.

മഹാബത്ത് — കല്പനപോലെ!

(പോകുന്നു.)

മാനസിം — ദേവാരത്തിലെ ഈ യുദ്ധം അത്യാശ്ചര്യംതന്നെയായിരുന്നു. അതിൽവെച്ചു പ്രതാപസിംഹൻ തന്റെ വൈദഗ്ദ്ധ്യം മുഴുവനും പ്രദർശിപ്പിച്ചു. മുഗൾ സേനാപതി ശാഹബാജന്റെ സൈന്യത്തെ കാററത്തു കരിയിലപോലെ പറപറപ്പിച്ചു. പ്രതാപസിംഹാ! അങ്ങു ധന്യനാണ്. ഇന്നു് ഈ ആര്യാവർത്തത്തിൽ അങ്ങക്കു തുല്യനായ ഒരു വീരനില്ല. ഏതു വിധത്തിലെങ്കിലും

അങ്ങയുടെ കുടുംബവുമായി ഒരു വിവാഹബന്ധം സ്ഥാപിക്കാൻ സാധിച്ചെന്നുവരുകിൽ ഞാൻ എത്ര ഉൽകൃഷ്ടനാകുമായിരുന്നു; പക്ഷേ ഞങ്ങളുടെ ഭാഗ്യചക്രം പിന്നാക്കം തിരിയുവാനാണു ഭാവിക്കുന്നതു്. അങ്ങയുടെ ശിരസ്സു ശരീരത്തിൽനിന്നു വേർപെട്ടേക്കാമെങ്കിലും അതു കുമ്പിടുകയില്ല. മുഗളന്മാരുമായുള്ള സംബന്ധത്തെ അകററുവാൻ ശ്രമിക്കുന്തോറും അവരുമായുള്ള ബന്ധം വർദ്ധിക്കാനാണു് ഇടവരുന്നതു്. എനിക്കിമുസൽമാൻ സമ്പ്രദായത്തോടു ദിനംപ്രതി വൈരാഗ്യം വർദ്ധിച്ചുവരികയാണെന്നു കൌശലക്കാരനായ അക്ബർ മനസ്സിലാക്കിട്ടുണ്ടു്. തന്നിമിത്തം സലീമിനു രേവയെ വിവാഹം ചെയ്തുകൊടുത്തു് എൻെറ ബന്ധത്തെ ഒന്നുകൂടി മുറുക്കുന്നതിനു ശ്രമിക്കുന്നു. അതിനുംപുറമെ സലീമും ഞാനും തമ്മിലുള്ള വൈരവും ഇതുകൊണ്ടു തീക്കാമെന്നുകൂടി വിചാരമുണ്ടു്. അക്ബറിൻെറ നീതി എത്ര കുടിലമാണു്?

[പതുക്കെ പതുക്കെ രേവ പ്രവേശിക്കുന്നു]

മാനസിം—രേവയോ?

രേവ—അതേ!

മാനസിം—എന്താണു്?

രേവ—എൻെറ വിവാഹം നിശ്ചയിച്ചു കഴിഞ്ഞുവോ?

മാനസിം—ഉവ്വ്.

രേവ—സലീമുമായോ?

മാനസിം—അതേ, അനുജത്തി!

രേവ—ജ്യേഷ്ഠനു സമ്മതംതന്നെയാണോ?

മാനസിം—എനിക്കു സമ്മതമാണെങ്കിലും അല്ലെങ്കിലും ഫലം ഒന്നുതന്നെയാണു്. ഇതു് അക്ബറിൻെറ ഇച്ഛയാണു്! അദ്ദേഹത്തിൻെറ ഇച്ഛ ആജ്ഞതന്നെയാണു്.

രേവ—ജ്യേഷ്ഠനു സമ്മതമല്ലെന്നു താല്പര്യം? അല്ലേ?

മാനസിം—രേവേ!

രേവ—എന്നാൽ ഈ കല്യാണം നടക്കുകയില്ല.

മാനസിം—ഛെ! കഥയില്ലാത്ത വാക്കു പറയരുത്. ഇതു സമ്രാട്ടിൻെറ ഇച്ഛയാണ്!

രേവ—സമ്രാട്ടിൻെറ അധികാരം വിശ്വം മുഴുവനും ബാധിച്ചേക്കാം, പക്ഷേ രേവ വിശ്വത്തിനു പുറത്താണ്. ഈ വിവാഹം നടക്കുകയില്ല.

മാനസിം—വിഡ്ഢിത്വം പറയാതിരിക്കൂ. ഞാൻ വാക്കു കൊടുത്തു കഴിഞ്ഞു.

രേവ—ജ്യേഷ്ഠാ, എന്നോടു ചോദിക്കാതെ നിങ്ങൾ വാഗ്ദത്തം ചെയ്തുവോ? സമ്മതം ചോദിക്കാതെ പുരുഷന്മാർക്കു ബോധിച്ചപോലെ ആൎക്കെങ്കിലും പിടിച്ചുകൊടുക്കത്തക്ക നിസ്സാരജീവികളാണോ സ്ത്രീകൾ?

മാനസിം—ഭാവിയിൽ അനുജത്തിയുടെ ജീവിതം സുഖസമ്പൂൎണ്ണമായിത്തീരുമെന്നു വിശ്വസിച്ചാണു ഞാൻ സമ്മതം കൊടുത്തത്.

രേവ—സമ്രാട്ടിനെ ഭയപ്പെട്ടു ചെയ്തതല്ലല്ലൊ.

മാനസിം—അല്ല.

രേവ—ജ്യേഷ്ഠനു പൂൎണ്ണസമ്മതമാണോ?

മാനസിം—അതേ;

രേവ—എന്നാൽ പിന്നെ എനിക്കു വിരോധമൊന്നുമില്ല.

മാനസിം—രേവേ, നിനക്കിവിവാഹം അത്ര സമ്മതമല്ലെന്നുണ്ടോ?

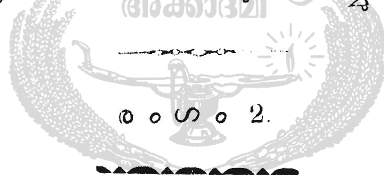
രേവ—ജ്യേഷ്ഠാ, അങ്ങയ്ക്കിഷ്ടമാണെങ്കിൽ പിന്നെ എൻെറ സമ്മതം നോക്കാനുണ്ടോ? ജ്യേഷ്ഠനു സമ്മതമായ കാൎയ്യം എനിക്കും ഗുണകരമായിരിക്കുമെന്നാണ് എൻെറ വിശ്വാസം. അതുതന്നെയാണ് എൻെറ കൎത്തവ്യം.

മാനസിം—രേവേ, നിനക്കിവിവാഹംകൊണ്ടു സൌഖ്യം ലഭിക്കും.

രേവ— എന്നാൽ തരക്കേടില്ല, പക്ഷേ എനിക്കു തിരെ വിശ്വാസമില്ല. (സാവധാനത്തിൽ പോകുന്നു)

മാനസിം— എന്റെ ഈ സഹോദരിയെപ്പോലെ ഉദാസീനയും അനാസക്തയും കൎത്തവ്യപരായണയുമായ മറ്റൊരു ബാലികയെ കാണ്മാൻ പ്രയാസം. അതാ അവൾ പാടുന്നു. പാട്ടുകേട്ടാൽ വിശേഷവിധിയായ ഒന്നും തന്നെ സംഭവിച്ചിട്ടില്ലെന്നു തോന്നും. അവളുടെ സ്വരമാധുൎയ്യം അസാധാരണമാണു. ദർബാറിലേക്കു പോകട്ടെ; സമയമായി.

[മാനസിംഹൻ ചിന്തയെ അഭിനയിച്ചുകൊണ്ടു പോകുന്നു. അല്പനേരം കഴിഞ്ഞശേഷം രേവ വീണ്ടും പാടിക്കൊണ്ടു മുറിക്കകത്തു പ്രവേശിക്കുകയും ഉടനേ തന്നെ പുറത്തേക്കു പോകുകയും ചെയ്യുന്നു.]

രംഗം 2.

സ്ഥാനം— ഫിൻസഹരദുൎഗ്ഗം.

സമയം— പ്രഭാതം.

[ശക്തസിംഹൻ ശസ്ത്രപാണിയായി ലാത്തുന്നു.]

ശക്ത— ഹിംസ! ഹിംസ! ഹിംസ! സൎവ്വത്ര ഹിംസ; ഈ ലോകംതന്നേ ഒരൊന്നാന്തരം കശാപ്പുശാലയാണ്. ഭൂകമ്പം, വെള്ളപ്പൊക്കം, രോഗം, വാൎദ്ധക്യം ഇത്യാദികൾ നിമിത്തം ലോകത്തിൽ നിത്യം എത്ര ജീവനാശമാണു സംഭവിക്കുന്നതു്? അതുകൊണ്ടും സന്തുഷ്ടിയുണ്ടാകാഞ്ഞിട്ടോ എന്നു തോന്നുംവണ്ണം ലോകം കാമക്രോധാദികൾക്കു വശംവദമായി യുദ്ധം കലഹം, പരദ്രോഹം, തുടങ്ങിയ ദുഷ്കൃത്യങ്ങളെ പ്രതിദിനം വൎദ്ധി

പ്പിച്ചുവരുന്നു. നമ്മളാരെങ്കിലും ഒരുവനെക്കൊന്നുപോയാൽ അതു മഹാ പാപമായിട്ടാണു കരുതിപ്പോരുന്നതു; പക്ഷേ ഈശ്വരൻ എത്രതന്നേ ഹിംസചെയ്താലും അദ്ദേഹത്തിനു പാപമില്ലെന്നു വരുമോ? ഒരുവൻ യദൃച്ഛയായി മറെറാരുവനെ ഹിംസിച്ചുപോയാൽ അവൻ കൊലപാതകിയാണെന്നു ലോകം പറയുന്നു. എങ്കിലും ഒരുവൻ സമരാങ്കണത്തിൽവച്ച് എത്ര സഹജീവികളെ ഹനിക്കുന്നുവോ അത്രയുമധികം വീരനാണെന്നാണു കരുതിവരുന്നതു്. മനുഷ്യരുടെ ധർമ്മശാസ്ത്രം ഒന്നാന്തരംതന്നെ. (അല്പം ദൂരത്തായി പീരങ്കികൾ ഗർജ്ജിക്കുന്നതു കേട്ട്) നോക്കൂ, അതാ ഹിംസയ്ക്കുള്ള വട്ടം കൂട്ടിത്തുടങ്ങി. ഇതു മൃത്യുവിന്റെ ഹുംകാരമാണ്!— അതാ വീണ്ടും കേൾക്കുന്നു!

[ദുർഗ്ഗാദ്ധ്യക്ഷൻ പരിഭ്രമിച്ചുകൊണ്ടു പ്രവേശിക്കുന്നു]

ശക്ത—പറയൂ, എന്താ വർത്തമാനം?

ദുർഗ്ഗാ—തിരുമനസ്സ്!, ദുർഗ്ഗത്തിന്റെ പൂർവ്വഭാഗത്തെ മതിൽ ഇടിഞ്ഞുവീണു. ഇനി രക്ഷയ്ക്കു യാതൊരു മാർഗ്ഗവുമില്ല.

ശക്ത—ദുർഗ്ഗത്തെ വളയുന്നതിനു റാണാതിരുമനസ്സിലേക്കയച്ച കത്തിനു മറുകടി കിട്ടീട്ടില്ലല്ലോ.

ദുർഗ്ഗ—ഇല്ലാ, തിരുമനസ്സുകൊണ്ട്.

ശക്ത—ആട്ടെ, സൈന്യം തയ്യാറാകട്ടെ. 'ജൌഹർ' വ്രതാനുഷ്ഠാനത്തിനുവേണ്ടുന്ന ഒരുക്കങ്ങൾ ചെയ്തുകൊള്ളൂ.

(ദുർഗ്ഗാദ്ധ്യക്ഷൻ അഭിവാദ്യം ചെയ്തുകൊണ്ടു പോകുന്നു)

ശക്ത—മഹാബത്ത്ഖാൻ യുദ്ധതന്ത്രജ്ഞനാണ്! അയാൾ ആദ്യംതന്നെ ഈ ദുർഗ്ഗത്തിന്റെ കിഴക്കേമതിൽ ബലംകുറഞ്ഞതാണെന്നു മനസ്സിലാക്കിയല്ലോ. ഇനി ഒരു നിവൃത്തിയുമില്ല. ഞാൻ മൃത്യുവിന്റെ വായിൽ ചാടുന്നതിനു സദാ സന്നദ്ധനാണ്. പക്ഷേ സലിം!

തന്നോടു പ്രതിക്രിയ ചെയ്യാൻ സാധിക്കുകയില്ലല്ലോ!

[തലമുടിയുമഴിച്ചു വിതറിക്കൊണ്ടു ദൌളത്തുന്നീസ പ്രവേശിക്കുന്നു.]

ശക്ത—ദൌളത്തുന്നീസ! നിങ്ങളിങ്ങോട്ടു വന്നതെന്താണ്?

ദൌളത്ത്—നാഥാ, അങ്ങുന്ന് ഇത്ര നേരത്തേതന്നെ എങ്ങോട്ടാണു പോകുന്നതു?

ശക്ത—മരിക്കുന്നതിന്. ഉത്തരം കിട്ടിയില്ലേ? ഇനി മാളികയിലേയ്ക്കു പോകാം. എന്താണു നില്ക്കുന്നത്? സംഗതി മനസ്സിലായില്ലെന്നുണ്ടോ? എന്നാൽ കേട്ടോളു; ഞാൻ വിസ്തരിച്ചുപറയാം. മുഗളന്മാർ ഈ കോട്ടയെ ആക്രമിച്ചിരിക്കുന്ന വിവരം നിങ്ങളറിഞ്ഞിട്ടില്ലേ?

ദൌളത്ത്—ഉവ്വ്.

ശക്ത—അവരിപ്പോൾ ഏകദേശം ഇതിനെ ജയിച്ചുവെന്ന മട്ടായി. കോട്ട ശത്രുക്കളുടെ കൈവശം അകപ്പെടുന്നതിനുമുമ്പു പ്രാണത്യാഗം ചെയ്യുന്നതു രജപുത്രന്മാരുടെ കുലധൎമ്മമാണ്. അതുകൊണ്ടു ഞാൻ സേനാസമേതം ദുൎഗ്ഗത്തിന്റെ ബഹിൎഭാഗത്തു പ്രവേശിച്ചു ശത്രുക്കളോടു പോരാടി പ്രാണൻ കളയുന്നതിനു ഭാവിക്കുകയാണ്! (വീണ്ടും പീരങ്കികളുടെ ഗൎജ്ജനം കേൾക്കുന്നു) അതാ, കേട്ടുകൊള്ളു. ഇപ്പോൾ എന്നെ അലട്ടേണ്ട. ഞാൻ പോട്ടേ.

ദൌളത്ത്—നില്ക്കു, ഞാനുംകൂടെ വരാം

ശക്ത—നിങ്ങളും പോരാമെന്നോ? പോൎക്കളത്തിലേക്കോ? ദമ്പതിമാൎക്കു സുഖനിദ്ര ചെയ്യുന്നതിനുള്ള ശയ്യാഗൃഹമല്ലാ സമരഭൂമിയെന്നു നിങ്ങൾ പക്ഷേ അറിഞ്ഞിട്ടില്ലായിരിക്കാം. അതു മൃത്യുവിന്റെ കേളീരംഗമാണ്.

ദൌളത്ത്—നാഥാ! എനിക്കും മരിക്കാനറിയാം.

ശക്ത — നിങ്ങൾ സന്ധ്യയ്ക്കുമുമ്പ് എട്ടുപത്തു പ്രാവശ്യം മരിക്കുന്നു; പക്ഷേ ഈ മരണം വളരെ പ്രയാസമുള്ളതാണ്.

ദൌളത്ത് — എനിക്കെല്ലാം അറിയാം. ഞാൻ മുഗൾവംശത്തിലാണ ജനിച്ചിരിക്കുന്നത്. എനിക്കു മൃത്യുവിനെ ഭയമില്ല. പോർക്കളത്തോടു ഞാൻ അത്ര അപരിചിതയുമല്ല. ഞാനും അങ്ങൊരുമിച്ചുവരും.

ശക്ത — (അല്പനേരം ആശ്ചര്യത്തോടെ ദൌളത്തിനെ നോക്കീട്ട്) മരിക്കുന്നതിന്നു നിങ്ങൾക്കെന്താണിത്ര താല്പര്യം? നിങ്ങൾക്കിപ്പോഴും ചെറുപ്പമല്ലേ? കുറേ കാലത്തേയ്ക്കുകൂടി സംസാരസുഖമനുഭവിക്കുന്നതിന്നു നിങ്ങൾക്കിടയുണ്ട്.

(ദൌളത്തുന്നിസയുടെ മുഖം ചുമക്കുന്നു.)

ശക്ത — മനസ്സിലായി ഈ നിറപ്പകർച്ചയുടെ താല്പര്യം മനസ്സിലായി. നിങ്ങൾ എന്നെ സ്നേഹിക്കുന്നു പക്ഷേ ഞാൻ ഇത്ര നിഷ്ഠുരനാണല്ലോ എന്നാണ നിങ്ങളുടെ വിചാരം; ദൌളത്ത്! എന്നെക്കാളധികം സുന്ദരന്മാരായ പുരുഷന്മാർ ധാരാളമുണ്ട്.

ദൌളത്ത് — (പെട്ടെന്നു ശക്തസിംഹന്റെ നേരെ തിരിഞ്ഞുനിന്നുകൊണ്ടു സ്പഷ്ടസ്വരത്തിൽ സ്ഥിരതയോടെ വീണ്ടും പറയുന്നു) നാഥാ! പുരുഷന്മാരുടെ സ്നേഹത്തെപ്പറ്റി എനിക്കൊട്ടുംതന്നെ പരിജ്ഞാനമില്ല. എങ്കിലും സ്ത്രീകൾക്ക് ഒരു പ്രാവശ്യം മാത്രമേ അനുരാഗമുണ്ടാകയുള്ളവെന്ന് എനിക്കറിയാം. ഇന്ദ്രിയപ്രീതി വരുത്തുന്നതിന് ഉതകുന്ന കാലത്തോളമേ പുരുഷന്മാർക്കൊരു വസ്തുവിൽ സ്നേഹമുണ്ടാകയുള്ളു. സ്ത്രീകളുടെ സ്നേഹം അവരുടെ ഞരമ്പുതോറും തുന്നിപ്പിടിപ്പിച്ചിരിക്കുന്ന ഒന്നാണ്. വിരാഗം, നിരാശ, മാനഹാനി

എന്നീ അവസ്ഥകളിലും അബലകളുടെ പ്രേമം 'ധ്രുവ'നക്ഷത്രത്തോടു തുല്യം സ്ഥിരമായി സ്ഥിതിചെയ്യുന്നു.

ശക്ത — നിങ്ങൾ ഭഗവൽ ഗീതാപാരായണം ചെയ്തിട്ടുണ്ടെന്നു തോന്നുന്നുവല്ലോ. ഇഷ്ടംപോലെ ആകട്ടെ എന്നോടൊരുമിച്ചു വന്നുകൊള്ളൂ. ദൌലത്തിനു മരണത്തിൽ ഭയമില്ലെന്നുവരുകിൽ എൻെറകൂടെ വരുന്നതിനു വിരോധമില്ല. ഏതുവേഷത്തിൽ മരിക്കണമെന്നാണു നിങ്ങളുടെ ആഗ്രഹമെന്നു പറയു?

(വീണ്ടും പീരങ്കികളുടെ ഗജ്ജനം കേൾക്കുന്നു.)

ദൌലത്ത് — വീരന്മാരുടെ വേഷത്തിൽ വേണമെന്നാണ് എൻെറ താല്പയ്യം. എനിക്ക് അങ്ങയുടെ സമീപത്തുനിന്നു യുദ്ധംചെയ്തു മരിക്കണം.

ശക്ത — (പുഞ്ചിരിതൂകിക്കൊണ്ടു) വാക്കുകൊണ്ടുള്ള യുദ്ധമല്ലാതെ ആയുധംകൊണ്ടുള്ള യുദ്ധവും നിങ്ങൾക്കറിയാമോ?

ദൌലത്ത് — ഇതുവരെ യുദ്ധംചെയ്തു നോക്കിട്ടില്ലെങ്കിലും ഞാൻ മുഗൾവംശത്തിൽ പിറന്നവളാണ് — എനിക്കു വാളെടുത്തു പൊരുതുന്നതിനറിയാം.

ശക്ത — എന്നാൽ തരക്കേടില്ല. വേഗം പോയി യുദ്ധത്തിനുള്ള വേഷം കെട്ടിട്ടുവരൂ. നോക്കൂ, വലിയ തോക്കിൻെറ ഉണ്ടവന്നു പ്രിയതമനെപ്പോലെ നിങ്ങളെ ചുംബനം ചെയ്യുമെന്നുള്ള തെററിദ്ധാരണയരുത്.

(ദൌലത്തുന്നിസ പോകുന്നു. ദൃഷ്ടിയിൽനിന്നു മറയുന്നതുവരെ അദ്ദേഹം അവളെത്തന്നെ നോക്കിക്കൊണ്ടു നില്ക്കുന്നു.)

ശക്ത — ഇവൾ വാസ്തവത്തിൽ എന്നോടൊരുമിച്ചു മരിക്കുന്നതിനൊരുങ്ങിയിരിക്കുകയാണോ? സ്ത്രീകളുടെ പ്രേമം കേവലം വിലാസം — കേവലം സംഭോഗം — മാത്രമല്ലെന്നുണ്ടോ? ശത്രുക്കൾ ഒരു ഭാഗത്തു ലഹളയാരംഭിച്ചിരിക്കണം!

[ദുർഗ്ഗാദ്ധ്യക്ഷൻ വീണ്ടും പ്രവേശിക്കുന്നു.

ശകുന്ത — പട്ടാളം തയ്യാറായോ?

ദുർഗ്ഗാ - ഉവ്വ്; തിരുമനസ്സുകൊണ്ട്.

ശകുന്ത — ഞാനിതാ വരുന്നു.

(ഇരുവരും പോകുന്നു.)

രംഗം മാറുന്നു.

സ്ഥാനം — ഫിൻസഹര ദുർഗ്ഗത്തിന്റെ മതിൽ.

സമയം — പ്രഭാതം.

[മതിലിന്റെ മുകളിൽ ശകുന്തസിംഹനും വീരവേഷധാരിണിയായ ദൌലത്തുന്നിസയും നില്ക്കുന്നു.]

ശകുന്ത — (ചൂണ്ടിക്കാണിച്ചുകൊണ്ട്) നോക്കൂ, അതാ ശത്രുസൈന്യം; നമുക്ക് അവരുടെ വ്യൂഹത്തെ പിളക്കണം. ഇതു നിങ്ങളെക്കൊണ്ടു സാധിക്കുന്ന കാൎയ്യമാണോ?

ദൌലത്ത് — അതേ; സാധിക്കുന്നതുതന്നെയാണ്.

ശകുന്ത — എന്നാൽ പോരുക. കുതിരകൾ തയ്യാറുണ്ട്. ഈ യുദ്ധത്തിൽ മരണം നിശ്ചയമാണെന്നു ധരിച്ചുകൊള്ളൂ.

ദൌലത്ത് — അതേ; എനിക്കറിയാം.

ശകുന്ത — പോരുക. എന്താ താമസം? ശൌൎയ്യമെല്ലാം പോയോ?

ദൌലത്ത് — അങ്ങുന്ന് എന്റെ സമീപത്തുള്ളപ്പോൾ എനിക്കെന്താണു ഭയപ്പെടാനുള്ളത്? അങ്ങയെ മൃത്യുമുഖത്തുകണ്ടിട്ടുകൂടി എനിക്കു ഭയമോ? എന്റെ സൎവ്വസ്വവും നശിക്കാൻപോകുന്ന സമയത്ത് എനിക്കെന്താപേടിക്കാനുള്ളത്? ഇതുവരെ അങ്ങെക്കെന്നിൽ പ്രേമം ജനിച്ചിട്ടില്ലെങ്കിലും എപ്പോഴെങ്കിലും അപ്രകാരം സംഭ

വിച്ചേക്കാമെന്നൊരാശയുണ്ടായിരുന്നു; എന്നെ പ്രേമ
പൂൎണ്ണമായി കടാക്ഷിക്കും; അനുരാഗത്തോടെ 'പ്രിയ
തമേ' എന്നു വിളിക്കുന്നതു കേൾപ്പാൻ സംഗതിവരും;
എന്നുള്ള ആശമൂലം മാത്രമാണു ഞാൻ ഇതുവരെ ജീ
വിച്ചിരുന്നതു്. ഇന്നത്തോടുകൂടി അതും അസ്തമിക്കും;
പിന്നെ എന്തിനാണു ഞാൻ ഭയപ്പെടുന്നതു്?

ശക്ത—പോകുക!

ദൌലത്തു്—പോകുക-(ശക്തസിംഹന്റെ പാണിദ്വയ
ത്തെ ഗ്രഹിച്ചുകൊണ്ടു നില്ക്കുന്നു.)

ശക്ത—എന്താ വേണ്ടതു്?

ദൌലത്തു്—നാഥാ! നാമിരുവരും മൃത്യുവിന്റെ വായിൽ
ചാടുവാനാണു ഭാവിക്കുന്നതു്. അതിനുമുമ്പു്, ശത്രു
സൈന്യങ്ങളുടെ സമക്ഷം ഈ യുദ്ധകോലാഹലത്തി
നിടയിൽ, ജീവനമരണസന്ധിസ്ഥലത്തുവച്ചു് അങ്ങ
യുടെ മുഖത്തുനിന്നു 'ഞാൻ നിങ്ങളെ സ്നേഹിക്കുന്നു'
എന്ന തേന്മൊഴി ഒരിക്കലെങ്കിലും കേൾക്കുന്നതിനിട
യായാൽ കൊള്ളാമെന്നാഗ്രഹമുണ്ടു്.

(അണിയറയിൽ യുദ്ധകോലാഹലം മുഴങ്ങുന്നു)

ശക്ത—ദൌലത്തു്, കാമിനീകാമുകന്മാൎക്കു സുഖനിദ്രക്കു
ള്ള സ്ഥാനമല്ല പോൎക്കളമെന്നു ഞാൻ മുമ്പുതന്നെ പ
റഞ്ഞിട്ടുണ്ടല്ലോ!

ദൌലത്തു്—നാഥാ, അതെനിക്കറിയാമെങ്കിലും ഈ നി
ൎഭാഗ്യയുടെ ഒടുക്കത്തെ അപേക്ഷയെ—ഈ അവസാ
നപ്രാൎത്ഥനയെ—തള്ളിക്കളയരുതേ! ബന്ധുക്കളേയും
പരിജനങ്ങളേയും ഭോഗവിലാസങ്ങളേയും ഉപേക്ഷി
ച്ചിട്ടാണു ഞാൻ അങ്ങയെശ്ശരണം പ്രാപിച്ചിരിക്കുന്ന
തു്. പ്രേമപുരസ്സരം അങ്ങയുടെ വദനാരവിന്ദത്തിൽ
നിന്നു ഗളിതമായ മധുരമൊഴിയെ പാനം ചെയ്താൽ
കൊള്ളാമെന്നു മോഹം തുടങ്ങീട്ടു വളരെ കാലമായെ

ക്കിലും ഇതുവരെ അതിനു സംഗതി വന്നിട്ടില്ല. മരിക്കുന്നതിനുമുമ്പ് ആ ആഗ്രഹം സാധിപ്പിച്ചുതന്നാലും. അനുരാഗത്തോടെ എൻെറ മുഖത്തു നോക്കിക്കൊണ്ട് 'എൻെറ പ്രിയതമേ' എന്ന് ഒരു തവണയെങ്കിലും പറഞ്ഞാൽ എനിക്കു തൃപ്തിയായി.

ശക്ത—അതിനു തക്ക സമയം ഇതാണോ?

ദൌളത്ത്—ഇപ്പോൾതന്നെയാണു വേണ്ടതു്. അതാ അംബുജബന്ധു പൂർവ്വാശയെ ചുംബിക്കുന്നു. (പീരങ്കികളുടെ ഗർജ്ജനം കേട്ട്) അതാ മൃത്യുവിൻെറ ഹുങ്കാരം കേൾക്കുന്നു. പുരോഭാഗത്ത്, മൃത്യുവും പിൻഭാഗത്തു ജീവനവും. ഈ ശുഭമുഹൂർത്തത്തിൽ 'എൻെറ പ്രിയേ' എന്ന് ഒരു പ്രാവശ്യം പറഞ്ഞാൽ മതി. അങ്ങയുടെ വദനത്തിൽനിന്നു വീഴാത്തതുകൊണ്ടു ഞാൻ ഇതുവരെ ആ സ്വരാമൃതത്തിൻെറ സ്വാദനുഭവിച്ചിട്ടില്ല. ചാതകം, കാർമേഘത്തോടു ജലബിന്ദുക്കളെ അർത്ഥിക്കുന്നതുപോലെ, ആ സ്വരാമൃതത്തെ പാനം ചെയ്യുന്നതിനുവേണ്ടി ഞാൻ എത്രകാലമായി പിപാസയോടെ ആശിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു! ഒരു പ്രാവശ്യമെങ്കിലും ആ തേന്മൊഴി എന്നെ കേൾപ്പിക്കേണമേ! മരിക്കുന്നതിനുമുമ്പ് ആ അമൃതധാരയെ പാനം ചെയ്യുന്നതിന് എനിക്കു സംഗതിവരുത്തണേ! എന്നാൽ എനിക്കു സമാധാനത്തോടെ മരിക്കാം.

ശക്ത—ഛെ! ഇതെന്താണ്? എൻെറ നയനങ്ങളിൽ അശ്രുബിന്ദുക്കൾ പൊടിയുന്നതെന്താണ്? ഇല്ല, ദൌളത്ത്! ഇപ്പോൾ എന്നെക്കൊണ്ട് അതു പറയാൻ സാധിക്കുകയില്ല.

ദൌളത്ത്—പറയൂ, പറയൂ. (ശക്തസിംഹൻെറ കാലു പിടിച്ച്) മരിക്കലെങ്കിലും പറയൂ.

ശകുന്ത—ഞാൻ പറഞ്ഞാൽ നിങ്ങൾ വിശ്വസിക്കുമോ?

ഇന്ദു—(ബാഷ്പവൃഷ്ടികൊണ്ടു കണ്ഠം സ്തംഭിക്കുന്നു.)

ദൌളത്ത്—നല്ല കാര്യം, അങ്ങു പറഞ്ഞാൽ ഞാൻ വിശ്വസിക്കുകയില്ലെന്നോ? തീരെ അപരിചിതനായ അങ്ങയുടെ പാദങ്ങളിൽ വിശ്വാസപൂർവ്വം എന്റെ സർവ്വസ്വത്തേയും അർപ്പിച്ച സ്ഥിതിക്ക് അങ്ങയുടെ വാക്കു മാത്രം ഞാൻ വിശ്വസിക്കയില്ലെന്നോ? അങ്ങയുടെ വാക്ക് അസത്യമായാൽകൂടി തരക്കേടില്ല. ഞാൻ മറെറാന്നും യാചിക്കുകയോ തക്കിക്കുകയോ ചെയ്യുയില്ല. ഇതുവരെ അപ്രകാരം ചെയ്തിട്ടുമില്ല; ജീവത്യാഗത്തിനാരംഭിക്കുന്ന സമയത്തു് ഇനി ചെയ്യുയുമില്ല. ഇതു കേട്ടിട്ടെന്താണു പ്രയോജനം എന്നു ചോദിക്കുന്ന പക്ഷം ഞാൻ ഒരബലയാണു്; സ്ത്രീവർഗ്ഗത്തിനു് ഇതിലും വലുതായ ഇച്ഛ ലോകത്തിലെല്ലന്നാണു സമാധാനം. ഇന്നു് ആഗ്രഹസിദ്ധിവരുന്നപക്ഷം എനിക്കു സുഖമായി മരിക്കാം. പറയൂ—ഒരിക്കലെങ്കിലും പറയൂ.

ശകുന്ത—ദൌളത്ത്! നിങ്ങളെന്തൊരു സുന്ദരിയാണു്! നിങ്ങളുടെ മുഖത്തു ദിവ്യജ്യോതിസ്സു വിളയാടുന്നു. സ്വരത്തിനെന്തൊരു മാധുര്യമാണു്. ഇതരവനിതാസാധാരണമായ ഈ യോഗ്യതയെ ഒട്ടുംതന്നെ ശ്രദ്ധിക്കാത്ത ഞാൻ ഒരു മൂർഖൻതന്നെ. തീരെ അന്ധനും സ്വാത്ഥിയുമാണു്. തന്മൂലം ലോകമാസകലം സ്വാത്മമയമായിട്ടാണു ഞാൻ കാണുന്നതു്. ഈ കാര്യം സ്വപ്നത്തിൽകൂടി ഞാൻ വിചാരിച്ചിട്ടില്ല. ദൌളത്ത്! ദൌളത്ത്! ഇന്നു നിങ്ങളെന്തൊരു വിദ്യയാണു പ്രയോഗിച്ചതു്? എന്റെ രക്തത്തിൽകൂടി വ്യാപിച്ചിരുന്ന ഈ ദൃഢവിശ്വാസത്തെ നിങ്ങളിന്നു തീരെ ദൂരികരിച്ചിരിക്കുന്നു! ഈ ഇന്ദ്രജാലം പ്രയോഗിക്കുന്നതിനു് ഇത്ര വൈകിച്ചതെന്താണു്?

ദൌളത്ത് — പറയൂ, പറയൂ. 'ഞാൻ നിങ്ങളെ സ്നേഹിക്കു ന്നു' എന്ന് ഒരിക്കലെങ്കിലും പറയൂ. അതാ യുദ്ധകാഹളം മുഴങ്ങുന്നു; ഇനി താമസിക്കേണ്ട, വേഗം പറയൂ, (വീണ്ടും ശക്തസിംഹൻെറ കാലു പിടിച്ച്) ഒരു തവണ—ഒരു തവണ മതി.

ശക്ത—ദൌളത്ത്! ഞാൻ സത്യമായിട്ടും നിങ്ങളെ സ്നേഹിക്കുന്നു. ഞാൻ നിങ്ങളെ ഹൃദയംഗമമായി സ്നേഹിക്കുന്നു. എൻെറ ഹൃദയപ്രവാഹത്തെ തടഞ്ഞുനിന്നിരുന്ന പാറക്കല്ലിനെ നിങ്ങളിന്നു നീക്കിക്കളഞ്ഞു. ദൌളത്ത്, പ്രിയതമേ! ഇതെന്തൊരു കഥയാണ്! എൻെറ മുഖത്തുനിന്ന് ഇപ്രകാരമുള്ള വാക്കുകൾ പുറപ്പെടുന്നതെന്താണ്? കെട്ടിനിന്നിരുന്ന പ്രവാഹം തുറന്നുപോയി. അതിൻെറ ശക്തിയെ തടയുന്നതിനു ഞാൻ ശക്തനല്ലാതായിത്തീൎന്നിരിക്കുന്നു. ദൌളത്ത്! സത്യമായിട്ടും ഞാൻ നിങ്ങളെ സ്നേഹിക്കുന്നു, അത്യന്തം സ്നേഹിക്കുന്നു. എൻെറ പ്രേമത്തെ പ്രദൎശിപ്പിക്കുന്നതിന് ഇനി ഒരവസരം ലഭിക്കയില്ലല്ലോ എന്നൊരു ദുഃഖം മാത്രമേ എനിക്കുള്ളൂ. ഞാൻ യമലോകത്തേയ്ക്കു പുറപ്പെട്ടു നില്ക്കുകയാണ്. എൻെറ പ്രേമം ഇവിടെ വെച്ച് ഉദിക്കുകയും അസ്തമിക്കുകയും ചെയ്യും.

ദൌളത്ത്—അവസാനചുംബനം ലഭിച്ചാൽ കൊള്ളാമെന്നുകൂടി എനിക്കൊരാഗ്രഹമുണ്ട്.

ശക്ത — (ദൌളത്തിനെ കണ്ഠത്തോടണച്ചു മുഖത്തു ചുംബിച്ചുകൊണ്ടു ഗൽഗദസ്വരത്തിൽ) ദൌളത്ത്! എൻെറ ദൌളത്ത്!

ദൌളത്ത്—മതി, മതി, ഇത് ഏറാവും മധുരമായ മുഹൂൎത്തമാണ്! അതിമധുരമായ സ്വപ്നം! മരിക്കുന്നതിനുമുമ്പ് ഇതു തിരോഭവിക്കരുത്. ഇപ്പോൾതന്നെ സംയുഗസാഗരതരംഗങ്ങളിൽ ചാടണം.

ശക്ത —പോകുക; അശ്വങ്ങൾ തയ്യാറുണ്ട്.

(ഇരുവരും അവിടേനിന്ന താഴത്തിറങ്ങുന്നു. അണിയറയിൽ യുദ്ധകോലാഹലം മുഴങ്ങുന്നു. ദുർഗ്ഗാദ്ധ്യക്ഷൻ മതിലിന്മേൽ താഴെ ചെല്ലുന്നു.)

ദുർഗ്ഗാ— യുദ്ധം ആരംഭിച്ചു. ജയം നേടുന്നതിന് ഒരു ഉപായവും കാണ്മാനില്ല. എതിരുഭാഗത്തു പതിനായിരം മുഗളന്മാർ; ഇവിടെ ആയിരം രജപുത്രന്മാർ മാത്രം! എന്തൊരു കോലാഹലം! എന്തൊരു ഭീഷണഗർജ്ജനം!

(അണിയറയിൽ "റാണാപ്രതാപസിംഹൻ ജയിക്കട്ടെ" എന്ന മുറവിളി കേൾക്കുന്നു.)

ദുർഗ്ഗാ—(ആശ്ചര്യത്തോടെ) ഇതെന്താണ്?

(അണിയറയിൽ വീണ്ടും "റാണാപ്രതാപസിംഹൻ ജയിക്കട്ടെ" എന്നുള്ള ശബ്ദം കേൾക്കുന്നു.)

ദുർഗ്ഗാ—ആവൂ, ഇനി ഭയപ്പെടാനില്ല. റാണാതിരുമനസ്സുകൊണ്ടു ദുർഗ്ഗത്തെ രക്ഷിക്കുന്നതിന് സൈന്യസമേതം വന്നിട്ടുണ്ട്. ഇനി പേടിക്കേണ്ടാ. (പോകുന്നു)

രംഗം 3.

സ്ഥാനം—ദുർഗ്ഗത്തിന്റെ സമീപത്തുള്ള പോർക്കളം—പ്രതാപസിംഹന്റെ കൂടാരം.

സമയം—സന്ധ്യ.

[പ്രതാപസിംഹൻ, ഗോവിന്ദസിംഹൻ, പൃഥ്വിരാജൻ എന്നിവർ ആയുധപാണികളായി നിൽക്കുന്നു.]

പ്രതാപ—ഇതെല്ലാം ദേവിയുടെ പ്രസാദംതന്നെ.

പൃഥ്വി—മഹാബത്തുഖാൻകൂടി തടവുകാരനായല്ലോ.

ഗോവിന്ദ—എണ്ണായിരം മുഗൾസൈന്യം നശിച്ചുപോയി.

പ്രതാപ—ഗോവിന്ദസിംഹാ, മഹാബത്തിനെ ഇങ്ങോട്ടു കൊണ്ടുവരൂ.

(ഗോവിന്ദസിംഹൻ പോയി കൈവിലങ്ങിലിട്ടിരിക്കുന്ന മഹാബത്തിനെ ശിപായിമാരോടുകൂടെ കൊണ്ടുവരുന്നു.)

പ്രതാപ—കൈവിലങ്ങു് ഊരിക്കളയു.

(ശിപായി മഹാബത്തിന്റെ കയ്യാമം ഊരുന്നു.)

പ്രതാപ—മഹാബത്തു്! പോകാം. ഞാൻ തന്നെ വിട്ടയക്കുന്നു. താൻ ഇപ്പോൾതന്നെ ആഗ്രയിലേക്കു പോകണം. ഈ യുദ്ധത്തിനിടയിൽ എനിക്കു മാനസിംഹനുമായി സമാഗമമുണ്ടാകുമെന്നു ഞാൻ പ്രതീക്ഷിച്ചിരുന്നുവെന്നു് അദ്ദേഹത്തോടു പറയണം. അദ്ദേഹം ഈ സമരത്തിനു വന്നിരുന്നെങ്കിൽ എനിക്കു ഹൽദിഘാട്ടിക്കു പകരംവീട്ടാമായിരുന്നു. മുഗൾസേനാപതി മാനസിംഹനോടു് ഒരു തവണയെങ്കിലും പൊരുതി നോക്കിയാൽകൊള്ളാമെന്നു് എനിക്കു് ആഗ്രഹമുണ്ടെന്നു് അദ്ദേഹത്തെ അറിയിക്കണം. എന്നാലിപ്പോൾ പോകാം.

(മഹാബത്തു മൌനമായി തലയും താഴ്ത്തിപ്പോകുന്നു)

പൃഥ്വി—ഉദയപുരം അവിടത്തെഅധീനത്തിലായില്ലേ?

പ്രതാപ—ഉവ്വു്.

പൃഥ്വി—ഇനി ചിത്തോർ മാത്രമേ ബാക്കിയുള്ളു; അല്ലേ?

(ശക്തസിംഹൻ പ്രവേശിക്കുന്നു.)

പ്രതാപ—അനുജാ വരൂ! (എഴുന്നേററു ശക്തസിംഹനെ മാറോടണയ്ക്കുന്നു) അനുജാ! ക്ഷണനേരം വൈകിപ്പോയെന്നുവരുകിൽ എനിക്കു തന്നെ ജീവനോടെ കാണ്മാൻ സാധിക്കുകയില്ലായിരുന്നു.

ശക്ത—ജ്യേഷ്ഠാ! അങ്ങുന്നു് എന്നെ രക്ഷിച്ചു; പക്ഷേ (ദീൎഘശ്വാസം വിട്ടു്) ഈ യുദ്ധത്തിൽ എന്റെ സൎവ്വസ്വവും നശിച്ചു.

പ്രതാപ—എന്താണു സംഭവിച്ചതു്?

ശക്ത—എന്റെ പത്നി ദൌലത്തുന്നീസ മരിച്ചുപോയി!

പ്രതാപ—തന്റെ ഭായ്യ ദൌലത്തുന്നീസയോ!!!

ശക്ത—അതേ, എന്റെ ഭായ്യ ദൌലത്തുന്നീസ.

പ്രതാപ—താൻ മുസൽമാൻസ്ത്രീയെ വിവാഹം ചെയ്തുവോ?

ശക്ത—ഇവ്വ്, ജ്യേഷ്ഠാ! ഞാൻ മുസൽമാൻസ്ത്രീയെ കല്യാണംചെയ്തു..

പ്രതാപ—(അല്പനേരം മൌനമായി നിന്നതിനുശേഷം രണ്ടു കൈകൾകൊണ്ടും ശിരസ്സിലടിച്ചിട്ട്) അനുജാ! അനുജാ! താൻ ഇതു ചെയ്തുവല്ലോ. എന്റെ സവ്വസ്വവും കളഞ്ഞിട്ടും ഇത്രകാലത്തോളം ഞാൻ എന്റെ വംശത്തെ രക്ഷിച്ചുവന്നു. (ദിഗ്ഘശ്വാസം വിട്ടുകൊണ്ട് അല്പനേരം മിണ്ടാതെനിന്നതിനുശേഷം വീണ്ടും, തൊണ്ടയിടറിക്കൊണ്ടാണെങ്കിലും ദൃഢതയോടെ) ഇല്ല ശക്തസിംഹാ! എന്റെ പ്രാണനേക്കാൾ പ്രിയനായാൽകൂടി ഞാൻ ഇതു സഹിക്കുകയില്ല. ഇന്നുമുതൽ താൻ എന്റെ സോദരനല്ല; എന്റെ ആരുമല്ല. മേവാഡുരാജവംശത്തോടു തനിക്കൊരു സംബന്ധവുമില്ല. ഫിൻസഹരദുഗ്ഗം താൻതന്നെ കൈവശപ്പെടുത്തിയതാണ്. അവിടെനിന്നു തന്നെ ഓടിക്കുന്നതിന് എനിക്കു യാതൊരധികാരവുമില്ല. ഇന്നുമുതൽ തന്നെയും ആ ദുഗ്ഗത്തേയും മേവാഡുരാജ്യത്തിൽനിന്നു ബഹിഷ്കരിച്ചിരിക്കുന്നു.

പൃഥ്വി—തിരുമനസ്സുകൊണ്ട് എന്താണു ചെയ്വാൻപോകുന്നതു്?

പ്രതാപ—പൃഥ്വിരാജാ! ഞാൻ ചെയ്യുന്നതെന്താണെന്ന് എനിക്കു നല്ലപോലെ അറിയാം. ശക്തസിംഹാ; ഇന്നുമുതൽ തനിക്കു മേവാഡുരാജവംശവുമായി യാതൊരു ബന്ധവുമില്ല. (ക്രോധംകൊണ്ടും ദുഃഖംകൊണ്ടും പരവശനായിട്ടു പാണിദ്വയംകൊണ്ടു മുഖംപൊത്തുന്നു.)

ഗോവിന്ദ—തിരുമനസ്സ്—

പ്രതാപ—ഗോവിന്ദസിംഹാ! മിണ്ടാതിരിക്കു. എന്റെ പ്രാണനെക്കൊണ്ടു കളിച്ചിട്ടുകൂടി ഞാൻ ഇതുവരെ ഈ പവിത്രവംശത്തിന്റെ മഹത്വത്തെ രക്ഷിച്ചുവന്നു. ഇതിനുവേണ്ടി എന്റെ ഭാൎയ്യ, പുത്രൻ, സോദരൻ എന്നിവരെക്കൂടി ഞാൻ ഉപേക്ഷിക്കും. എന്റെ കൂട്ടിൽ പ്രാണനുള്ള കാലത്തോളം ഞാൻ ഈ വംശത്തിന്റെ മഹത്വത്തെ പരിപാലിക്കും. എന്റെ കാലശേഷം വരുന്നതെല്ലാം വന്നുകൊള്ളട്ടെ.

പൃത്ഥ്വി— തിരുമനസ്സ്! ശക്തസിംഹൻ ഈ യുദ്ധത്തിൽ—

പ്രതാപ—എന്റെ വലങ്കയ്യായിരുന്നു. പക്ഷേ വ്യാധിഗ്രസ്തമായാൽ വലങ്കയ്യുകൂടി ഛേദിച്ചുകളകയല്ലാതെ നിവൃത്തിയില്ലല്ലോ. (പോകുന്നു.)

പൃത്ഥ്വി—കഷ്ടം! നിൎഭാഗ്യമായ രാജസ്ഥാനമേ! (പോകുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ പിമ്പേ ഗോവിന്ദസിംഹൻ മൌനമായി ഗമിക്കുന്നു.)

ശക്ത—ജ്യേഷ്ഠാ! ഞാൻ അങ്ങയെ ഈശ്വരന്മാൎക്കു തുല്യം വന്ദിക്കുന്നുവെങ്കിലും അങ്ങയെ തൃപ്തിപ്പെടുത്തുന്നതിനു കൂടി ഞാൻ ദൌലത്തുന്നീസയെ ഉപേക്ഷിക്കുകയില്ല. ഞാൻ അവളെ വിവാഹം ചെയ്തിട്ടുണ്ടെന്നു് ഒരിക്കലല്ല പല പ്രാവശ്യം പറയാം. ഞങ്ങളുടെ വിവാഹസമയത്തു മംഗളവാദ്യങ്ങളോ, പുരോഹിതന്റെ മന്ത്രോച്ചാരണമോ, അഗ്നിഭഗവാന്റെ സാക്ഷ്യമോ ഉണ്ടായിട്ടില്ലെങ്കിലും അതും യഥാൎത്ഥപരിണയംതന്നെയാണു്. ഞാൻ അവളെ വിവാഹംചെയ്തിട്ടുണ്ടെന്നു പറയുന്നതുതന്നെ എനിക്കഭിമാനകരമാണു്. റാണാതിരുമനസ്സുകൊണ്ടു്!, അങ്ങുന്നു ദേവനാണെന്നു ഞാൻ സമ്മതിക്കാം; പക്ഷേ ദൌലത്തുന്നീസയും ഒരു ദേവിയാണു്. അങ്ങുന്നു് എന്റെ കണ്ണുകളെ മിഴിപ്പിച്ചു പു

രുഷന്മാരുടെ മഹത്വത്തെ പ്രദശിപ്പിച്ചതന്നപ്രകാരംതന്നെ അവളും സ്ത്രീജാതിയുടെ ശ്രേഷ്ഠ്യത്തെ എൻെറ ബുദ്ധിക്കു വിഷയമാക്കിത്തന്നു. പുരുഷന്മാരെല്ലാം സ്വാത്ഥികളാണെന്നായിരുന്നു ഞാൻ വിചാരിച്ചിരുന്നതു. എങ്കിലും ലോകത്തിൽ സ്വാത്ഥത്യാഗം തങ്ങളുടെ വ്രതമായി ഗണിച്ചുവരുന്ന നരവംശശിഖാമണികളുണ്ടെന്ന് അങ്ങുന്ന് എനിക്കു ദൃഷ്ടാന്തപ്പെടുത്തിത്തന്നു. സ്ത്രീകൾ അതിതുച്ഛകളും നിസ്സാരകളും വിരൂപിണികളുമാണെന്നും ഞാൻ വിചാരിച്ചിരുന്നു; പക്ഷേ അവർ യഥാത്ഥത്തിൽ സൌന്ദയ്യവതികൾതന്നെയാണെന്ന് എൻെറ പത്നിതന്നെ മതിയായ ദൃഷ്ടാന്തമാണ്. ഹാ! ആ സൌന്ദയ്യം എത്ര ആശ്ചയ്യകരവും പ്രഭാവപൂണ്ണവുമായിരുന്നു! ഇന്നു പ്രാതഃകാലത്തുകൂടി ആ വിഗ്രഹം എൻെറ പുരോഭാഗത്തു നിന്നിരുന്നു. അവളുടെ മുഖത്ത് എന്തൊരു ദിവ്യചൈതന്യം!, എന്തൊരു സ്വഗ്ഗീയതേജസ്സ്, എന്തൊരു സ്വഗ്ഗീയശോഭയാണു വിളയാടിക്കൊണ്ടിരുന്നത്! അവളുടെ ജ്യോതിമ്മയസ്വരൂപം കണ്ടാൽ അപ്സരസ്സോ മറേറാ ആണെന്നു ശങ്കിച്ചുപോകും. പൂവ്വപുണ്യസഞ്ചയമാകുന്ന തീത്ഥംകൊണ്ടു വദനാരവിന്ദത്തെ ക്ഷാളനംചെയ്തുവോ എന്നു തോന്നും. അവളുടെ ചരണപങ്കജസ്പശത്തിനു സംഗതി വന്നതുകൊണ്ടു പൃഥ്വികൂടി സ്വയം ധന്യയാണെന്നു കരുതിയിരുന്നു. ഹാ്യ്, എന്തൊരു ശോഭയായിരുന്നു. മൃതിരാക്ഷസിയുടെ ധൂമീഭൂതമായ നിശ്വാസത്തിൽ—സംഹാരസമയത്തുള്ള ആ പ്രളയകല്ലോലമാലകളിൽ—ജീവിതത്തിൻെറ അസ്തമനസമയത്ത്—അവൾ എത്ര മനോഹരയായിരുന്നു!

(സാവധാനത്തിൽ പോകുന്നു.)

രംഗം 4.

സ്ഥാനം—കോമളമീരത്തിലെ ഉദയസാഗരസരസ്തീരം.

സമയം—ചന്ദ്രികയുള്ള രാത്രി.

[മേഹരുന്നിസ തനിയെ ഇരുന്നു പാടുന്നു.]

മേഹർ—എത്ര മനോഹരമായ രാത്രി! നാലുഭാഗത്തും എന്തൊരു നിശ്ശബ്ദത! എങ്ങനെയുള്ള നിലാവു്! (അല്പനേരം താമസിച്ചിട്ടു) പക്ഷേ, സ്വസ്ഥയായിരിക്കുന്ന സമയത്തു് അദ്ദേഹത്തിന്റെ വാക്കുകൾ ഓൎമ്മവരുന്നതെന്താണു്! ഇക്കണ്ട കാലമെല്ലാം കഴിഞ്ഞിട്ടും അദ്ദേഹത്തെ മറക്കുന്നതിനു് എനിക്കു സാധിച്ചിട്ടില്ലല്ലോ. എന്റെ പിതാവിന്റെ അപാരമായ സ്നേഹത്തേയും ആഗ്രയിലെ മാളികയേയും ഞാൻ സ്വേച്ഛയാ ത്യജിച്ചു; വീണ്ടും എന്നെ ഇങ്ങോട്ടാകൎഷിച്ചതാരാണു്?—ആ ശംകരസിംഹൻതന്നെ. എന്റെ പുരോഭാഗത്തു വന്നാൽക്കൂടി അദ്ദേഹത്തിന്റെ നേരെ നോക്കുകയില്ലെന്നു ഞാൻ ഇവിടെ വന്ന ഉടനെ പ്രതിജ്ഞ ചെയ്തിട്ടുണ്ടു്. ഇതുവരെ ഞാൻ ആ സത്യത്തെ നിൎവ്വഹിക്കുകയും ചെയ്തു. എങ്കിലും ഇവിടംവിട്ടു പോകുന്നതിനു് എനിക്കു മനസ്സുവരാത്തതെന്താണു്? അഹൎന്നിശം അദ്ദേഹത്തിന്റെ നാമശ്രവണത്തിനിടവരുന്നതുതന്നെയായിരിക്കാം. പക്ഷെ അതിനുള്ള കാരണം. അദ്ദേഹത്തിന്റെ പേരു കേൾക്കുന്നതുതന്നെ എനിക്കെത്ര ആനന്ദകരമാണു്! എനിക്കിവിടെ താമസിക്കുവാൻ സാധിക്കാത്ത മട്ടായി. ഇതുവരെ എനിക്കു് ഈരയുടെ സഹായമുണ്ടായിരുന്നു. ആ മഹതിയുമായിട്ടുള്ള സഹവാസംകൊണ്ടു് ഈ പ്രലോഭനത്തിൽ നിന്നും, ഈ ചിന്തയിൽനിന്നും ഞാൻ എന്റെ പ്രാണനെ രക്ഷിച്ചുവന്നു. ഇപ്പോൾ ആ ആശ്രയവും ന

ശിച്ചുപോയി. ഇനി ഇവിടംവിട്ടു പോകയാണു ഉത്തമം. എന്റെ ഉള്ളുകള്ളി പുറത്തായാൽ ദൌളത്തുന്നിസക്ക് അത്യന്തദുഃഖത്തിനിടയാകും. എന്റെ പ്രിയസോദരി! ഞാൻ നിങ്ങളെകണ്ടിട്ടെത്ര കാലമായി? യോഗക്ഷേമമറിയുന്നതിനുകൂടി എനിക്കു സാധിച്ചിട്ടില്ല. റാണാ തിരുമനസ്സിനെ ഭയപ്പെട്ടു ശക്തസിംഹൻ ആ സംഗതി ഗൂഢമായി വച്ചിരിക്കുകയാണെന്നാണു തോന്നുന്നത്. ഒരുതവണ ഈ രഹസ്യം കാററുവഴിക്കു റാണയുടെ ശ്രോത്രപൎയ്യന്തം വ്യാപിച്ചെന്നുവരുകിലും അദ്ദേഹം അതത്ര വിശ്വസിച്ചില്ല. അതു കേട്ട ഉടനെ അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഭാവം പകൎന്നതു ഞാൻ കണ്ടു. പ്രേമത്തിന്റെ സ്വതന്ത്രരാജ്യത്ത് ഇപ്രകാരം നിരൎത്ഥകമായ സാമുദായികനിയമങ്ങളുടെ ആവശ്യം എത്രത്തോളമുണ്ടെന്ന് എനിക്കു മനസ്സിലാകുന്നില്ല. ഈ തരത്തിലുള്ള വിഭാഗമെന്തിനാണ്? ഈ അതിൎത്തിയുമെന്തിനാണ്? അനുജത്തി!, ദൌളത്തുന്നീസേ! ഞാൻ വല്ല അപരാധവും ചെയ്തിട്ടുണ്ടെങ്കിൽതന്നെ അതു നിങ്ങളുടെ സൌഖ്യത്തിനുവേണ്ടി മാത്രമാണ്! നിങ്ങൾക്കു സുഖമാണെങ്കിൽ ഞാൻ കൃതാൎത്ഥയായി. അനുജത്തിയുടെ സന്തോഷത്തിൽ ഞാനും പങ്കുകൊള്ളുന്നു.

[ദാസി പ്രവേശിക്കുന്നു]

ദാസി—രാജകുമാരിതിരുമനസ്സേ!

മേഹർ—(ഞെട്ടിക്കൊണ്ട്) ആരാണ്?

ദാസി—റാണാതിരുമനസ്സുകൊണ്ടു മടങ്ങിവന്നിരിക്കുന്നു. അമ്മതിരുമനസ്സുകൊണ്ട് അവിടത്തെ അന്വേഷിക്കുന്നുണ്ട്. ചക്രവൎത്തിമഹാരാജാവിന്റെ അടുക്കൽനിന്നു തിരുമേനിക്കൊരു തിരുവെഴുത്തു വന്നിട്ടുണ്ട്.

മേഹർ—എനിക്കൊരെഴുത്തോ? എവിടെ?

ദാസി—റാണാതിരുമനസ്സിലെ കൈവശമുണ്ട്. കുമാരൻ തിരുമേനി ഇങ്ങോട്ടു വന്നില്ലേ?

മേഹർ—ഇല്ല.

ദാസി—എന്നാൽ പിന്നെ അദ്ദേഹം എവിടെപ്പോയി? ഞാൻ പോയി അദ്ദേഹത്തെ അന്വേഷിക്കട്ടെ.

(ദാസി പോകുന്നു)

മേഹർ—അച്ഛാ! അച്ഛാ! 'അങ്ങേയ്ക്കു' ഇപ്പോഴെങ്കിലും എന്നെ ഓർമ്മ വന്നുവല്ലൊ. എഴുത്തിലെ വർത്തമാനമെന്താണെന്നു നോക്കട്ടെ. ആരാണ്? അമരസിംഹനോ?

(അമരസിംഹൻ പ്രവേശിക്കുന്നു.)

അമര—അതേ, ഞാൻതന്നെ.

മേഹർ—ഇപ്പോൾതന്നെ അങ്ങയെ അന്വേഷിച്ചുകൊണ്ടു നമ്മുടെ ദാസി ഇവിടെ വന്നിരുന്നു. നടക്കൂ, പോകുക.

അമര—നിൽക്കൂ, അല്പനേരം കഴിഞ്ഞിട്ടു പോകാം. (സമീപം ചെന്നു മേഹരുന്നിസയുടെ കൈ കടന്നുപിടിക്കുന്നു.)

മേഹർ—ഛെ! ഇതെന്തൊരു കഥയാണ്! എന്റെ കയ്യു വിടൂ.

അമര—വിടാം; പക്ഷേ ആദ്യംതന്നെ ഞാൻ പറയുന്നതു കേൾക്കൂ. എനിക്കൊരു കാര്യം പറവാനുണ്ട്.

മേഹർ—ശബ്ദം കേട്ടാൽ അങ്ങു മദ്യം സേവിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നു തോന്നുമല്ലൊ. പറയൂ, എന്താണു വേണ്ടതു്?

അമര—ഞാൻ നിങ്ങളോടു പറഞ്ഞിരുന്ന സംഗതി ഓർമ്മയുണ്ടോ? നോക്കൂ, ഈ സരസ്സിൽ ചന്ദ്രബിംബം എത്ര വ്യക്തമായി പ്രതിബിംബിച്ചിരിക്കുന്നു! കാണ്മാൻ എന്തൊരു കൌതുകമാണ്! നോക്കൂ.

മേഹർ—ഉവ്വ്, കണ്ടു.

അമര—നീലവൎണ്ണമായ ആകാശം, സൎവ്വേശ്വരിയുടെ പുഞ്ചിരിപോലെ മനോഹരമായ ചന്ദ്രിക, എന്നിവയെല്ലാം കണ്ടുവോ? ഈ സൌന്ദൎയ്യമെല്ലാം എന്തിനുവേണ്ടിയാണു തയ്യാറാക്കീട്ടുള്ളതു്?

മേഹർ എനിക്കറിഞ്ഞുകൂടാ നടക്കൂ, ഗൃഹത്തിലേക്കു പോകുക.

അമര—നിങ്ങൾക്കറിഞ്ഞുകൂടെങ്കിൽ എനിക്കറിയാം. സുഖത്തിനുവേണ്ടിയാണു് ഇതെല്ലാം തയ്യാറാക്കിയിരിക്കുന്നതു.

മേഹർ—വഴി മാറി നില്ക്കൂ.

അമര—മേഹർ! ഒരുവൻ ഈ ഗ്ലാസ്സിലുള്ളതു മുഴുവൻ കുടിച്ചുതീൎക്കാഞ്ഞാൽ പിന്നെ പ്രകൃതി അതു അയാളുടെ ഓഷ്ഠങ്ങളുടെ സമീപത്തുവച്ചതെന്തിനാണു?

മേഹർ—പോകുക, ഗൃഹത്തിലേക്കു പോകുക. (പോകുവാൻ ഭാവിക്കുന്നു)

അമര—(വഴിതടഞ്ഞു്) ഞാൻ ഇതുവരെ എന്റെ ആഗ്രഹം ഉള്ളിലൊതുക്കിവച്ചിരുന്നു; ഇപ്പോൾ എന്നെക്കൊണ്ടു സാധിക്കാതായി. മേഹരുന്നിസേ! കേൾക്കൂ. ഞാൻ യുവാവും നിങ്ങൾ യുവതിയുമാണു്. അതും പോരാ; ഈ വിജനസ്ഥലം—എത്ര കൌതുകമുള്ള പൂനിലാവു്!

മേഹർ—നോക്കൂ അങ്ങു് ഇന്നും മദ്യപിച്ചിട്ടുണ്ടു്. അങ്ങയുടെ വാക്കിന്റെ ദോഷഗൌരവം അങ്ങറിയുന്നില്ല.

അമര—ഇല്ലാ മേഹർ, എനിക്കു നല്ലപോലെ അറിയാം (വീണ്ടും മേഹരുന്നിസയുടെ കരത്തെ ഗ്രഹിക്കുന്നു)

മേഹർ—(ഉറക്കെ) എന്റെ കൈവിടൂ.

അമര—മേഹരുന്നിസേ, പ്രിയേ. (മേഹരുന്നിസയെ വലിച്ചു കണ്ഠത്തോടണക്കുന്നതിനു തുനിയുന്നു)

മേഹർ—അമരസിംഹാ, എന്റെ കൈവിടൂ (കൈ വി

ടിക്കുന്നതിനു ശ്രമിച്ചുകൊണ്ടു്) ആവിടെ വല്ലവരുമു ണ്ടെങ്കിൽ ഇങ്ങോട്ടൊന്നോടി വരണേ.

(ലക്ഷ്മിയും പ്രതാപസിംഹനും പ്രവേശിക്കുന്നു)

പ്രതാപ—എന്താണ്? ഞാനിവിടെ ഉണ്ടു്. (ഗംഭീരസ്വരത്തിൽ) അമരസിംഹാ!

(അമരസിംഹൻ മേഹരുന്നീസയുടെ കൈ വിട്ടു ദൂരെ മാറിനില്ക്കുന്നു)

പ്രതാപ—അമരസിംഹാ; ഇതെന്താണ് ബാല്യത്തിൽ. ഇപ്രകാരം അലസനായിരിക്കുന്നവൻ യൌവനത്തിൽ ഏററവും ദുരാചാരനും അവിവേകിയുമായിത്തീരുമെന്നു ഞാൻ മുമ്പുതന്നെ കരുതിട്ടുണ്ടു്. പക്ഷെ എന്റെ പുത്രൻ നമ്മുടെ രക്ഷയിലിരിക്കുന്ന ഒരു അബലയോട് ഇപ്രകാരം അന്യായം പ്രവൎത്തിക്കുമെന്നു ഞാൻ സ്വപ്നത്തിൽപോലും വിചാരിച്ചിട്ടില്ല. ദുഷ്ടാ നില്ക്കു, കുലദൂഷക; കുലാംഗാര; ഞാൻ നിന്നെ വേണ്ടവിധം ശിക്ഷിച്ചേക്കാം.

(കൈത്തോക്കു് എടുക്കുന്നു)

അമര—അച്ഛാ! അച്ഛാ!! (പ്രതാപസിംഹന്റെ കാൽക്കൽ വീഴുന്നു)

പ്രതാപ—ഭീരു! പരമഭീരു! ക്ഷത്രിയവംശത്തിൽ ജനിച്ചിട്ടു മരണത്തിൽ ഭയമോ? നില്ക്കു.

ലക്ഷ്മി—(പ്രതാപസിംഹന്റെ കാൽക്കൽ വീഴുന്നു) നാഥാ, ക്ഷമിക്കണേ. ഇതു് എന്റെ ദോഷംതന്നെയാണ്. എനിക്കിതു മനസ്സിലായിട്ടു വളരെക്കാലമായെങ്കിലും ഞാൻ അറിയാത്ത ഭാവം നടിക്കുകയാണ് ഉണ്ടായതു്.

പ്രതാപ—ഞാൻ ഇവനെശ്ശിക്ഷിക്കാതിരിക്കുകയില്ല. ഇതു ക്ഷമിക്കത്തക്ക അപരാധമല്ല

മേഹർ—മഹാരാജൻ, അവിടുന്നു ഇക്കാരി അനുഗ്രഹത്തിനു

മാപ്പു കൊടുക്കണേ! ഇദ്ദേഹത്തിനിപ്പോൾ സ്വബുദ്ധിയില്ല; മദ്യപിച്ചിട്ടുള്ളതുകൊണ്ടു —

പ്രതാപ — ഛെ! ഇവൻ മദ്യപാനം ചെയ്തുവന്നിരിക്കുകയാണോ?

അമര — അയ്യോ!, ഇത്തവണ ക്ഷമിക്കണേ.

പ്രതാപ — (തോക്കെടുത്ത്) ഇല്ല; ഞാൻ ഒരിക്കലും ക്ഷമിക്കുകയില്ല.

മേഹർ — തിരുമനസ്സ്, അവിടന്നു പുത്രഹത്യ ചെയ്യരുതേ.

ലക്ഷ്മി — (അമരസിംഹന്റെ മുമ്പിൽനിന്ന്) എന്നെ കൊന്നതിനുശേഷം ഇവന്റെ കഥ കഴിച്ചുകൊള്ളു.

(തത്സമയത്തു പ്രതാപസിംഹന്റെ തോക്കു പൊട്ടി ലക്ഷ്മി വീഴുന്നു)

മേഹർ — അയ്യോ എന്താണു പററിയത്! അമ്മേ! അമ്മേ! (ഓടിച്ചെന്നു ലക്ഷ്മിയുടെ ഉത്തമാംഗത്തെ മടിയിലെടുത്തു വയ്ക്കുന്നു.)

പ്രതാപ — ലക്ഷ്മി! — ലക്ഷ്മി!! —

ലക്ഷ്മി — നാഥാ! അമരസിംഹനു മാപ്പു കൊടുക്കണേ. എന്റെ ആയുഷ്കാലത്തിനിടയ്ക്ക് ഒരിക്കൽ മാത്രമേ അങ്ങയുടെ ഇഷ്ടത്തിനു വിരോധം ചെയ്തിട്ടുള്ളു. അതിനെനിക്കു മാപ്പു തരണം. ഈ അന്ത്യകാലത്ത് എനിക്ക് അങ്ങയുടെ പാദാരവിന്ദങ്ങളിൽ സ്ഥാനം തരണേ! (പ്രതാപസിംഹന്റെ കാൽ പിടിച്ചുകൊണ്ടുതന്നേ ലക്ഷ്മിയുടെ പ്രാണവിയോഗം സംഭവിക്കുന്നു)

പ്രതാപ — മേഹർ!, ഞാൻ എന്താണു ചെയ്തത്?

(അമരസിംഹൻ സ്തബ്ധനായി നിൽക്കുന്നു. മേഹരുന്നിസ കരയുന്നു.)

പ്രതാപ — പരമേശ്വരാ! ഞാൻ പൂർവ്വജന്മങ്ങളിൽ എത്ര മഹാപാപം ചെയ്തിട്ടുണ്ടായിരിക്കണം! തന്നിമിത്തം എന്തെല്ലാം ആപത്തുകളാണ് എനിക്കു സഹിക്കേണ്ടി

വന്നിരിക്കുന്നതു്? കഷ്ടം! എനിക്കു കണ്ണു കാണ്മാനില്ല, തലതിരിയുന്നു. (മൂർഛിച്ചു വീഴുന്നു.)

രംഗം 5.

സ്ഥാനം—ആക്ബറിന്റെ കോവിലകത്തുള്ള ഒരു മുറി.

സമയം—ഉച്ച.

[ആക്ബറും മാനസിംഹനും മുഖത്തോടുമുഖം നോക്കി നിൽക്കുന്നു.]

ആക്ബർ—മാനസിംഹാ!, ഞാൻ എല്ലാം കേട്ടു. ഓരോന്നോരോന്നായി നമ്മുടെ കോട്ടകളെല്ലാം കൈവിട്ടുപോകുന്നു. മഹാബെത്തുഖാനും തോററുപോയി. രജപുത്രന്മാർ അയാളെ തടവുകാരനാക്കിയെങ്കിലും പ്രതാപൻ ദയചെയ്തു വിട്ടയച്ചു. ആശ്ചര്യം! എനിക്കിതും കേൾക്കേണ്ടിവന്നുവല്ലോ!

മാനസിം—തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു്!, പ്രതാപസിംഹൻ ഇയ്യിടെ സംഹാരരുദ്രനെപ്പോലെ ഭയങ്കരനായിരിക്കുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഗതിയെ തടയുന്നതിന്നു് ഒരുത്തക്കും സാധിക്കുകയില്ല!

ആക്ബർ—ഹെ രാജൻ!, ഇതു കേൾക്കുന്നതിനല്ലാ അങ്ങയെ ഇങ്ങോട്ടു വരുത്തിയിരിക്കുന്നതു്.

(മാനസിംഹൻ മൌനം അവലംബിക്കുന്നു)

ആക്ബർ—ഈ യുദ്ധത്തിൽ മുഗളന്മാക്കു തോൽവിയല്ലാ, അവമാനമാണു സംഭവിച്ചിരിക്കുന്നതു്. രാജ്യത്തു കലഹം സംഭവിക്കുമെന്നുമാത്രമല്ലാ ഞാൻ ഇതുവരെ അമത്തി നിത്തിയിരുന്ന രാജാക്കന്മാർ വീണ്ടും ശിരസ്സിനെ ഉയത്തിത്തുടങ്ങും. രോഗം മാത്രമല്ലാ, സ്വാതന്ത്ര്യവും പകരുന്നതാണു്. ഭീരുക്കളെ കാണുമ്പോൾ ഇതരന്മാക്കും ഭീരുത്വമുണ്ടാകുന്നു. ശൂരന്മാരുടെ സഹ

വാസംകൊണ്ടു സകലക്കും ശൂരത്വമുദിക്കും. പാപത്തെപ്പോലെതന്നേ ധമ്മവും സംസഗ്ഗംകൊണ്ടു പകരും. പ്രതാപസിംഹന്റെ ഈ വിജയവാത്ത കേൾക്കുമ്പോൾ ഇതരരാജാക്കന്മാരുടെ അഭിപ്രായമെന്തായിരിക്കുമെന്നു് അങ്ങു് ആലോചിച്ചിട്ടുണ്ടോ? അവരുടെ സ്വദേശസ്നേഹവും പകച്ച്വ്യാധിപോലെ പടന്നുപിടിക്കും!

മാനസിം—(തലതാഴ്ത്തിക്കൊണ്ടു്) ശരിതന്നെയാണു്!

അക്ബർ—ആദ്യംതന്നെ ഇസ്സംഗതി ഗോപ്യമായി വയ്ക്കാനാണു ശ്രമിക്കേണ്ടതു്. എങ്ങനെയെങ്കിലും പ്രതാപന്റെ ഉദ്യമത്തെ തടയണം. ഇതിനുവേണ്ടി എന്തുതന്നെ ചെലവാക്കിയാലും വേണ്ടില്ല.

(മാനസിംഹൻ മിണ്ടാതെ നില്ക്കുന്നു.)

അക്ബർ—(മാനസിംഹന്റെ മനോഗതമറിഞ്ഞിട്ടു്)മഹാരാജൻ പ്രതാപസിംഹന്റെ വിജയം അങ്ങക്കു സന്തോഷപ്രദമാണെന്നെനിക്കറിയാം. വാസ്തവത്തിൽ അദ്ദേഹം ബഹുശൂരൻതന്നെ. എന്റെ പ്രിയമിത്രമായ ഭഗവാൻദാസ്സ്, തന്റെയും സന്താനങ്ങളുടേയും സുഖാനുഭവത്തിനുവേണ്ടി ഇത്രയൊക്കെ കഷ്ടപ്പെട്ടു സ്ഥാപിച്ചിട്ടുള്ള രാജ്യത്തിന്റെ അധഃപതനത്തിൽ അങ്ങക്കു ദുഃഖമുണ്ടാകാതിരിക്കുകയില്ലെന്നാണു് എന്റെ വിശ്വാസം.

മാനസിം—സാമ്രാജ്യത്തോടെതിക്കേണമെന്നു പ്രതാപസിംഹൻ ഒരിക്കലും വിചാരിച്ചിട്ടില്ലെന്നാണു ഞാൻ മനസ്സിലാക്കിയിരിക്കുന്നതു്. ചിത്തോർ അന്യാധീനപ്പെടരുതെന്നു മാത്രമേ അദ്ദേഹത്തിനാഗ്രഹമുള്ളൂ. അദ്ദേഹത്തിനു സ്വദേശാധിപത്യം ലഭിക്കേണമെന്നല്ലാതെ അന്യരാജ്യം കരസ്ഥമാക്കേണമെന്നിച്ഛയില്ല.

അക്ബർ—അതെനിക്കറിയാം. ഞാൻ ചിത്തോർ വി

ട്ടു കൊടുക്കുന്നപക്ഷം എന്റെ രാജ്യംകൂടി എന്റെ കൈവിട്ടുപോകുമെന്ന് അങ്ങു കരുതിക്കൊള്ളു. ഈ സാമ്രാജ്യത്തിന്റെ സ്ഥിരപ്രതിഷ്ഠയിൽ അങ്ങുന്ന് എന്നെ കഴിയുന്ന പ്രകാരം സഹായിക്കുമെന്നെനിക്കറിയാം. ഒന്നാമത് അങ്ങ് എന്റെ സുഹൃത്തിന്റെ മകനാണ്, അതും പോരെങ്കിൽ അടുത്ത മാസത്തിൽ അങ്ങേയ്ക്കു ഞങ്ങളുടെ വംശത്തോട് ഒരു സംബന്ധവും കൂടി വന്നുകൂടും. എനിക്ക് അങ്ങയുടെ പേരിൽ ദൃഢ വിശ്വാസമുള്ളതുകൊണ്ട് ഇതു പറയേണ്ട ആവശ്യമേ ഇല്ല.

മാനസിം—നിവൃത്തിയുള്ളേടത്തോളം ഞാൻ ചിത്തോർ വിട്ടുകൊടുക്കുകയില്ലെന്നുതന്നേ തിരുമനസ്സുകൊണ്ടുവിശ്വസിച്ചുകൊള്ളു.

ആക്‌ബർ—മതി മതി. എനിക്കങ്ങയുടെ പേരിൽ പൂർണ്ണവിശ്വാസമുണ്ട്.

മാനസിം—എന്നാൽ എന്നെ പോകുന്നതിന്നനുവദിക്കണം.

(അഭിവാദ്യം ചെയ്തുപോകുന്നു.)

ആക്‌ബർ—(മാനസിംഹൻ പോയശേഷം മുറിയിൽ ലാത്തിക്കൊണ്ട്) മറ്റൊരുവനെ തന്റെ അധീനത്തിൽ പെടുത്തുന്നതിനു ശ്രമിക്കുന്നവൻ ആദ്യംതന്നെ തന്നത്താൻ ഭരിക്കുന്നതിനാണു യത്നിക്കേണ്ടതെന്നു ഞാൻ അന്നൊരു ദിവസം സലീമിനോടു പറകയുണ്ടായി. ഉടനെതന്നെ ദ്വേഷ്യംകൊണ്ടു ഞാൻ എന്റെ പ്രാണനേക്കാൾ പ്രിയയായ എന്റെ മകളെ ഉപേക്ഷിച്ചു! ഈ നൌരോജ് ഉത്സവത്തിൽ മറ്റൊരു വിഡ്ഢിത്തവും പിണഞ്ഞതുകൊണ്ടു രജപുത്രരാജാക്കന്മാരുടെ വൈരവും സമ്പാദിച്ചു; ഇപ്പോൾ എനിക്കതെല്ലാം ഓർമ്മവരുന്നു. മഹാബത്തുഖാന്റെ പക്കൽനിന്നു മേഹരുന്നിസയുടെ സ്ഥിതി എനിക്കു മനസ്സിലായി. മേഹർ! എന്റെ ഓമനേ! നീയ്യെന്നെ ഉപേക്ഷിച്ച് എന്റെ ‌ പരമശത്രുവിന്റെ അടുക്കലേക്കു

പോയി. ഇന്നു് എനിക്കിതുംകൂടി കേൾക്കേണ്ടിവന്നു! ഞാൻ അവളോടു മാപ്പുചോദിച്ചുകൊണ്ടു മടങ്ങിവരുവാൻ എഴുന്നീറ്റിട്ടുണ്ടു്. എൻെറ പുത്രിയോടുകൂടി എനിക്കു ക്ഷമായാചനം ചെയ്യേണ്ടിവന്നു! ദൈവമേ! അഞ്ജന്മാർ മാതാപിതാക്കന്മാരെ ഇത്ര ബലഹീനന്മാരാക്കിത്തീർത്തുവല്ലോ.

[തവണക്കാരൻ പ്രവേശിക്കുന്നു]

ആക്ബർ—മേഹർ, മേഹർ! നീ മടങ്ങിവന്നുവോ? ഞാൻ നിൻെറ സകല തെറ്റുകളേയും ക്ഷമിച്ചിരിക്കുന്നു. നീയും എൻെറ തെററിനെ ക്ഷമിക്കണം.

തവണ—തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു്! മേവാഡിൽനിന്നു് ഒരു പട്ടാളം വന്നിട്ടുണ്ടു്.

ആക്ബർ—(ആശ്ചര്യത്തോടെ) മേവാഡിൽനിന്നോ? എവിടെ; എന്തു വർത്തമാനമാണു കൊണ്ടുവന്നിരിക്കുന്നതു്?

തവണ—കൂടെ രാജകുമാരി തിരുമനസ്സും എഴുന്നള്ളീട്ടുണ്ടു്.

ആക്ബർ—മേഹരുന്നീസയും വന്നുവോ! എവിടെ?

(ആക്ബർ ബദ്ധപ്പെട്ടു മുന്നോട്ടു ചെല്ലുന്നതിനിടക്കു മേഹരുന്നീസ വന്നു 'അച്ഛാ അച്ഛാ' എന്നു പറഞ്ഞു കാൽക്കൽ വീഴുന്നു. അതിനിടയിൽ തവണക്കാരൻ മൌനമായി പോകുന്നു)

ആക്ബർ—മേഹർ! മേഹർ! വാസ്തവത്തിൽ നീ വന്നുവോ?

മേഹർ—അച്ഛാ! അച്ഛാ! അവിടന്നു് എനിക്കു മാപ്പു തരണേ. എൻെറ അപരാധം നിമിത്തം ആസ്സാദുദൌളത്തുന്നിസക്കും റാണാതിരുമനസ്സിലേക്കും, എനിക്കു തന്നെയും ആപത്തു പിണഞ്ഞു. എനിക്കു മാപ്പു തരണേ!

ആക്ബർ—മേഹർ! എഴുനില്ക്കു, നിൻെറ സകല തെ

റുകൾക്കും മാപ്പു തന്നിരിക്കുന്നുവെന്നു ഞാൻ ആദ്യം തന്നെ എഴുതിയയച്ചിട്ടുണ്ടല്ലോ. ഹിന്ദുസ്ഥാനചക്രവർത്തികൂടി നിന്റെ മുമ്പിൽ പുല്ലുപോലെ ദുർബ്ബലനാണു്! മേഹർ! മകളെ!, നിയ്യെനിക്കു മാപ്പു തരികയില്ലേ?

മേഹർ—ഞാൻ തിരുമനസ്സിലേക്കു മാപ്പുതരികയോ! എന്തു കുററത്തിനു്?

ആക്ബർ—നിന്റെ മുമ്പിൽവച്ചു് അമ്മയെ നിന്ദിച്ചതിനു്.

മേഹർ—അതിനു ഞാൻ തിരുമനസ്സിലേക്കു മാപ്പുതന്നിരിക്കുന്നു.

ആക്ബർ—ഞാൻ ക്ഷമായാചനം ചെയ്യാത്തപക്ഷം നീ മടങ്ങിവരികയില്ലായിരുന്നുവോ?

മേഹർ—ഞാൻ അതു വിചാരിച്ചിട്ടല്ലാ തിരിയെ വന്നതു്. അവിടത്തെ കത്തു വായിച്ചപ്പോൾ എനിക്കു് അവിടെ താമസിക്കുവാൻ വയ്യാതായി. അച്ഛാ അങ്ങക്കെന്നോടിത്ര വാത്സല്യമുണ്ടെന്നു ഞാൻ ഇതുവരെ മനസ്സിലാക്കിട്ടില്ല. (ആക്ബറുടെ മാർവിടത്തിൽ തലവച്ചു കരയുന്നു. വീണ്ടും സമാധാനപ്പെട്ടുകൊണ്ടു പറയുന്നു) അച്ഛാ! തക്കവും തകരാറും കൂടാതെ വരുന്നതെല്ലാം മൌനമായി സഹിക്കുകയാണു സ്ത്രീകളുടെ ധർമ്മമെന്നു് ഇതിനിടക്കു് എനിക്കു മനസ്സിലായി. ഗൃഹത്തിൽതന്നെ ഇരുന്നു തങ്ങളുടെ കൃത്യങ്ങളെ ആകുലം കൂടാതെ നിർവ്വഹിക്കുകയാണു് അവരുടെ കർത്തവ്യമെന്നെനിക്കു ബോധംവന്നു. ഗുരുജനങ്ങളുടെ ആജ്ഞയെ അനുസരിക്കുകയാണു സ്വേച്ഛാചാരത്തേക്കാൾ അബലകൾക്കനുകൂലമായ കൃത്യമെന്നും എനിക്കു സമ്മതമായി.

ആക്ബർ—പ്രതാപസിംഹൻ നിന്നോടൊരിക്കലും അനുചിതമായ വാക്കുകൾ പറഞ്ഞിട്ടില്ലേ?

മേഹർ—അനുചിതമായ സംഭാഷണമോ? എന്നെ രക്ഷിക്കുന്നതിനുവേണ്ടി അദ്ദേഹം തന്റെ പ്രാണപ്രിയയെപ്പോലും സംഹരിച്ചു!

ആക്ബർ—എന്താ കാരണം?

മേഹർ— ഒരുദിവസം റാണയുടെ പുത്രൻ അമരസിംഹൻ മദ്യപാനംചെയ്തു് എന്റെ കൈ കടന്നുപിടിച്ചു. അതു കണ്ടഉടനെ അദ്ദേഹം മകനെ വെടിവെയ്ക്കുന്നതിന തോക്കെടുത്തപ്പോൾ റാണി മദ്ധ്യത്തിൽ ചാടിവീണു മരിച്ചുപോയി.

ആക്ബർ—ഹേ പ്രതാപസിംഹാ! നിങ്ങൾ ഒരു പുരുഷപുംഗവനാണെന്നുള്ളതിനാക്ഷേപമില്ല. നിങ്ങൾക്കിത്രത്തോളം യോഗ്യതയുണ്ടെന്നു ഞാൻ സ്വപ്നത്തിൽകൂടി വിചാരിച്ചിരുന്നില്ല. നിങ്ങളെന്റെ മിത്രമായിരുന്നെങ്കിൽ ഞാൻ എന്റെ വലത്തുഭാഗത്തിരുത്തുമായിരുന്നു; പക്ഷേ ശത്രുവായതുകൊണ്ടു നിങ്ങളുടെ സ്ഥാനം എന്റെ എതിർഭാഗത്താണു്. ഇപ്രകാരമുള്ള പുരുഷകേസരിയോടുള്ള ശത്രുത്വംകൂടി എനിക്കഭിമാനകരമാണു. ഞാൻ ആക്ബറല്ലായിരുന്നുവെങ്കിൽ പ്രതാപസിംഹനാകുന്നതിനിച്ഛിക്കുമായിരുന്നു. ഞാൻ ചക്രവത്തിയാണു്. ഹിന്ദുസ്ഥാനം മുഴുവനും എന്റെ അധീനത്തിലാക്കേണമെന്നു് എനിക്കാഗ്രഹമുണ്ടെങ്കിലും എന്റെ മനസ്സിനെ സ്വാധീനത്തിൽ വയ്ക്കുന്നതിനുമാത്രം എനിക്കു ത്രാണിയില്ല. ഈ കഷ്ടാവസ്ഥയിൽകൂടി പ്രതാപസിംഹൻ തന്നെ ശരണംപ്രാപിച്ചിരിക്കുന്ന ശത്രുപുത്രിയെ രക്ഷിക്കുന്നതിനുവേണ്ടി തന്റെ പുത്രനെപ്പോലും ഹനിക്കുന്നതിനുദ്യമിച്ചു!

മേഹർ— തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു്, എനിക്കൊരപേക്ഷയുണ്ടു്. അവിടന്നു പ്രതാപസിംഹനുമായി ഇനിമേലിൽ സമരം ചെയ്യരുതു്. ഒരു വീരൻ തന്നോടു തുല്യനായ വീരനെ ബഹുമാനിക്കുന്നപ്രകാരം അവിടന്നു് അദ്ദേഹത്തെ മാനിക്കണം. അവിടത്തെ ശത്രുവാണെങ്കിലും അദ്ദേഹം പൂജ്യപാദനാണു്. അദ്ദേഹം സാധാര

ണ മനുഷ്യനല്ലാ; ദേവനാണ്. അദ്ദേഹവുമായി യുദ്ധം ചെയ്യുന്നതു് അവിടത്തേയ്ക്കു യുക്തമല്ല; നാലുഭാഗത്തുനിന്നും കഷ്ടതകൾ അദ്ദേഹത്തെ പിടികൂടിയിരിക്കുന്നു. റാണയുടെ പത്നിയും പുത്രിയും മൃത്യുവശഗരായി; സഹോദരൻ വേർപിരിഞ്ഞു; വൃത്തി രുചിക്കാത്തതുകൊണ്ടു പുത്രൻ ബഹിഷ്കൃതനുമായി; ഈ ശോചനീയാവസ്ഥയെ പ്രാപിച്ചിരിക്കുന്ന ഒരു മനുഷ്യനോടു യുദ്ധംചെയ്യുന്നതു മര്യാദയല്ല.

ആക്ബർ— എന്നാൽ അങ്ങനെയാകട്ടെ. നിന്നെ വിട്ടയച്ചതിനുപകരം ഞാൻ അദ്ദേഹത്തിനു ചിത്തോർ വിട്ടുകൊടുത്തിരിക്കുന്നു.

മേഹർ— ഇതുവരെ അദ്ദേഹം അതു സ്വീകരിച്ചിട്ടില്ല. ഞാനൊരു കാര്യം മറന്നു. റാണ എന്റെ കൈവശം തിരുമനസ്സിലേക്കൊരു കത്തു തന്നയച്ചിട്ടുണ്ടു്. (എഴുത്തെടുത്തു് അക്ബറിന്റെ കയ്യിൽ കൊടുക്കുന്നു.)

ആക്ബർ— ഇതു പ്രതാപസിംഹന്റെ കയ്യക്ഷരംതന്നെയാണോ? (എഴുത്തു മേശക്കുതന്നെ മടക്കിക്കൊടുത്തു്) എനിക്കു നല്ലവണ്ണം കാണ്മാനില്ല. മകളേ! നീതന്നെ വായിക്കൂ.

മേഹർ— അതെടുത്തു വായിക്കുന്നു.

"പ്രബലപ്രതാപ! അങ്ങയുടെ മരുമകൾ ദൌലത്തുന്നിസ ഇഹലോകം വെടിഞ്ഞിരിക്കുന്ന വ്യസനകരമായ വൃത്താന്തത്തെ ഞാൻ അങ്ങയെ അറിയിക്കുന്നു. ആ സാധ്വി, ഫിൻസഘാരയുദ്ധത്തിൽ പോരാടിക്കൊണ്ടു ജീവത്യാഗം ചെയ്തു. അവളെ യഥോചിതം സംസ്കരിച്ചിട്ടുമുണ്ടു്—

ആക്ബർ— അതു ഞാൻ മുമ്പുതന്നെ കേട്ടിരിക്കുന്നു. ഉം, വായിക്കൂ; ഇനിയും എന്താണു് എഴുതീട്ടുള്ളതെന്നു കേൾക്കട്ടെ.

—"ദൌലത്തുന്നീസയുടെ വർത്തമാനം യുദ്ധശേഷം ഞാൻ

മേഹരുന്നിസയോട ചോദിച്ച മനസ്സിലാക്കി. അതിനുമു മ്പുതന്നെ ശക്തസിംഹൻ ഈ വംശത്തിൽനിന്നു ബഹിഷ്കൃതനാണ്. അയാൾ എൻെറ സോദരനായിരുന്നു. ഈ സമരത്തിൽ അയാൾ എൻെറ വലങ്കയ്യുമായിരുന്നു എ ങ്കിലും ഇപ്പോൾ ശക്തസിംഹനു ഞാനായിട്ടോ മേവാഡായിട്ടോ യാതൊരു സംബന്ധവുമില്ല —

—"ഇപ്പോഴും പണ്ടത്തെപ്പോലെതന്നെ ഞാൻ അങ്ങയുടെ ശത്രുവാണ്. ചിത്തോർ സ്വതന്ത്രമായാലും ഇല്ലെങ്കിലുംഹിന്ദുസ്ഥാനത്തിൻെറ അപഹർത്താവായ അക്ബറുടെ ശത്രുവായിത്തന്നെ മരിക്കേണമെന്നു മാത്രമേ എനിക്കൊരു ആഗ്രഹമുള്ളു —

—"ദൌലത്തുന്നീസ ശക്തസിംഹനെ വിവാഹം ചെയ്കത്തും മേഹരുന്നീസ എൻെറകൂടെ താമസിച്ചിട്ടുള്ള വിവരവും ഗോപ്യമായി വക്കേണമെന്നുള്ള അങ്ങയുടെ ഇച്ഛയെ ഞാൻ സർവ്വപ്രകാരേണ അനുസരിക്കുമെന്നു പൂർണ്ണമായി വിശ്വസിച്ചുകൊള്ളു. ഞാൻ ഈ സംഗതി ഗൂഢമായി വച്ചുകൊള്ളാം

—"ഞാൻമേഹരുന്നീസയെഅങ്ങയുടെസമീപത്തേക്കയക്കുന്നപക്ഷം എനിക്കു ചിത്തോർകോട്ട ദാനം ചെയ്യാമെന്ന് അങ്ങു പറഞ്ഞിട്ടുണ്ടല്ലൊ. മേഹരുന്നീസ സ്വേച്ഛയായി ഞങ്ങളുടെ ആശ്രയത്തിൽ വന്നതാണ്. ഞാൻ ആ തരുണിയെ സമരത്തിൽ ബന്ദീകരിച്ചിട്ടില്ലാത്തതുകൊണ്ട് അവരെ തിരിച്ചയക്കുന്നതിനും എനിക്കധികാരമില്ല. മേഹരുന്നീസ സ്വേച്ഛാനുസാരം വരുകയും പോകുകയും ചെയ്യുവെന്നു മാത്രം. ഞാൻ അവരുടെ ഇഷ്ടത്തെ തടയുന്നില്ല. മേഹരുന്നിസയെ തിരിയെ പറഞ്ഞയച്ചതിനു പ്രതിഫലമായി ഞാൻ ചിത്തോർ ആവശ്യപ്പെടുന്നില്ല. സംഗതിയുണ്ടെങ്കിൽ ഞാൻ എൻെറ കയ്യുക്കുകൊണ്ടു ചിത്തോർ കരസ്ഥമാക്കിക്കൊള്ളാം. എന്നു —

റാണാ പ്രതാപസിംഹൻ."

ആക്ബർ— (ഉറക്കെ പറയുന്നു) പ്രതാപാ! പ്രതാപാ! ഞാൻ നിങ്ങളോടു സമാനനാണെന്നുവിചാരിച്ചിരുന്നു. പക്ഷേ നിങ്ങൾ എന്നേക്കാൾ വളരെ വളരെ ഉപരിയായ സ്ഥാനത്തെയാണ് അർഹിക്കുന്നത്. നിങ്ങൾ എനിക്കു കീഴടങ്ങിയ രാജാവും ഞാൻ ചക്രവൎത്തിയുമാണെന്നു തെററിദ്ധരിച്ചിരുന്നു. എന്നാലിപ്പോൾ ചക്രവൎത്തിസ്ഥാനം നിങ്ങൾക്കുതന്നെയാണെന്നും ഞാൻ കപ്പം തരുന്ന രാജാവു മാത്രമാണെന്നും എനിക്കു മനസ്സിലായി. നിങ്ങൾക്കു തോൽവിയും എനിക്കു ജയവുമാണെന്നും ഞാൻ കരുതിയിരുന്നു പക്ഷേ തീരെ വിപരീതമാണു സംഭവിച്ചിട്ടുള്ളതെന്ന് എനിക്ക് അറിയാറായി. മേഹർ! നീയ്യിപ്പോൾ അന്തഃപുരത്തിലേക്കു പോകൂ. നീ പറഞ്ഞതു വാസ്തവമാണെന്ന് എനിക്കു ബോധംവന്നു. ഇന്നുമുതൽ പ്രതാപസിംഹനുമായി എനിക്കൊരു ശത്രുതയുമില്ല. അദ്ദേഹം എന്റെ മിത്രമാണ്. ഇനിമേലിൽ മുഗളന്മാരാരും അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഒരു ശിരോരോമംപോലും സ്പൎശിക്കുകയില്ല. മകളേ! നീ മാളികയിലേക്കു പോകൂ, ഞാൻ ഇതാ വരുന്നു.

(പോകുന്നു)

മേഹർ—എന്റെ പരിശ്രമം സഫലമായി. ഞാൻ ആക്ബർ ചക്രവൎത്തിയേയും പ്രതാപസിംഹനേയും കൂട്ടിഇണക്കിയല്ലൊ. (തോട്ടത്തിലേക്കുള്ള ജനാലയുടെ സമീപം ചെന്നു) ഞാൻ എന്റെ ശൈശവത്തിൽ ക്രീഡിച്ചിരുന്ന പഴയ സ്ഥാനത്തുതന്നെ വീണ്ടും വന്നു ചേൎന്നു. അതാ ആ സ്ഥലം. എത്ര കൎണ്ണാനന്ദകരമായ മണിനാദം കേൾക്കുന്നു! താഴേക്കൂടി യമുനാനദി ഒഴുകുന്നു! എല്ലാം പൂൎവ്വസ്ഥിതിയിൽതന്നെയിരിക്കുന്നു; എനിക്കു മാത്രമേ വ്യത്യാസം വന്നിട്ടുള്ളൂ. ഞാൻ എന്റെ ബുദ്ധിശൂന്യതകൊണ്ടു ശക്തസിംഹനും, ദൌളത്തുന്നീസ

ക്കം, റാണാപ്രതാപസിംഹനും, എനിക്കുതന്നെയും ആപത്തുണ്ടാക്കിത്തീൎത്തു. ഞാൻ ചെന്ന സ്ഥലത്തെല്ലാം ആപത്തും കൂട്ടമുണ്ട്. ഞാൻ എന്തെങ്കിലും ചെയ്തിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ അതു സദുദ്ദേശ്യത്തോടുകൂടിയാണെന്നു ദൈവത്തിനറിയാം. ഞാൻ ഒരുത്തി തനിയെ ഭൂമിയിൽ മുഴവനും വ്യാപിച്ചിരിക്കുന്ന സ്വാഭാവികനിയമത്തിനു വിരോധം ചെയ്തതുകൊണ്ട് ഒടുവിൽ ആപത്തിൻെറ ബീജത്തെയാണ് അങ്കുരിപ്പിച്ചതു്. ശ്രേഷ്ഠമായ ഉദ്ദേശത്തെ പരിപാലിക്കുന്നതിനുവേണ്ടി ഞാൻ സ്വാൎത്ഥപരിത്യാഗമാണു ചെയ്തിട്ടുള്ളതെന്ന് ആ സൎവ്വജ്ഞനറിയാം. ലഹളമയമായിരിക്കുന്ന ബഹിൎല്ലോകത്തുനിന്നു പിൻമാറി ലോകദൃഷ്ടിയിൽപെടാതെ അഹങ്കാരത്തെ ഉപേക്ഷിച്ചു മൌനമായി ഞാൻ എൻെറ കൎത്തവ്യത്തെ നിറവേററുവാൻ ഭാവിക്കുകയാണ്. ഇനി ദൈവത്തിൻെറ ഇച്ഛപോലെവരട്ടെ

രംഗം 6.

സ്ഥാനം—മാനസിംഹൻെറ കോവിലകത്തുള്ള ഒരു മുറി.
സമയം—രാത്രി.

[മാൎവാഡ്, ബീക്കാനേർ, ഗ്വാളിയർ, ചന്ദേരി മുതലായ രാജാക്കന്മാരും മാനസിംഹനും ഇരിക്കുന്നു]

ചന്ദേരി—ഛേ, ഛേ, മഹാരാജാമാനസിംഹ! അങ്ങയുടെ മുഖത്തുനിന്ന് ഇപ്രകാരമുള്ള വാക്കുകൾ പുറപ്പെടുന്നുവല്ലൊ!

മാനസിം—ഞാനെന്തെങ്കിലും അനുചിതമായ വാക്കുപറഞ്ഞുവോ? രാജ്യഭരണസമ്പ്രദായത്തിനു തരക്കേടുണ്ടെങ്കിൽ ഞാനും നിങ്ങളുടെ പക്ഷത്തിൽ ചേൎന്നു അതിനു

തടസ്സം ചെയ്യുന്നതുകൊണ്ടു് ഒരു ദോഷവുമില്ല. പക്ഷേ മുഗളന്മാരുടെ രാജനീതി കേവലം കവൎച്ചയും കൊലയും മാത്രമല്ല, ശാസനമാണ്. വെറും പീഡനവും അഹങ്കാരവും മാത്രമല്ല, രക്ഷണവും സ്നേഹവും കൂടിയുണ്ടു്.

ബീക്കാനേർ — സ്നേഹത്തിന്റെ മാത്ര വേണ്ടതിലധികമായിപ്പോയി എന്നേ ഉള്ളൂ! — ആ സ്നേഹം ഉത്തമകുലജാതന്മാരായ രാജാക്കന്മാരുടെ അന്തഃപുരത്തോളം വ്യാപിച്ചിട്ടുണ്ടു്!

മാനസിം — ഇസ്സംഗതിയെ തിരസ്കരിക്കുന്നതിനു ഞാൻ തുനിയുന്നില്ല. പക്ഷേ ഒന്നാലോചിക്കാനുണ്ടു്. അക്ബർ ചക്രവൎത്തിയാണെങ്കിലും മനുഷ്യൻ തന്നെയാണ്. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഉദ്ദേശ്യം മഹത്തരമാണെന്നു വരികിലും അദ്ദേഹം കാമക്രോധാദിശത്രുക്കൾക്കു വശംവദനാണ്. മഹാന്മാൎക്കും ചില വീഴ്ചകളുണ്ടെന്നു സമ്മതിക്കാതെ നിവൃത്തിയില്ല. അക്ബർ തന്റെ അപരാധത്തെസ്സമ്മതിക്കുക മാത്രമല്ലാ, അതിനു ക്ഷമായാചനവുംകൂടി ചെയ്തിരിക്കുന്നു. മേലിൽ ഭാരതീയസ്ത്രീകളെ ഒരിക്കലും അവമാനിക്കുകയില്ലെന്നും അദ്ദേഹം വാഗ്ദത്തം ചെയ്തിട്ടുണ്ടു്. ഇതിലധികമായി അദ്ദേഹത്തെക്കൊണ്ടെന്തുചെയ്യാൻ സാധിക്കും?

മാർവാഡ് — ഇതു ശരിതന്നെയാണ്.

മാനസിം — ഹിന്ദുക്കളും മുസൽമാന്മാരും സംയോജിക്കേണമെന്നാണു അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഉദ്ദേശം. ഇരുവൎക്കും സമാനാധികാരം സിദ്ധിക്കേണമെന്നുകൂടി അദ്ദേഹത്തിനു താല്പൎയ്യമുണ്ടു്.

ഗ്വാളിയർ — അതിന്റെ ലക്ഷണങ്ങളൊന്നും ഇവിടെ കാണ്മാനില്ല.

മാനസിം — അസംഖ്യം ലക്ഷണങ്ങളും പ്രമാണങ്ങളുമുണ്ടു്.

അക്ബർ സ്വയം മുസൽമാനല്ലേ? പക്ഷേ അദ്ദേഹ

ത്തിനു ഹിന്ദുധൎമ്മത്തോടു പക്ഷപാതമുണ്ടെന്നുള്ള സംഗതിയറിയാത്തവരുണ്ടോ? മുസൽമാനു ഹിന്ദുക്കളുടെ ധൎമ്മഗ്രഹണത്തിനു സാധിക്കുമെങ്കിൽ അക്ബർ വളരെ മുമ്പുതന്നെ ഹിന്ദുവായിത്തീരുമായിരുന്നു. അതു സാദ്ധ്യമല്ലാത്തതുകൊണ്ടാണു് അദ്ദേഹം മുല്ലമാരുടെയും പണ്ഡിതന്മാരുടെയും സഹായത്തോടുകൂടി ഒരു നൂതനമതം സ്ഥാപിപ്പാൻ യത്നിക്കുന്നതു്. ഇരുജാതിക്കാൎക്കും യാതൊരു ദോഷവുംകൂടാതെ അധൎമ്മത്തെ സ്വീകരിക്കാവുന്നതാണു്. രാജ്യത്തുള്ള ഉന്നതപദവികൾ ഹിന്ദുക്കൾക്കും മുസൽമാന്മാൎക്കും സമാനമായി ലഭിച്ചുവരുന്നുണ്ടു്. ഭാരതചക്രവൎത്തിനിതന്നെ ഒരു ഹിന്ദുസ്ത്രീയാണു്.

ഗ്വാളിയർ—ഭാരതത്തിലെ ഭാവിചക്രവൎത്തിനിയും മാനസിംഹൻെറ സഹോദരിയായ ഒരു ഹിന്ദുയുവതിയാകുമെന്നു ജനശ്രുതിയുണ്ടു്. (മാർവാഡിൻെറ നേരെ നോക്കി) മഹാരാജാമാനസിംഹൻ നമ്മെസ്സഹായിക്കുമെന്നു് ആശിക്കേണ്ടാ എന്നു ഞാൻ അങ്ങയോടു് അദ്യം തന്നെ പറഞ്ഞില്ലേ?

മാനസിം—അങ്ങുന്നു സ്വാതന്ത്ര്യത്തെക്കുറിച്ചു സംസാരിക്കുന്നു! ഐകമത്യമുണ്ടാകുന്നതുവരെ സ്വാതന്ത്ര്യം ലഭിക്കുന്നതെങ്ങിനെയാണു? ആ ഒരു കുറവുകൊണ്ടു നമ്മുടെ ജീവനവും നഷ്ടമാകുന്നു. ഇപ്പോൾ ജാതി തീരെ ക്ഷയിച്ചിരിക്കുന്നു.

ചന്ദേരി—എങ്ങനെ?

മാനസി—ഇതിനും പ്രമാണം പറയേണ്ട ആവശ്യമുണ്ടോ? ഈ അസീമമായ ആലസ്യം, ഉദാസീനത, നിശ്ചേഷ്ടത മുതലായവ ജീവനചിഹ്നങ്ങളാണോ? ദ്രാവിഡദേശത്തെബ്രാഹ്മണൻ കാശിബ്രാഹ്മണരൊരുമിച്ചു ഭക്ഷണം കഴിക്കുകയില്ല; സമുദ്രയാത്രചെയ്യുന്നതുകൊണ്ടു പതിതചം വന്നുകൂടുന്നു. ജാതിയുടെ മൎമ്മമായ

ധമ്മം ശബ്ദരൂപമായും ആചാരരൂപമായും പരിണമി ച്ചിരിക്കുന്നു. ഇതാണോ ജാതിയുടെ ഉൽക്കഷത്തിൻെറ ലക്ഷണം? സഹോദരന്മാർ തമ്മിൽ ഈഷ്യ, ദേഷ്യം, അഹങ്കാരം, കലഹം എന്നിത്യാദികൾ പ്രതിദിനം വ ദ്ധിച്ചുതന്നെ വരുന്നു. ഇതെല്ലാം ജാതീയജീവനചിഹ്ന ങ്ങളല്ല. ഹേ മഹാരാജൻ!, അതുകൊണ്ടാണ് അക്കാ ലം കഴിഞ്ഞുപോയെന്നു ഞാൻ പറയുന്നത്.

ബീക്കാനേർ — ഹിന്ദുക്കളെല്ലാം ഐകമത്യത്തോടെ ഇരി ക്കകയാണെങ്കിൽ ഇപ്പോഴും അതു സാദ്ധ്യമാണ്. പ ക്ഷേ ഹിന്ദുക്കളുടെ ഹൃദയം വളരെ ശുഷ്കവും വിച്ഛിന്ന വുമായിത്തീന്നിരിക്കുന്നതുകൊണ്ട് ഇനി ഐക്യമുണ്ടാ കുവാൻ പ്രയാസമാണ്.

ഗചാളി — ഹിന്ദുക്കൾക്കൊരിക്കലും ഏകഭാവമുണ്ടാകയി ല്ലെന്നോ?

മാനസിം — ഉണ്ടാകും. അവർ ഉണക്കംതട്ടിയും പൊള്ള യായും ജീണ്ണിച്ചുമിരിക്കുന്ന ആചാരാവരണത്തെ നീ ക്കിക്കളഞ്ഞ് ഉണച്ചയോടെ വിദ്യുച്ഛക്തികൊണ്ടു ച ലിക്കുന്നതായ ആ സനാതനധമ്മത്തെ സ്വീകരിക്കുന്നതെ ന്നാണോ അന്ന് ഐക്യവും ഉണ്ടാകും.

മാർവാഡ് — മാനസിംഹൻ പറയുന്നതു വളരെശ്ശരി യാണ്.

മാനസിം — മുഗളന്മാരുടെ ദാസ്യഭാരത്തെ അത്യാദരവോ ടെയാണു ഞാൻ വഹിക്കുന്നതെന്നു നിങ്ങൾ വിചാരി ക്കുന്നുണ്ടോ? പരമപ്രീതിയോടെയാണു ഞാൻ മുഗള ന്മാരുടെ സംബന്ധസൂത്രംകൊണ്ടു ബന്ധിക്കപ്പെട്ടിട്ടു ള്ളതെന്നും, എനിക്ക് അതിനെക്കുറിച്ചു വളരെ അഭി മാനമുണ്ടെന്നുംകൂടി നിങ്ങൾ തെററിദ്ധരിച്ചിട്ടുണ്ടോ? മഹാറാണാ പ്രതാപസിംഹൻെറ മഹത്വത്തെ ഞാൻ മനസ്സിലാക്കിട്ടില്ലെന്നാണോ നിങ്ങളുടെ ധാരണ?

ഞാൻ അത്ര ബുദ്ധിശൂന്യനും തുച്ഛനുമാണോ? പക്ഷെ മഹാരാജൻ!, ആ സ്വാതന്ത്ര്യം സ്വപ്നപ്രായമാണ്; യഥാർത്ഥമല്ല. നമുക്കു ഗോചരമല്ലാത്തതിനെ സ്വപ്നം പോലെ വിചാരിക്കുകയും പ്രത്യക്ഷമായിട്ടുള്ളതിനൊക്കു റിച്ചു വ്യവഹരിക്കുകയുമാണ് ഉത്തമം.

[ദ്വാരപാലൻ പ്രവേശിച്ച് അഭിവാദ്യം ചെയ്യുന്നു.]

മാനസിം—എന്താ വർത്തമാനം?

ദ്വാര—ചക്രവർത്തിമഹാരാജാവിന്റെ ഒരു തിരുവെഴുത്തുണ്ട്.

മാനസിം—എവിടെ?

[ദ്വാരപാലൻ പത്രം കൊടുക്കുന്നു. മാനസിംഹൻ അതു വായിക്കുന്നു]

ബിക്കാനേർ—ഞാൻ ആദ്യംതന്നെ ആലോചിച്ചിട്ടുണ്ട്.

ഗ്വാളി—ഞാൻ പറഞ്ഞിട്ടുമുണ്ട്.

ബിക്കാനേർ—നമുക്കു മാനസിംഹന്റെ സഹായം ആവശ്യമില്ല. പ്രതാപന്റെ പക്ഷത്തിൽ ചേർന്നു നമുക്കു യുദ്ധം ചെയ്യാം.

മാനസിം—ചക്രവർത്തി ഭവാന്മാരെയെല്ലാം മന്ത്രശാലയിലേയ്ക്കു ക്ഷണിച്ചിരിക്കുന്നു "യുവരാജാവു സലീമിന്റെ മംഗളവിവാഹദിനത്തെ പ്രമാണിച്ചു ഭവാന്മാരെല്ലാം എന്റെ അപരാധത്തെ ക്ഷമിക്കണം."

ചംദേരി—നമ്മുടെ സൌഭാഗ്യം! നമ്മൾ കൃതജ്ഞന്മാരായി.

മാർവാഡ്—ഈ ശുഭമുഹൂർത്തത്തെ കൊണ്ടാടുന്നതിനു തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു പിന്നെയും എന്തെല്ലാമാണു ചെയ്തിരിക്കുന്നത്?

മാനസിം—തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു തന്റെ പരമശത്രുവായ പ്രതാപസിംഹന്റെ അപരാധത്തെ ക്ഷമിച്ചിരിക്കുന്നു. അത്രമാത്രമല്ലാ അദ്ദേഹം ആയുഷ്മാനായിരിക്കുന്ന

കാലത്തോളം മുഗൾസൈന്യം മേവാഡിനെ ആക്രമിക്കരുതെന്നു കല്പനയും കൊടുത്തിട്ടുണ്ട്. മേലിൽ മുഗൾസൈന്യം റാണാപ്രതാപസിംഹൻെറ ഒരു രോമംപോലും നശിപ്പിക്കയില്ലെന്നുകൂടി അദ്ദേഹം എനിക്കെഴുതിട്ടുണ്ട്. ഇതുവരെ പ്രതാപസിംഹൻ എൻെറ പ്രധാനശത്രുവായിരുന്നു, എന്നാൽ ഇന്നുതൊട്ട് അദ്ദേഹം എൻെറ പരമമിത്രമാണ്.

ബിക്കാനേർ—ഈ ഔദാര്യവും അത്ഥവത്താണ്. "കഴിഞ്ഞുപോകുന്ന ഘട്ടത്തിൽ വിരലിനെ ശ്രദ്ധിക്കാറുണ്ടോ?"

മാനസിം—ചക്രവത്തി തിരുമനസ്സുകൊണ്ട് എന്നെ അങ്ങോട്ടു ക്ഷണിച്ചിരിക്കുന്നതിനാൽ ഭവാന്മാർ എന്നെ പോകാനനുവദിക്കണം.

(എല്ലാവരേയും അഭിവാദ്യം ചെയ്തുകൊണ്ടു പോകുന്നു)

ഗചാളി—എന്നാൽ നമുക്കും പിരിയുക.

(എല്ലാവരും എഴുനേൽക്കുന്നു.)

മാർവാഡ്—എന്തുതന്നെയായാലും ചക്രവത്തിയുടെ ഹൃദയം ഉദാരവും ഉന്നതവുമാണെന്നുള്ളതിനാക്ഷേപമില്ല.

ചംദേരി—അദ്ദേഹം ശത്രുവിനു മാപ്പു കൊടുത്തിരിക്കുന്നു.

ഗചാളി—ക്ഷമ യാചിക്കുകകൂടി ചെയ്തിരിക്കുന്നു.

മാർവാഡ്—ഹിന്ദുരാജാക്കന്മാരുടെ പേരിൽ അദ്ദേഹം സശ്രദ്ധനായിരിക്കുന്നു.

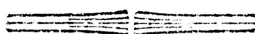
ചംദേരി—അദ്ദേഹം ജേതാവിലും വിജിതനിലും വ്യത്യാസം കാണിക്കുന്നില്ലെന്നു മാനസിംഹൻ പറഞ്ഞതു വാസ്തവമാണ്.

മാർവാഡ്—ഹിന്ദുധമ്മത്തിൻെറ പക്ഷപാതിയുമാണ്.

ഗചാളി—ഇപ്പോൾ ഹിന്ദുക്കൾക്കു സ്വാതന്ത്ര്യം ലഭിക്കുന്നതിനുള്ള ശക്തിയില്ലെന്നു പറഞ്ഞതും പരമാത്ഥമാണ്.

മാർവാഡ് — 'സ്വാതന്ത്ര്യം' ഭ്രാന്തന്റെ സ്വപ്നമാണ്.

(എല്ലാവരും പോകുന്നു.)

രംഗം 7.

സ്ഥാനം — രാജവീഥി.

സമയം — രാത്രി.

[രാജമാർഗ്ഗങ്ങൾ പ്രകാശമാനങ്ങളായിരിക്കുന്നു. അല്പം ദൂരത്തായി വാദ്യഘോഷങ്ങൾ മുഴങ്ങുന്നു. വിവിധവർണ്ണങ്ങളായ കൊടികളും പറക്കുന്നുണ്ട്. കുറെ കാഴ്ചക്കാർ ഒരററത്തുനിന്നു സംഭാഷണം ചെയ്യുന്നു.]

ഒന്നാം ദർശകൻ — (തള്ളുകൊടുത്ത്) എടോ നേരെ നില്ക്കു.

രണ്ടാംദ — എടോ എന്തിനാണു തള്ളുന്നത്?

മൂന്നാംദ — മിണ്ടാതിരിക്കൂ, വിവാഹഘോഷയാത്രക്കിനി അധികം താമസമില്ല.

നാലാംദ — നിന്നുനിന്നു കാൽകുഴഞ്ഞു. എന്തായാലും വേണ്ടില്ല; ഈ പട്ടണപ്രവേശം വന്നാൽ മതിയായിരുന്നു.

അഞ്ചാംദ — എടോ യുവരാജാവ്, മാനസിംഹന്റെ പുത്രിയെയല്ലേ കല്യാണം ചെയ്യുന്നത്?

ഒന്നാംദ — അല്ലല്ലാ, അദ്ദേഹത്തിന്റെ സോദരിയെയാണ്.

രണ്ടാംദ — അല്ലെടോ, മകളെയാണ്.

മൂന്നാംദ — അല്ലല്ലാ, ഞങ്ങൾക്കു ശരിയായ വർത്തമാനമുണ്ട്. അദ്ദേഹത്തിന്റെ സോദരിയെയാണ്.

രണ്ടാംദ — ഇതെങ്ങനെ സംഭവിച്ചു? ലേശംപോലും വിചാരിക്കാത്ത ഒരു സംഗതിയാണ്.

ഒന്നാംഭടൻ—എന്താ വിരോധം?

രണ്ടാംഭടൻ—സലീമിന്റെ മുത്തച്ഛൻ ഹുമയൂൺ, ഭഗവാൻ ദാസ്സിന്റെ പുത്രിയെ വിവാഹംചെയ്തു. ഇപ്പോൾ സലീം അദ്ദേഹത്തിന്റെ രണ്ടാമത്തെ പുത്രിയെ കല്യാണം ചെയ്യുന്നു!

ഒന്നാംഭടൻ—സലീമിന്റെ അച്ഛൻ ഭഗവാൻ ദാസ്സിന്റെ പുത്രിയെ വിവാഹം ചെയ്തു. മുത്തച്ഛനും പൌത്രനും അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഓരോ പുത്രിമാരെയും കല്യാണം കഴിച്ചു.

അഞ്ചാംഭടൻ—സംബന്ധസൂത്രം ഭഗവാൻദാസ്സിന്റെ നാലുഭാഗത്തുമാണു പടന്നുപിടിച്ചിരിക്കുന്നത്.

ഒന്നാംഭടൻ—വാസ്തവത്തിൽ ഭഗവാൻ വളരെ ഭാഗ്യവാൻ തന്നെയാണ്

രണ്ടാംഭടൻ—മാനസിംഹനും വലിയ സൂത്രക്കാരനാണ്.

അഞ്ചാംഭടൻ—എന്തുകൊണ്ട്?

രണ്ടാംഭടൻ—പെട്ടന്നു സലീമിന്റെ സ്യാലനായതുതന്നെ!

മൂന്നാംഭടൻ—സലീമിന്റെ സ്യാലനാകുന്നതു വലിയ ഭാഗ്യമാണെന്നു തോന്നുമല്ലൊ!

അഞ്ചാംഭടൻ—ഇതിലെന്താണു ഭാഗ്യമുള്ളത്?

മൂന്നാംഭടൻ—ഒന്നാമതു സ്യാലനാകുന്നതുതന്നെ ഭാഗ്യമാണ്. വിശേഷിച്ചു യുവരാജാവിന്റെ സ്യാലനാകുന്നതു പരമഭാഗ്യംതന്നെ.

അഞ്ചാംഭടൻ—ഹാ ഹാ എന്റെ ചേട്ടാ, ശിരോരേഖപോലെ വന്നുകൂടും.

മൂന്നാംഭടൻ—എടോ ഇതു പൂർവ്വജന്മകർമ്മഫലമാണ്. ഈ ജന്മത്തു പൂർവ്വജന്മകർമ്മഫലം അനുഭവിക്കേണ്ടിവരും.

ഒന്നാംഭടൻ—ഇതു സലീമിന്റെ എത്രാമത്തെ വിവാഹമാണ്?

രണ്ടാംഭടൻ—എഴുപതിൽപുറമായിരിക്കണം.

മൂന്നാംഭടൻ—നമ്മൾ മാസംതോറും ഓരോ വിവാഹം കാണാറുണ്ടല്ലൊ.

നാലാംമൾ — ഇത്ര വളരെ ഭാര്യമാരുള്ളവൻ ഭാഗ്യവാനായിരിക്കണം.

ഒന്നാംമൾ — ഇതിനു ഭാഗ്യത്തോടെന്താണു സംബന്ധം?

നാലാംമൾ — ഉറങ്ങുമ്പോഴും, ഉണരുമ്പോഴും ഇരിക്കുമ്പോഴും നില്ക്കുമ്പോഴും, തിന്നുമ്പോഴും, കുടിക്കുമ്പോഴും, വരുമ്പോഴും പോകുമ്പോഴും എത്തൊരുവളുടെയെങ്കിലും മുഖകമലം കണ്ടുകൊണ്ടിരിക്കുന്നതു ഭാഗ്യമല്ലേ? പനിനീർപ്പൂന്തോട്ടത്തിൽ പാർക്കുന്നതിനു തുല്യമാണു്.

ഒന്നാംമൾ — അതാ ഘോഷയാത്ര അടുത്തുവരുന്നു. ഒന്നു നേരെ നില്ക്കണം കെട്ടോ.

രണ്ടാംമൾ — എടോ രാമസിംഹാ, തന്റെ തല ആകാശം തുളക്കുന്നുവല്ലോ.

മൂന്നാംമൾ — ഈ മസ്തകം അല്പനേരത്തേക്കു വീട്ടിൽ വച്ചിട്ടു വരു.

(ഘോഷയാത്രയുടെ പ്രകാശം അടുത്തുവരുന്നു.)

ഒന്നാംമൾ — നോക്കു, അതാ ചക്രവർത്തി!

മൂന്നാംമൾ — ഇദ്ദേഹം വധുവിന്റെ അച്ഛൻ മാനസിംഹനാണു സംശയമില്ല!

രണ്ടാംമൾ — അല്ലാ അല്ലാ അദ്ദേഹം വധുവിന്റെ സഹോദരനാണു് — ഇത്രനേരം തത്തകളെപ്പോലെ പഠിപ്പിച്ചിട്ടു പിന്നേയും മറന്നുപോയല്ലോ!

നാലാംമൾ — ചക്രവർത്തി ചക്രവർത്തിതന്നെയാണു്.

അഞ്ചാംമൾ — മാനസിംഹൻ മാനസിംഹൻ തന്നെയാണു്.

ഒന്നാംമൾ — നോക്കു, അതാ മേനാവു വരുന്നു.

രണ്ടാംമൾ — ഹഹാ! നോക്കു, എന്തൊരു നൃത്തമാണു്.

നാലാംമൾ — എടോ വീഥിയിൽ നൃത്തം ചെയ്യുന്നുണ്ടല്ലോ.

മൂന്നാംമൾ — എന്തൊരു ബഹളമാണു്!

ഒന്നാംമൾ — വരു പോകുക. വരൻ പോയ്ക്കഴിഞ്ഞു.

രണ്ടാംദശ്—എടോ പറയു. സലീമായാലെന്താണു തരക്കേട്?

മൂന്നാംദശ്—വരനെ കാണുമ്പോൾ എല്ലാവൎക്കും വരനായാൽ കൊള്ളാമെന്നാഗ്രഹംതോന്നുക പതിവുണ്ട്.

രണ്ടാംദശ്—പുല്ലുകാരനായാലും വേണ്ടില്ലാ വിവാഹസമയത്തു വരന്റെ വേഷംകെട്ടുമ്പോൾ അയാളുടെ അവസ്ഥയല്ലേ കാണേണ്ടതു്! മുമ്പിൽ വാദ്യഘോഷം, കൂടെ അസംഖ്യം ആളുകൾ; ഇതിലുമധികമായ മഹോത്സവം എന്നാണ് ഉണ്ടാകുക!

(അണിയറയിൽ വെടിമുഴങ്ങുന്നു. കലശലായ കോലാഹലം. വീണ്ടും വെടിപൊട്ടുന്നതു കേൾക്കുന്നു)

ഒന്നാംദശ്—ഇതെന്തൊരു കോലാഹലമാണ്?

(മൂന്നാളുകൾ പരിഭ്രമിച്ചുകൊണ്ടു വരുന്നു)

രണ്ടാംദശ്—എടോ എന്താണു സംഭവിച്ചതു്?

ഒന്നാമൻ—വലിയ കഷ്ടമായി.

ഒന്നാംദശ്—എന്താണ് ഉണ്ടായതു്?

രണ്ടാമൻ—ഒരു ഭ്രാന്തൻ സലീമിന്റെ പല്ലക്കെടുക്കുന്നവരിൽ മൂന്നുപേരെ വാളുകൊണ്ടു വെട്ടിക്കൊന്നു.

മൂന്നാംദശ്—പിന്നെ എന്താണ് ഉണ്ടായതു്?

ഒന്നാമൻ—അയാളെ പിടിക്കുന്നതിനു വളരെ ആളുകൾ പിന്തുടൎന്നു. പക്ഷേ അയാൾ അവരെ ഉപദ്രവിച്ചില്ലെന്നുതന്നെയല്ലാ വാളു താഴത്തിട്ടു കൈത്തോക്കെടുത്തു തന്നെത്താൻ വെടിവച്ചു.

രണ്ടാംദശ്—അതാരായിരുന്നു?

ഒന്നാമൻ—ഒരു ഭ്രാന്തൻ;

രണ്ടാമൻ—എടോ അയാൾ ഭ്രാന്തനും മറ്റുമല്ല. റാണാപ്രതാപസിംഹന്റെ അനുജൻ ശക്തസിംഹനായിരുന്നു.

രണ്ടാംദശ്—അദ്ദേഹമാണെന്നു തനിക്കെങ്ങനെ മനസ്സിലായി?

രണ്ടാമൻ__സലീമിനു രണ്ടു ചവിട്ടു കൊടുത്തതിനുശേഷം അദ്ദേഹം ഉറക്കെ—"സലീം! ഞാൻ ശക്തസിംഹനാണ്. നോക്കൂ, ഞാൻ തന്റെ കടം തീർത്തു, ഇതു പലിശയും" എന്നു പറഞ്ഞു രണ്ടു ചവിട്ടുകൂടി ചവിട്ടി.

ഒന്നാംഭട__വലിയ ധൈര്യംതന്നെ!

രണ്ടാംഭട__ശക്തസിംഹൻ മരിച്ചുവോ?

ഒന്നാമൻ__ഉവ്വ്.

മൂന്നാമൻ__അദ്ദേഹത്തെ ദഹിപ്പിക്കുകയോ കുഴിച്ചിടുകയോ ചെയ്യുന്നതെന്നു പോയി നോക്കുക.

(എല്ലാവരും പോകുന്നു)

രംഗം 8

സ്ഥാനം—ചിത്തോരിനു സമീപമുള്ള കാട്.

സമയം—സന്ധ്യ.

[പ്രതാപസിംഹൻ മൃത്യുശയ്യയിൽ കിടക്കുന്നു. പുരോഭാഗത്തു വൈദ്യരാജനും രജപുത്രസർദാരും, പൃഥ്വിരാജനും അമരസിംഹനും നിൽക്കുന്നു]

പ്രതാപൻ—പൃഥ്വിരാജൻ! ഇതുമനുഭവിക്കേണ്ടിവന്നു! എനിക്കു സമ്രാട്ടിന്റെയും കൃപാപാത്രമാകേണ്ടിവന്നു!

പൃഥ്വി—ഇത് അദ്ദേഹത്തിന്റെ കൃപയല്ല, ഭക്തിയാണ.

പ്രതാപ—നിരർത്ഥകമായ വാക്കുകൾകൊണ്ടെന്താണ പ്രയോജനം? ഭക്തി എന്ന പദത്തിന്റെ താല്പര്യമെന്താണ്; ഇതു കൃപയാണ്. ഞാനിപ്പോൾ ഭാഗ്യഹീനനും, ദുർബ്ബലനും, പീഡിതനും, ദുഃഖിതനുമാകുന്നതുകൊണ്ടു സമ്രാട്ട് എന്നോടെതിർക്കുന്നില്ല. മരണസമയത്ത് ഇപ്രകാരമുള്ള വാക്കുകളും കേൾക്കേണ്ടിവന്നു! ഓഹോ! ഗോവിന്ദസിംഹാ!

ഗോവിന്ദ — തിരുമനസ്സ!

പ്രതാപ — എന്നെ മരിക്കലെങ്കിലും കൂടാരത്തിന്നു പുറത്തു കൊണ്ടു പോകണം. മരിക്കുന്നതിന്നു മുമ്പു ചിത്തോർ ദുർഗ്ഗത്തെ ഒന്നു കണ്ടാൽകൊള്ളാമെന്നെനിക്കാഗ്രഹമുണ്ട്.

(ഗോവിന്ദസിംഹൻ വൈദ്യന്റെ നേരെ നോക്കുന്നു)

വൈദ്യൻ — വിരോധമില്ല, പുറത്തുകൊണ്ടുപോകാം.

(എല്ലാവരുംകൂടി പ്രതാപസിംഹന്റെ പല്ലക്കെടുത്തു പുറത്തുകൊണ്ടുപോയി കോട്ടയുടെ പുരോഭാഗത്തായിവെക്കുന്നു)

ഗോവിന്ദ — (വൈദ്യനെ വിളിച്ചു സ്വകാര്യമായി) രക്ഷപ്പെടുമെന്നാശിക്കേണ്ടന്നോ?

വൈദ്യൻ — വേണ്ടാ. തീരെ വേണ്ടാ.

(ഗോവിന്ദസിംഹൻ തല താഴ്ത്തി നില്ക്കുന്നു)

പ്രതാപ — (ശയ്യയിൽനിന്നു പകുതി എഴുന്നേററു ചിത്തോർ ദുർഗ്ഗത്തെ നോക്കിക്കൊണ്ട്) ഇതുതന്നെയാണു ചിത്തോർ! രജപുത്രന്മാർക്കധീനമായിരുന്ന ആ അജയദുർഗ്ഗം ഇതുതന്നെയാണ്. ഇപ്പോൾ അതിന്മേൽ മുഗളന്മാരുടെ കൊടി പാറുന്നു. ഞാനിസ്സമയത്ത് എന്റെ പൂർവ്വികനും പരാക്രമിയുമായ ബാപ്പാറാവലിനെ സ്മരിക്കുന്നു. ആ വിംശിഖാമണി ചിത്തോറിനെ ആക്രമിച്ച മ്ലേച്ഛന്മാരെ പരാജിതരാക്കി ഗജനിക്കപ്പുറം കടത്തിവിട്ടു; ഗജനിസിംഹാസനത്തിൽ തന്റെ മരുമകനെ ആരോഹണം ചെയ്യിച്ചപോൽ! സമരസിംഹനും പട്ടാണികളുമായുണ്ടായ യുദ്ധവും എനിക്കിപ്പോൾ ഓർമ്മവരുന്നു. അന്നു കാഗർനദത്തിന്റെ നീലജലം മ്ലേച്ഛന്മാരുടെയും രജപുത്രന്മാരുടെയും രക്തംകൊണ്ട് അരുണവർണ്ണമായിത്തീർന്നു. റാണിപത്മിനി നിമിത്തമുണ്ടായ ആ മഹാസമരത്തിൽ വിംവനിതാവതംസ

മായ ആ ചന്ദ്രാവതിറാണി പതിനാറുവയസ്സു പ്രായം ചെന്ന തന്റെ പുത്രനേയും പത്നിയേയുംകൊണ്ടു ഭയങ്കരമായ ആ രണാങ്കണത്തിൽ പ്രവേശിച്ചു യവനന്മാരോടു പൊരുതി വീരസ്വൎഗ്ഗംപ്രാപിച്ച സംഗതിയും ഞാനിപ്പോൾ ധ്യാനിക്കുന്നുണ്ടു്. സ്വധൎമ്മനിരതന്മാരുടെ ശ്രേയസ്കരമായ ആ കൃത്യങ്ങളെയെല്ലാം ഞാനിപ്പോൾ പ്രത്യക്ഷമായി കാണുന്നു! ഇതുതന്നെയാണു ആ പുകൾപൊങ്ങിയ ചിത്തോർ! ഇതിനെ സ്വാധീനപ്പെടുത്തേണമെന്നു് എനിക്കു അതിയായ മോഹമുണ്ടായിരുന്നു. പക്ഷേ എനിക്കതിനു തക്ക ഭാഗ്യമുണ്ടായില്ലാ! ഞാൻ എന്റെ ഉദ്ദേശത്തെ നിൎവ്വഹിക്കുമായിരുന്നു, അപ്പോഴെക്കും നേരം അസ്തമനമായതുകൊണ്ടു ജോലി പകുതിയായിത്തന്നെ നിൎത്തേണ്ടിവന്നു.

പൃഥ്വി—തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു് അതിനെക്കുറിച്ചു പരിതപിക്കേണ്ടാ. സകല പ്രവൃത്തികളും ഒരാളെക്കൊണ്ടുതന്നെ മുഴുവനാക്കുവാൻ സാധിച്ചുവെന്നു വരികയില്ല. പകുതിയാകുന്നതും അഥവാ അധോഗതിതന്നെ പ്രാപിക്കുന്നതും അപൂൎവ്വമല്ലാ. കാലം വരുമ്പോൾ ആ വ്രതത്തെ പരിപാലിക്കുന്നതിനുള്ള ഒരു ഉത്തരാധികാരി ജനിച്ചു നഷ്ടപ്രായമായും പകുതിയായും കിടക്കുന്ന സകലത്തേയും പരിപൂൎണ്ണമാക്കുന്നു. ഒരു തരംഗത്തിനു പിന്നാലെ മറെറാരു വീചി വരികയും പോകയും ചെയ്തുകൊണ്ടാണു സമുദ്രം മുന്നോട്ടു കയറുന്നതു്. പകലിനുശേഷം രാത്രി; വേനലിനുശേഷം വൎഷം എന്നിപ്രകാരം കാലചക്രം ഭ്രമിക്കുന്നതിനിടയ്ക്കു ജനനമരണങ്ങളും അഥവാ പ്രളയവും സംഭവിച്ചു പ്രകൃതി പുരുഷനിൽ ലയിക്കുന്നു. അങ്ങേയ്ക്കു തുല്യം സ്വധൎമ്മനിരതനായ പുരുഷപുംഗവൻ ഈ പൃഥ്വിയിലില്ല; അവിടത്തേക്കു ദുഃഖത്തിനവകാശമില്ല.

പ്രതാപ—എൻെറ പിൻഗാമിയായി ഒരു വരപുത്രനു ണ്ടായിരുന്നുവെങ്കിൽ എനിക്കു സമാധാനമുണ്ടായിരു ന്നു പക്ഷേ—ആവൂ—(ശയ്യയിൽ കിടന്നുരുളുന്നു.)

ഗോവിന്ദ—തിരുമനസ്സിലേക്കു ദുസ്സഹമായ വേദനയു ണ്ടോ?

പ്രതാപ—ഉം, ഗോവിന്ദസിംഹാ! പക്ഷേ ശാരീരമല്ലാ മാനസമാണു. ഞാൻ പകുതി തീൎത്തുവച്ച പണി എ ൻെറ മരണശേഷം അധോഗതിയെ പ്രാപിക്കും.

ഗോവിന്ദ—എങ്ങനേ?

പ്രതാപ—അമരസിംഹൻ സമ്മാനലോഭംകൊണ്ടു ഞാ നിത്രയൊക്കെ കഷ്ടപ്പെട്ടു ഉദ്ധരിച്ച രാജ്യത്തെ മുഗള ന്മാരുടെ പക്കൽ സമൎപ്പിക്കും.

ഗോവിന്ദ—തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു് അതുവിചാരിച്ചു മന സ്താപപ്പെടേണ്ടാ.

പ്രതാപ—എൻെറ അശ്ശങ്ക നിരാസ്പദയാണെന്നു വിചാ രിക്കരുതു്. അമരൻ വിഷയിയാണു. അയാൾക്കു ദാരി ദ്ര്യം തുടങ്ങിയ കഷ്ടതകളനുഭവിക്കുന്നതിനു ശക്തിയി ല്ല. തന്നിമിത്തം എൻെറ മരണശേഷം എൻെറ കുടി രത്തിൻെറ സ്ഥാനത്തു് ഒരു പ്രാസാദം കാണുമെന്നും മേവാഡ ഭൂമി മുഗളന്മാൎക്കധീനമാകുമെന്നും എനി ക്കൊരാശങ്കയുണ്ടു്. നിങ്ങളും അതിനനുവദിച്ചേക്കാ നിടയുണ്ടു്.

ഗോവിന്ദ—ഒരിക്കലും അതുണ്ടാകുകയില്ല. ഞാൻ ബാ പ്പാറാവണയെ സാക്ഷ്യപ്പെടുത്തിക്കൊണ്ടു സത്യം ചെ യ്യുന്നു.

പ്രതാപ—എന്നാൽ എനിക്കല്പം ആശ്വാസത്തോടെ മ രിക്കാം. (അമരസിംഹൻെറ നേരെനോക്കി) അമരാ, അടുത്തുവരൂ. ഞാൻ യാത്രയായി. കേൾക്കൂ, ഞാൻ പോകുന്ന സ്ഥലത്തേക്കു ജീവിതത്തിലൊരിക്കൽ സൎവ്വ ജീവജാലങ്ങൾക്കും പോകേണ്ടിവരും. മകനേ!, കരയേ ണ്ടാ ഞാൻ തന്നെ തനിയെ ആക്കിട്ടു പോകുന്നില്ല.

ഇരുപത്തഞ്ചു വഷപൎയ്യന്തം ഞാനൊരുമിച്ചു പൎവ്വതങ്ങളിലും വിപിനങ്ങളിലും വസിച്ചു നാനാ പ്രകാരത്തിലുള്ള കഷ്ടതകളനുഭവിച്ചിട്ടുള്ള നരവംശാവതംസങ്ങളുടെ പക്കലാണു ഞാൻ തന്നെ സമൎപ്പിക്കുന്നതു്. താൻ അവരെപരിത്യജിക്കാത്തപക്ഷം അവരും തന്നെ ഒരിക്കലും വിട്ടുപിരിയുകയില്ല. അവരെല്ലാവരും പ്രതാപസിംഹൻെറ പുത്രനുവേണ്ടി പ്രാണത്യാഗംചെയ്യാൻ സന്നദ്ധന്മാരാണു്. മേവാഡ്രാജ്യഭാരത്തെ ഞാൻ തൻെറ ശിരസ്സിൽ അൎപ്പിക്കുന്നു. ചിത്തോരുകൂടി അതിലുൾപ്പെടുന്നതിനു സാധിച്ചിട്ടില്ലല്ലോ എന്നൊരു മനസ്താപമേ എനിക്കുള്ളു. ചിത്തോരിനെ ഉദ്ധരിക്കേണ്ട ഭാരം തനിക്കാണു വന്നുകൂടിയിരിക്കുന്നതു്. അതിനു സംഗതി വരേണമെന്നു ഞാൻ തന്നെ അനുഗ്രഹിക്കുന്നു. ആശീൎവ്വാദത്തോടുകൂടി ഞാൻ നിഷ്കളങ്കമായ എൻെറ ഖഡ്ഗത്തെ തനിക്കു തരുന്നു. (അമരസിംഹനു വാൾകൊടുത്തു്) ഈ ഖഡ്ഗത്തെ സദാ ഉജ്വലിപ്പിക്കുകയും ഇതിന്മേൽ കളങ്കം ബാധിക്കാതെ സൂക്ഷിക്കുകയും ചെയ്യുമെന്നു ഞാൻ വിശ്വസിക്കുന്നു. മകനേ!, ഇനിയെന്താണു പറയേണ്ടതു്? താൻ വിജയിയും യശസ്വിയും സുഖിയും ചിരംജീവിയുമായി വാഴുമെന്നു ഞാൻ ആശീൎവ്വദിക്കുന്നു.

(അമരസിംഹൻ പിതാവിൻെറ ചരണാരവിന്ദങ്ങളെ സ്പൎശിക്കുന്നു. പ്രതാപസിംഹൻ മൂൎദ്ധാവിൽ കൈവച്ചു മകനെ അനുഗ്രഹിക്കുന്നു)

പ്രതാപ—(അല്പനേരം മൌനമായി കിടന്നിട്ടു്) എനിക്കു കണ്ണുകാണാതാകുന്നു. ശ്വാസംപോകുന്നില്ല. അമരസിംഹാ! താനെവിടേയാണു്? മകനേ! അടുത്തുവരൂ. കുറെക്കൂടി അടുത്തുവരൂ. ഞാൻ ഇതാ പോകുന്നു—പോകുന്നു. പ്രിയതമേ ലക്ഷ്മി! നിൽക്കൂ. ഞാൻ വരുന്നുണ്ടു്!

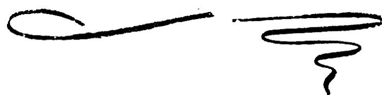
വൈദ്യൻ—(നാഡിനോക്കീട്ടു) റാണാതിരുമനസ്സിലെ ജീവിതലീല സമാപിച്ചു. ഇനി സംസ്കാരത്തിനു വേണ്ടുന്ന ഏപ്പാടുചെയ്യാം.

ഗോവിന്ദ—പുരുഷോത്തമാ! മേവാഡിന്റെ പ്രഭാകരാ! ഈ പഴയ മിത്രത്തെ ഉപേക്ഷിച്ചു് അങ്ങുന്നെവിടേക്കു പോയി? (എന്നു പറഞ്ഞു വിലപിച്ചുകൊണ്ടു റാണയുടെ മൃതശരീരത്തിന്റെ പാദങ്ങളിൽ കിടന്നുരുളുന്നു.)

(സകല രജപുത്രസേനാനികളും മുട്ടുകുത്തി റാണയുടെ ചരണങ്ങളെ സ്പർശിക്കുന്നു.)

പൃത്ഥ്വി—വീരശിഖാമണേ! അങ്ങുന്നു സ്വപുണ്യപൂരംകൊണ്ടു് ആജ്ജിതമായിരിക്കുന്ന സ്വർഗ്ഗലോകം ഗമിച്ചാലും! അങ്ങയുടെ യശോധാവാള്യം കേവലം രജപുത്രന്മാരുടെതന്നെയല്ലാ സമസ്തമനുഷ്യവർഗ്ഗത്തിന്റേയും ഹൃദയാന്ധകാരത്തെ കളയുന്നതിനു പയ്യാപ്തമായി പ്രളയ പര്യന്തം നിലനില്ക്കട്ടെ. അങ്ങയുടെ കീർത്തികഥ ഇതിഹാസഗ്രന്ഥങ്ങളുടെ പത്രങ്ങളിൽ തങ്കരേഖയിൽ രേഖനം ചെയ്യുമാറാകട്ടെ; ആരാവലിപവ്വതങ്ങളുടെ ഉന്നതങ്ങളായ താഴ്വരകളിൽ പ്രതിധ്വനിതമാകട്ടെ; രാജസ്ഥാനത്തിലെ വയൽ, വനം, പവ്വതം എല്ലാവകവും അങ്ങയുടെ അക്ഷയസ്മൃതികൊണ്ടു സദാ പവിത്രമായിത്തീരട്ടെ;

യവനികാ.

കേരള സാഹിത്യ
അക്കാദമി